

Rapport deputaten kerkorde en kerkrecht

	pag.
1. deputaatschap	2
1.1 samenstelling	2
5 1.2 functies	2
1.3 vergaderingen	2
1.4 aftredende deputaten	2
2. uitvoering opdrachten GS 2016	2
2.1 wijzigingen IRA	2
10 2.2 handreiking verwijzing naar instanties	3
2.3 kerkvisitatie	3
2.4 kerkelijke tucht	7
2.5 interkerkelijke commissie geschiloplossing (ICG)	17
2.6 beroep op particulier-synodale geschilcommissies	18
15 2.7 toevoeging tekst art. 31 K.O.	19
2.8 bezinning K.O. art. 3 lid 1	19
2.9 herschrijving ondertekeningsformulieren	29
2.10 onderzoek naar noodzaak en bedoeling ondertekening	30
2.11 onderzoek naar herschrijving otf hoogleraren	30
20 2.12 onderzoek naar art. 79 en 80 K.O.	37
2.13 studie naar geregistreerd partnerschap	41
2.14 met deputaten evangelisatie: evangelist	54
2.15 met deputaten evangelisatie: ambten	74
2.16 onderzoek emeritikas	82
25 2.17 met dep. pastoraat gezondheidszorg: bevoegdheidsverklaring	85
2.18 vernieuwing reglement kerkvisitatie	86
2.19 psychiatrische problematiek predikanten	87
3. adviesaanvragen	89
3.1 algemeen	89
30 3.2 predikanten die vrijgesteld worden	89
3.3 overkomst predikanten uit kerken met contact	92
3.4 overkomst emerituspredikant uit het buitenland	96
3.5 wijzigingen in de K.O.	96
35 3.5.1 art. 6 K.O.	96
3.5.2 art. 37 K.O.	96
3.5.3 art. 60 K.O. lid 3a; art. 70 KO lid 1c; art. 82 KO lid 1e	96
3.5.4 K.O. bijl. 28	97
3.6 belanghebbende	97
4. diversen	98
40 4.1 foutje in besluitvorming GS 2016	98
4.2 uitgave kerkorde	99
4.3 expertmeeting	99
4.4 naar regionale tuchtcommissies?	99
4.5 minimalisering particuliere synoden	101
45 4.6 overleg met deputaten emeritikas	104
4.7 overleg met deputaten voortijdige ambtsbeëindiging predikanten	104
4.8 ambtsgeheim	104
5. archieven	104
6. voorstellen	104
50 6.1 m.b.t. deputaatschap	104

6.2	m.b.t. opdrachten van de GS 2016-17	105
6.3	m.b.t. de kerkorde	105
6.4	m.b.t. zaken van algemene aard	110
7.	slot	110

5

1. deputaatschap

1.1 samenstelling

De generale synode Nunspeet 2016-17 benoemde in het deputaatschap: drs. J. Bosch, drs. H. van Eeken, ds. H. Peet, mw.drs. M. Renkema-Hoffman (Middelburg), mr. J.C. Tebrugge (Spijkenisse), ds. H.J.Th. Velema en ds. C. Westerink.
Adviseurs van het deputaatschap zijn ds. D. Quant en prof.dr. H.J. Selderhuis.

10

1.2 functies

Deputaten kozen drs. H. van Eeken tot voorzitter; tweede voorzitter werd drs. J. Bosch. Secretaris was ds. H.J.Th. Velema en tweede secretaris mw.drs. M. Renkema-Hoffman.

15

1.3 vergaderingen

Deputaten vergaderden in deze verslagperiode in totaal negenmaal.

20

1.4 aftredende deputaten

Er zijn bij deze synode geen deputaten die aftredend zijn omdat zij de maximale zittingsduur bereikt hebben. Drs. J. Bosch heeft aangegeven geen herbenoeming in overweging te willen nemen. In een separaat schrijven zullen deputaten u een voordracht doen toekomen. Ds. D. Quant deelde deputaten mee dat hij na de GS 2019-20 niet langer adviseur van het deputaatschap wil zijn.

25

2. uitvoering opdrachten GS 2016-17

2.1 wijzigingen IRA

2.1.1 tekst van de opdracht

30

De synode besloot:

in de integrale regeling appelprocedure te wijzigen:

- a. in art. 2.3: De regeling is ook van toepassing op verzoeken om revisie;
- b. in art. 4.4/aanhel: 'appel schrift' vervangen door 'appelschrift';
- c. in art. 4.4/tekst: de gronden waarop het appel berust, in die zin dat duidelijk is dat en waarom het besluit volgens de appelland in strijd is met de Heilige Schrift, de belijdenis van de kerk en/of de aanvaarde kerkorde en synodale besluiten, dan wel waarom de kerkelijke vergadering die het besluit heeft genomen in redelijkheid niet tot dit besluit heeft kunnen komen;
- d. in art. 6.3/eerste zin: De kerkelijke vergadering stelt verweerder in de gelegenheid met een verweerschrift op het appel te reageren;
- e. in art. 7.3/tweede regel: 'kerkelijke vergadering' vervangen door 'commissie';
- f. art. 7.4: vervallen;
- g. in art. 8.1: invoegen: en degenen die hen hebben geadviseerd;
- h. in art. 8.2: ook verwijzen naar artikel 7.3; en bij art. 8.2 in de eerste regel de woorden 'zo nodig' in te voegen voor 'zowel appelland als verweerder';
- i. in art. 8.4: de verwijzing naar artikel 7.5 vervangen door een verwijzing naar de (hernummerde) bepalingen 7.4 en 7.5;
- j. in art. 8.5: de verwijzing naar artikel 7.9 wordt een verwijzing naar art. 7.8;
- k. in art. 8.6: invoegen aan het slot van de eerste zin: dan wel verweerder in redelijkheid niet tot dit besluit heeft kunnen komen;

50

- l. in art 9.4/regel 1: het woord 'appelbesluit' in de eerste regel vervangen door: het appel tegen het appelbesluit;
- m. in art. 11: In afwijking van het bepaalde in artikel 4.5 heeft het instellen van revisie tegen een primair besluit geen opschortende werking, tenzij de kerkelijke vergadering die het besluit heeft genomen bij het nemen van dat besluit bepaalt dat het instellen van revisie opschortende werking heeft;
- n. in art. 11.4: na 'revisieverzoek' de woorden 'tegen besluiten van andere kerkelijke vergaderingen dan de generale synode' in te voegen en aan het eind van 11.4 na 'overwogen' toe te voegen: 'tenzij het is gericht tegen een primair besluit van de generale synode', om zo de tekst van art. 11.4 in lijn te brengen met de hoofdtekst van art. 31 K.O.;
- o. toe te voegen aan artikel 9 (appel tegen het appelbesluit): '9.5 Indien het appel tegen het appelbesluit gegrond wordt verklaard, doet de PS (of de GS, indien sprake is van een appel tegen een appelbesluit van de PS) wat de classis (respectievelijk de PS) had behoren te doen op het appel tegen het primaire besluit.';

2.1.2 uitvoering van de opdracht

Deputaten brachten de wijzigingen aan, lieten in april 2017 de aangepaste tekst plaatsen op de website www.cgk.nl en verzonden de nieuwe tekst naar alle kerkelijke vergaderingen. Deputaten ontdekten nog enkele onvolkomenheden in de tekst van de IRA, met name het punt van de revisie. Toen zij zich daarover beraadden, kwamen er zoveel gedachten op tafel dat deputaten moesten besluiten hier te vermelden, dat zij van plan zijn u een aanvullend rapport te doen toekomen.

2.2 handreiking verwijzing naar instanties

2.2.1 tekst van de opdracht

De synode besloot: de handreiking *Verwijzing naar instanties* vast te stellen en deputaten opdracht te geven deze handreiking te plaatsen op de website www.cgk.nl.

2.2.2 uitvoering van de opdracht

Deputaten lieten in maart 2017 de Verwijzing naar instanties (VERWINST) plaatsen op de website www.cgkl.nl.

2.3 kerkvisitatie

2.3.1 tekst van de opdracht

De synode besloot: de bestaande praktijk van de kerkvisitatie te optimaliseren in de lijn van de suggesties die daartoe in het rapport van deputaten zijn gedaan, en deputaten opdracht te geven

- a. onderzoek te doen naar de mogelijkheden om de kerkvisitaties te organiseren per particuliere synode, en
- b. voorstellen te doen inzake regelingen voor kerkvisitaties per particuliere synode, en daarin – wat betreft missionaire projecten en zendingsgemeenten – mee te nemen dat er per particuliere synode minstens twee kerkvisitatores worden aangesteld die de mogelijkheid en de bereidheid hebben om een moedergemeente en het desbetreffende missionaire project, c.q. de zendingsgemeente, met advies bij te staan, en ook dat er bij de particuliere synode op aangedrongen wordt, gebruik te maken van de mogelijkheid aan de visitatoren een lid van het deputaatschap evangelisatie toe te voegen als adviseur

2.3.2 *uitvoering van de opdracht*

2.3.2.1 *achtergrond van de opdracht*

De synode van 2013 gaf deputaten kerkorde en kerkecht de opdracht studie te doen naar de mogelijkheid van de vorming van een (classicaal dan wel regionaal) college van kerkvisitatoren. Deputaten hebben dat gedaan en in hun rapport daarover bericht aan de synode van 2016.

De conclusie was (samengevat):

- binnen de huidige kerkordelijke bepalingen is het niet mogelijk om een college van kerkvisitatoren te vormen. Kerkvisitatoren worden nu door de classis benoemd en door de classis gemandateerd hun werk te doen;
- wel zien deputaten mogelijkheden dat de kerkvisitatoren in overleg hun werkzaamheden op elkaar afstemmen; men zou dit een commissie of deputaatschap kunnen noemen;
- binnen de huidige kerkordelijke bepalingen is het niet mogelijk om dit per PS te organiseren; het zou wel kunnen, maar daarvoor zijn nieuwe regelingen nodig;
- deputaten hebben diverse aanbevelingen gedaan om de huidige kerkvisitation te optimaliseren.

2.3.2.2 *Interpretatie en uitwerking van de opdracht GS 2016*

De eerste opdracht van de GS 2016: ‘de bestaande praktijk van de kerkvisitation te optimaliseren’ hebben deputaten als volgt uitgevoerd: alle suggesties uit het rapport van 2016 om de huidige kerkvisitation te optimaliseren, zijn bij de kerkenraden en de classes onder de aandacht gebracht door middel van een brief.

De tweede opdracht hebben deputaten als volgt opgevat: het onderzoek naar de mogelijkheden om de kerkvisitation te organiseren per PS hebben zij reeds in de vorige synodale periode gedaan (zie onder 2.2.2.1). Bij het nalezen van de commissierapporten en de verslagen van de plenaire bespreking van de synode 2016 blijkt dat het vooral ging om de vraag naar de wenselijkheid de visitatie te gaan organiseren per PS.

Commissie VII schrijft in haar rapport dat het hen ‘een goede zaak lijkt onderzoek te doen naar de mogelijkheden om de kerkvisitation per PS te organiseren.’ Maar waarom dit haar een goede zaak lijkt, wordt niet vermeld. In de plenaire bespreking is hier door verschillende synodeleden de vinger bij gelegd. Deputaten hebben in het rapport aan de GS 2016 geen standpunt over de wenselijkheid ingenomen.

Omdat deputaten ervan uitgaan dat de GS niet de intentie had deputaten nog een keer dezelfde opdracht te verstrekken (terwijl die al uitgevoerd was), interpreteren zij de genoemde opdracht als: onderzoek te doen naar de wenselijkheid om de kerkvisitation te organiseren per PS.

Onderdeel 2b van de opdracht beschouwen deputaten vervolgens voorwaardelijk: ‘als je het zou willen doen, dan zou je kunnen denken aan.....’

Om een antwoord te vinden op de vraag of het wenselijk is de kerkvisitation per PS te organiseren bespreken deputaten in 2.3.2.3 enkele inhoudelijke thema’s rondom de organisatie van de kerkvisitation.

Vervolgens kijken zij in 2.3.2.4 naar de praktische kanten.

In 2.3.2.5 volgen de conclusies.

2.3.2.3 *inhoudelijke overwegingen*

Nu komen drie spanningsvelden ter sprake die in het gesprek over de visitatie steeds weer een rol spelen. Het gaat om de bevoegdheid van de visitatie, de visitatie als opzicht of gemeenteopbouw en het evenwicht tussen afstand en nabijheid.

2.3.2.3.1 *bevoegdheid van de visitatie*

In het gereformeerd protestantisme is de visitatie altijd beschouwd als een zaak van de classis. J.D.Th. Wassenaar (J.D.Th. Wassenaar, 'Om te zien, hoe het hun gaat', Zoetermeer 2005 p. 47-60) laat in zijn historisch onderzoek zien dat de vraag om de kerkvisitatie vanuit de provinciale synodes of landelijke synodes te organiseren verschillende keren aan de orde is geweest. Verschillende pogingen zijn gedaan vanuit de provinciale of nationale vergaderingen controle te oefenen. Zo werden in een bepaalde periode zelfs naast de deputaten van de classis ook deputaten van de synode benoemd. De laatstgenoemden hadden als taak toe te zien of de eerstgenoemden hun werk goed deden.

Wassenaar noemt als voorbeeld hoe in Friesland oppositie ontstond tegen een commissie die door de provinciale synode werd benoemd. De commissie had als taak toe te zien dat de besluiten van de synode werden uitgevoerd en moest de gemeenten visiteren. Er werd in 1603 zelfs een besluit genomen om degenen die zo'n commissie zouden willen instellen te censureren. Alleen classicale visitatoren werden geaccepteerd.

De synode van Dordrecht wijst enkele jaren later dan ook de classis aan als bevoegde instantie om de kerkvisitatie te regelen. Dit zal alles te maken hebben met de grote huiver voor hiërarchie in het gereformeerd protestantisme. 'Geen bisschoppelijke macht, geen politieke instelling, geen staatkundige heerschappij werd erdoor uitgeoefend, maar wél een kerkelijke en broederlijke dienst van onderlinge hulpvaardigheid.' (W. van 't Spijker, Kerkvisitatie, AC 1977)

2.3.2.3.2 *visitatie als opzicht of pastoraat en gemeenteopbouw*

Naast de vraag naar de bevoegdheid is een andere vraag die steeds weer naar voren komt: heeft visitatie het karakter van opzicht of gemeenteopbouw?

In de geschiedenis van het kerkrecht worden de apostelen op hun reizen langs de gemeenten vaak genoemd als voorbeelden voor latere kerkvisitatoren. Paulus 'trok door Syrië en Cilicië, waar hij de gemeenten bemoedigde.' (Handelingen 15:41) Uit Handelingen en de brieven weten we dat deze bezoeken van Paulus en de andere apostelen als doel hadden de gemeente bij het evangelie te bewaren en concrete aanwijzingen te geven voor de opbouw van de kerk.

In de loop van de geschiedenis van de kerkvisitatie kwam het zwaartepunt te liggen op het opzicht. Deze lijn is duidelijk terug te vinden als we ons eigen Reglement op de Kerkvisitatie opslaan (bijlage 28 K.O.). Er is een overvloed aan 'controle'-vragen. Zelfs in het afzonderlijke gesprek tussen visitatoren en de predikant – dat ingesteld is met een pastoraal oogmerk – wordt verwezen naar I.9, wat feitelijk een controle-vraag is.

In de handboeken en toelichtingen wordt er aan de andere kant keer op keer op gewezen dat kerkvisitatie veel meer moet zijn dan een 'controle'-bezoek. Het gaat om mee werken aan de opbouw van het lichaam van Christus. Uit de verslagen van de kerkvisitatie die op de classis besproken worden, blijkt dat in de uitvoering van de visitatie vaak veel ruimte genomen wordt voor pastoraat en gemeenteopbouw. Zoals ook de apostelen in de meeste van hun brieven eerst spreken over de rijkdom van het samen mogen leven uit het evangelie en veelal in het tweede deel hun concrete aanwijzingen gaven.

Hoe kan dit het beste vormgegeven worden? Wat hiervoor nodig is, is afstand en nabijheid.

2.3.2.3.3 *afstand en nabijheid*

Voor kerkvisitatie is een zekere afstand nodig, maar om betekenisvol met elkaar te spreken is nabijheid noodzakelijk.

De 'afstand' wordt in art. 44 K.O. ingevuld met én kwaliteitsbegrippen: 'ervaring' en 'bekwaamheid', én het ambt: het moeten ambtsdragers zijn, preciezer: 'dienaren van het Woord, van wie één vervangen kan worden door een ouderling'. Dat ook ouderlingen aangewezen kunnen worden is pas sinds 1971. Voorheen was het alleen voorbehouden aan predikanten. Wat overigens van oudsher uit praktische overwegingen was: kerkvisitatie

koste nogal wat tijd en ouderlingen zouden te veel schade lijden aan hun zaak als zij mee zouden gaan.

‘Nabijheid’ wordt in art. 44 K.O. ingevuld door iets te zeggen over afstand en tijd.

Afstand: het is de classis die uit eigen kring visitatoren aanwijst (zie ook boven). Afstand moet er zijn, maar niet te veel: in de kerkgeschiedenis is er zelfs verzet geweest tegen kerkvisitatierglementen die door de synode werden vastgesteld. Was de kans niet groot dat daarmee de synode buiten haar boekje ging en de kerken een juk oplegde? Bovendien kunnen de situaties in de verschillende delen van het land zo verschillend zijn dat nooit alles in één reglement opgenomen kan worden.

Onze kerken kennen wel een landelijk reglement. Overigens is in het reglement zelf opgenomen dat het bedoeld is als ‘handleiding die de lijn aangeeft waarlangs de kerkvisitatie dient te verlopen’. Het is aan de kerkvisitatoren welke accenten ze leggen.

Maar het kiezen van goede accenten kan alleen wanneer men de plaatselijke situatie kent. Naast nabijheid in afstand, heeft ook nabijheid in tijd een plek gekregen in het kerkorde artikel over de kerkvisitatie. Deze nabijheid en tijd zit in het woord ‘bijtijds’. Helaas is er in de loop van de geschiedenis niet altijd veel aandacht geweest voor deze bepaling, waarin veel wijsheid verborgen ligt. Een conflict is een dynamisch proces dat zich ontwikkelt – meestal van kwaad tot erger – en waarin verschillende fasen zijn aan te wijzen. Wanneer er ‘bijtijds’ over gesproken wordt, kan dit een hoop ellende voorkomen.

2.3.2.4. *praktische haalbaarheid*

Naast de inhoudelijke overwegingen is het van groot belang ook de praktische haalbaarheid in het oog te houden. De CGK hebben geen visietraject zoals de PKN wel heeft gehad in ‘Kerk 2025’. Maar dat het ook voor de CGK van groot belang is in een veranderend Nederland na te denken over de organisatie van de kerk staat buiten kijf. Rondom de kerkvisitatie spelen hierbij twee aandachtsgebieden: de kerkelijke vergadering die kerkvisitatie organiseert en de kerkvisitatoren zelf.

2.3.2.4.1 *particuliere synode*

Vanuit het land ontvangen deputaten regelmatig vragen over de zin en de betekenis van de PS als bestuurlijke laag binnen onze kerkregering. Deputaten herkennen deze vragen. Nu kan men hiermee twee kanten op: òf de PS meer zin proberen te geven en een aantal zaken anders beleggen: zoals bij het mentoraat is gedaan is; òf onderzoek te doen of de PS als bestuurlijke laag in onze tijd nog wel zinvol is.

Deputaten zouden graag onderzoek willen doen naar de tweede optie. Gezien de beschikbaarheid van mensen en middelen lijkt het ons onverstandig kerkelijke vergaderingen in stand te willen houden die wellicht overbodig zijn. In § 4.5 komen deputaten hierop terug.

2.3.2.4.2 *kerkvisitatoren*

Kerkvisitatie legt veel beslag op de tijd de kerkvisitatoren. In de praktijk blijkt dat zelfs voor het classicale ressort het niet eenvoudig is genoeg kerkvisitatoren bereid te vinden die zowel voldoende afstand als nabijheid kunnen betrachten. Deze moeite lijkt deputaten niet opgelost te kunnen worden door de kerkvisitatie te laten organiseren door de PS. Integendeel, deze moeite zou nog wel eens alleen maar groter kunnen worden.

2.3.2.4.3 *missionaire projecten en zendingsgemeenten*

In de synodeopdracht van 2016 werd aparte aandacht gevraagd voor missionaire projecten en zendingsgemeenten. De synode stelde dat de PS speciale kerkvisitatoren aan zou kunnen stellen die zowel moedergemeente als het missionaire traject zouden kunnen adviseren.

Deze opdracht komt voort uit een stuk zorg om de plek van missionaire projecten en zendingsgemeenten binnen ons kerkverband. Het lijkt ons dat deze zorg niet direct

opgelost wordt door de kerkvisitatie anders te gaan organiseren. Deputaten zouden veel liever inzetten op enerzijds blijvende aandacht en betrokkenheid van de classis bij deze projecten, en anderzijds de directe lijn met het deputaatschap evangelisatie, zoals ook besloten is door de synode van 2016 (Acta 2016, art. 204). De tussenlaag van de PS lijkt ons hier eerder overbodig dan nodig.

2.3.2.4.4 *betrokkenheid van deputaatschappen bij de visitatie*

De GS 2016 heeft uitgesproken er bij de classes op aan te dringen gebruik te maken van de mogelijkheid een lid van het deputaatschap evangelisatie toe te voegen als adviseur bij de visitatie van zendingsgemeenten.

Deputaten willen naar analogie daarvan aandacht vragen voor de mogelijkheid ook gebruik te maken van de expertise van andere deputaatschappen. Zo zou een classis die meer aandacht wil geven aan het jeugdwerk, een lid van het deputaatschap kerkjeugd en onderwijs kunnen toevoegen als adviseur. Zo kan goed gebruik worden gemaakt van de expertise die op andere plekken in onze kerken te vinden is.

2.3.2.5. *conclusies*

Op grond van inhoudelijke en praktische argumenten lijkt het deputaten een slecht idee om de kerkvisitatie voortaan per PS te organiseren.

- Binnen het gereformeerde kerkrecht is de kerkvisitatie steeds de verantwoordelijkheid geweest van de classis. Pogingen dit anders te doen riepen steeds weerstand op vanuit angst voor hiërarchie.
- Om de kerkvisitatie goed te laten functioneren in termen van opzicht én gemeenteopbouw is afstand én nabijheid noodzakelijk. Ervaren en bekwame ambtsdragers uit de classis lijken het meest geschikt om aan deze vereisten te voldoen.
- In een veranderende samenleving en veranderende omvang van ons kerkverband lijkt het ons verstandiger eerder te zoeken naar een kleinere kerkelijke organisatie dan naar een grotere.
- Kennis en ervaring is op vele andere plaatsen in onze kerken voorhanden. Bij de kerkvisitatie kan hier gebruik van worden gemaakt, zonder dat de kerkvisitatoeren zélf deze kennis in huis hoeven te hebben.

2.4 *kerkelijke tucht*

2.4.1 *tekst*

De synode besloot:

de paragraaf uit het deputatenrapport over het functioneren van de tucht te aanvaarden, waarbij de synode uitspreekt dat wanneer de generale synode een zaak als zondig aanmerkt, plaatselijke kerkenraden gehouden zijn in een dergelijke zaak vermaan toe te passen, waarbij het initiatief tot en de vormgeving van het vermaan in concrete pastorale situaties geheel en al de verantwoordelijkheid blijft van de kerkenraad, en deputaten de volgende opdrachten te geven met betrekking tot de kerkelijke tucht:

- a. zich te bezinnen op mogelijkheden om de praktijk van pastorale vermaning en kerkelijke tucht in het gemeentelijke leven te optimaliseren en daarbij aandacht te geven aan de relatie van zelftucht, onderlinge tucht en kerkelijke tucht; daarover te rapporteren op de synode van 2019 en zo mogelijk voorstellen ter zake te doen;
- b. onderzoek te doen naar en zo nodig een voorstel te doen tot herformulering van K.O. art. 77 lid 5;
- c. het opstellen van een handreiking over de tucht in samenhang met de huidige bijlage 44, die hiertoe gewijzigd of aangevuld kan worden;
- d. te onderzoeken of en op welke wijze het mogelijk is eerder gevonden wijsheid te verzamelen, te bewaren en op aanvraag beschikbaar te stellen

2.4.2 uitvoering van de opdracht

2.4.2.a optimaliseren van de praktijk

2.4.2.a.1 achtergrond

5 Aanleiding tot de opdracht was gelegen in de bespreking ter synode van de bezinning van deputaten ingevolge een opdracht van de GS 2013: een studie te verrichten naar de wijze waarop de tucht als tweede sleutel van het Koninkrijk der hemelen functioneert binnen onze kerken en de volgende synode voorstellen te doen ten aanzien van een eventuele verbetering van het gebruik van deze sleutelmacht.

10 Deze opdracht ontvingen deputaten in 2013 als uitvloeisel van de aanvaarding door de synode van het rapport van de studiecmissie homoseksualiteit en homoseksuele relaties. Op grond van de bevindingen en overwegingen van de studiecmissie aangaande het functioneren van de tucht verhief de synode een voorstel van de studiecmissie dienaangaande tot genoemde opdracht aan deputaten.

15 In hun studie hebben deputaten zich toen uitvoerig geconfronteerd met wat met name het Nieuwe Testament zegt over de uitoefening van de tucht in de gemeente van Christus. Zij constateerden dat ook in de uitoefening van de tucht er een spanningsveld is tussen het 'reeds' van de verlossing in Christus en het 'nog niet' van de volkomen verlossing als de werkelijkheid waarin de gemeente in deze wereld leeft. Daarom zijn we in de praktijk van het kerkelijke leven geroepen een weg te zoeken naar het juiste evenwicht tussen enerzijds
20 opzicht en tucht en anderzijds rekening te houden met onvolmaaktheid en het kennen ten dele. Voorts werd aandacht gegeven aan de wijze waarop de kerk in het verleden wegen gevonden heeft hier mee om te gaan. Daarna werd nog concreet ingegaan op het toepassen van de kerkordeartikelen ter zake in de praktijk.

25 Hoewel de GS 2016 de resultaten van die bezinning goedkeurde, bleven er toch vragen over. De synodale commissie betreurde het dat deputaten de verlegenheid met betrekking tot de functionering van de kerkelijke tucht, die aanleiding was tot de opdracht van 2013 niet aan de orde gesteld hebben in hun rapport.

Dat leidde tot de vervolgoopdracht aan deputaten.

2.4.2.a.2 verlegenheid

30 Bovengenoemde opdracht heeft deputaten in verlegenheid gebracht.

Gevraagd is naar bezinning op mogelijkheden om de praktijk van pastorale vermaning en kerkelijke tucht in het gemeentelijke leven te optimaliseren.

35 Het gaat dus niet om verbetering van het kerkordelijke instrumentarium, maar om verbetering van de hantering en functionering daarvan in de praktijk van het gemeentelijke leven.

Naar aanleiding van de bezinning van deputaten sprak de GS 2016 echter ook uit dat het initiatief tot en de vormgeving van het vermaan in concrete pastorale situaties geheel en al de verantwoordelijkheid blijft van de kerkenraad.

40 In het licht daarvan zien deputaten vooralsnog geen andere mogelijkheden tot bedoelde optimalisering, dan zij in hun vorige rapport al hebben aangegeven, te weten:

- onderricht in de verkondiging, leerdiensten en catechese;
- toerusting van ambtsdragers en predikanten;
- opstellen van een handreiking over de tucht, met verklaring van termen als stille censuur, trappen of fasen van tucht, hoe om te gaan met bezwaren die ingediend
45 worden, hoelang duren bepaalde fasen, etc.

Bovendien wordt in de opdracht gevraagd om in de bezinning ook aandacht te geven aan de relatie van zelftucht, onderlinge tucht en kerkelijke tucht.

50 Dat is echter geen zaak van kerkorde en kerkrecht allereerst, maar een zaak die alles te maken heeft met de visie op de gemeente en de doorwerking daarvan in geestelijke vorming door middel van prediking, pastoraat en catechese, waar het de zelftucht betreft;

door middel van prediking, pastoraat en gemeenteopbouw, waar het de onderlinge tucht betreft; door middel van pastorale vorming en toerusting van ambtsdragers, waar het de kerkelijke tucht betreft.

5 Ten slotte wijzen we nog op het gegeven dat eventuele mogelijkheden tot optimalisering van de praktijk van pastorale vermaning en kerkelijke tucht pas aan te wijzen zijn, nadat eerst de oorzaken van een niet-optimaal functioneren daarvan in kaart zijn gebracht. Dat vereist een veel breder onderzoek naar die praktijk in de plaatselijke gemeenten, dan tot nu toe is gebeurd. Een onderzoek, niet zozeer via kerkrechtelijke als wel vooral ook ecclesiologische en praktisch-theologische invalshoeken. Dat vergt een andere expertise

10 dan deputaten in huis hebben. Overigens werd nog tijdens de synode bekend dat mw. T. Boele-Noort een promotieonderzoek is gestart naar de praktijk van de kerkelijke tucht in de kerken. Deputaten stellen u voor de uitkomsten van dat onderzoek te betrekken in de bezinning op dit thema.

15

2.4.2.b. onderzoek herformulering K.O. art. 77, lid 5

2.4.2.b.1 achtergrond

Deputaten deden in opdracht van de synode 2013 een onderzoek naar het functioneren van de kerkelijke tucht. Daarbij ontdekten zij dat art. 77 lid 5 voor verschillende kerkenraden als lastig wordt ervaren. En dat niet alleen, maar er rezen ook principiële vragen: passen 'overdoop' en tucht zonder meer bij elkaar, hoe voorzichtig die tucht ook ter hand wordt genomen? Deputaten constateerden dat deze vraag bepaald niet zeldzaam is, maar zijn in de loop van de afgelopen jaren hier meermalen op gestuit. Zij stelden de synode 2013 voor hier nader onderzoek naar te doen. Daaruit vloeide bovengenoemde opdracht voor.

25

2.4.2.b.2 reden voor de huidige tekst

De tekst van art. 77 lid 5 K.O. stamt uit 1962. De synode van dat jaar kreeg te maken met een verzoek van de PS van het Oosten 'om de conclusies over te nemen van een rapport dat op die synode diende betreffende de kerkelijke houding die dient te worden aangenomen ten aanzien van gemeenteleden die zich laten overdopen' (Acta GS 1962-'63, art. 198). Dat rapport is te lezen in bijlage LXXII.

30

Bij lezing blijkt dat er sterk gefocust is op de zogenaamde Pinkstergemeenten. Er wordt een aantal dwalingen benoemd die met deze 'wederdoop' samenhangen:

35

- simplistisch gebruik van de Heilige Schrift;
- uiteenrukken van OT en NT;
- belangrijker dan Gods komen tot ons is ons komen tot God;
- loochening van erfzonde en sterke nadruk op wilsvrijheid van de mens;
- ambt moet wijken voor charismatisch leiderschap;
- wettisch streven naar heiligheid.

40

Vervolgens wordt het onschriftuurlijke, onconfessionele en onkerkrechtelijke karakter van de 'wederdoop' aangewezen. En dan volgt de pastorale en kerkelijke bearbeiding. De PS is van oordeel dat 'zij die zich lieten overdopen, geen voorwerp van kerkelijke tuchtuitoefening kunnen zijn, omdat zij metterdaad zichzelf losmaakten van de kerk en daardoor de zegen van de kerkelijke tucht niet meer mogen ontvangen'. Die heeft men 'verbeurd'.

45

Als conclusie stelt de PS dan ook o.a. dat leden die zich laten overdopen zich de iure onttrekken aan de gemeenschap der kerk, en dat het de taak van de kerkenraden is om deze onttrekking de facto vast te stellen.

50

Dat ging de generale synode toch te ver. Bijlage LXIII biedt het commissierapport. Dat stelt 'dat leden der kerk die zich laten overdopen, zich feitelijk aan de gemeenschap der kerk onttrekken (...) maar daarom is deze onwettige doop nog geen definitieve breuk met

de kerk'. De commissie vervolgt: 'En dan is er derhalve voor pastorale vermaning reden voor toepassing van de kerkelijke tucht, omdat de daad van de overdoop met al wat ermee samenhangt geheel in strijd is met Gods Woord, de belijdenis en de orde van de kerk'. En zo komt zij het met voorstel dat vervolgens na bespreking besluit van de synode wordt en nu nog te lezen is in art. 77 lid 5 K.O.

2.4.2.b.3 *weging*

Opvallend is dat in de Acta bij de bespreking van deze bijlagen gesproken wordt over 'dwalende leden'. En tegelijk dat die dwaling verbonden wordt met de kerkelijke tucht. Voorts valt op dat e.e.a. sterk wordt gekoppeld aan de Pinkstergemeenten/evangelische gemeenten. Behalve die geloofsgemeenschappen waren en zijn er meer christelijke gemeenten waar de volwassendoop (of geloofsdoop) gepraktiseerd wordt, al of niet exclusief. Was in de jaren '60 deze doop nog veelal verbonden aan het lid worden van de gemeente, vandaag de dag kan men zich bij vele geloofsgemeenschappen op geloof laten dopen zonder dat daar een lidmaatschap aan verbonden is. Dat betekent dat kerkenraden die hiermee te maken krijgen zich moeten conformeren aan het bepaalde in de kerkorde. Maar dan dringt zich de vraag op: is het verband tussen deze dwaling en de kerkelijke tucht wel zo stellig te leggen? In 1962 heeft deze vraag duidelijk niet gespeeld. Daar zijn twee mogelijke redenen voor te noemen:

1. het gegeven dat de GS te maken kreeg met een stelling die haar te ver ging, nl. dat er geen sprake meer kon zijn van tucht – daar heeft de bespreking zich sterk op gericht, en wellicht is er zodoende minder ruimte geweest voor een nog 'zachter' besluit dan nu genomen is;
2. het gegeven dat de evangelische beweging enerzijds en de gereformeerde kerken anderzijds nog heel ver uit elkaar stonden. In de gereformeerde traditie leefde sterk de gedachte dat het ging om 'onbetaalde rekeningen van de kerk'. Dát wel, maar dat er binnen de evangelische beweging ook een leefwijze was waarin wij samen met hen konden optrekken, werd nog maar weinig beseft.

Dit alles is de kerken niet zozeer kwalijk te nemen: hier ziet men hoe een uitspraak van meer dan een halve eeuw geleden, wanneer men haar plaatst tegen het licht van de huidige situatie, meteen vragen oproept. En dat in het licht van de vraag: wanneer is iemand tuchtwaardig?

2.4.2.b.4 *kerkelijke tucht, wanneer?*

Kerkelijke tucht heeft alles te maken met de bediening van de sleutels van het hemelrijk. Zij vindt haar wortels in de woorden van de Heiland tot zijn discipelen, Matt. 16:13-19. Daar worden de sleutels van het Koninkrijk der hemelen in handen van de discipelen gelegd: 'Wat u bindt op aarde, zal in de hemelen gebonden zijn; en wat u ontbindt op aarde, zal in de hemelen ontbonden zijn'. Zie ook Matt. 18:15-18.

In de gereformeerde traditie is dit confessioneel uitgewerkt in de Heidelberger Catechismus, zondag 31. De sleutels van het Koninkrijk zullen bediend worden via de verkondiging van het Evangelie (vraag en antwoord 84) en via de diverse fasen van de kerkelijke tucht (vraag en antwoord 85). Nadrukkelijk stelt de belijdenis dat in deze weg een broeder of zuster 'van de christelijke gemeente en door God zelf van het Rijk van Christus uitgesloten' wordt.

Dat maakt de tucht tot een klemmende zaak. De kerkenraad die deze weg opgaat en de kerken die de kerkenraden opwekken die weg op te gaan, staan voor een ontzaglijke werkelijkheid: zij moeten in en uit principe bereid zijn die kerkelijke weg ten einde toe te gaan. God laat immers niet met zich spotten. Dan klemt echter des te meer de vraag: welke gruwelijke zaken zijn in geding dat deze weg van tucht noodzakelijk is?

Zondag 31, vraag en antwoord 85, spreekt over 'onchristelijk leren of leven' en over 'schandelijke levenswandel'. Dat laatste legt de lijn naar Gods heilzame geboden. Wie

daartegen doelbewust zondigt, en niet luistert naar de christelijke vermaning die uit de gemeente klinkt, zet zijn/haar eeuwig heil op het spel. Maar dat kan men niet zeggen van hen die zich op geloof laten dopen en van de kinderdoop (liever in Bijbelse taal: huisdoop) niet willen weten. Immers, zij voelen zich hier juist toe gedrongen omdat zij er diep van overtuigd zijn dat dit de weg is die de Schriften hen leren. Daar zijn de kerkenraden het niet mee eens. Maar ieder die wel eens of meerdere keren gesprekken heeft moeten voeren rond een open Bijbel met hen die overwogen zich (wat ons betreft: opnieuw) te laten dopen, weet hoe lastig het is om de ander te overtuigen van de gereformeerde uitleg van de Schriften op dit punt. En die zal ook des te voorzichtiger zijn om al te grote woorden te spreken wanneer iemand – naar eigen zeggen in geweten daartoe gedrongen – zich laat dopen en de huisdoop achter zich laat. De ene overtuiging staat dan rond de ene Bijbel tegenover de andere overtuiging, en dat is verdrietig. Niettemin: het is een dwaling, maar het is geen zonde.

Is het dan een dwaling die tuchtwaardig is? Volgens HC antwoord 85 bestaan dergelijke dwalingen. Het wordt verbonden met ‘onchristelijk leren en leven’. En daarin heeft de belijdenis de Schrift achter zich: in 1 Joh. 2:22 en 23 zegt de apostel: ‘Wie is de leugenaar anders dan hij die loochent dat Jezus de Christus is?’ En in 4:1-3 wordt het niet belijden dat Jezus Christus in het vlees gekomen is verbonden aan de geest van de antichrist. Maar.. op dát niveau beweegt de dwaling van de geloofsdoop (in exclusieve zin) zich toch niet. De vele samenwerkingsverbanden tussen evangelischen en gereformeerden die in de laatste decennia zijn ontstaan zijn daar een teken van. Er is daar sprake van hartelijke geloofsverbondenheid, die op verschillende terreinen van het openbare leven samen doet optrekken. De zaak, hoe voornaam ook in onze gereformeerde traditie, raakt niet het h art van het christelijk geloof. Hij moet dus enerzijds niet gerelativeerd worden, maar anderzijds wel in de juiste kerk(ord)elijke kaders worden gezet.

2.4.2.b.5 conclusie

De conclusie van deputaten is dat er voldoende redenen zijn om de tekst van art. 77 lid 5 te herzien. Meer en meer komt het voor dat leden van de gemeenten die ooit als kind gedoopt zijn, zich (wat de kerk betreft: opnieuw) willen laten dopen, maar dat zij toch lid van hun gemeente willen blijven. Want verder voelt men zich daar thuis bij de verkondiging en verdere gang van het kerkelijk leven. Voor kerkenraden is er geen reden om deze leden, louter en alleen om die reden, onder kerkelijke tucht te zetten. Zeker, het is een dwaling, en zeker, er dient met hen gesproken te worden. Maar het gaat te ver om te stellen dat zij een weg zijn ingeslagen die bij volharding tot gesloten hemelpoorten zal leiden.

W el kan men zeggen dat er in speciale situaties sprake kan zijn van kerkelijke tucht wanneer men deze daad van geloofsdoop heeft gesteld. Er is namelijk een vervolg: de vraag hoe men zich in de gemeente zal gedragen wanneer men een persoonlijke geloofsweg gaat die tegen het belijden van de kerk ingaat, en die te maken heeft met het anders lezen van de Schriften.

Wanneer deze broeders of zusters lid willen blijven van hun gemeente – die in de gereformeerde traditie is geworteld – mag van hen gevraagd worden om hun overtuiging en de daad die daarmee gepaard ging niet de gemeente in te dragen. Men zal die voor zichzelf houden, omdat men anders de Bijbels-principiële lijnen die de kerkenraad trekt doorkruist en zijn beleid daarmee openlijk onder kritiek stelt. Dat is niet minder dan het stichten van principiële verwarring in de gemeente, hetgeen in art. 79 K.O. scheurmakerij wordt genoemd. Dat, zo zegt dit artikel is ‘voor ieder lid grond voor afsnijding’. De ruimte die de kerkenraad hier geeft voor het persoonlijk christelijk geweten mag vervolgens niet misbruikt worden voor uiterlijk vertoon dat verwarring tot gevolg heeft.

2.4.2.b.6 voorstel

Deputaten stellen de synode op grond van het bovenstaande voor de tekst van K.O. art. 77 lid 5 als volgt te wijzigen:

Wanneer een lid van de gemeente zich laat overdopen, kan de kerkenraad besluiten hem/haar in die dwaling te verdragen onder de volgende voorwaarden:

- 5 a. hij/zij is bereid zich te verantwoorden tegenover de Heilige Schrift en zich daaruit te laten onderwijzen;
- b. hij/zij draagt zijn/haar opvattingen en de overdoop die daarop volgde niet uit in de gemeente;
- 10 c. hij/zij houdt zich aan eventuele aanwijzingen van de kerkenraad; concreet is te denken aan het niet in aanmerking komen voor leerfuncties binnen de gemeente.

2.4.2.c *handreiking kerkelijke tucht (hkt)*

Deputaten hebben ervoor gekozen om uw vergadering geen twee documenten aan te bieden – een handreiking en een nieuwe versie van bijlage 44 -, maar de vernieuwde versie van bijlage 44 te beschouwen als – genoegzame – handreiking.

2.4.2.c.1 *Bijbelse en kerkordelijke kaders*

Bij de uitoefening van de kerkelijke tucht dient gerekend te worden met de Bijbelse kaders, zoals ons die door God zijn bekend gemaakt. Daarbij is met name te denken aan Matt. 18:15-20; woorden die ons door de Heilige Geest zó zijn overgeleverd, dat zij staan tussen 18:12-14 – de gelijkenis van het verloren schaap – en 18:21-35 – het gedeelte dat handelt over de ruimte van de vergeving in Christus' kerk. Dat zal dan ook de geestelijke hoogte waarop de tucht wordt uitgeoefend bepalen. Concreet is er sprake van een viertal niveaus/stappen:

1. de vermaning onder vier ogen, indien sprake is van een heimelijke zonde;
- 25 2. de vermaning met meerdere getuigen;
3. de inmenging van de gemeente i.c. de kerkenraad ingeval van een heimelijke zonde waarbij geen berouw wordt getoond, of ingeval van een openbare zonde;
4. het door de kerkenraad in gang zetten van de onderscheiden trappen van kerkelijke censuur, ingeval geen sprake is van berouw.

30 Deze gang van zaken wordt in de kerkorde in art. 71-77 uiteengezet. In art. 78 volgt daarop, geheel in overeenstemming met het Bijbels getuigenis, de procedure over het weer opnemen van een zondaar in de gemeente van Christus, na gebleken berouw en verzoening.

2.4.2.c.2 *relatie tot het Nederlands recht*

35 De kerk heeft het recht om in zaken van opzicht en tucht haar eigen kerkelijke regels op te stellen, zolang deze niet in botsing komen met de regelgeving van het strafrecht in de samenleving. Uit rechterlijke uitspraken is op te maken dat deze daarop scherp toeziet. Daarom is het goed om in deze handleiding het ne bis in idem beginsel expliciet te benoemen: niemand mag twee keer veroordeeld worden in eenzelfde tuchtzaak.

40 2.4.2.c.3 *procedure bij tuchtoefening over ouderlingen en diakenen*

Er is een verschil tussen de wijze van uitvoering van de kerkelijke tucht bij predikanten enerzijds en andere ambtsdragers anderzijds (zie art. 79 K.O.). Ouderlingen en diakenen kunnen bij openbare zonden na voorafgaand onderzoek terstond uit hun ambt worden ontzet. Daarbij is de hulp nodig van de kerkenraad van de dichtstbijgelegen gemeente, omdat de schijn van willekeur of partijdigheid moet vermeden worden. De procedure is als volgt:

- 45 1. in eerste instantie wordt binnen de eigen kerkenraad (A) de zaak die – mogelijk – tuchtwaardig is, besproken.

2. Wanneer deze kerkenraad van mening is dat tot het oefenen van tucht moet worden overgegaan, roept deze de hulp van de kerkenraad van de dichtstbijgelegen gemeente (B) in.
3. In een gezamenlijke vergadering hoort kerkenraad B de argumenten van kerkenraad A en de betreffende ambtsdrager aan en trekt zich daarna terug voor intern beraad.
4. Bij de in lid 3 genoemde vergadering dienen beide kerkenraden in meerderheid aanwezig te zijn, opdat er rechtsgeldige besluiten genomen kunnen worden.
5. De uitslag van dat beraad wordt aan kerkenraad A meegedeeld, waarop een gezamenlijk besluit wordt genomen.

10 2.4.2.c.4 *procedure bij tuchttoefening over predikanten*

Bij predikanten ligt het ingewikkelder: zij kunnen slechts door de eigen kerkenraad en die van de dichtstbijgelegen gemeente geschorst worden (waarbij dezelfde procedure wordt gevolgd als hierboven aangegeven). Vervolgens is het de taak van de classis (die daarbij hulp en advies ontvangt van deputaten naar art. 49 K.O. van de particuliere synode) om vast te stellen – na gedegen onderzoek – of zij moeten worden afgezet; de classis is de aangewezen kerkelijke vergadering om aan broeders de last te geven om Woord en sacrament te bedienen, en ook om hen indien noodzakelijk die last weer te ontnemen. Afgezien van deze gang van zaken kan het noodzakelijk zijn een ambtsdrager voorlopig op non-actief te stellen, hangende het onderzoek. Bij het beantwoorden van de vraag of deze noodmaatregel noodzakelijk is, zal de betrokken kerkenraad zaken als de ernst van de klachten en de reikwijdte daarvan laten meewegen; in dit geval is dan (nog) geen sprake van een tuchtmaatregel, maar van een ordemaatregel. Het spreekt voor zichzelf dat een dergelijke maatregel zo kort mogelijk dient te duren. Ook bestaat de mogelijkheid van een op non-actiefstelling om andere specifieke redenen (art. 79 lid 3 en 4 K.O.).

Maatregelen van schorsing c.q. afzetting zullen altijd schriftelijk, met opgave van redenen, aan de betrokkene worden gemeld. Tevens zal daarbij melding worden gemaakt van eventuele (voorlopige) afhouding van het avondmaal.

25 2.4.2.c.5 *aandachtspunten bij de tuchtprocedure*

Het is dienstig om speciaal aandacht te geven aan een aantal punten die zich rond tuchtprocedures kunnen voordoen. Deze punten gelden zowel voor de tuchtprocedure over ouderlingen en diakenen als bij de tuchtprocedure over predikanten.

30 2.4.2.c.5.1 *de vraag om een woordvoerder*

Het komt zo nu en dan voor dat iemand die zich beroept op een kerkelijke vergadering, of wiens leer en/of leven voorwerp van onderzoek is bij een kerkelijke vergadering, verzoekt om een woordvoerder mee te mogen nemen wanneer hij zich dient te verantwoorden voor de kerkelijke vergadering, of voor een commissie daarvan. Dat zal niet geweigerd worden. De kerkelijke vergadering zal ervoor waken dat de woordvoerder inderdaad de ‘mond’ is van de betrokkene, d.w.z. dat hij of zij feitelijk in zijn of haar plaats het woord voert. De woordvoerder dient affiniteit te hebben met het gereformeerd belijden.

40 2.4.2.c.5.2 *de vraag om het raadplegen van een zaakdeskundige*

Bij ingewikkelde kerkelijke kwesties kan het nuttig of zelfs noodzakelijk zijn om een zaakdeskundige te raadplegen. Concreet is te denken aan iemand die op ethisch gebied deskundig is, of op kerkrechtelijk of juridisch terrein. Zowel degene die beklagde is als de vergadering die over de klacht heeft te oordelen kan van zo’n deskundige gebruikmaken.

Op het gebied van het kerkrecht is onder andere te denken aan iemand uit de kring van deputaten kerkorde en kerkrecht. Er dient op gelet te worden dat deze te geven adviezen alleen over de formeel-kerkrechtelijke procedure zullen gaan. Met nadruk wordt gesteld dat ook kerkelijke vergaderingen in adviserende zin (bijvoorbeeld voor een commissie van onderzoek) van dergelijke broeders of zusters gebruik kunnen maken: de vergadering heeft niet per automatisme de beschikking over leden die op dat terrein deskundig zijn.

2.4.2.c.5.3 hoor en wederhoor

Het spreekt voor zichzelf dat het onderzoek m.b.t. een tuchtzaak in alle zorgvuldigheid zal geschieden. Overhaaste oordeelsvorming is af te keuren en zelfs de schijn dient vermeden te worden. Betrokkenen in een kerkelijke procedure hebben recht op een gelijke
 5 behandeling. De Schrift is hierover duidelijk: Joh. 7:51; 1 Petr. 5:1-3. In het bijzonder is in dit kader te wijzen op de plicht van hoor en wederhoor. Bij een tuchtprocedure geldt dat altijd de regel van hoor en wederhoor toegepast zal worden, vanwege het gewicht van de zaak, de waarheidsvinding en het fair play beginsel. Zoveel mogelijk moeten verschillende oordelen of overtuigingen immers bij elkaar worden gebracht, of op zijn minst moeten zij
 10 beoordeeld kunnen worden op het waarheidsgehalte. Ook hiervan is in de Schrift sprake: men zie bijv. Deut. 1:16 en 17; Spr. 18:13 en 17; Joh. 7:51. Het is aan de betrokken kerkelijke vergadering om te beoordelen of op deze fase van hoor en wederhoor nog een tweede fase, namelijk die van reactie en contrareactie moet volgen.

De bedoeling is dat standpunten worden verhelderd, noodzakelijke informatie op tafel
 15 komt en onhelderheden worden weggewerkt. Het is het recht van de kerkelijke vergadering – die daarvan in de regel ook gebruik zal maken – om deze fase van de behandeling van de zaak in handen te geven van de door haar in te stellen commissie van onderzoek. Van de hoorzittingen zullen gespreksverslagen worden opgemaakt, waarbij betrokkenen het recht hebben om deze verslagen, voor wat betreft de voor hen relevante onderdelen, te
 20 ontvangen; zij hebben ook het recht om daarbij correcties voor te stellen bij de gedeelten die betrekking hebben op hun eigen verklaring.

Zoveel als mogelijk is, zal de procedure van hoor en wederhoor in elkaars aanwezigheid plaatsvinden. In ieder geval zal men van elkaars verklaringen kennis kunnen nemen door middel van toezending van de erop betrekking hebbende verslagen.

25 2.4.2.c.5.4 het horen van getuigen

Wanneer de noodzaak daartoe aanwezig is, d.w.z. wanneer het noodzakelijk is om de
 waarheid aan het licht te doen komen, kunnen getuigen worden toegelaten en gehoord. Beide partijen, beklaagde (c.q. klager) en kerkelijke vergadering, kunnen daarvan gebruik
 30 maken. Ook hier zal dit in de regel een plaats krijgen in de procedure die de commissie van onderzoek volgt ter voorbereiding van een uitspraak door de kerkelijke vergadering die daartoe geroepen is. Getuigen dienen ervan doordrongen te worden dat hun getuigenis voor Gods aangezicht wordt uitgesproken en gehoord. Getuigen worden zoveel als mogelijk is gehoord in aanwezigheid van de andere partij; in ieder geval ontvangt deze afschrift van het erop betrekking hebbende gespreksverslag. De kerkelijke vergadering heeft het recht
 35 het aantal getuigen te maximeren. Ook dient zij een beeld te hebben van de vraag in welk kader deze getuigen opgeroepen worden; daarbij rekent zij ook met vragen als: welk onderdeel van de waarheidsvinding betreft het? Welke lacunes zijn er nog aanwezig in het onderzoek?

40 2.4.2.c.5.5 toegankelijkheid van de stukken

Bij elke kerkelijke procedure horen stukken: besluiten van kerkelijke vergaderingen,
 verslagen en/of rapporten van commissies, inclusief die van hoor en wederhoor en/of van het horen van getuigen, eventuele bijlagen bij al deze stukken. Elke betrokkene in een kerkelijke procedure ontvangt toegang tot alle direct aan de uitspraak ten grondslag
 45 liggende stukken. Daarbij zal van hem of haar gevraagd worden deze als strikt vertrouwelijk te beschouwen; ze mogen slechts voor eigen gebruik gehanteerd en niet aan derden ter inzage worden gegeven (uitgezonderd vanzelfsprekend bij het gebruikmaken van een voorspraak of het raadplegen van een deskundige, die overigens eveneens gebonden zijn aan de zwijgplicht). Op te vragen stukken kunnen zijn: uittreksels uit notulen en gespreksverslagen, die uitsluitend betrekking hebben op verklaringen van de
 50 betrokkene zelf en derden over zijn zaak. Ook besluiten van kerkelijke vergaderingen en de

gronden waarop zij berusten. Beide partijen (ingeval van een appelzaak) dienen over dezelfde stukken te kunnen beschikken. Uitdrukkelijk wordt hier gesteld dat de aangeklaagde (klager) géén recht heeft om kennis te nemen van het in de notulen van de kerkelijke vergadering opgenomen verslag van de beraadslagingen over zijn of haar zaak (ook de rechter geeft geen inzage in de interne beraadslaging).

2.4.2.c.5.6 *misbruik van pastorale en andere kerkelijke gezagsrelaties*

Helaas wordt de noodzaak van concrete kerkelijke tucht voor een deel gevoed door ambtsdragers en andere kerkelijke functionarissen die zich misgaan binnen de pastorale en andere contacten die zij hebben met gemeenteleden. Kerkenraden dienen daar scherp op toe te zien. Het bestaan van het landelijk Meldpunt misbruik dient op een duidelijke plaats in het kerkgebouw zichtbaar te zijn. Ook is het aanbevelenswaardig er melding van te maken in de gemeentegids. In voorkomende situaties moet seksueel grensoverschrijdend gedrag van een ambtsdrager of een andere kerkelijke functionaris duidelijk als zodanig benoemd worden en niet alleen als overspel (wanneer de dader gehuwd is) worden geduid.

2.4.2.c.6 *de uitspraak*

De uitspraak van de kerkelijke vergadering, die te oordelen heeft over een tuchtzaak, zal met redenen omkleed worden. Daarbij zal met name aandacht worden gegeven aan (en zullen ook met name worden genoemd) de onderliggende stukken, de daaruit gedestilleerde relevante zaken, de overwegingen rond en beoordelingen van deze zaken en het uiteindelijke aldus gemotiveerde oordeel. Wanneer het een zaak betreft die onder de tucht over het leven valt, zal duidelijk en concreet aangegeven worden waarom de gewraakte levensstijl of daad tegen het Woord van God indruist. Wanneer het een zaak betreft die onder de tucht over de leer valt, zal duidelijk en concreet aangegeven worden waarom de gewraakte opvatting strijdig is met de Heilige Schrift, de daarop gegronde belijdenisgeschriften en/of de kerkorde. De beklagde heeft desgevraagd recht op een mondelinge toelichting ervan door het moderamen van de kerkelijke vergadering die de uitspraak heeft gedaan.

2.4.2.c.7 *communicatie tijdens de procesgang*

Communicatie is ongetwijfeld een aangelegen punt, zeker in deze tijd van snelle communicatiemiddelen. Wanneer een zaak onder comité ligt, kunnen daar per definitie geen openbare uitspraken over gedaan worden door de kerkelijke vergadering die haar behandelt.

Dat kan tot lastige situaties leiden, zeker wanneer degene waar de tuchtzaak om draait zichzelf niet aan de noodzakelijke geheimhouding houdt. Dat een erbij betrokken partij wél de openbaarheid zoekt is echter geen reden om zelf het comité te doorbreken.

Wel kan men een brief doen uitgaan, waarin men wijst op de onjuistheid van details die openbaar worden gemaakt, maar verder kan men als kerkelijke vergadering niet gaan.

Degene die de geheimhouding schendt, moet er dringend op gewezen worden dat er op deze manier verwarring wordt gesticht, en dat dit de zaak schaadt. Wanneer er ondanks deze waarschuwing geen verandering optreedt, kan persoonlijke tucht overwogen worden.

Wanneer er eenmaal een uitspraak van de kerkelijke vergadering is, is deze in principe openbaar, zeker als het gaat om de kerkelijke gevolgen van die uitspraak. Dan nóg zal de kerkelijke vergadering prudent zijn als het gaat om verstrekken van details. Dit zal - zeker gedeeltelijk - afhankelijk zijn van datgene dat door de tegenpartij in het openbaar is gezegd en dat weersproken moet worden.

Het verdient tevens aanbeveling dat iedere kerkelijke vergadering die bij de tuchtzaak betrokken is (ook in eventueel appel) een woordvoerder aanwijst. Deze is verantwoordelijk voor de communicatie tussen kerkenraad en de kerkelijke vergadering. Dat zou de voorzitter of een ander lid van het moderamen kunnen zijn. Naar hem wordt ook verwezen ingeval de pers om informatie vraagt. Het is van het grootste belang dat informatie in één

hand wordt gehouden, om verwarring te voorkomen.

2.4.2.c.8 voortzetting van de procedure ingeval van appel

Niet zelden komt het voor dat na de uitspraak van een kerkelijke vergadering inzake noodzakelijke tucht (al of niet over ambtsdragers) de aangeklaagde daarmee geen
5 genoeg neemt, maar naar art. 31 K.O. een beroep doet op de meerdere vergadering. Een tuchtzaak tegen een ouderling of diaken zal na een appel tot uitvoering worden gebracht wanneer de classis gesproken heeft (ongeacht een eventueel voortgaand beroep op de particuliere synode). Een tuchtzaak tegen een predikant wordt van kracht uiterlijk na een uitspraak van de particuliere synode.

10 Voor de beraadslaging van een zaak op de kerkelijke vergadering zullen afgevaardigden die partij zijn in de zaak de vergadering verlaten.

Voorkomen moet worden dat zaken te langslappend worden, hoewel zorgvuldigheid voorop staat. In voorkomende gevallen (bij spoedeisende zaken) dient overwogen te worden om een extra vergadering van de classis of particuliere synode bijeen te roepen.

15 Deputaten stellen u voor om de bovenstaande tekst vast te stellen als de nieuwe bijlage 44. Daaraan koppelen deputaten het voorstel om in de tekst van K.O. art. 79 lid 1 de woorden 'worden geschorst' te wijzigen in: 'op non-actief gesteld worden'. Reden voor deze wijziging is het feit, dat het woord schorsen altijd gehoord wordt in de sfeer van de tucht, terwijl het bedoelde onderzoek kan uitwijzen dat er van tucht geen sprake behoeft te zijn.

20 2.4.2.d eerder gevonden wijsheid

2.4.2.d.1 onderzoek

2.4.2.d.1.1 of

Op de vraag of het mogelijk is te onderzoeken of (...) luidt het antwoord bevestigend.

2.4.2.d.1.2 op welke wijze

25 De moeilijkheden beginnen als nagedacht wordt over de vraag op welke wijze (...)

Deputaten hebben de consequenties van de drie werkwoorden (verzamelen, bewaren en beschikbaar stellen) onderzocht.

2.4.2.d.1.2.1 verzamelen

30 Voor het verzamelen van de eerder gevonden wijsheid staan twee wegen open: via de kerkenraden of via de classes:

2.4.2.d.1.2.1.1 kerkenraden

Willen deputaten de eerder gevonden wijsheid verzamelen bij de kerkenraden, dan dienen alle plaatselijke kerkenraden aangeschreven te worden met de vragen:

Wilt u

- 35 - deputaten kerkorde en kerkrecht van dienst zijn met het toezenden van eerder gevonden wijsheid op het gebied van de kerkelijke tucht ?
- wilt u de notulen van de kerkenraad doorspitten om de eerder gevonden wijsheid op te diepen ?
- 40 - van de vastgelegde handelingen van de kerkenraad op het gebied van de kerkelijke tucht een geanonimiseerd afschrift sturen aan deputaten ?

2.4.2.d.1.2.1.2 classes

Willen deputaten de eerder gevonden wijsheid verzamelen via de classes, die immers bij K.O. art. 77 in beeld komen (In de tweede zal met advies van de classis zijn naam bekend gemaakt worden), verzamelen, dan staan er ook twee mogelijkheden open: via de scribae
45 van de classes of via de secretaris van deputaten:

2.4.2.d.1.2.1.2.1 scribae classes

50 Het benaderen van de scribae/notulisten van de classes met de vraag of zij deputaten van dienst willen zijn met het toezenden van eerder gevonden wijsheid op het gebied van de kerkelijke tuchtzaken, die op de classis behandeld (in comité) zijn, door de vastgelegde handelingen van de classis op het gebied van de kerkelijke tucht in een geanonimiseerd

afschrift sturen aan deputaten.

2.4.2.d.1.2.1.2.2 *secretaris deputaten*

Het raadplegen van de comiténnotulen van de dertien classes en het verzamelen van gegevens (kopiëren) door de secretaris van deputaten, uiteraard met de belofte van geheimhouding.

2.4.2.d.1.2.2 *bewaren*

De eerder gevonden wijsheid dient gerubriceerd te worden, bv aan de hand van de Tien Geboden, en digitaal op een daarvoor bestemde USB-stick bewaard te worden door de secretaris. Een kopie van de stick zal bewaard worden door de voorzitter.

2.4.2.d.1.2.3 *beschikbaar stellen*

Wanneer een kerkenraad vraagt om een bepaald dossier te mogen inzien, zullen de volgende regels in acht genomen worden:

1. de kerkenraad zal een met redenen omkleed verzoek indienen bij de secretaris van deputaten;
2. de voorzitter en de secretaris van het deputaatschap zullen in overleg beslissen over het verzoek van de kerkenraad;
3. de besluiten, als bedoeld onder 2, zullen ter kennis van het deputaatschap gebracht worden;
4. komen voorzitter en secretaris niet tot een gezamenlijk besluit, dan zal het deputaatschap een beslissing nemen.

2.4.2.d.2 *overwegingen*

ad 2.4.d.1.2.1.1 kerkenraden

Het bovenstaande vraagt nogal wat!

Om het verzoek nog enigszins te beperken zouden deputaten een jaartal kunnen noemen (bijv. 1965) tot welk jaar de notulen van de vergaderingen van de kerkenraden geraadpleegd dienen te worden.

Het is moeilijk voor te stellen dat alle scribae, notulisten of archivarissen aan dit verzoek gehoor zullen geven, met als gevolg, dat er geen complete verzameling zal ontstaan van eerder gevonden wijsheid.

ad 2.4.d.1.2.1.2 classes

Ook aan de scribae van de classes zou het verzoek nog enigszins beperkt kunnen worden door een jaartal kunnen noemen (bijv. 1965) tot welk jaar de notulen van de vergaderingen van de kerkenraden geraadpleegd dienen te worden.

Echter: een kleine inventarisering onder de aanwezige deputaten, die met elkaar toch tientallen jaren ervaring hebben in verschillende classes, leverde op, dat slechts drie gevallen genoemd konden worden van persoonlijke tuchtzaken die op de classis aan de orde geweest waren.

2.4.2.d.3 *conclusies*

Deputaten kunnen geen andere conclusie trekken dan dat het onderzoek een negatief resultaat heeft. Onmogelijk is het niet, maar deputaten krijgen een geweldige hoeveelheid werk toegeschoven, waarbij in alle eerlijkheid de vraag gesteld kan worden, of de 'kosten' wel tegen de 'baten' opwegen.

2.5 *interkerkelijke commissie geschiloplossing (ICG)*

2.5.1 *tekst*

De synode besloot:

met betrekking tot de interkerkelijke geschilcommissie:

- a. goedkeuring te hechten aan de opzet van het Amersfoortberaad (de zeven punten onder 2.2.1);
- b. goedkeuring te hechten aan het plan van aanpak van het Amersfoortberaad (fase 1 en 2

onder 2.2.2);

- c. goedkeuring te hechten aan het reglement van de interkerkelijke geschilcommissie (IGC) (bijlage 5 onder 2.2.2);
- d. art. 5.1. van dit reglement in overleg met het Amersfoortberaad als volgt aan te passen:
5 'De behandelcommissie bestaat, afhankelijk van het conflict, uit drie of meer personen en wordt desgewenst bijgestaan door de secretaris van de commissie. De
behandelcommissie bestaat uit leden van de deelnemende kerkgenootschappen met
10 dien verstande dat ten hoogste de helft van de leden afkomstig is uit het kerkgenootschap waarvan de betreffende gemeente deel uitmaakt. Ook wordt gerekend met de verschillende disciplines van de leden';
- e. art. 11 van dit reglement in overleg met het Amersfoortberaad als volgt aan te passen:
15 'De commissie is te allen tijde bevoegd het reglement te wijzigen met uitzondering van de leden 2, 3 en 9. Dergelijke wijzigingen hebben geen effect op zaken die lopen. Op dergelijke zaken zal uitsluitend het reglement van toepassing zijn zoals dat bij de
aanvang van de zaken van kracht was.'

2.5.2 uitvoering van de opdracht

Deputaten deden de besluiten van uw vergadering het Amersfoortberaad toekomen en kregen korte tijd later het bericht, dat de art. 5.1 en 11 waren aangepast overeenkomstig de
20 wensen van uw vergadering.

2.6 beroep op particulier-synodale geschilcommissies

2.6.1 tekst

De synode besloot:

25 deputaten opdracht te geven om aan de generale synode 2019 te rapporteren, in hoeverre in de komende intersynodale periode een beroep gedaan is op de particulier-synodale geschillencommissies.

2.6.2 uitvoering van de opdracht

30 Deputaten hebben op twee manieren aan de opdracht voldaan:

- na de eerste vergadering na de sluiting van de GS 2016-17 heeft de voorzitter van deputaten telefonisch contact opgenomen met de voorzitters van de vier particulier-synodale geschilcommissies om

35

- o de besluiten van de GS 2016-17 mbt de ICG en de particulier-synodale geschilcommissies toe te lichten;

- o de brief van deputaten aan te kondigen die het verzoek zou inhouden om te rapporteren hoe vaak de particulier-synodale geschilcommissies te hulp zijn geroepen;

40 - in het najaar van 2018 heeft de secretaris van deputaten een brief gestuurd naar de vier particulier-synodale geschilcommissies met het hiervoor genoemde verzoek.

Het resultaat was, dat alle vier particulier-synodale geschilcommissies rapporteerden, dat zij slechts eenmaal in deze drie jaren een verzoek tot bemiddeling ontvangen hadden, waarbij de geschilcommissie van de PS van het Westen moest aantekenen, dat het ene verzoek niet ontvankelijk verklaard werd.

45 De conclusie van deputaten kan geen andere zijn, dan dat er minimaal gebruik gemaakt wordt van de particulier-synodale geschilcommissies, terwijl de ICG sinds het najaar 2017 vijf- à zesmaal benaderd werd. Vier aanvragen, waarvan een uit een CGK, werden doorverwezen naar het mediationtraject, dat wordt gefaciliteerd door de Vereniging Steunpunt Kerkenwerk (SKW) en slechts twee geschillen zijn in behandeling genomen
50 door de ICG met een behandelcommissie. Beide geschillen betroffen een GKv.

Deputaten stellen uw vergadering voor:

- de particuliere synodes met klem te verzoeken de geschilcommissies op te heffen;
- deputaten opdracht te geven in de kerken bekendheid te geven aan de ICG.

5   2.7   *toevoeging tekst art. 31 K.O.*

2.7.1 *tekst*

De synode besloot:

aan art. 31 K.O. na de woorden 'Hij dient dan te bewijzen dat het bedoelde besluit in strijd is met de Heilige Schrift, de belijdenis van de kerk en/of de aanvaarde kerkorde' toe te voegen: 'of dat de kerkelijke vergadering in redelijkheid niet tot het besluit heeft kunnen komen.'

2.7.2 *uitvoering van de opdracht*

Deputaten voegden de bedoelde woorden aan art. 31 K.O. toe, evenals alle wijzigingen en uitbreidingen van de artikelen en van de bijlagen van de kerkorde, gedaan door de generale synodes van 2013 en 2016.

Sinds 5 september 2018 staat de aldus aangevulde kerkorde in twee pdf-bestanden op de website www.cgk.nl

20   2.8   *bezinning K.O. art. 3 lid 1*

2.8.1 *tekst*

De synode besloot:

deputaten de opdracht te geven zich nader te bezinnen op verdere doordenking, uitwerking en eventueel nadere kerkelijke inkadering van het bepaalde in art. 3 K.O., lid 1 en de verhouding daarvan tot de positie van een evangelist en een dienaar van het Woord, en de generale synode 2019 te dienen met een voorstel.

2.8.2 *uitvoering van de opdracht*

2.8.2.1 *inleiding*

30   De achtergrond van deze opdracht vormt de uitspraak die de generale synode 2016 deed naar aanleiding van een instructie van de PS van het Oosten (Acta, art. 140):

De generale synode heeft kennisgenomen van

1. de instructie van de particuliere synode van het Oosten d.d. 20 mei 2015 en 25 augustus 2015 inzake art. 3 K.O., lid 1;

35   2. het desbetreffende rapport van haar commissie van onderzoek en rapport; heeft gehoord

de bespreking ter vergadering;

constateert

40   1. dat uit de overzichten van de verschillende jaarboeken blijkt dat classes de laatste twee decennia steeds vaker kerkenraden conform art. 3 K.O., lid 1 toestemming geven om een bekwaam geachte broeder uit de gemeente onder opzicht van de kerkenraad een stichtelijk woord in de gemeente te laten spreken en andere arbeid in de gemeente te laten verrichten;

45   2. dat art. 3 K.O., lid 1 wel spreekt over de wijze waarop deze toestemming verkregen kan worden, maar - behalve het bepaalde in art. 3 K.O., lid 5 - verder niet spreekt over de verantwoordelijkheden die deze toestemming met zich meebrengt voor betrokken kerkenraden en voor de betrokken broeders;

50   3. dat de gegroeide praktijk van het verlenen van toestemming om naar art. 3 K.O., lid 1 een stichtelijk woord in de gemeente te spreken tot dusver niet gevolgd is door een nadere kerkelijke inkadering hiervan;

4. dat het rapport van ds. D. Quant duidelijkheid geeft over de relatie tussen art. 3 K.O., lid 1 en de oorspronkelijke bedoeling van art. 3 K.O., namelijk dat art. 3 K.O., lid 1 toegevoegd is vanwege de nood der kerken;

5. dat niet helder omschreven is onder welke voorwaarden op lokaal of classicaal niveau van 'nood' kan worden gesproken die gebruikmaking van art. 3 K.O., lid 1 of lid 2 rechtvaardigt;

overweegt

1. dat het zowel voor de betrokken kerkenraden als voor de betrokken broeders van belang is dat de kerken zich bezinnen op de verantwoordelijkheden die voortvloeien uit de verkregen toestemming en die eventueel nader bepalen;

2. dat daarbij in ieder geval ook de vraag overwogen dient te worden of de kerkvisitatie het geschikte moment is om de verantwoordelijkheid van de classis tot uitdrukking te brengen door in het reglement voor de kerkvisitatie een passage op te nemen met betrekking tot de broeders die conform art. 3 K.O., lid 1 een stichtelijk woord in de gemeente spreken;

is van oordeel

1. dat bezinning op de groeiende praktijk om een broeder toestemming te verlenen naar art. 3 K.O. lid 1 een stichtelijk woord te spreken wenselijk is, in rapport met de oorspronkelijke bedoeling van art. 3 K.O.;

2. dat duidelijkheid over het begrip 'nood der kerken' en de toepassing daarvan heden ten dage noodzakelijk is;

3. dat de verantwoordelijkheden zowel voor de betrokken kerkenraden en classes als voor de betrokken broeders, die voortvloeien uit de verkregen toestemming nader geformuleerd dienen te worden;

en besluit

1. deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen zich nader te bezinnen op verdere doordinking, uitwerking en eventueel nadere kerkelijke inkadering van het bepaalde in art. 3 K.O., lid 1 en de verhouding daarvan tot de positie van de evangelist en een dienaar van het Woord, en de generale synode 2019 te dienen met een voorstel;

2. hiervan kennis te geven aan de particuliere synode van het Oosten.

2.8.2.2 *artikel 3 K.O.*

2.8.2.2.1 *hoofdlijn*

De hoofdlijn van artikel 3 K.O. is dat in dit artikel aangegeven wordt (zoals in onze uitgave van de kerkorde er ook boven staat) 'wie niet als dienaar des Woords mag optreden' - namelijk: iedereen die níet wettig beroepen en bevestigd is om in de dienst van Woord en sacramenten voor te gaan.

De achtergrond van dit artikel is de zorg van de kerken dat er in de dienst van het Woord alleen mensen voorgaan die de Heere daarvoor riep, en die wettig door de kerk beroepen en bevestigd zijn, en daarmee gerechtigd zijn om Gods Woord te bedienen.

In de tijd kort na de Reformatie waarin veel dingen nog ongeordend waren meenden allerlei mensen te mogen preken zonder kerkelijke roeping. Er vormde zich een klasse van rondreizende personen, soms gewezen priesters en monniken, of anderen die met de Reformatie meegingen en die op allerlei plaatsen preekten. Bovendien was de opleiding, beroeping en examinatie nog niet geregeld, zodat er allerlei mensen preekten zonder wettig geroepen te zijn en zonder daartoe bekwaamheid te bezitten. De kerken van de Reformatie waren dus vanaf het begin genoodzaakt ertegen te waken dat er allerlei mensen binnendrongen in de dienst. Zo kwamen ze ertoe om duidelijk vast te leggen dat roeping een noodzakelijke voorwaarde voor de ambtsbediening is. Niemand neemt voor zichzelf

die eer aan, maar alleen iemand die door God geroepen wordt mag dat doen (zie NGB art. 31).

Het convent van Wezel 1568 sloot zich bij de bepaling van de synode van de kruiskerken in Vlaanderen 1564 aan die uitsprak dat ‘niemand zal worden toegelaten om het Woord Gods te bedienen zonder wettelijke roeping, en dat zij, die zich stoutelijk indringen, zullen worden gestraft’. Latere synoden verscherpten die bepaling. In de Dordtse Kerkorde van 1619 is de tekst uiteindelijk zo geworden: ‘Het zal niemand, alhoewel hij een doctor, ouderling of diaken is, geoorloofd zijn de dienst des Woords of der sakramenten te betreden, zonder wettelijk daartoe beroepen te zijn. En wanneer iemand daartegen doet en meermalen vermaand zijnde, niet aflaat, zo zal de classis oordelen of men hem voor een scheurmaker verklaren, of op enige andere wijze straffen zal’.

Bij de roeping waar de kerkorde over spreekt wordt gedacht aan de uitwendige roeping door de gemeente, de inwendige roeping wordt hierbij verondersteld. De kerkorde bedoelt te benadrukken dat de inwendige roeping in de uitwendige verwerkelijkt wordt. Iemand die inwendig door de Heere geroepen is, moet ook uitwendig van Christuswege door middel van de kerk geroepen worden. En die wettige beroeping bestaat volgens art. 4 K.O. in de verkiezing, de examinatie, de approbatie en bevestiging.

Kort en goed: de hoofdlijn van artikel 3 K.O. is dat het naar het gereformeerd kerkrecht ongeoorloofd is dat iemand zonder in het ambt van dienaar des Woords gesteld te zijn, de werkzaamheden die aan het ambt verbonden zijn verricht.

2.8.2.2.2 *bepalingen*

In de bepalingen onder het artikel wordt vervolgens een aantal uitzonderingen gegeven op die hoofdregel. De gedachte van het noemen van de mogelijkheid van uitzonderingen is dat de kerken ruimte willen laten om in een bepaalde situatie in de gemeente ook niet-ambtsdragers een min of meer officiële kerkelijke opdracht en functie te geven. Zo is te begrijpen dat de positie van de kerkelijk werkers in lid 8 nader geregeld wordt onder dit artikel¹. Maar ook lid 1, waar het gaat over de mogelijkheid om een stichtelijk woord te spreken, behoort tot de uitzonderingen op de regel dat het Woord ambtelijk bediend wordt door iemand die daarvoor is opgeleid.

2.8.2.2.3 *art. 3 K.O., lid 1*

Achtergrond van deze bepaling is dat in de geschiedenis van de kerken uit de Reformatie naast de geordende ambtsdragers steeds ook ‘lekenpredikers’ een bepaalde rol hebben gespeeld.

hulppredikers

In een interview in het Reformatorisch Dagblad² noemt prof. dr. F. Van Lieburg, hoogleraar religiegeschiedenis aan de Vrije Universiteit van Amsterdam, de godsdienstonderwijzers, de oefenaars, de weleerwaarde heren en de hulppredikers ‘voorgangers op de pastorale markt’, een verschijnsel dat volgens hem al zo oud is als het protestantisme zelf. Van Lieburg: ‘Na de Reformatie had je de ‘Duytsche clercken’, clerici (geestelijken) die alleen Nederduits kenden, dus geen klassieke talen. Dit waren vaak schoolmeesters of ambachtslieden die tijdelijk in het grote predikantentekort voorzagen.’

In principe kent de Dordtse Kerkorde alleen de ambten van hoogleraren, predikanten, ouderlingen en diakenen. ‘Maar in de praktijk had je ook nog ziekentroosters en catechiseermeesters, zelfs catechiseervrouwen, die volop meedraaiden in het kerkelijke leven. Deze mensen mochten niet preken, alleen troosten en onderwijzen, maar een innig gebed, een stichtelijk woord of een uitleg van de catechismus vloeide wel eens geruisloos

¹ *De kerkelijke positie van de pastorale medewerker II*, Prof. dr. W. van ‘t Spijker in: Ambtelijk Contact, 1 september 1983

² *Voorgangers op de pastorale markt*, J. van ‘t Hul in RD 30 november 2017

over in een heuse leerrede. Zo ontstond het type van de oefenaar, die in de eigen gemeente of bij vriendengroepen in het land zijn eigen klandizie kweekte.’

Prof.dr. H. Bouwman schrijft in zijn ‘Gereformeerd Kerkrecht’ het volgende over hen:

5 oefeningen of gezelschappen. Reeds in het begin van de 17e eeuw was er, behalve de gewone catechisatiën in huis en op de scholen, en naast de catechismusprediking op de zondag, een catechisatie in de week, om door vriendschappelijke en gemeenzame bespreking met volwassenen, wier godsdienstonderwijs verwaarloosd was, of wie er anders
10 lust toe hadden, hen in de christelijke leer te bevestigen. De leraar moest er zorg voor dragen, dat zij die bekommerd waren over hun zaligheid, hieraan deelnamen. Voetius spreekt ook van een catechisatie voor wel-onderrichte en bevestigde gemeenteleden. Deze had tot doel, om op te leiden tot meer vastheid des geloofs tegenover de verzoeken van dwaalleer en wereldsgezindheid. Voetius keurt het goed, dat deze oefeningen, als zij geleid werden door ziekentroosters, huisonderwijzers en proponenten, werden bijgewoond door
15 andere personen.. Omdat er gevaar bestond dat deze oefeningen de mensen van de prediking in de kerk zouden afhouden en er een kerkje in de kerk zou worden gehouden, werden allerlei beperkende bepalingen door de kerkelijke vergaderingen en door de overheid gemaakt. De kerkenraad moest kennis dragen van deze oefeningen. Deze mochten slechts door een klein getal leden worden bezocht, en moesten onder goede
20 leiding staan. Zij mochten niet gehouden worden op tijden voor de publieke godsdienst bestemd, en er mochten alleen goede en door de kerk erkende schrijvers gelezen worden. Naast deze gezelschappen werden weldra ook gehouden bijzondere oefeningen, die nagenoeg geheel de vorm van de openbare prediking kregen en waarin ook leden van de gemeente zonder enig kerkelijk mandaat, optraden, genoemde oefenaars. In de tijd, toen
25 vele leden der gemeente geen stichting vonden bij de dorre prediking der predikanten in de 18e en 19e eeuw, bloeiden deze buitenkerkelijke oefeningen.’³

oefenaars en de Christelijke Gereformeerde Kerken

De kerken van de Afscheiding bedienden zich in de begintijd wegens gebrek aan predikanten ook van de oefenaren, die door de kerken zelf als voorgangers werden
30 aangesteld. Bouwman: ‘De Chr. Geref. Kerk liet het optreden van oefenaars toe, maar alleen wanneer deze zich hielden aan de bepalingen door de classis of provinciale synode gemaakt, met de uitdrukkelijke bepaling, dat een oefenaar geen ambt bekleedt, maar als broeder onder de broederen optreedt.’⁴

Al op de eerste generale synode van de Afscheiden Kerken in 1836 speelde de vraag of
35 het instituut van de ‘oefenaar’ moest worden gecontinueerd, en zo ja, of er een nadere regeling moest komen. In art. 34 van de Acta is te lezen: ‘daar echter deze dienst noch in den Bijbel noch in onze oude Gereformeerde Kerke-ordeninge gevonden wordt, zoo kan daaromtrent ook geene Bijbelsche bepaling gemaakt worden’⁵. Dit oordeel van de synode was volgens prof. J. Hovius ‘nuchter en liet aan duidelijkheid niets te wensen over’, maar
40 op voorstel van de praeses zou ieder toch zijn gedachten er nog eens over laten gaan. Dit klinkt tegenstrijdig, maar het is een tegenstrijdigheid, die zich gemakkelijk laat verklaren uit de omstandigheden waarin de kerken verkeerden. Prof. Hovius: ‘Er waren een paar jaar na het begin van de Afscheiding reeds ongeveer 100 gemeenten, doch er waren slechts enkele predikanten; wel geteld waren er, toen de synode vergaderde, maar zes predikanten,
45 die de gemeenten konden dienen. En dat in de tijd van trekschuiten en diligences! De gemeenten hadden dus op de zondag slechts zeer zelden een predikant’. Het houden van

³ H. Bouwman, *Gereformeerd Kerkrecht I*, Kampen 1928, blz. 363

⁴ H. Bouwman, *Gereformeerd Kerkrecht I*, Kampen 1928, blz. 364

⁵ *Iets over de 1e Generale Synode der Afscheiden Kerken (VI)*, Prof. J. Hovius, *De Wekker*, 12 mei 1961

leesdiensten was in die tijd nog grotendeels onbekend, en zo gebeurde het dat als de gemeente samenkwam één der aanwezigen voorlas uit de Schrift, ofwel over een bepaald Schriftgedeelte sprak. ‘Als vanzelf ging men op verschillende plaatsen de voorkeur geven aan de laatstgenoemde vorm van stichting der gemeente; het houden van een toespraak. En

5 zo kwam op talloze plaatsen het ‘oefenen’ in zwang, wat aansloot bij vroegere toestanden, vooral in de 18e en in het begin van de 19e eeuw.’ Enerzijds was de synode overtuigd van het onschriftuurlijke van dit instituut, anderzijds zat men met het feit, dat er bijna geen predikanten waren en dat door het optreden van oefenaars veel gemeenten toch werden gesticht en zelfs tot uitbreiding kwamen. Men kon in die tijd de oefenaars haast niet

10 missen. En daarom aanvaardde men het voorstel van de praeses om er nog eens over te denken, hoewel men wist, dat het geen Bijbels ambt was. De synode besloot uiteindelijk, zich realiserend dat men niet ineens het instituut van de oefenaars kon opheffen, richtlijnen te geven. Tegelijk sprak de synode in art. 52 ook uit: dat in de Kerk van Christus zoodanig eene orde van Dienaren, buiten de geordende Herders en Leeraars niet mag bestaan.’⁶

15 Op grond van dit principe en van de praktijk hebben velen zich dan ook verzet tegen het oefenaarsstelsel. Te denken is vooral aan docent F.P.L.C. van Lingen, die o.a. op de synode van 1895 met klem waarschuwde tegen het optreden van onbevoegde personen, en er op wees dat reeds eeuwenlang de schadelijke invloeden daarvan waren gezien. In art. 30 van de acta is zijn vraag te lezen: ‘Zullen wij nu uit die geschiedenis van zooveel eeuwen

20 leeren of blindelings alweer dienzelfden weg opgaan? Heeft de Heere niet gezorgd, dat overvloed van vertrouwbare leerredenen tot ons is gekomen? Zulk eene leerrede, door een bevoegd persoon voorgelezen, is toch verkieselijk boven eens improvisatie van menschen, die onontwikkeld zijn.’⁷ Op deze synode werd vanwege het groeiende aantal gemeenten en gebrek aan predikanten ook gediscussieerd over de wenselijkheid van een reizende

25 predikant. Problematisch was de grote toeloop van broeders uit verschillende gemeenten die predikant wensten te worden op artikel 8 van de Dordtse Kerkorde en de grootste zorg waren de oefenaars die zich op verschillende plaatsen lieten gelden. Vrijwel de hele synode van 1895 was aan dit onderwerp gewijd en er werd blijkens de acta verschillend over het probleem gedacht.

30 In de synode van 1896 kreeg de discussie over artikel 8 van de kerkorde een vervolg, waarbij docent Van Lingen vroeg: ‘Komt het u niet vreemd voor, dat in onze kerk slechts vijf predikanten in gewonen dienst zijn als gestudeerden, tegenover een achttal, door artikel 8 tot een predikstoel gebracht? Voegt erbij dat van de zes kandidaten, ons gegeven slechts twee van meet aan de zoo noodige studiebaan bewandelen. Wij hebben dus te

35 zamen straks 7 predikanten, die de oude talen beoefenden, tegen een twaalftal dat die niet of slechts even aanraakte. Wij moeten dus omkeeren en eigenlijk die 7 singulier noemen, in plaats van de overigen.’⁸

De concurrentie tussen de wetenschappelijk gevormde predikanten en de talrijke lerende ouderlingen en oefenaars kwam in vrijwel elke synodale vergadering terug. Uiteindelijk

40 wensten in 1907 ds. Van der Heijden, oud. Kappers en oud. Vermaas de oefenaarsdeur te sluiten: ‘het aantal oefenaars is al uitgebreid genoeg en er dreigt gevaar voor onze Theologische School’⁹.

wordingsgeschiedenis van art. 3 K.O., lid 1

Ds. D. Quant deed voor de synodecommissie van 2016 een kort onderzoek naar de

45 wordingsgeschiedenis van lid 1 van art. 3 K.O. en kwam tot de volgende reconstructie:

⁶ Toelichting op de Kerkorde (XVII), Prof. J. Hovius in *De Wekker*, 10 september 1948

⁷ Toelichting op de Kerkorde (XVII), Prof. J. Hovius in *De Wekker*, 10 september 1948

⁸ D. Koole in *Reformatorsch Dagblad*, 27 mei 2004

⁹ D. Koole in *Reformatorsch Dagblad*, 27 mei 2004

1. in 1907 wordt het instituut van de zogenaamde oefenaars op de generale synode van de CGK radicaal afgeschaft, na een indrukwekkend betoog ter adstructie van een instructie van de classis Den Haag bij monde van docent Van Lingen. Deze licht nog eens toe hoe vanouds de kerkelijke lijn geweest is: alles is op alles gezet om een theologische opleiding voor de kerken te stichten en te onderhouden; vroomheid gepaard gaande met wetenschap moet te allen tijde worden nagestreefd; bedoeld of onbedoeld komt het instituut van de oefenaar daarmee in botsing. Men zie art. 25 van de Acta van deze synode;
2. tegelijk was op deze synode al duidelijk dat het bloed kruipt waar het niet gaan kan en dat er in weerwil van deze hoofdlijn van de kerken toch telkens een zijlijn opduikt: plaatselijke oefenaars die ook andere 'leekenarbeid' verrichten. In 1908 wordt het besluit van 1907 daarom aangepast en wordt er in art. 3 K.O. toch opening toe geboden (Acta, art. 30);
3. de lijn blijft daarbij wel dat e.e.a. ondergeschikt is aan het ambt van predikant. Oefenaars treft men aan (en zo is het ook in de geschiedenis van de CGK gegaan) in die plaatsen waar geen predikant is, hetzij omdat beroepen niet met een positieve uitslag werden bekroond, hetzij omdat de gemeente niet een traktement kon bekostigen. Daarmee spoort de lijn die dr. F.L. Rutgers in zijn Kerkelijke Adviezen aangeeft (deel I, blz. 30 en 31), dat de kerken 'de werkzaamheden van deze óefenaars' niet hebben willen afsnijden en finaal doen ophouden ('t geen in een tal van kerken, zoowel voormalige Christ. Geref. als voormaligte Doleerende ook moeielijk zou gekund hebben), maar toch die functie ook niet willen aanmoedigen en formeel regelen'. Oefenaars, zo vat hij samen, zijn 'slechts tijdelijk als hulp voor vacante kerken aangenomen';
4. in die lijn komt de generale synode van de CGK in 1947 tot de uitdrukking 'de nood der kerken'. Bij de algehele herziening van de kerkorde die in dat jaar plaatsvindt wordt duidelijk dat het werkgebied van de oefenaar, zeker wanneer hij buiten eigen gemeente optreedt (maar gezien de geschiedenis van het oefenaarschap ook dáár al) gemeten wordt aan de nood van de kerken, dat wil zeggen aan de vraag of er dringend behoefte aan zijn optreden is gezien het aantal predikanten dat in het ressort van de classis (of de particuliere synode) dienst doet.

Prof. J. Hovius schreef over dit kerkordeartikel in *De Wekker*¹⁰ en maakte daarbij evaluerend 3 opmerkingen: ten eerste dat er geen 'ambt' van oefenaar bestaat, zoals de eerste synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken na de Afscheiding in 1836 ook uitsprak in art. 34 en art. 52, ten tweede 'dat de Heere toch door middel van den dienst van vele 'oefenaars' Zijn Kerk meermalen heeft willen bouwen, maar dan waren eerstens deze 'oefenaars' achtenswaardige en godzalige mannen, die niet zichzelf zochten en die niet probeerden de predikanten na te bootsen of te overtreffen, of om door middel van een achterdeurtje óók tot het predikambt te komen, en vervolgens waren hun positie en werkzaamheden kerkelijk geregeld', en ten derde dat de Kerken van meet af regelingen hebben gemaakt, om deze zgn. lekenarbeid in goede banen te leiden.

De regelingen waar in dit verband aan is te denken zijn dezelfde afspraken als die ook de Gereformeerde Kerken na de Vereniging maakten en die prof. Bouwman als volgt beschrijft:

- dat een oefenaar altijd te beschouwen is als een gemeentelid die als broeder onder de broeders een stichtelijk woord spreekt zonder dat hij het Woord kan bedienen met aan het ambt verbonden gezag, en dat wanneer hij optreedt dit alleen kan en mag wanneer

¹⁰ *Toelichting op de Kerkorde (XVII)*, Prof. J. Hovius in *De Wekker*, 10 september 1948

de kerken zich vooraf verzekerd hebben door het nodige onderzoek dat de geschiktheid tot het houden van zo'n stichtelijk woord aanwezig is

- dat de aanvraag tot onderzoek van een broeder om toegelaten te worden steeds moet uitgaan van een bepaalde kerk, die zo'n onderzoek vraagt 'te haren behoeve', bij de classis binnen welke die kerk ressorteert
- dat die classis aan zo'n broeder ook bevoegdheid kan geven om in een andere kerk die dit begeert op te treden, mits niet buiten haar eigen ressort
- dat als een kerk buiten die classis de dienst van zo'n broeder mocht begeren, dat dan de classis van die kerk zal te beoordelen hebben of en op welke wijze zij de broeder opnieuw zal onderzoeken, maar dat hij in geen geval bevoegdheid heeft in enige kerk op te treden dan met toestemming van de classis waarbinnen die kerk ressorteert

Hiermee werd duidelijk uitgesproken dat degenen die een stichtelijk woord spreken wel een goede dienst kunnen bewijzen, maar dat ze slechts een hulpdienst verrichten en geen ambt bekleden. Om die reden mogen ze ook geen dingen doen die alleen een predikant toekomen, zoals de bediening van sacramenten, de bevestiging van een huwelijk en het afnemen van openbare geloofsbelijdenis. Verder blijkt dat doorslaggevend is dat de kerk die hulpdienst verlangt; niet het verlangen van degene die spreekt staat voorop, maar de kerk die gebruik wil maken van die dienst. En tenslotte dat er gaven en bekwaamheden nodig zijn, die getoetst worden door de kerken voordat de toestemming gegeven wordt.

plek van de hulppredikers in andere kerken

Zoals hierboven al blijkt hebben ook andere kerken afkomstig uit de Reformatie geworsteld met de plek van de lekenpredikers, en hen al of niet een bepaalde plek gegeven.

In de Gereformeerde Gemeenten werden in het verleden sommige oefenaars uiteindelijk toegelaten tot het predikambt, anderen bleven altijd als lerend ouderling voorgaan. De noodzaak van het oefenaarschap verdween in 1927 met de komst van de Theologische School in Rotterdam. In de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw is besloten geen nieuwe oefenaars meer toe te laten. Wel mochten degenen die er al waren blijven. Die lijn, om geen ruimte te bieden aan oefenaars, is nog steeds van toepassing, zij het dat het in beperkte mate voorkomt dat pastoraal werkers uit de Gereformeerde Gemeenten tijdens godsdienstoefeningen in verzorgingshuizen een stichtelijk woord spreken.

In de Hervormde Kerkorde was vanouds naast de predikant de figuur van de godsdienstonderwijzer bekend, die met zijn akte mocht voorgaan in de eredienst. In de Hervormde Kerkorde van 1951 was er naast de scherp afgebakende ambten een hele reeks 'bedieningen', waaronder hulppredikers en catecheten. In 1977 wilde de hervormde synode van de hulppredikers af. Ze kregen toen de gelegenheid predikant te worden. De kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland spreekt niet meer over gemeenteleden die de bevoegdheid hebben tot het spreken van een stichtelijk woord. Wel kunnen, onder bepaalde voorwaarden, kerkelijk werkers preekbevoegdheid ontvangen.

De enkele hulppredikers die in de Hersteld Hervormde Kerk werken hadden voorheen preekbevoegdheid in de Nederlandse Hervormde Kerk. Ook twee voorgangers die in het verleden aan een hervormde evangelisatie verbonden waren kregen als overgangmaatregel dispensatie om in de eigen gemeente voor te gaan toen deze zich bij de HHK aansloot.

Uitgangspunt binnen de HHK is dat voorgangers een officiële opleiding en een preekconsent hebben, en dat er alleen gekwalificeerde voorgangers zijn die in de ordelijke weg de gemeenten voorgaan.

In de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt kunnen belijdende leden in aanmerking komen voor het ontvangen van preekconsent als zij in het bezit zijn van een praktijkaantekening van de Theologische Universiteit Kampen of daar een doctoraalstudie of predikantsmaster hebben voltooid. Ook kerkelijk werkers in de GKv kunnen preekbevoegdheid vragen, als zij een theologische opleiding aan een confessioneel betrouwbare instelling hebben

afgerond en over de nodige capaciteiten en kennis beschikken. Zij mogen alleen voorgaan in de gemeente(n) waaraan zij als kerkelijk werker zijn verbonden. Ook de GKv hechten eraan dat er verschil blijft tussen het spreken van een stichtelijk woord en de bediening van het Woord door predikanten, waarbij het criterium is dat om van dat laatste te kunnen spreken ambtelijke roeping en bevestiging voorwaarde is.

2.8.2.3 *evaluatie van huidige praktijk rond art. 3 K.O., lid 1*

De generale synode van 2016 constateerde dat uit de overzichten van de jaarboeken blijkt dat classes de laatste twee decennia steeds vaker toestemming geven om conform art. 3 K.O., lid 1 onder opzicht van de kerkenraad een stichtelijk woord te spreken, en vroeg deputaten kerkrecht zich te bezinnen op deze groei in relatie met de oorspronkelijke bedoeling van dit artikel, namelijk dat dit toegevoegd is 'vanwege de nood der kerken', en ook op wat in onze tijd en situatie die nood zou kunnen inhouden, en verder op of er wellicht nadere inkadering en formulering van de verantwoordelijkheden die horen bij de verleende toestemming nodig is.

2.8.2.3.1 *verhouding tot de positie van evangelist en dienaar van het Woord*

Om met dat laatste te beginnen, die verhouding is niet zo moeilijk te omschrijven. Het gaat in art. 3 K.O., lid 1 om een hulpdienst door een gemeentelid die onder toezicht van de kerkenraad verricht wordt, en niet om ambtelijke bediening van het Woord. Tot dat laatste zijn alleen de dienaren des Woords en de evangelisten als bijzondere dienaren des Woords gerechtigd en over hun dienst wordt in art. 4 K.O. gesproken. Art. 3 K.O. lid 1 slaat dus nadrukkelijk niet op hen.

Het onderscheid tussen spreken van een stichtelijk woord en bediening van het Woord ligt daarbij niet zozeer in de taak, maar in het ambtelijke karakter ervan. Prof. dr. M. te Velde gebruikte in dat verband tijdens een synodebespreking in de GKv enkele jaren geleden het voorbeeld van een theologisch student die in zijn studietijd een 'stichtelijk woord' mag spreken, en na zijn bevestiging als predikant diezelfde preek opnieuw zou kunnen gebruiken, maar nu van bediening van het Woord mag spreken.

2.8.2.3.2 *nood der kerken?*

Vanuit de geschiedenis van het artikel is duidelijk dat bij 'de nood der kerken' oorspronkelijk maar aan één manier van 'nood' gedacht is, namelijk die van een tekort aan predikanten bij een teveel aan gemeenten, of aan plaatsen waar geen predikanten konden werken, omdat zij te klein waren om een predikant te beroepen, enz. Zo is vanouds de nood der kerken ingevuld, maar zo lag ook daadwerkelijk de nood in de praktijk. Als je iets breder kijkt is zo ook de inzet van andere hulpdiensten, zoals ziekentroosters en catecheten, te zien: het was niet mogelijk voor predikanten om alle taken zelf te behartigen, daarom werd er dankbaar gebruik gemaakt van mensen die wilden bijspringen in het werk. Als uit de praktijk van de laatste decennia blijkt dat de vraag naar dit artikel zo toegenomen is, is de vraag te stellen of het dan ook nu gaat om 'nood der kerken'. Er is, zou je zeggen, in onze tijd geen sprake meer van een groot predikantentekort; er is een goede opleiding en er is volop mogelijkheid om goed opgeleide dienaren van het Woord in te zetten. De nood zoals de kerken uit de Afscheiding die in de begintijd kenden is er op die manier niet meer. Maar het zou kunnen dat er toch wel andere nood gevoeld wordt. De synodecommissie doelde daarop met deze passage uit hun rapport: 'Het is niet ondenkbaar dat ook vandaag de dag 'nood' een reden is om een beroep te doen op broeders die in de dienst des Woords een stichtelijk woord kunnen spreken en andere arbeid in de gemeente kunnen verrichten. Dat kan dezelfde nood zijn als in het begin van de vorige eeuw, in casu dat er onvoldoende predikanten zijn, dat beroepen van gemeente(n) niet worden aangenomen of dat er (een) gemeente(n) geen predikant kan/kunnen bekostigen; het komt ook voor dat er omgezien wordt naar iemand die vooral missionair is ingesteld, meer dan

de eigen predikant van de gemeente. En het kan zijn dat de nood die van een broeder zelf is die het op zijn hart heeft om met de gaven die de Heere hem schonk de gemeente in de dienst des Woords voor te gaan¹¹.

5 Wat betreft die laatste zin: uit het overzicht van de geschiedenis van het artikel is duidelijk geworden dat dát nou juist nooit het doorslaggevende is geweest voor de kerken om deze mogelijkheid open te laten. Het was de kerk die ‘nood’ voelde en daarom vroeg om het toestaan van die dienst, zie de conclusies van prof. Bouwman hierboven. Op een vraag van het Reformatorisch Dagblad benadrukte prof. dr. W. van ‘t Spijker enkele jaren geleden dat lekenpredikers inderdaad voorkwamen in een tijd van nood, en door de gemeente
10 aangewezen en geroepen werden om een stichtelijk woord te spreken. ‘Het uitgangspunt is niet dat iemand zelf denkt dat hij hiertoe geroepen is, maar dat de nood van de gemeente om een oplossing vraagt. Op het moment dat de nood voorbij is, moet degene die een hulpdienst heeft verricht, terugtreden.’¹²

15 Dat criterium van een noodsituatie gold volgens hem nog steeds, en hij noemde daarbij concreet het voorbeeld van de situatie van een kleine gemeente die met opheffing wordt bedreigd. Uitgangspunt is dus de ‘nood’ aan de kant van de kerken, en het zou goed denkbaar kunnen zijn dat waar in onze tijd gemeenten kleiner worden, en waar er moeiten bestaan in het beroepingswerk, die nood op sommige plaatsen inderdaad groter wordt, en er daarom vaker een beroep op art. 3 K.O. gedaan wordt. Ook is het denkbaar dat de nood
20 op ander vlak ligt, bijvoorbeeld in de wens om, wellicht naast de predikant, iemand te hebben die de gemeente missionair kan voorgaan. Daarbij is de kanttekening te maken dat in onze kerken de mogelijkheid bestaat ook dáárin te voorzien door opgeleide en bevestigde evangelisten. Er is dus niet in alle gevallen noodzaak om gemeenteleden in die dienst voor te laten gaan. Maar ook de mogelijkheid om een hbo-opgeleide evangelist aan
25 te stellen is er niet altijd, en het is zeker denkbaar dat er op dat vlak nood, behoefte, is in de kerken, en dat met recht van daaruit een beroep op art. 3 K.O. lid 1 gedaan kan worden¹³.

2.8.2.3.3 inkadering en verantwoordelijkheden?

30 Dat brengt bij de volgende overweging, die genoemd zou kunnen worden bij de vraag van de synode naar een eventuele nadere inkadering van art. 3 K.O, lid 1. Op dit moment geeft onze kerkorde alleen aan dat de kerken voordat ze toestemming geven tot het spreken van een stichtelijk woord een onderzoek moeten instellen naar genadegaven, zuiverheid van belijdenis, gave om de Schrift te verklaren en welsprekendheid. Er staat niet bij hoe diepgaand dat onderzoek zou moeten zijn, of aan welke vereisten iemand moet voldoen om van voldoende bekwaamheid te mogen spreken. Dat oordeel ligt geheel in handen van de
35 classis.

Opmerkelijk is dat in de GKv sinds enkele jaren een bepaling van kracht is die die verschillen in beoordeling tussen classes wegneemt, en die als landelijk geldende eis stelt dat er een behoorlijke opleiding is gevolgd voordat er preekbevoegdheid kan worden
40 aangevraagd. Die opleidingseis ligt zelfs heel hoog: er wordt een afgeronde studie aan de Theologische Universiteit gevraagd, of, in het geval van kerkelijk werkers, een hbo-studie aan een confessioneel betrouwbare opleiding. Dit is een lijn die zich ook in andere kerkverbanden aftekent: ofwel de mogelijkheid om niet-ambtelijk voor te gaan in een

¹¹ *Acta van de Generale Synode van de CGK Nunspeet 2016*, blz. 499

¹² *Een combinatie van wetenschap en vroomheid*, M. Bakker in RD, 6 januari 2005

¹³ Hier raken de vragen die in kleine missionaire gemeenten spelen aan vragen die in toenemende mate opkomen bij kleiner wordende en met opheffing bedreigde gemeenten. In het rapport van deputaten evangelisatie wordt hiervoor aandacht gevraagd, en de kerken aangeraden om zich te bezinnen op kerkordelijke regelingen die het kleine kerken mogelijk maken toch lichtdrager te blijven in hun context, wellicht door ouderlingen in bijzondere gevallen de bevoegdheid te geven Woord en sacramenten te bedienen.

dienst (afgezien van de proponenten die een stichtelijk woord mogen spreken) verdwijnt (GG, HHK), ofwel waar er een mogelijkheid is om als niet-ambtsdrager preekconsent te krijgen, wordt die gebonden aan behoorlijke opleidingseisen (PKN, GKv)¹⁴.

- 5 Wanneer de synode vraagt om nadere inkadering zou je, in lijn met die ontwikkelingen, kunnen denken aan een iets nadere omschrijving van waar de gaven uit moeten blijken, of wat de vereisten zijn waar iemand aan moet voldoen om toestemming te mogen krijgen. Het is de vraag of het wijs is daarbij in de eerste plaats aan opleidingseisen te denken, omdat dit artikel nou juist ruimte vraagt voor de bijzondere gevallen waarin aan die eisen niet voldaan kan worden - het gaat om uitzonderingssituaties, hulp in geval van nood.
- 10 Wel zou aan een ander punt van mogelijke inkadering te denken zijn, dat te maken heeft met de verantwoordelijkheden van de kerken na het geven van toestemming. Nog eens de GKv als voorbeeld nemend: in artikel 5 en 6 van het reglement wordt gezegd hoe het gaat ná het verlenen van preekconsent:

Artikel 5. Toezicht

- 15 1. Wanneer de classis besluit tot het verlenen van preekbevoegdheid, laat zij de betrokkene het bindingsformulier ondertekenen, zoals genoemd in artikel B7 van de kerkorde.
2. Het toezicht op de uitoefening van de preekbevoegdheid blijft bij de classis die de bevoegdheid verleende. De classis wijst één of meer predikanten aan om de betrokkene te begeleiden. Zij brengen jaarlijks rapport uit aan de classis.
- 20 3. De classis kan om gegronde redenen de preekbevoegdheid opschorten of beëindigen. Dit zal in ieder geval gebeuren wanneer de betrokkene door zijn of haar kerkenraad het avondmaal is ontzegd.
4. Wanneer de betrokkene verhuist, of als kerkelijk werker aan een andere gemeente wordt verbonden, draagt de classis het toezicht over aan de classis waartoe de kerk behoort waar de betrokkene nu is gaan wonen of als kerkelijk werker is aangesteld.
- 25

Artikel 6 Verlenging

1. De preekbevoegdheid wordt verleend voor een periode van twee jaar. Daarna is verlenging mogelijk, met telkens eenzelfde periode.
- 30 2. De verlenging wordt aangevraagd bij de classis die toezicht houdt.
3. Voor de verlenging legt de aanvrager aan de classis de volgende stukken voor: a. (een afschrift van) het besluit van de classis om de preekbevoegdheid te verlenen; b. een positief getuigenis van de kerkenraad van de betrokkene over zijn of haar leer en leven en over het functioneren in de gemeente. In het geval van een kerkelijk werker is dit de kerkenraad die de betrokkene heeft aangesteld; c. een gemotiveerd positief advies van de predikanten die door de classis als begeleiders zijn aangewezen.¹⁵
- 35

In deze artikelen blijkt zorg voor hoe het verder gaat ná verlenen van de bevoegdheid, uitkomend in:

- mentoraat door een door de classis aangewezen predikant;
- 40 - mogelijkheid de preekbevoegdheid op te schorten of te beëindigen;
- tijdelijke verlening van de bevoegdheid, waarna een nieuw positief getuigenis nodig is van de kerkenraad en van de predikanten die als begeleider zijn aangewezen.

¹⁴ In de PKN is het in uitzonderlijke gevallen, met name in een missionaire setting, mogelijk dat een ouderling de bevoegdheid krijgt om de ambtswerkzaamheden van een predikant te doen. In het rapport 'Mozaïek van kerkplekken', dat op de komende synode dient, wordt voorgesteld om die mogelijkheid in kleine missionaire gemeenten voorlopig te laten bestaan, maar daar wel een steviger opleiding aan te verbinden dan nu het geval is. Gedacht wordt aan een tweejarige parttime opleiding op hbo-niveau (associate degree) waarbij maatwerk mogelijk is.

¹⁵ *Generale regeling voor de preekbevoegdheid*, Generale Synode van Meppel 2017

In onze kerken houdt de kerkorde op bij het verlenen van de toestemming tot het spreken van een stichtelijk woord; wat er daarna gebeurt onttrekt zich wat aan de zorg van de kerken. Als de synode vraagt om invulling van verantwoordelijkheden die voortvloeien uit het verlenen van preekconsent, dan zou te denken zijn aan een betere omschrijving van die zorg ‘achteraf’. Dat zou kunnen, zoals de instructie voorstelt, door in de kerkvisitatie een vraag op te nemen naar hoe de kerkenraad omgaat met de broeders die een stichtelijk woord mogen spreken, en hoe hun functioneren te beoordelen is, maar het zou ook kunnen door als kerken een wat steviger rol te pakken in de voorwaarden waaronder het consent verleend wordt. Te denken is dan bijvoorbeeld aan het verlenen van een tijdelijke bevoegdheid die onder voorwaarden verlengd kan worden, en aan het na het verlenen van de bevoegdheid bieden van begeleiding en/of mentoraat door een predikant. Onderdeel van die begeleiding zou dan het faciliteren van verdere vorming en opleiding kunnen zijn.

2.8.2.3.4 *samengevat:*

Uitgangspunt is dat het in art. 3 K.O., lid 1 gaat om een niet-ambtelijke hulpdienst, die ingezet kan worden als de kerken om die dienst vragen. Niet degene die verlangt om te spreken geeft de doorslag, maar de vraag of de kerken er behoefte aan hebben. De kerken hebben toe te zien op gaven en geschiktheid van degenen die op deze manier mogen spreken, en het is in lijn met de ontwikkelingen in andere kerken wanneer zij daar waarborg van kwaliteit voor zouden vragen. Verder is het aan te bevelen dat de kerken betrokken blijven na het verlenen van de preekbevoegdheid met zorg, toezicht en ondersteuning.

2.8.2.3.5 *voorstellen aan de synode:*

Bovenstaande lijnen monden uit in de volgende concrete aanbevelingen en voorstellen aan de synode:

1. In het reglement op de kerkvisitatie onder III een vraag op te nemen over het toezicht dat de kerkenraad houdt op eventuele gemeenteleden die de bevoegdheid hebben een stichtelijk woord te spreken:
  - ‘Zijn er in de gemeente broeders die toestemming hebben gekregen om een stichtelijk woord te spreken conform art. 3 K.O., lid 1? Hoe gaat de kerkenraad om met de verantwoordelijkheid voor hun dienst?’
2. Een aantal aanvullende bepalingen op te nemen onder art. 3 K.O, lid 1:
  - Wanneer de classis besluit toestemming te geven voor het spreken van een stichtelijk woord, wijst de classis een predikant aan om de betrokkene te begeleiden.
  - Tot die begeleiding behoort ook het zoeken naar mogelijkheden voor verdere vorming en opleiding.
  - De bevoegdheid tot het spreken van een stichtelijk woord wordt verleend voor de periode van drie jaar. Daarna is verlenging mogelijk, met telkens eenzelfde periode.
  - Voor het aanvragen van verlenging van de bevoegdheid is een positief getuigenis nodig van de kerkenraad van de betrokkene over zijn leer en leven en functioneren in de gemeente, en een positief getuigenis van de predikant die door de classis als begeleider is aangewezen.

2.9-11 *herschrijving ondertekeningsformulieren/onderzoek naar noodzaak en bedoeling ondertekening/herschrijving ondertekeningsformulier hoogleraren*

2.9-11.1 *tekst*

De synode besloot:

2.9-11.1.1 deputaten de opdracht te geven de ondertekeningsformulieren in bijlagen 39 en 40 K.O. te herschrijven, en daarover te rapporteren aan de generale synode van

2019;

2.9-11.1.2 deputaten de opdracht te geven onderzoek te doen naar en uitleg te bieden over de noodzaak en de bedoeling van de ondertekening van de desbetreffende formulieren;

- 5 2.9-11.1.3 deputaten de opdracht te geven te onderzoeken of de herschrijving van bijlagen 39 en 40 K.O. het wenselijk maakt ook het ondertekeningsformulier voor de hoogleraren in de theologie (bijlage 12 K.O.) te herschrijven en indien dit naar hun oordeel wenselijk is de synode een herschreven versie voor te leggen.

10 2.9-11.2 *uitvoering van de opdracht*

2.9-11.2.1 *inleiding*

Door het plaatsen van een handtekening onder het ondertekeningsformulier beloven ambtsdragers hun ambtswerk te doen in gebondenheid aan de leer van de Heilige Schrift zoals die is samengevat in onze belijdenisgeschriften. Hier gaat het om een zeer
 15 fundamenteel aspect van ons kerk-zijn. Schrift en belijdenis zijn de basis voor ons kerk-zijn. Het is de basis van onze eenheid. Op grond hiervan hebben we elkaar gevonden en mogen we samen kerk zijn. De belijdenis is centrum van de eenheid van de kerk. Hierin is ons kerk-zijn gefundeerd. Het is dan ook onbestaanbaar om binnen de kerken ambtsdrager te zijn zonder het belijden van harte te onderschrijven en dit middels een handtekening
 20 onder het ondertekeningsformulier te bevestigen.

2.9-11.2.2 *binding aan de belijdenis*

Het is in dit verband dienstig om nader in te gaan op de aard en het waarom van deze binding aan de belijdenis:

- Wij weten ons gebonden aan de belijdenis omdat we ervan overtuigd zijn dat zij een
 25 getrouwe samenvatting is van de leer van de Heilige Schrift. Onze belijdenis heeft geen op zichzelf staand gezag. Ze is geen 'norma normans' maar 'norma normata'. Haar gezag ontleent ze aan de Heilige Schrift. De kerken hebben deze belijdenissen aanvaard omdat ze overeenstemmen met de Schrift en vragen daarom van hun ambtsdragers om ermee in te stemmen. Wij binden ons aan de belijdenisgeschriften
 30 omdat we ons gebonden weten aan de Heilige Schrift.
- Deze binding aan de belijdenis dient onbekrompen en ondubbelzinnig te zijn. Ze kan onmogelijk een louter formeel of uitwendig karakter dragen. Ze behoort gedragen te worden door liefde tot God en de leer van de zaligheid. We binden ons eraan juist omdat we willen buigen voor het gezag van de Heilige Schrift over de volle lengte en
 35 breedte van het leven en dus ook over onze ambtelijke dienst. Wie afbreuk doet aan de belijdenis als herkenningspunt van het geloof dat de grondslag vormt van de gemeenschap van de kerk, is aan het breken aan de kerk. Er mag niet getornd worden aan het erfgoed zoals de kerk dat heeft ontvangen van het voorgeslacht.
- Deze binding aan de belijdenis beoogt de gemeente te bewaren bij de leer die naar de
 40 godzaligheid is en geeft bescherming tegen dwaling die altijd weer op de loer ligt. Waar ambtsdragers in hun ambtswerk steeds handelen in overeenstemming met de door hen geplaatste handtekening wordt de gemeente bewaard voor allerlei wind van leer als ook voor allerlei persoonlijke eenzijdigheden en voorkeuren. Het helpt de kerk om waarlijk katholiek te zijn en blijven in het spoor van de kerk van alle eeuwen.
- De binding aan de belijdenis is en blijft binding aan een menselijk (kerkelijk) geschrift.
 45 De belijdenis is de Bijbel zelf niet. Haar gezag is slechts een afgeleid gezag. Wat art. 7 NGB zegt van geschriften van mensen, namelijk dat men ze niet gelijk mag stellen met de goddelijke geschriften, geldt ook voor de geschriften waarin de kerk haar belijden verwoordt. Ook de belijdenis is geen onfeilbaar geschrift. Voortgaand onderzoek van
 50 de Heilige Schrift kan tot de overtuiging leiden dat de belijdenis op een concreet punt

moet worden bijgesteld. Ook al heeft men zijn handtekening onder de belijdenis gezet, toch heeft men altijd het recht een gravamen in te dienen beargumenteerd vanuit de Schrift. Men zal dit dan niet bedekt of openlijk uitdragen maar langs kerkelijk weg ter toetsing voorleggen aan de kerkelijke vergaderingen.

- 5 - Ten slotte dient in dit verband aandacht gevraagd te worden voor wat altijd genoemd is ‘de vrijheid van profetie’. Er is een heel scala van onderwerpen waarover onze belijdenis zich niet uitlaat. Ze brengt alleen de hoofdlijnen van de Bijbelse leer onder woorden. Dit laat ruimte voor verdere uitwerking van de gedachten die erin verwoord worden en het plaatsen van verschillende accenten zoals de tijd/context die vereist. Zo blijft er veel ruimte voor vrije gedachtewisseling over allerlei onderwerpen en doorvertaling van Bijbelse principes naar de praktijk. Onze belijdenis laat hiervoor veel vrijheid terwijl gelijktijdig de belijdenis de grens markeert waarbinnen men dient te opereren.

2.9-11.2.3 *geschiedenis*

15 2.9-11.2.3.1 *ondertekening door predikanten, ouderlingen en diakenen*

Al heel vroeg in de geschiedenis van de gereformeerde kerken was de ondertekening van de belijdenis in zwang. Op de provinciale synode te Armentières (1563) wordt bepaald, dat de predikanten, ouderlingen en diakenen ‘zullen ondertekenen de geloofsbelijdenis onder ons vastgesteld’. Bij deze belijdenis wordt waarschijnlijk bedoeld op de belijdenis die door de Brès is opgesteld. Op het convent van Wezel (1568) dat voor de opbouw van het kerkelijk leven van de gereformeerde kerken in Nederland heel belangrijk was, is bepaald dat een predikant bij de toelating tot de dienst des Woord gevraagd zal worden zijn instemming te betuigen met de leer van de Ned. Geloofsbelijdenis en de Heidelberger Catechismus.

25 De eerste algemene synode van de Nederlandse gereformeerde kerken in Emden (1571) bepaald dat predikanten, ouderlingen en diakenen de belijdenis moesten ondertekenen om zo de eenheid in de leer te bewijzen en te waarborgen. Aanvankelijk wordt hieraan gevolg gegeven door eenvoudig het plaatsen van een handtekening onder de tekst van de belijdenis. Door de classis Walcheren werd het eerste ondertekeningsformulier ontworpen. Omdat er predikanten waren die tegen onderdelen van de gereformeerde leer bezwaar aantekenden, bepaalde de nationale synode in 1586 dat predikanten die weigerden de belijdenis te onderschrijven geschorst moesten worden en wanneer ze bij hun weigering bleven, moesten worden afgezet. Na deze synode kwam het allengs steeds meer in gebruik dat men naast de confessie ook de catechismus moest ondertekenen. Dit in lijn met wat al op het convent van Wezel werd bepaald.

30 De classis Alkmaar (1608) komt de eer toe als eerste een ondertekeningsformulier ontworpen te hebben zoals dat tot op de dag van vandaag zijn plek heeft binnen kerken van gereformeerd belijden. Hierin wordt verklaard dat de Heidelberger Catechismus en de Nederlandse Geloofsbelijdenis in alles overeenkomen met de Schrift. Men belooft daarom die leer te onderhouden en tegen te staan alles wat daarmee in strijd is. De classis Buren (1610) volgt de classis Alkmaar en voegt daaraan toe dat de leer van Arminius als ketterij dient te worden afgewezen. Men vroeg aan kandidaten verder of hun instemming oprecht was. Ook moest men beloven bij twijfel aangaande de leer dit niet te verbreiden en dit aan de classis voor te leggen. De Zeeuwse synode te Veere (1610) voegt daar nog aan toe het recht van classis/synode een nadere verklaring te vragen van iemand die aanleiding heeft gegeven te denken dat hij van de belijdenis der kerk afwijkt. Dit om de eenheid van de kerk te bewaren. Ook stelt deze synode een formulier op voor proponenten.

45 De hier geschetste ontwikkeling krijgt zijn bekroning op de Dordtse synode (1618/19). In haar 162^e zitting neemt ze het besluit: ‘dat ontworpen worde een accurat formulier van onderteeckeninghe der Confessie, Catechismo ende synodale verclaringhe waarmede alle

Kerckendienaren hun overeenstemminge in de rechtgevoelende leere claerlicke betuygen'. Na het voorbereidend werk van een commissie wordt het ondertekeningsformulier vastgesteld waarin is meegenomen wat door synoden en classes in dit opzicht is bepaald. In dit formulier laten zich een viertal elementen onderscheiden:

- 5 1. Een plechtige verklaring dat de leer van de kerk vervat in de Nederlandse Geloofsbelijdenis, Heidelberger Catechismus en de Leerregels van Dordt in alles overeenkomen met het Woord van God. Er wordt niet verklaard dat de belijdenis slechts in geest en hoofdzaak met de Schrift overeenstemt maar in alles met de Schrift in overeenstemming is. Volgens het ondertekeningsformulier dat in Dordrecht is
- 10 opgesteld zijn de Leerregels niet een geheel nieuwe belijdenis maar een nadere verklaring van enkele punten in de belijdenis die bestreden werden.
- 15 2. De belofte de leer in de drie formulieren van enigheid getrouw voor te staan, niets te leren dat daarmee in strijd is en alle dwalingen die tegen deze leer ingaan te verwerpen en te bestrijden. Bij bezwaren tegen enig onderdeel van de leer wordt de belofte gedaan dit niet naar buiten te brengen, maar het aan de kerkenraad of een andere kerkelijke vergadering voor te leggen ter toetsing. Het ligt voor de hand dat hij zich eerst tot zijn kerkenraad wendt met zijn bezwaren. Wanneer hij van oordeel is dat zijn bezwaar objectiever op een meerdere vergadering beoordeeld kan worden, heeft hij het recht
- 20 zich meteen tot een dergelijke vergadering te wenden. In ieder geval is hij geroepen zich te onderwerpen aan het oordeel van de kerkelijke vergadering over zijn bezwaren. In geval van weigering raakt de broeder zijn ambtelijke positie kwijt.
- 25 3. Bereidheid tot nadere verklaring: Wanneer een ambtsdrager door uitingen in woord of geschrift daar aanleiding toe geeft, kan een kerkelijke vergadering een nader onderzoek instellen en de betreffende broeder om een nadere verklaring vragen inzake zijn visie op een concreet onderdeel van de leer. Weigert de betreffende broeder deze verplichting na te komen, dan is schorsing het gevolg. Dit is in lijn met de beslissing die al op de synode van 1586 is genomen.
- 30 4. Toekenning van het recht van appel: Wanneer een broeder meent dat hem geen recht is gedaan, staat altijd de weg van appel bij een meerdere vergadering open. Zolang de meerdere vergadering geen uitspraak heeft gedaan, zal men zich houden aan de uitspraak die in zijn zaak gedaan is. In de context van de Dordtse synode had men allereerst het oog op de remonstranten, van wie de zaak toen in geding was. Deze regel is echter nog steeds van kracht.

In 1816 werd het oude ondertekeningsformulier door een nieuwe vervangen waarin het karakter van de binding aan de belijdenis bewust onduidelijk werd gehouden: dat wij de leer, welke overeenkomstig Gods Heilig Woord in de aangenomen formulieren der Ned. Herv. Kerk is vervat, te goeder trouw aannemen en van harte geloven. Het woord 'overeenkomstig' was multi-interpretabel. Werd daarmee nu bedoeld dat de leer in de belijdenis vervat aangenomen wordt in zoverre (quatenus) ze in overeenstemming is met de Schrift? Of wordt die leer aanvaard omdat (quia) ze in overeenstemming was met de Schrift? Hierover werd geen uitspraak gedaan. Latere synoden (1841, 1855 en 1883) gebruikten formuleringen waarin bewust ruimte gelaten werd tussen het belijden in de praktijk en de letter van de belijdenis.

45 De kerken die door de afscheiding ontstonden bewogen zich weer in de lijn van het ondertekeningsformulier van de Dordtse synode. Zij bonden zich weer zonder enige reserve aan de drie Formulieren van Eenheid. De eerste synode van de afgescheidenen die bijeenkwam in Amsterdam (1836) bepaalde dat 'de predikanten, door de onderteekening van het oude verbindingsformulier, zich plechtiglijk, als in de tegenwoordigheid Gods, aan de leer, dienst en tucht der Christelijke Gereformeerde kerk in Nederland zouden

verbinden, terwijl dit in elke gemeente zou geschieden door de kerkenraadsleden'. Dit wordt tot op heden nog steeds binnen onze kerken gepraktiseerd (zie artikel 52 en 53 K.O.) Sinds de synode van Haarlem-Santpoort (1962) is een passage opgenomen over de omgang met de kerkordelijke en synodale bepalingen: Tenslotte beloven wij in alles te handelen

5 naar de geldende kerkorde en de verdere bepalingen en besluiten van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland. Als CGK zijn we het enige kerkverband in ons land waar het ondertekeningsformulier een dergelijke belofte bevat. De achtergrond hiervan is te vinden in het feit dat het verschillende keren gebeurde dat kerkenraden zich onttrokken aan het kerkverband zonder zich te houden aan de geldende kerkorde i.c. het in artikel 31

10 bepaalde. Het gaat bij deze toegevoegde zinsnede dus om de loyaliteit aan het kerkverband die van ambtsdragers verwacht mag worden. Zo probeert men het trouweloos verbreken van het kerkverband tegen te gaan. Voetius wees een dergelijke ondertekening van de kerkelijke bepalingen af omdat vele artikelen veranderlijk zijn. Prof. Hovius volgt hem daarin. De achtergrond waartegen deze toevoeging is ontstaan, is op dit moment niet aan

15 de orde al kan dat zomaar weer veranderen. Vanuit oecumenisch oogpunt is de vraag te stellen of de belofte je te houden aan de kerkorde en synodale bepalingen in het ondertekeningsformulier zou moeten blijven staan. Op dit punt zijn we immers de uitzondering op de regel. Echter: de geest van individualisme die in onze tijd zo sterk aanwezig is en waardoor we allen gemakkelijk worden aangeraakt, maakt dat deze passage

20 bepaald geen overbodige luxe is. Ook is een dergelijke formulering vandaag dienstig vanwege de nogal eens voorkomende onverschilligheid ten opzichte van het kerkverband.

2.9-11.2.3.2 *ondertekening door hoogleraren*

Wat de professoren betreft, zijn de gereformeerden altijd van oordeel geweest dat zij een kerkelijk ambt bekleedden en dat ze daarom ook de kerkelijke belijdenis moesten

25 ondertekenen. Zij moesten als kerkelijke ambtsdragers en in hun onderwijs onderworpen zijn aan de kerken. De synode van 1578 bepaalde dan ook dat hoogleraren in de theologie de Nederlandse Geloofsbelijdenis zouden ondertekenen.

Vanwege de rol van de overheid bij benoeming van hoogleraren kwam hier dikwijls weinig van terecht. De nationale synode van Dordrecht (1618/19) bepaalde dat ook

30 hoogleraren de Catechismus en Nederlandse Geloofsbelijdenis moesten ondertekenen. Een commissie kreeg de opdracht het ondertekeningsformulier voor predikanten ook geschikt te maken voor hoogleraren. In de praktijk is het evenwel nauwelijks gebruikt. Wel waren op de diverse faculteiten eigen ondertekeningsformulieren in zwang.

In de 19^e eeuw was het ondertekenen van de formulieren van enigheid aan de theologische

35 faculteiten tot een formaliteit geworden. Dit werd anders in de kring van de Afscheidenen. In die kring werd van professoren die verbonden waren aan hun Theologische Hogeschool (sinds 1854 gevestigd in Kampen) de ondertekening van het Dordtse ondertekeningsformulier gevraagd. Ook in ons kerkverband is dit tot op heden nog

40 altijd praktijk (zie artikel 52 K.O.). De synode van 1965/66 heeft dit ondertekeningsformulier voor het laatst gewijzigd en aangevuld.

2.9-11.2.4 *conclusie*

Alles overziend kan geconcludeerd worden dat het huidige ondertekeningsformulier een verbintenis inhoudt op het volgende vijftal punten:

1. Een verklaring waarin wordt ingestemd met de drie formulieren van eenheid. Door de

45 persoonlijke ondertekening geeft men aan: zo geloof en belijd ik als ambtsdrager. De gezamenlijke ondertekening geeft aan dat in die formulieren de onderlinge eenheid zijn uitdrukking krijgt. Zo worden het formulieren van enigheid.
- 2. Een belofte deze leer van harte voor te staan en wat met deze leer niet overeenkomt te bestrijden en naar vermogen te weren. In de huidige versie krijgt het laatste element

een dusdanig gewicht dat het positieve element 'het belijden van de kerk van harte te onderschrijven' in de schaduw dreigt te blijven staan.

3. De verplichting in geval van twijfel (dubia) op enige punt van de leer die niet te verbreiden. Ook verklaart men zich bij voorbaat bereid zich te onderwerpen aan het oordeel van de kerkelijke vergaderingen (kerkenraad, classis of synode). De ambtsdrager heeft zelf de keus welke vergadering zijn afwijkend gevoelen nader onderzoekt.
4. De bereidheid zich te onderwerpen aan een onderzoek door een kerkelijke vergaderingen als uitlatingen in woord of geschrift vragen oproepen (ius inquisitionis). Uiteraard behoudt men in zijn zaak het recht om in appel te gaan.
5. De belofte te handelen in overeenstemming met de geldende kerkorde en verdere synodale bepalingen om zich zo solidair te betonen met het kerkverband.

2.9-11.2.5 *verbeterpunten*

In het ondertekeningsformulier gaat het erom dat ambtsdragers beloven al hun werk te doen in hartelijke verbondenheid aan en overeenstemming met de gereformeerde belijdenis. Die intentie zal ook in een nieuwe formulering van het ondertekeningsformulier ten volle moeten worden gehonoreerd. De gemeente is geroepen pijler en fundament van de waarheid te zijn (1 Tim. 3: 15). Hoe zal de gemeente dat kunnen zijn als de ambtsdragers daarin niet voorgaan? Wel is het de vraag of de gebruikte tekst zoals die tot op heden in gebruik is in alle opzichten nog steeds voldoet. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan:

- De grote nadruk die er ligt op de bestrijding van de dwaalleer. Het bestrijden van dwaling krijgt meer accent dan het positief getuigenis geven aan wat we in navolging van de Schrift belijden. Nu is dit goed verklaarbaar. Het ondertekeningsformulier werd vastgesteld op een synode die stelling moest nemen tegen de dwaalleer van de remonstranten. In die context was het dan ook nodig hierop volle nadruk te leggen. Onze context waarin de kerk geheel in de marge is terecht gekomen, vraagt om andere accenten. In die context dient vooral beklemtoond te worden waar we als kerk positief voor staan. Uiteraard mag daarbij niet uit het oog verloren worden dat het gevaar van dwaling nog steeds voortdurend op de loer ligt.
- De formulering is sterk juridisch gekleurd. De gevolgen die het afwijken van het belijden van de kerk heeft, komen sterk voor het voetlicht. Een tweetal procedures wordt genoemd: Allereerst de procedure die gevolgd moet worden door een ambtsdrager die bezwaar wil maken tegen een onderdeel van de belijdenis. Een tweede procedure gaat over de vraag wat er gebeuren moet als een kerkelijke vergadering moeite krijgt met opvattingen van een ambtsdrager. Is het niet beter het positieve vooral te beklemtonen, namelijk dat ambtsdragers geroepen zijn in leer en leven de gemeente voor te gaan op de weg die Schrift en belijdenis wijzen? Overigens geldt ook hier dat dit accent verklaarbaar is tegen de achtergrond van de strijd tegen de remonstranten.
- Er ligt een onevenredig zwaar accent op de negatieve gevolgen die een afwijking in de leer kan hebben: tot welke tuchtmaatregelen dit zou kunnen leiden. Voorziet de kerkorde niet genoegzaam in de procedures die gevolgd moeten worden in geval van afwijking in de leer? Zou ook hier de positieve bedoeling niet meer naar voren moeten komen: de gemeente te bewaren in de eenheid van het ware geloof zoals onze gereformeerde belijdenis daaraan uitdrukking geeft?
- De taal van het ondertekeningsformulier is niet altijd even toegankelijk. Door meer hedendaags Nederlands te gebruiken worden ambtsdragers zich er meer van bewust waarvoor ze hun handtekening plaatsen. Het komt hen op deze manier meer nabij. Wie

tijdens een kerkelijke vergadering het formulier heeft horen voorlezen, zal ervaren hebben dat het al luisterend niet altijd even eenvoudig is om het goed te volgen.

- Alleen de drie formulieren van eenheid worden genoemd, terwijl de drie oecumenische belijdenissen (het Apostolicum, de geloofsbelijdenis van Nicea en die van Athanasius) even goed tot het belijden van de kerk horen. De laatste zijn niet van minder gewicht en verdienen het dan ook om evenzeer genoemd te worden.

2.9-11.2.6 *voorstellen tot verbetering*

2.9-11.2.6.1 *ondertekeningsformulier predikanten*

Wij, ondergetekenden, dienaren van het goddelijke Woord, behorend tot de classis ..... verklaren voor Gods aangezicht met een goed en oprecht geweten dat de Heilige Schrift het betrouwbare en door de Heilige Geest ingegeven Woord van God is. Daarom is ze voor ons de enige norm voor ons geloof en leven.

Wij aanvaarden van harte de drie oecumenische belijdenisgeschriften¹ en de drie Formulieren van Eenheid², omdat zij in alles met het Woord van God overeenkomen en de Schrift getrouw na spreken. Hun leer aanvaarden we als een betrouwbare samenvatting van de inhoud van ons geloof en als maatstaf voor onze ambtelijke dienst.

Het is ons hartelijk voornemen in leer en leven gestalte te geven aan dit belijden van de kerk. Het is ook ons verlangen hiervan te getuigen in de wereld om ons heen. Wij beloven deze leer steeds te verdedigen en ons in te spannen om alle denkbeelden die hiermee in strijd zijn te weerleggen.

Wij beseffen dat de gemeente geroepen is om pijler en fundament van de waarheid te zijn en dat zij leeft van het Evangelie dat haar is overgeleverd. Ook zijn wij ons ervan bewust dat de eenheid van de kerk gelegen is in haar belijden. Daarom beloven we dat we opvattingen die afwijken van het belijden van de kerk niet in de openbaarheid zullen brengen. In plaats daarvan zullen we onze opvatting voorleggen aan de kerkenraad, classis of (particuliere) synode. Deze zal naar aanleiding van onze opvatting een onderzoek instellen om die te toetsen aan het Woord van God. Aan haar oordeel zullen we ons conformeren.

Wanneer een kerkelijke vergadering uit zorg over de eenheid en de zuiverheid van de leer vragen heeft naar aanleiding van geuite opvattingen of gedragingen, kan zij ons hierover ter verantwoording roepen. In dat geval verklaren we ons graag bereid de gevraagde verantwoording af te leggen. We beloven ons te houden aan de aanwijzingen die we van de kerkelijke vergaderingen ontvangen.

Tenslotte beloven wij ons in onze ambtelijke dienst te houden aan de geldende Kerkorde en verdere bepalingen en besluiten van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland.

2.9-11.2.6.2 *ondertekeningsformulier ouderlingen en diakenen*

Wij, ondergetekenden, ouderlingen en diakenen van de kerk van ..... verklaren voor Gods aangezicht met een goed en oprecht geweten dat de Heilige Schrift het betrouwbare en door de Heilige Geest ingegeven Woord van God is. Daarom is ze voor ons de enige norm voor ons geloof en leven.

Wij aanvaarden van harte de drie oecumenische belijdenisgeschriften³ en de drie Formulieren van Eenheid⁴, omdat zij in alles met het Woord van God overeenkomen en de Schrift getrouw na spreken. Hun leer aanvaarden we als een betrouwbare samenvatting van de inhoud van ons geloof en als maatstaf voor onze ambtelijke dienst.

¹ *Apostolische Geloofsbelijdenis, de Geloofsbelijdenis van Nicea en de Geloofsbelijdenis van Athanasius*

² *Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelberger Catechismus en de Dordtse Leerregels*

³ *Apostolische Geloofsbelijdenis, de Geloofsbelijdenis van Nicea en de Geloofsbelijdenis van Athanasius*

⁴ *Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelberger Catechismus en de Dordtse Leerregels*

Het is ons hartelijk voornemen in leer en leven gestalte te geven aan dit belijden van de kerk. Het is ook ons verlangen hiervan te getuigen in de wereld om ons heen. Wij beloven deze leer steeds te verdedigen en ons in te spannen om alle denkbeelden die hiermee in strijd zijn te weerleggen.

5 Wij beseffen dat de gemeente geroepen is om pijler en fundament van de waarheid te zijn en dat zij leeft van het Evangelie dat haar is overgeleverd. Ook zijn wij ons ervan bewust dat de eenheid van de kerk gelegen is in haar belijden. Daarom beloven we dat we opvattingen die afwijken van het belijden van de kerk niet in de openbaarheid zullen brengen. In plaats daarvan zullen we onze opvatting voorleggen aan de kerkenraad, classis
10 of (particuliere) synode. Deze zal naar aanleiding van onze opvatting een onderzoek instellen om die te toetsen aan het Woord van God. Aan haar oordeel zullen we ons conformeren.

15 Wanneer een kerkelijke vergadering uit zorg over de eenheid en de zuiverheid van de leer vragen heeft naar aanleiding van geuite opvattingen of gedragingen, kan zij ons hierover ter verantwoording roepen. In dat geval verklaren we ons graag bereid de gevraagde verantwoording af te leggen. We beloven ons te houden aan de aanwijzingen die we van de kerkelijke vergaderingen ontvangen.

20 Tenslotte beloven wij ons in onze ambtelijke dienst te houden aan de geldende Kerkorde en verdere bepalingen en besluiten van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland.

2.9-11.2.6.3 ondertekeningsformulier voor hoogleraren en docenten in de theologie

25 Wij, ondergetekenden, hoogleraren in de theologie en/of docenten aan de Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland verklaren voor Gods aangezicht met een goed en oprecht geweten dat de Heilige Schrift het betrouwbare en door de Heilige Geest ingegeven Woord van God is. Daarom is ze voor ons de enige norm voor ons geloof en leven.

30 Wij aanvaarden van harte de drie oecumenische belijdenisgeschriften⁵ en de drie Formulieren van Eenheid⁶, omdat zij in alles met het Woord van God overeenkomen en de Schrift getrouw na spreken. Hun leer aanvaarden we als een betrouwbare samenvatting van de inhoud van ons geloof en als maatstaf voor onze taak aan de Theologische Universiteit. Het is ons hartelijk voornemen ons onderwijs te geven in overeenstemming met dit belijden van de kerk. Wij beloven deze leer in woord en geschrift steeds te verdedigen en ons in te spannen om alle denkbeelden die hiermee in strijd zijn te weerleggen en alles te doen om dergelijke denkbeelden uit de kerken te weren.

35 Wij beseffen dat de gemeente geroepen is om pijler en fundament van de waarheid te zijn en dat zij leeft van het Evangelie dat haar is overgeleverd. Ook zijn wij ons ervan bewust dat de eenheid van de kerk gelegen is in haar belijden en dat wij in dit opzicht een bijzondere verantwoordelijkheid hebben. Daarom beloven we dat we opvattingen die afwijken van het belijden van de kerk niet in de openbaarheid zullen brengen hetzij door
40 ons onderwijs, hetzij door publicaties of door de zondagse verkondiging. In plaats daarvan zullen we onze opvatting voorleggen aan het curatorium. Indien het curatorium dit noodzakelijk acht, zullen wij onze medewerking verlenen aan een door de generale synode in te stellen onderzoek. Zij zal onze opvatting toetsen aan het Woord van God. Aan haar oordeel zullen we ons onderwerpen.

45 Wanneer het curatorium uit zorg over de eenheid en de zuiverheid van de leer vragen heeft naar aanleiding van geuite opvattingen of gedragingen, kan het ons hierover ter verantwoording roepen. In dat geval verklaren we ons graag bereid de gevraagde

⁵ *Apostolische Geloofsbelijdenis, de Geloofsbelijdenis van Nicea en de Geloofsbelijdenis van Athanasius*

⁶ *Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelberger Catechismus en de Dordtse Leerregels*

verantwoording af te leggen. We beloven ons te houden aan de aanwijzingen die we vanuit het curatorium zullen ontvangen.

2.12 onderzoek naar art 79 en 80 K.O.

5 2.12.1 tekst

De synode besloot:

deputaten de opdracht te geven onderzoek te doen naar de volgende vragen:

- 10 a. of de huidige bepalingen van art. 79 en 80 K.O. voldoende duidelijkheid geven over de verhouding tussen persoonlijke belijdenis, verzoening en de voortzetting van de ambtsbediening;
- b. of er naast de tuchtmaatregelen van art. 79 en 80 K.O. een breder instrumentarium wenselijk is;
- 15 c. welke mogelijkheden er zijn om kennis te nemen van eerder gevonden wijsheid in gevallen van schorsing en afzetting.

2.12.2 uitvoering van de opdracht

2.12.2.1 achtergrond van de opdracht

In de bespreking van een instructie van de PS van het Westen formuleerde de synode van 2016 de volgende constatering:

- 20 - dat in art. 79 K.O. gesproken wordt over ‘openbare grove zonde’ zonder dat daarbij iets gezegd wordt over de vraag hoe die zonde openbaar is geworden;
- dat in de artikelen 79 en 80 K.O. niet gesproken wordt over factoren die mogelijk tot de ‘openbare grove zonde’ geleid kunnen hebben;
- 25 - dat er in art. 73 K.O. voor gemeenteleden wel aandacht is voor heimelijke zonden, maar dat in de artikelen over tucht over ambtsdragers deze aandacht niet voorkomt;
- dat in de artikelen geen mogelijkheid bestaat voor een tijdelijk op non-actief stellen na beleden schuld, waarna na een bepaalde periode weer een beroepbaarstelling kan volgen.

Voorts overwoog de synode:

- 30 - dat er verschillend geoordeeld kan worden over zonde die openbaar is gekomen doordat iemand is betrapt of ontmaskerd én zonde die openbaar is geworden doordat iemand zelf tot inkeer is gekomen, de zonde heeft beleden en vergeving ontvangen heeft;
- 35 - dat omstandigheden, (psychische) ziekte en andere factoren die mogelijk van invloed zijn geweest op het handelen van de predikant, meegewogen dienen te worden in een eventueel besluit tot schorsing of afzetting;
- dat de formulering van art. 80 (‘behoren gestraft te worden’) weinig ruimte laat voor het meewegen van allerlei factoren;
- 40 - dat het mogelijk is dat een ambtsdrager een zonde belijdt, die niet openbaar is of hoeft te worden;
- dat de behandeling van tuchtzaken doorgaans in comité plaatsvindt, waardoor eerder gevonden wijsheid veelal niet toegankelijk is met als mogelijk gevolg dat in vergelijkbare situaties verschillend opgetreden wordt;
- 45 - dat een breder instrumentarium dan de kerkorde nu biedt, mogelijk dienstig zou zijn.

De synode vroeg deputaten om een grondige kerkrechtelijke doordenking van bovenstaande constatering en overwegingen (Acta 2016, art. 81).

- 50 De synode volgde daarmee het commissierapport dat aanleiding zag tot onderzoek van de mogelijkheid om predikanten bij wie sprake is van openbare zonde (en die schuld beleden hebben) niet te schorsen en af te zetten, maar bij wijze van disciplinaire maatregel tijdelijk op non-actief te stellen. De commissie zag die aanleiding in de veronderstelling dat een

dergelijke maatregel nieuw zou zijn binnen onze kerken. Als er schuld beleden is, zou onder bepaalde omstandigheden geen afzetting hoeven te volgen, die in alle gevallen het einde van het predikantschap betekent. Na een bepaalde periode kan de predikant weer beroepbaar gesteld worden.

5 Tussen haakjes: de PS van het Westen introduceert de term ‘op non-actief stellen’ hier als tijdelijke tuchtmaatregel. Dat is verwarrend, want deze term slaat op een ordemaatregel. Desondanks – om verdere verwarring te voorkomen – volgen deputaten nu deze terminologie.

10 Bijlage 47 K.O. kent de mogelijkheid van herstel in het ambt na afzetting. Maar moet na openbare grove zonde van een predikant altijd afzetting volgen? Niet in alle gevallen zal een predikant na in zonde gevallen te zijn weer met vrucht in een gemeente kunnen werken. Het maakt echter wel verschil of een predikant als het ware op heterdaad betrapt wordt in een zonde die hij geruime tijd met het ambtelijke werk in de gemeente heeft gecombineerd, of dat hij in zonde gevallen is en dat betreurt en belijdt. Ook is het mogelijk
15 dat een zonde pas ‘in de openbaarheid’ komt, als de predikant zelf vertrouwelijk met zijn kerkenraad deelt dat hij in zonde gevallen is, maar ermee gebroken heeft en dit voor God beleden heeft.

Bovendien kunnen er omstandigheden zijn bij de predikant (zijn psychische gesteldheid, een persoonlijkheidsproblematiek) die van invloed zijn op zijn handelen en mee mogen
20 wegen bij de beoordeling ervan (zie Acta 2016, pag. 385 e.v.).

2.12.2.2 Bijbelse gegevens inzake tucht over ambtsdragers

In het Oude Testament wordt van leiders van het volk verwacht dat ze gelovig, betrouwbaar, dienstbaar en ervaren (‘oudsten’) zijn (Exodus 18,21; Deuteronomium 16,19 en 17,20). Zij dienen zich te houden aan Gods geboden en in overeenstemming met zijn
25 wil de boodschap van God door te geven (Exodus 18,20; Jona 1). Het zijn mensen van het gebed (Nehemia 1,11 en Daniel 9,4-19).

Wanneer zij zich niet houden aan Gods wil, kunnen ze soms bepaalde taken niet verder uitvoeren (het koningschap wordt van Saul afgenomen; David mag de tempel niet bouwen; Mozes komt het beloofde land niet in). Maar klachten kunnen niet zomaar ingebracht
30 worden. Pas bij twee of drie getuigen moet er op een zaak worden ingegaan (Deuteronomium 17,6 en 19,15).

In het Nieuwe Testament vinden we op meerdere plaatsen richtlijnen voor ambtsdragers (1 Timotheüs 3,1-13; Titus 1,5-10 en 1 Petrus 5,1-5). Ook hier komen nederigheid, betrouwbaarheid en dienstbaarheid naar voren. Het moeten mensen zijn die vol zijn van
35 Gods Geest (Handelingen 6,3).

Aanklachten tegen ambtsdragers kunnen alleen ingebracht worden als er twee of drie getuigen zijn (1 Timotheüs 5,19) en moeten rusten op een valse leer (Galaten 1,8), scheurmakerij ((1 Korinthiërs 1,10-17) of geldzucht (Handelingen 8,18).

40 In de gemeente moet het een ambtsdrager gaan om de eer van God, de opbouw van de gemeente en de uitbreiding van Gods Koninkrijk. Een ambtsdrager die in opspraak is geraakt kan dat in de weg staan. Gods eer wordt aangetast, de gemeente wordt geschaad, het evangelie in diskrediet gebracht en het missionaire werk wordt gefrustreerd. Vooral het feit dat de verkondiging van het evangelie in de weg wordt gestaan kan grote schade geven (zie ook: J. Hovius: Het toezicht op de Dienaren des Woords door de kerkelijke
45 vergaderingen, blz. 3-5).

Daarom is tucht over ambtsdragers nodig. In Handelingen 20,28-31 wordt dit duidelijk door te wijzen op gevaren van buitenaf en van binnenuit die de gemeente bedreigen. De kudde van Christus is kostbaar. Hij heeft de gemeente gekocht met zijn eigen bloed.

De noodzaak van de tucht komt in Mattheüs 16,18-19 aan de orde en wordt in Mattheüs
50 18,15-18 verder uitgewerkt. Er is goede en zorgvuldige aandacht voor degene die zondigt

om die zo weer op de goede weg te brengen. Het is een proces waarin zachtmoedigheid en geduld leidend zijn (Galaten 6,1 en 1 Thessalonicenzen 5,14). Maar wanneer er geen gehoor wordt gegeven aan de vermaningen, moet de zondaar een halt worden toegeroepen en wordt de broederlijke gemeenschap ontzegd (1 Korinthiërs 5,5).

5

2.12.2.3 kerkrechtelijk commentaar

In de handboeken voor gereformeerd kerkrecht wordt unaniem gewaarschuwd voor de ernst van de zonde in een voorganger. Die moet ernstig bestraft worden, opdat de naam van de Heere niet gelasterd wordt, er geen schande over de gemeente komt en Gods zegen niet van de gemeente wijkt. In geval van ergerlijke zonden tegen het zevende gebod moet men niet lichtvaardig bij een schorsing blijven, maar tot afzetting overgaan. De naam van de Heere en van de gemeente wordt hierdoor zozeer gesmaad dat wie zich daaraan schuldig maken niet meer met stichting de gemeente kunnen dienen. Ondanks oprecht berouw mogen zij als voorgangers der gemeente niet meer worden toegelaten (H.

10
15 Bouwman, Gereformeerd Kerkrecht, dl. II, pag. 666, 668)

Voorzichtigheid met betrekking tot het herstel van een afgezette dienaar blijft raadzaam. Het moet duidelijk gebleken zijn dat herstel kan geschieden zonder schade voor de zaak van de Heere.

De wens tot uitbreiding of verduidelijking van deze artikelen is niet geheel zonder redenen.

20
25 Toch zou het voor het kerkelijke leven niet gewenst zijn, te veel uitbreiding hieraan te geven uit vrees voor een kerkelijk wetboek en een dodende casuïstiek (Idem, pag. 670).

Joh. Jansen (Korte verklaring van de kerkorde, pag. 339 e.v.) wijst erop dat als een dienaar des Woords na openbare zonde oprecht berouw toont en schuld belijdt, de gewone tucht (eventueel na een proeftijd) kan worden opgeheven, maar dat daaruit niet volgt dat hij ongehinderd in het ambt kan blijven. Overigens was in gereformeerde kerken in Nederland de afzetting wel totaal en volstrekt, maar niet altijd finaal en onherroepelijk. Hernieuwde beroepbaarstelling moet telkens per geval beoordeeld worden. Men zal daartoe niet anders dan om zeer bijzondere redenen overgaan (Idem, pag. 347). Vgl. art. 80 K.O. lid 1: 'niet dan met de grootste omzichtigheid'.

30
35 Ten slotte noemen we nog artikel 125 van de kerkorde van de Gereformeerde Kerken in Nederland (1971): Een kerkenraad zal iemand, die uit het ambt werd ontzet, niet opnieuw tot het vervullen van een ambt roepen dan na ernstig onderzocht te hebben, of daarmee wel de eer Gods gediend en het welzijn van de kerken bevorderd wordt.

Conclusie: De mogelijkheid van herstel in het ambt na afzetting wegens openbare grove zonde wordt algemeen gezien als de uitzondering die de regel bevestigt, en mag conform artikel 80 K.O. lid 1 'niet dan met de grootste omzichtigheid' geschieden.

2.12.2.4 overwegingen

Wanneer we het over tucht hebben, snijden we een thema aan dat vandaag niet altijd op instemming kan rekenen. In onze tijd willen we elkaar niet graag de maat nemen. En vanuit de postmoderne levenshouding vinden we dat ieder het maar voor zichzelf moet weten wat goed of fout is. Tegelijk is er in de samenleving behoefte aan een gemeenschap waar eerlijkheid en waarheid gevonden worden. Je ziet dat terugkomen in bijvoorbeeld het handhaven van de tucht binnen de universitaire wereld (denk aan procedures inzake het plegen van plagiaat), de medische wereld, maar ook de voetballerij (waar je bij onsportief gedrag geschorst kunt worden voor een aantal wedstrijden). De historicus James Kennedy pleit in zijn boek 'Stad op een berg' voor een contrasterende gemeenschap. 'Als een kerk te weinig contrasterend is, dreigt de kerk ten onder te gaan in gelijkvormigheid met de cultuur en kun je je afvragen of deze kerk nog wel toekomst heeft' (pag. 132). Denk aan de brede afkeuring van het misbruik in de RK kerk. Yme Horjus (Soteria, 2011, III, pag. 62):

50

‘De samenleving snakt naar andere tijden en de kerk mag van dit ‘momentum’ profiteren door met kracht de duidelijke boodschap van het evangelie van Jezus Christus te verkondigen en - naar buiten en naar binnen - op de bres te staan voor het onderscheid tussen goed en kwaad.’

5 Dat betekent dat de kerk moet laten zien waarvoor ze staat en dat dit ook een dure plicht is voor de ambtsdragers in de kerk. In veel theologische literatuur wordt sterk het thema van discipelschap benadrukt voor onze tijd (o.a. Mike Breen: Building a discipling culture; John Stott: Radicaal discipelschap; Greg Ogden: Discipelschap met impact, etc.). In een seculiere samenleving zal de kerk en zullen ook haar leidinggevendenden moeten laten zien

10 waarvoor ze staan.
J. Hovius voert in zijn bovengenoemde rectorale rede een sterk pleidooi voor toezicht op dienaren des Woords waarvoor op de kerkelijke vergaderingen voldoende tijd moet zijn. Vaak is er tijd voor allerlei zaken van ‘organisatorisch-administratieve aard’ dat ten koste gaat van het onderlinge toezicht (pag. 25).

15 Tegelijkertijd betekent dit dat de kerk dan ook op een zorgvuldige wijze om zal moeten gaan met misstanden en misdragingen van de leidinggevendenden. Bij de Bijbelse gegevens komen we tegen dat er een duidelijke grens getrokken wordt bij zonde door ambtsdragers. Maar ook elementen als zachtmoedigheid en geduld krijgen een plaats. En er is ook ruimte voor waarschuwingen en vermaningen ‘in stappen’.

20 Het is opmerkelijk dat H. Bouwman (Gereformeerd Kerkrecht, II, pag. 664), wijst op de Wezelse artikelen waarin onderscheid gemaakt wordt tussen zonden die bestraffing krijgen en zonden die schorsing en afzetting waardig maken. Het 15e punt luidt: ‘... van een andere aard zijn echter die zonden, die wel geduld worden, maar toch onderhevig zijn aan bestraffing en censuur’. Bij deze zonden is een broederlijke vermaning nodig.

25 Het is niet eenvoudig om te bepalen waar dan de scheidslijn ligt. Dit pleit voor tucht die ‘op maat’ is. Door de betrokken classis moet goed gekeken worden naar de zonde waar het om gaat (ernst, aard en omvang daarvan), de situatie van de betrokken ambtsdrager, de impact op kerk en samenleving en (on)mogelijkheden van therapie. Een tijdelijk op non-actief stellen als tuchtmaatregel zou daarbij kunnen horen. Duidelijk moet zijn dat de kerk

30 de zonde niet gedooft. De kerk moet staan voor het evangelie en geen water bij de wijn doen.
Conclusie: De kerk dient in de samenleving een contrasterende gemeenschap te zijn waarin de norm van het evangelie helder gehanteerd wordt en de tucht over ambtsdragers

35 gekenmerkt wordt door geduld en zachtmoedigheid. Daartoe behoort vanzelfsprekend dat omstandigheden die mogelijk mede tot zonde geleid hebben, meegewogen worden in een besluit. Dat vergt echter geen wijziging van artikel 79 en 80 K.O.
Gevoelsmatig is het begrijpelijk dat een broeder die van binnenuit gedrongen tot inkeer, berouw en schuld belijden komt, met meer compassie benaderd wordt dan iemand die daartoe geforceerd is, doordat zondig gedrag op enigerlei wijze openbaar is geworden. Dat

40 verandert echter niets aan de ernst van de zonde. Bijlage 43 K.O. (Gedragscode voor predikanten en andere kerkelijke werkers) waarschuwt niet voor niets indringend voor zonden van grensoverschrijdend gedrag en voor de gevolgen daarvan voor de ambtsdienst. Genoemd gegeven biedt daarom op zich onvoldoende ruimte om iemand ondanks het

45 openbaar worden van de zonde in zijn ambt te handhaven, zij het met een tijdelijke op-non-actiefstelling als tuchtmaatregel. Hij kan in zijn ambtswerk toch zodanig beschadigd zijn dat hij dat niet meer met vrucht uitoefenen kan. Denk aan prediking over en vermaan met betrekking tot hetzelfde gebod, dat hij overtreden heeft. Er is ook het gevaar van verdeeldheid in de gemeente, omdat de een hem wel en een ander hem niet aanvaarden kan als dienaar des Woords.

Bovendien is te rekenen met een samenleving waarin het normbesef (zeker op het gebied van huwelijk en seksualiteit) geheel geërodeerd is en met een kerk waarin mede ten gevolge daarvan het besef van zonde en van de ernst daarvan onder druk staat. Tegen die achtergrond zou het een verkeerd signaal kunnen zijn, wanneer de kerk de zonde in haar ambtsdragers minder zwaar straft.

Nadrukkelijk dient ook gerekend te worden met de vraag of eventuele slachtoffers van het zondige gedrag van de ambtsdrager recht wordt gedaan met een tijdelijke maatregel.

Conclusie: Het bovenstaande geeft deputaten geen aanleiding te pleiten voor een breder instrumentarium ten dienste van de tuchttoefening over dienaren des Woords dan de kerkorde nu biedt. Tot recht begrip van deze conclusie dient echter wel bedacht te worden dat de huidige lezing van artikel 79 en 80 K.O. reeds ruimte laat voor een tijdelijke tuchtmaatregel, waarna hernieuwde beroepbaarstelling volgen kan. Daarvan is ook in onze kerken een precedent bekend.

Ten aanzien van de overige constatering en overwegingen van de vorige synode zijn deputaten van mening dat de artikelen 79 en 80 K.O. niet handelen over een ambtsdrager die een zonde belijdt die niet openbaar is of hoeft te worden.

In het kader van de wens om over eerder gevonden wijsheid in tuchtzaken te kunnen beschikken ter voorkoming van eventuele rechtsongelijkheid opperde genoemde instructie de gedachte van een landelijke commissie van opzicht en tucht. De synodecommissie vreesde dat daarvoor een (te) grote ingreep in de kerkorde nodig zou zijn en vond in de instructie geen onderbouwing van de gedachte (Acta 2016, bijlage 36).

Nu het bijeenbrengen van eerder gevonden wijsheid praktisch ondoenlijk is, zoals elders in dit rapport duidelijk wordt (zie § 2.4.2.d), willen deputaten de synode in overweging geven onderzoek te laten doen naar de vorming van regionale commissies van opzicht en tucht teneinde rechtsongelijkheid te voorkomen – zie § 4.4.

Ter motivering daarvan is ook te wijzen op het volgende. In de laatste jaren is gebleken - een instructie van de PS van het Oosten legt daar ook de vinger bij - dat de complexiteit van tuchtzaken met name waar het dienaren des Woords betreft van dien aard is, dat daardoor en door gebrek aan vereiste deskundigheid (zie IRA) van de tot handelen geroepen kerkelijke vergadering de geboden zorgvuldigheid en snelheid van handelen onder druk staat.

2.13 studie naar geregistreerd partnerschap

2.13.1 tekst

De synode besloot: deputaten de opdracht te geven een studie te verrichten naar de vraag wat de eventuele kerkordelijke implicaties zijn van de gewijzigde wetgeving ten aanzien van geregistreerd partnerschap, zo mogelijk studieresultaten van andere kerkgenootschappen hierbij te betrekken en de synode van 2019 te dienen met het resultaat van deze studie.

2.13.2 uitvoering van de opdracht

2.13.2.1 aanleiding

In een van onze gemeenten sloot iemand onlangs een geregistreerd partnerschap (g.p.).

Kerkenraden in de CGK hebben over het algemeen als beleid dat als twee leden gaan samenwonen zonder te trouwen er gesprekken volgen in Bijbels onderwijs en - waar nodig - daaropvolgend vermaningen volgen (tot en met avondmaalsontzegging als er volharding is in de wijze van samenleven).

In de kerkorde is opgenomen dat een aanvraag voor huwelijksbevestiging na samenwonen positief beantwoord kan worden, 'nadat over het samenwonen (eventueel na een catechetisch traject) schuldbelijdenis is afgelegd'. De wijze waarop deze schuldbelijdenis

gestalte krijgt, wordt aan het oordeel van de plaatselijke kerkenraad overgelaten (art. 70 lid 5 K.O.).

Nu is er met het g.p. ten opzichte van samenwonen iets bijzonders aan de hand. Wie bijvoorbeeld kennisneemt van websites van de overheid⁷ ontdekt dat het g.p. tegen het huwelijk aanleunt. Wel heeft het huwelijk gezien de wetgeving van de overheid blijkbaar nog wel een zekere meerwaarde boven het g.p.: je kunt het laatste wel omzetten in het eerste, maar niet andersom.

De vraag ligt voor de hand: wat voor Bijbelse meerwaarde heeft het huwelijk boven het g.p.? Hebben wij redenen om met deze stellen in gesprek te gaan, of zijn er voldoende waarborgen dat dit g.p. als 'huwelijk' in Bijbels-normerende zin kan worden aangeduid?

2.13.2.2 wettelijke regeling g.p.

Midden jaren negentig is het wetsvoorstel betreffende het g.p. ingediend. De bedoeling was om tegemoet te komen aan de in de praktijk bestaande behoefte aan publieke erkenning van relaties tussen twee personen, waarin de betrokkenen duurzame verantwoordelijkheid voor elkaar op zich nemen. De regeling was oorspronkelijk bedoeld voor personen van gelijk geslacht (die toen nog niet konden trouwen) en voor personen die niet konden huwen op grond van een huwelijksbeletsel. In de loop van de parlementaire behandeling is het bereik van het g.p. verruimd. Het staat nu open voor personen van gelijk geslacht en voor anderen die niet willen huwen.

Uit de parlementaire geschiedenis volgt dat het de bedoeling van de wetgever is dat huwelijk en g.p. gelijkwaardig zijn. Het is naast het huwelijk een nieuwe burgerlijke stand. Dat dit de wetgever menens was, blijkt wel uit het feit dat de gevolgen die de wet eraan verbindt vrijwel identiek zijn aan die van het huwelijk. De regeling van het g.p. is in boek 1 van het Burgerlijk Wetboek vastgelegd in de artikelen 80a en volgende. De regeling is heel summier. Dat kan ook, omdat grote delen van de regeling van het huwelijk van overeenkomstige toepassing zijn verklaard (zie de leden 4 tot en met 6 van artikel 1:80a BW). Dat houdt natuurlijk verband met de nauwe verwantschap tussen huwelijk en g.p. Die verwantschap komt in het volgende uit.

2.13.2.3 wettelijke overeenkomsten g.p. met huwelijk

- De vereisten om te kunnen trouwen, zijn nagenoeg gelijk aan de vereisten om een g.p. aan te gaan (leeftijd, geestelijke vermogens, geen bigamie, eerst in ondertrouw gaan, minimaal twee getuigen bij ondertekening ten overstaan van ambtenaar burgerlijke stand, verplichting elkaar te onderhouden).
- De wijze waarop het g.p. wordt gesloten, lijkt erg op die van het huwelijk (er komt een ambtenaar aan te pas, er wordt een akte opgemaakt en er zijn getuigen - artikel 1:63 over de getuigen wordt in 1:80a lid 6 van overeenkomstige toepassing verklaard). Wel is bij het huwelijk de verklaring die de gehuwden afleggen aan een vaste formule gebonden (1:67 BW) en is dit bij een g.p. vrijgelaten.
- De gevolgen lijken sterk op elkaar: er is de mogelijkheid elkaars geslachtsnaam te voeren (art. 1:9 BW) en de titels 6 t/m 8 van boek 1 BW zijn, net als bij het huwelijk, van toepassing (art. 1:80b BW). Titel 6 bepaalt welke verplichtingen echtgenoten jegens elkaar hebben (getrouwheid, hulp en bijstand en elkaar het nodige verschaffen- 1:81 - opvoeding en verzorging van de kinderen - 1:82 - en allerlei financiële verplichtingen - 1:84 e.v.). Titel 7 regelt de wettelijke gemeenschap van goederen. Die

⁷ www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/trouwen-samenlevingscontract-en-geregistreerd-partnerschap/vraag-en-antwoord/wat-moet-ik-doen-als-ik-wil-trouwen-of-een-geregistreerd-partnerschap-wil-sluiten.html

geldt dus tussen geregistreerd partners, tenzij huwelijkse voorwaarden worden aangegaan (titel 8). Ook in erfrecht zijn de partners gelijkgesteld (art. 4:8 lid 1 BW).

- De wijzen waarop het partnerschap eindigt, stemmen in grote lijnen overeen met die waarop het huwelijk eindigt. Als geen sprake is van dood of vermissing, is duurzame ontwrichting vereist.
- Na een ontbinding van het partnerschap zijn er alimentatieverplichtingen, net als bij het huwelijk.
- Er was een belangrijk (juridisch) verschil tussen huwelijk en g.p. Als er in een huwelijk een kind wordt geboren, hebben de gehuwden beiden van rechtswege het gezag over het kind. Bij een g.p. was dat anders. Alleen de moeder had van rechtswege het gezag. Zij gold als de ouder. De andere ouder kon dat gezag ook uitoefenen op gezamenlijk verzoek. Met de invoering van artikel 1:253aa BW is dat ook gelijkgetrokken. Nu hebben beide ouders in een g.p. gezamenlijk het ouderlijk gezag. Als er nu een kind geboren wordt, is de man ook automatisch de wettelijke vader. Hij hoeft het kind niet te erkennen, zelfs niet als hij niet de biologische vader is van het kind.

2.13.2.4 wettelijke verschillen g.p. met het huwelijk

Naast de grote overeenkomsten tussen het huwelijk en het g.p. zijn er nog steeds enkele juridische verschillen:

- De wettelijke omschrijving. Een g.p. is nu eenmaal een andere omschrijving dan een huwelijk. Per definitie kunnen alleen gehuwden hun partner met recht echtgenoot of echtgenote noemen.
  - Anders dan een huwelijk kan een g.p. - onder strikte voorwaarden⁸ - buiten de rechter om worden ontbonden. Dat verklaart waarom omzetting van huwelijk naar g.p. niet mogelijk is: het zou een route kunnen openen voor een echtscheiding buiten de rechter om - eerst omzetting, daarna ontbinding zonder rechter, de zgn. flitsscheiding.
  - Scheiding van tafel en bed is niet mogelijk bij een g.p. In de praktijk heeft dit echter niet meer zo veel betekenis, want scheiden van tafel en bed komt nog slechts zeer zelden voor.
  - Een huwelijk tussen man en vrouw wordt in principe overal ter wereld erkend. Dat geldt niet voor een g.p.. Bij langer verblijf in het buitenland of bij emigratie kunnen er problemen ontstaan, bijvoorbeeld met het erfrecht.
  - Een markanter verschil tussen huwelijk en g.p. is dat het 'beruchte' art. 1:68 BW - dat het houden van godsdienstige plechtigheden voorafgaand aan het burgerlijk huwelijk verbiedt - niet van toepassing is op het g.p. Je kunt dus voorafgaand aan een registratie om een officiële kerkelijke zegen vragen!⁹ Ingevolge art. 90octies Sr kan een 'godsdienstige plechtigheid' dus wel gehouden worden voor ongehuwd samenleven, al dan niet met samenlevingscontract (de wet noemt daarover immers niets) en ook voordat een g.p. wordt gesloten.
- NB: Destijds werd door het kabinet aangegeven dat in de kerk toch geen geregistreerde partnerschappen worden 'gesloten'. Dat had zij indertijd waarschijnlijk grotendeels juist gezien. Met die opmerking nam het kabinet een voorschot op de discussie die niet in het parlement gevoerd moest worden maar binnen de

⁸ D.w.z. als er geen minderjarige kinderen bij betrokken zijn en de partners het eens zijn over de beëindiging.

⁹ Art 1:68 BW is tot stand gekomen in een tijd waarin de kerken nog de registers van de burgerlijke stand bij hielden. Van oudsher werden de registers van de burgerlijke stand bijgehouden door de kerk. Op grond van het beginsel scheiding van kerk en staat werd in 1795 (de Bataafse omwenteling) het burgerlijk huwelijk voor iedereen ingevoerd, al was het ook daarvoor al wel mogelijk een burgerlijk huwelijk te sluiten. Hierdoor was art 1:68 BW van waarde om duidelijk de norm te stellen dat alleen en uitsluitend het burgerlijk huwelijk rechtsgevolgen heeft en verandering brengt in de burgerlijke staat.

kerkgenootschappen.

2.13.2.5 burgerlijk huwelijk en Bijbels huwelijk

5 Het huwelijk en hoe we daar precies over denken is in de loop van de geschiedenis nogal eens veranderd. Voor de 11e eeuw bestond er geen eenduidig antwoord op de vraag wat het huwelijk nu precies inhield en hoe dat voltrokken moest worden. Trouwen was vooral een aangelegenheid tussen de ouders van het echtpaar en was vaak een politieke of economische overeenkomst.

10 Pas in de 11e en 12e eeuw werden er duidelijkere regels opgesteld omtrent het huwelijk. Het huwelijk was volgens de kerk voltrokken wanneer beide partijen elkaar het ja-woord gaven. Er hoefde hierbij geen priester aanwezig te zijn; alleen een overeenstemming tussen de bruid en de bruidegom was genoeg. Dit had echter als gevolg dat er veel geheime huwelijken voltrokken werden tegen de wil van de ouders. Bovendien was het niet goed te achterhalen of iemand het ja-woord had gegeven of niet. In 1563 besloot de kerk dat
15 huwelijken alleen voltrokken konden worden in het bijzijn van een priester en andere getuigen.

Huwelijken mogen sinds het jaar 1811 uitsluitend worden gesloten door de overheid. In de kerken wordt nog weleens gesproken over ‘de kerkelijke huwelijksluiting’ en ‘overtrouwen in de kerk’. Die uitdrukkingen zijn feitelijk onjuist.¹⁰ Het Burgerlijk
20 Wetboek zegt in boek 1 art. 30: ‘De wet beschouwt het huwelijk alleen in zijn burgerlijke betrekkingen.’ De huwelijksluiting is primair een zaak van de overheid.

De laatste decennia is het huwelijk, zoals de overheid het definieert, verder van het Bijbelse huwelijk af komen te staan. Zo hoeven huwelijkspartners elkaar van de overheid geen levenslange liefde en trouw meer te beloven. Daarnaast is de verplichting om als
25 gehuwden bij elkaar te wonen geschrapt. Inmiddels is het voor de overheid ook mogelijk dat twee mensen van hetzelfde geslacht met elkaar trouwen. En het huwelijk staat voor de overheid vrijwel op hetzelfde niveau als het g.p., zoals we hiervoor hebben uiteengezet.

De overheid beperkt zich tot het regelen van de huwelijksvereisten, de huwelijksvoltrekking en een beperkt aantal verplichtingen die aan de huwelijkse staat zijn
30 verbonden, waarvan de onderhoudsplicht en de wederzijdse hulp en bijstand (materieel en anderszins) de belangrijkste zijn. Een aantal andere vereisten met betrekking tot de inhoud van het huwelijk zijn uit het burgerlijk wetboek verdwenen, omdat de wetgever huwelijkspartners hierin vrij wil laten. De inhoud die echtparen aan een huwelijk geven, wordt primair bepaald door persoonlijke opvattingen.

35 Kortom: de wetgever laat de invulling van het huwelijk steeds meer over aan de vrijheid van de huwelijkspartners, waardoor het burgerlijk huwelijk aan betekenis verliest. Zodoende is er sprake van een groeiende kloof tussen het burgerlijk huwelijk en het huwelijk zoals dat in de kerk bevestigd wordt.

40 2.13.2.6 spanningsveld

De kerkgenootschappen, met name de kerken van de Reformatie, hebben de overheid altijd een belangrijk rol toegedicht als ‘dienaresse van God.’ Als diezelfde overheid een bepaalde samenlevingsvorm legitimeert die op gespannen voet staat met de belijdenis van de kerk

---

¹⁰ In de katholieke kerk wordt het kerkelijk huwelijk beschouwd als sacrament, als eigenlijke huwelijksluiting voor zover de partners katholieke christenen zijn, en zodoende als gelijkwaardig aan het burgerlijk huwelijk voor niet-katholieke paren. Het burgerlijk huwelijk voor katholieke paren wordt als een louter administratieve handeling gezien. Men noemt de eigenlijke sluiting van het kerkelijk huwelijk dan ook wel *overtrouwen*. Binnen de protestantse kerken wordt het kerkelijk huwelijk beschouwd als een verbintenis tussen man en vrouw voor God en zijn gemeente. Het primaat van het burgerlijk huwelijk wordt niettemin voluit erkend. Het kerkelijk huwelijk is dan ook geen *huwelijksluiting* in de protestantse visie, maar een *huwelijksbevestiging*.

ontstaat er een interessant spanningsveld. Door deze ontwikkelingen en door de openstelling van het huwelijk voor paren van gelijk geslacht, worden kerkgenootschappen gedwongen tot een hernieuwde theologische bezinning op het huwelijk en andere samenlevingsvormen. Inmiddels is ook binnen de kerken van de Reformatie de definiëring van het huwelijk en het g.p. op de agenda gekomen. Vooral de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) hebben zich hier de afgelopen jaren stevig in verdiept.

De GKv heeft reeds in 2005 een Raad van Advies (RvA) ingesteld om de kerken te adviseren rondom huwelijk en echtscheiding. De RvA heeft samen met deputaten kerk en overheid (RKO) het rapport ‘Huwelijk en Samenlevingsvormen’ opgesteld, dat is besproken op de synode van 2014. Na de synode is eerst geprobeerd om samen met andere kerken van de Reformatie een visie te vormen om tot een gezamenlijk standpunt te komen, maar dat bleek niet mogelijk. Uiteindelijk konden de RvA en de RKO het na vervolgstudie richting de synode van 2017 niet eens worden over een aanbeveling om ook een g.p., onder voorwaarden, in de kerken te accepteren. In haar eindrapport van 2017 concludeert de RvA dat vanwege de juridische gelijkstelling van het g.p. en het huwelijk er geen goede grond meer zou zijn voor de kerken om die verschillend te beoordelen. De RKO beval echter aan om uit te spreken dat het huwelijk als ‘een totale levensgemeenschap van één man en één vrouw, rechtsgeldig aangegaan voor het leven’ in de huidige maatschappij in de vorm van het burgerlijk huwelijk de meest passende vorm is.

De synode van 2017 heeft uiteindelijk het besluit genomen dat de kerkenraden in hun beleid bij andere samenlevingsvormen moeten blijven inzetten op het burgerlijk huwelijk, maar daarbij wel dienen te rekenen met het vervagen van de grenzen tussen burgerlijk huwelijk en andere samenlevingsvormen en met de specifieke motivatie en situatie van de betrokkenen.

2.13.2.7 hoe verder?

De overheid biedt kerken volop ruimte om de huwelijksluiting in te vullen zoals de Bijbel dat voorschrijft. Die ruimte mogen we als kerk ten volle benutten. Op welke manier kunnen we dat vormgeven? Kerken laten het sluiten van het huwelijk - conform de wet - geheel over aan de overheid, met daarbij de civielrechtelijke gevolgen. Kerken dienen daarnaast het Bijbels karakter van de huwelijksluiting te versterken door:

- meer in te zetten op de voorbereiding op het huwelijk – hoe dat concreet vormgegeven kan worden, zal nader doordacht moeten worden;
- door meer nadruk te leggen op de huwelijksbeloften die aan elkaar worden gedaan ten overstaan van de kerkelijke gemeente en alle andere getuigen.

Op die manier onderstrepen we als kerk dat het huwelijk dat een man en een vrouw voor God willen sluiten meer inhoudt dan wat de overheid van gehuwden vraagt. Het zou goed zijn om in onze tijd verder na te denken hoe we in de kerk het Bijbels huwelijk kunnen versterken. Het verder ontwikkelen van een eigen kerkelijke visie op het huwelijk kan niet alleen eigen kerkleden helpen te ontdekken wat God in het huwelijk vraagt, maar kan ook naar de samenleving een signaal afgeven waar we als christenen voor staan als het gaat om de betekenis van het huwelijk.

2.13.2.8 aanbevelingen

Op basis van het voorgaande komen deputaten tot de volgende aanbevelingen:

1. Deputaten pleiten binnen de bestaande bevoegdheden van overheid en kerk voor versterking van het Bijbels onderwijs over het huwelijk en bevelen aan om verder na te denken over de vraag hoe we het Bijbels huwelijk zo goed mogelijk in de kerkelijke gemeente een plaats kunnen geven.

2. In de voorbereiding op het huwelijk en tijdens de huwelijksdienst dient uitdrukkelijker aandacht te worden gegeven aan de beloften die in de kerk worden gedaan in aanvulling op het burgerlijk huwelijk – zie 2.13.3 bijlage 1: de kerkelijke huwelijksbevestiging.
- 5 3. We zullen als kerken nader moeten doordenken op welke wijze we echtparen beter kunnen voorbereiden op hun huwelijk – zie 2.13.4 bijlage 2: huwelijkscatechese.
4. We blijven als kerken het burgerlijk huwelijk bevorderen als samenlevingsvorm die het dichtste bij het Bijbelse huwelijk staat. Het burgerlijk huwelijk heeft een eeuwenoude traditie en wordt – anders dan het g.p. – overal in het buitenland erkend. Er is nog
- 10 steeds een meerwaarde van het burgerlijk huwelijk boven het g.p.
5. Indien een stel om hun moverende reden echter niet kiest voor het huwelijk, maar voor g.p., dan mag hen die vrijheid in de kerken worden gegeven. Gezien de kleine verschillen tussen het burgerlijk huwelijk en g.p. erkennen we als kerken het g.p. als samenlevingsvorm.
- 15 6. Indien een stel dat kiest voor g.p. verzoekt om kerkelijke bevestiging, dan zal dat niet per definitie worden geweigerd. Voorwaarde is wel dat het stel in de bevestigingsdienst gelijkwaardige beloften aflegt als bij de bevestigingsdienst van gehuwden.

2.13.3 bijlage 1: de kerkelijke huwelijksbevestiging

20 2.13.3.1 inleiding

2.13.3.1.1 vraagstelling

Wat is een kerkelijke huwelijksbevestiging? Waar gaat het om in de huwelijksdienst?

Onder welke voorwaarden werkt de kerk hieraan mee? Is kerkelijke huwelijksbevestiging mogelijk als partners samenwonen of hebben samengewoond? Onder welke voorwaarden is kerkelijke bevestiging mogelijk bij hertrouw? Welke eisen mag de kerk stellen aan de

25 huwelijkspartners? Welke meerwaarde heeft de huwelijksdienst?
Door maatschappelijke ontwikkelingen neigen kerken er steeds meer toe het huwelijk als een sacrament te gaan zien en zelfs sacrale en juridische waarde aan de huwelijksbevestiging toe te kennen. In dit stuk zullen we ingaan op de betekenis van de

30 kerkelijke huwelijksbevestiging en daarbij een aantal kerkelijke en kerkordelijke aspecten bespreken.
Hierna gaan we allereerst kort in op onze visie op het huwelijk en het publieke karakter van de huwelijksluiting. We gaan in 2.13.3.2 in op het belang, de voorwaarden en de betekenis van het kerkelijke huwelijk. In 2.13.3.3 bespreken we een aantal formele en

35 2.13.3.1.2 Goddelijke instelling

Het huwelijk is een belangrijke instelling van God als beschermde omgeving voor intimiteit en als bouwsteen voor de samenleving. De Geest is er op uit om Christus te verheerlijken, ook via het huwelijk. Een christelijk huwelijk is bedoeld als afspiegeling van de verhouding tussen Christus en Zijn gemeente.

40 Vanaf het begin was het huwelijk een verbond waarbij God en de samenleving als getuige worden aangeroepen. Het publieke element heeft in verschillende culturen zijn eigen vorm gekregen. Men sloot een huwelijk voor het front van de familie, of de oudsten, of de kerk

45 of (zoals bij ons) voor de overheid. In lijn daarmee willen wij als norm overeind houden dat we niet zomaar privé gaan samenwonen, maar dit markeren met een openbare huwelijksluiting.

2.13.3.2 de betekenis van de kerkelijke huwelijksbevestiging

50 2.13.3.2.1 belang

Naast de openbare huwelijksluiting bij de overheid, achten we de kerkelijke bevestiging van groot belang. De kerkelijke huwelijksbevestiging mag beslist niet afdoen aan het gewicht van de eigenlijke huwelijksluiting op het gemeentehuis. Integendeel, het kerkelijk huwelijk wil dit juist onderstrepen, bekrachtigen en bevestigen.

5 Gereformeerden hebben er in vorige eeuwen bij de overheid op aangedrongen om de huwelijksluiting van de kerk over te nemen en sinds de negentiende eeuw is dat ook gebeurd. Gaandeweg zijn we de kerkelijke bevestiging weer meer gaan waarderen en dat maakt een goede regeling belangrijk. Bij die regeling willen we het belang van het huwelijk in christelijk perspectief onderstrepen en tegelijk ons hoeden voor moralisme.

10 2.13.3.2.2 *karakter*

De kerkelijke huwelijksbevestiging heeft twee elementaire onderdelen, die nauw met elkaar samenhangen: de huwelijksbeloften en het gebed om Gods zegen op het huwelijksleven.

15 De belofte die in de kerk wordt gedaan, is niet zonder meer een herhaling van de belofte op het gemeentehuis. In de kerk beloven de echtgenoten 'voor God en zijn gemeente' levenslang samen te leven als man en vrouw. Partners beloven elkaar onvoorwaardelijke trouw in het licht van het evangelie. Ook beloof je samen een christelijk huwelijksleven te willen leiden.

20 Dit kan echter nooit in eigen kracht. Daarom komen we naar de kerk om samen de zegen van de Heere over het huwelijk af te smeken, om te bidden om Zijn hulp en leiding op de levensweg die man en vrouw nu gezamenlijk gaan vervolgen. Door naar de kerk te komen, belijden we onze afhankelijkheid van God. Het echtpaar zegt daarmee: we hebben als man en vrouw aan elkaar niet genoeg, we hebben U zo nodig. Wij zijn twee zondige en kwetsbare mensen. Alleen U kunt ons huwelijk doen beantwoorden aan de bedoeling die U

25 ermee hebt. Alleen U kunt de redding van ons huwelijk zijn, zodat het wordt wat U ermee bedoeld hebt. Vandaar dat de gang naar de kerk niet kan worden overgeslagen. Wie zich van God afhankelijk weet, zal dat op een zo belangrijke dag in zijn/haar leven ook niet willen.

30 2.13.3.2.3 *in het midden van de gemeente*

We vinden het van groot belang dat de kerkelijke huwelijksbevestiging plaatsvindt in het midden van de eigen gemeente. Dus als het even kan niet ergens ver weg in een romantisch kerkje in 'the middle of nowhere'. Het uitspreken van de huwelijksbeloften en het gebed om Gods zegen doen we samen met familie, vrienden én onze broeders en zusters van de gemeente. Het huwelijk heeft een plaats in de bedding van de gemeente, die ook een

35 zekere verantwoordelijkheid draagt voor het huwelijk.

De gemeente dient van harte te worden opgeroepen om aanwezig te zijn bij de dienst. Tijdige bekendmaking is van belang. De kerkenraad kan wellicht echtparen enigszins sturen bij het zoeken naar een tijdstip waarop een groot deel van de gemeente aanwezig kan zijn. Idealiter is dat in de avonduren. In het algemeen is de tweede helft van de middag

40 beter dan eerder op de dag.

40 2.13.3.2.4 *geen sacrament*

Waarom is het huwelijk geen sacrament? Om de eenvoudige reden dat het niet behoort tot de heilsmiddelen. Doop en avondmaal betekenen en verzegelen de beloften van Gods genade, terwijl het huwelijk niet behoort tot het rijk van Gods genade, maar tot de

45 scheppingswerken van God. Het huwelijk behoort tot de goede schepping en was er al voor wij zondigden. Er is dus een groot verschil tussen het huwelijk enerzijds en doop en avondmaal anderzijds. Dat is de reden dat de reformatoren het huwelijk weer teruggebracht hebben uit de (roomse) kerk naar het stadhuis. Want het huwelijk behoort tot de ordeningen van het gewone leven. Daarmee is ook Gods plaats én die van ons

50 aangegeven. In het huwelijk zegt God niet 'ja' tegen ons, zoals bij de sacramenten. Man en

vrouw zeggen 'ja', d.w.z. zij beloven elkaar trouw voor Gods aangezicht.

2.13.3.3 *kerk(ord)elijke aspecten*

2.13.3.3.1 *samenwonen*

5 Als een stel tevoren al samenwoont, dan vinden we dat uit christelijke overtuiging verkeerd. Dat betekent aan de andere kant dat we de stap om te gaan trouwen juist toejuichen. Daarom willen we er dan ook onze handen niet vanaf trekken. Wie inzien dat ongehuwd samenwonen een verkeerde start is en dat tegenover de kerkenraad belijden, kunnen de bevestiging van hun huwelijk ontvangen (K.O. art. 70 lid 5).

10 Wie tot dat inzicht niet gekomen zijn, schrijven we niet af. Voor wie, gelovend in Jezus Christus, gaan trouwen, willen we graag bidden. Dat kan op de zondag vóór het huwelijk. Het kan ook op een samenkomst op de trouwdag. In zo'n Dienst van Woord en gebed gaan we dan niet het formulier lezen met wat weglatingen. In plaats daarvan mag men dan bijvoorbeeld zelf in de dienst verwoorden waarom men het belangrijk vindt om in de kerk
15 de zegen van God over het huwelijk te vragen. Die voorbede willen we dan graag doen.

2.13.3.3.2 *bij een buitenkerkelijke partner*

Als een van de twee partners ongelovig is, is dat een moeilijk punt. De Bijbel leert ons: 'vormt geen ongelijk span met ongelovigen' (2 Kor. 6:14). Over een huwelijk met een ongelovige partner willen we dan ook duidelijk zeggen dat je daar niet aan moet beginnen.
20 Als de niet-kerkelijke partner wel positief tegenover het geloof staat, of een beginnend gelovige is, dan zien we dezelfde mogelijkheden als na ongehuwd samenwonen om voor betrokkenen te bidden. Ook dan geven we geen imitatie van een bevestigingsdienst met aangepast formulier. Wel wil de gemeente met en voor het bruidspaar bidden in een dienst van Woord en gebed.

2.13.3.3.3 *hertrouw na echtscheiding*

'Wat God heeft verbonden, mag een mens niet scheiden' – zo leert ons Jezus. We kunnen en willen als kerk dan ook niet doen alsof scheiden en hertrouwen normaal is. Kerkelijke huwelijksbevestiging is in deze situatie dan ook niet op voorhand beschikbaar. De kerk kan geen verbintenis zegenen die naar haar overtuiging voor God niet verantwoord is of
30 waarbij verootmoediging over het gebroken huwelijksverleden ontbreekt.

Wie bij hertrouwen huwelijksbevestiging aanvragen, zullen dan ook moeten begrijpen dat afweging van hun motieven onvermijdelijk is. Iemand die is gaan scheiden om een ander te trouwen, moet niet op kerkelijke bevestiging rekenen. Voor twee mensen die beiden bedrogen en verlaten zijn, kan het anders liggen. Ook dan nog zal niet anders dan in een
35 geest van verootmoediging gehandeld worden.

In een geest van geloof en verootmoediging is kerkelijke bevestiging mogelijk bij een tweede huwelijk na echtscheiding op grond van overspel en verlating (K.O. art. 70 lid 4 sub b), waarbij de kerkelijke inzegening onverkort kan plaatsvinden. Aan Gods zegen is alles gelegen, dat geldt niet minder bij een tweede huwelijk dan bij een eerste huwelijk.

2.13.3.3.4 *we menen het serieus*

Hierboven behandelden we verschillende bijzondere situaties. Maar de hoofdlijn blijft: huwelijksbevestiging in de kerk kan alleen als het serieus bedoeld is. Dat omvat dat man en vrouw serieus samen verder willen. Het betekent ook dat ze serieus met de kerk willen meelevens, dat ze het in het huwelijksleven van harte van Gods hulp verwachten en dat ze
45 eventuele kinderen een christelijke opvoeding zullen geven. Van een niet-kerkelijke partner vragen we ook dat hij of zij instemt met de doop en met een christelijke opvoeding van kinderen die uit het huwelijk voortkomen (vgl. K.O. art. 70 lid 1 sub c).

2.13.3.3.5 *bij twijfel*

Er bestaat twijfel als betrokkenen samenwonen, als een van beiden gescheiden is, als een
50 van beiden geen belijdend lid is van een CGK of wanneer de kerkenraad andere twijfels

heeft over het voorgenomen huwelijk. Dat kan bijvoorbeeld zijn als bij hem de indruk is gewekt dat de kerkelijke huwelijksbevestiging niet van harte (maar slechts plichtmatig of uit gewoonte) wordt aangevraagd of niet erg serieus lijkt te worden genomen.

5 Als richtlijnen voor te nemen beslissingen geldt het volgende: huwelijksbevestiging vergt dat beiden gelovige christenen zijn en dat ze niet al samenwonen. Wanneer ze toch samenwonen, maar tot het inzicht gekomen zijn dat dit een verkeerd begin is geweest, kunnen ze dit erkennen tegenover predikant en ouderling; huwelijksbevestiging is dan mogelijk. Wanneer ze dit niet erkennen, kan nog overlegd worden over een Dienst van Woord en gebed.

10 In geval een eerder huwelijk met een scheiding is geëindigd, zal er met betrokkenen goed doorgesproken moeten worden over de achtergrond daarvan. Afweging van de motieven is onvermijdelijk: iemand die is gaan scheiden om een ander te trouwen, moet niet op kerkelijke bevestiging rekenen.

15 Waar het de vereiste van gelovige partners betreft, geldt allereerst: hoe goed ook de kerkelijke papieren zijn, huwelijksbevestiging kan alleen plaatsvinden wanneer beide partners zich duidelijk als christenen doen kennen. Als regel geldt dat ze belijdend lid moeten zijn of worden van een CGK. Is dit niet het geval, dan moet in een gesprek blijken of er voldoende basis is voor een christelijk huwelijk en om de vragen uit het formulier eerlijk te beantwoorden.

20 Als dit (nog) niet het geval is, verwijzen we naar de mogelijkheid van een dienst van Woord en gebed. In alle gevallen maken we duidelijk dat een trouwdienst ook betekent dat men belooft kinderen te laten dopen en christelijk op te voeden.

2.13.3.3.6 dienst van Woord en gebed

25 Bij een kerkelijke huwelijksbevestiging wordt het formulier gelezen met vragen, het ja-woord en de zegen. Bij een Dienst van Woord en gebed wordt geen formulier gelezen, maar zullen bruid en bruidegom bijvoorbeeld zelf verwoorden waarom ze Gods zegen over hun huwelijk vragen. Verder is de dienst gelijk aan die bij bevestiging van een huwelijk.

2.13.4 bijlage 2: huwelijks catechese

2.13.4.1 inleiding

30 Binnen onze kerken wordt op steeds meer plekken huwelijks catechese aangeboden. Toch bestaat in veel gemeenten van ons kerkverband deze mogelijkheden helaas nog niet.

35 Waarom zo'n catechisatie? Er is toch al een overvloed aan boeken te lezen over relaties? Kunnen we van doorgaans drukbezette jonge mensen vragen om nog maar weer eens een aantal avonden 'op te offeren' voor de kerk? Wat is het belang van huwelijks catechese?

2.13.4.2 belang

40 Er is in ons goede vaderland iets merkwaardigs aan de hand. Wie auto wil gaan rijden, moet daarvoor een rijbewijs behalen. Om het theorie-examen met succes te kunnen afleggen dient een boekje met verkeersregels te worden bestudeerd. Voor het aanleren van de rijvaardigheid wordt een aantal rijlessen gevolgd. En dat vinden we allemaal niet meer dan billijk. We zijn voorstander van een ordelijke en veilige samenleving. Voordat je aan het verkeer deelneemt, zul je op enigerlei wijze moeten bewijzen dat je over de benodigde kwalificaties beschikt.

45 Heel anders is het wanneer je wilt gaan trouwen. Niemand vraagt dan naar je vaardigheden als echtgenoot. Je meldt je aan op het gemeentehuis en binnen de kortste keren is de trouwdatum geregeld. Terwijl het huwelijk zo'n belangrijk instituut is in het maatschappelijk verkeer. Wat een verantwoordelijkheid neem je als huwelijkspartner op je schouder. En een goede huwelijkspartner zijn, is toch heel wat lastiger dan het besturen
50 van een motorvoertuig.

In de maatschappij is er dus geen huwelijksopleiding. Maar worden we in de kerk wel toegerust voor het huwelijk? Vaak niet en waar het wel gebeurt, staat het veelal nog in de kinderschoenen of is het een ondergeschoven kindje.

5 *2.13.4.3 doelgroep*

Tot de doelgroep behoren doorgaans stellen die binnenkort gaan trouwen of pas getrouwd zijn. Soms wordt het breder ingestoken en zijn alle gehuwde stellen welkom.

2.13.4.4 huwelijksgesprek

Een huwelijksgesprek hoort sinds jaar en dag bij de voorbereiding van de trouwdienst.

- 10 Soms houdt dit gesprek echter niet veel meer in dan het maken van concrete afspraken. Soms wordt een gedeelte uit het huwelijksformulier gelezen en toegelicht. Dan wordt er wellicht nog een tijdje over doorgesproken. Zo'n gesprek kan nuttig en heilzaam zijn, maar zouden we vanuit de kerk niet veel meer toerusting kunnen bieden?

15 *2.13.4.5 'must'*

Na diverse evangelische gemeenten wordt tegenwoordig langzamerhand ook in reformatorische kerken huwelijks catechisatie aangeboden. We hebben echter geen idee in hoeveel gemeenten dat binnen onze kerken het geval is en of de huwelijks catechese structureel wordt aangeboden of zo nu en dan, als de kerkenraad of predikant dat nodig (en

- 20 mogelijk) acht.

Gelukkig wordt in de kerken beseft dat er in dit opzicht winst te behalen valt. Het inzicht groeit dat huwelijks catechese geen luxe-aangelegenheid is, maar een must. Behalve de gewone catechese behoort ook de toerusting van gemeenteleden, die op een cruciaal punt van hun levensweg zijn aangekomen, tot de taken van een gemeente. De nood van onze

- 25 tijd – is het ooit anders geweest? – vraagt daar ook om. Liefdeloze huwelijken, onderlinge vervreemding, communicatieproblemen, echtscheiding en vreemdgaan passeren de deuren van christelijke gezinnen niet vanzelfsprekend. Het aantal echtscheidingen blijft stijgen, ook onder christenen. Uit Amerikaanse onderzoeken blijkt zelfs dat het percentage echtscheidingen daar hoger is onder conservatief christelijke echtparen dan bij

- 30 buitenkerkelijken. Cijfers uit Nederland zijn niet bekend.

Laten we ons in de kerk op dit thema in ieder geval bescheiden opstellen. Alles wat buiten de kerkmuren gebeurt, komt ook binnen de kerkmuren voor. En laten we ook niet doen alsof mensen buiten de kerk heel gemakkelijk scheiden en dat huwelijkstrouw in de wereld geen betekenis heeft. Dat wordt weleens gezegd in de kerk, maar is niet waar. Ook

- 35 seculiere mensen scheiden doorgaans pas in laatste instantie en hechten aan huwelijkstrouw. Laten we niet te veel afgeven op de 'boze' maatschappij, maar ons concentreren op het toerusten van onze jongeren!
- Zouden sommige problemen die zich in huwelijken kunnen voordoen niet te voorkomen zijn geweest als de kerk meer werk had gemaakt van een grondige voorbereiding? Zijn er

- 40 vanuit de Bijbel niet veel lessen te leren waar partners hun huwelijksleven lang hun voordeel mee kunnen doen?

2.13.4.6 niets nieuws onder de zon

Hoewel huwelijks catechese in onze tijd tamelijk nieuw is, kan toch niet gesproken worden van iets heel nieuws of bijzonders. In de kerkgeschiedenis waren er perioden waarin veel

- 45 aandacht werd geschonken aan de voorbereiding op het christelijke huwelijk. Meestal werd daarbij primair verwezen naar de ouders. Zij zijn allereerst en allermeeest geroepen om hun kinderen vanuit het Woord van God levenslessen mee te geven.

Goede voorbeelden zijn in dit verband te vinden in de stroming van de Nadere Reformatie.

- 50 In Middelburg woonde en werkte de schoolmeester Johannes De Swaef (1594-1653). Zijn

‘Geestelijke kwekerij’ dat in 1621 op de markt kwam, kan worden beschouwd als de eerste gereformeerde gezinspedagogiek die in de Nederlandse taal verscheen. Het behandelt tal van praktische onderwerpen die met de opvoeding van kinderen te maken hebben. Ook aan het huwelijk wordt een apart hoofdstuk gewijd.

- 5 Een ander voorbeeld is het boekje dat de predikant Jacobus Koelman (1632-1692) schreef over de ‘Plichten der ouders in kinderen voor God op te voeden’ (1679). Ook hierin vinden we tal van concrete adviezen met het oog op het aanstaande huwelijk van de kinderen uit christelijke gezinnen. De toerusting begint overigens niet met het moment van de huwelijkssluiting. Met name de keuze van de partner krijgt alle aandacht, aangezien daar
10 de basis van een goede relatie tussen man en vrouw moet worden gelegd.

2.13.4.7 *wie geven huwelijkscatechese?*

- Meestal wordt de huwelijkscatechese gegeven door de eigen predikant. Er zijn ook plaatsen waar de predikant de lessen samen met zijn echtgenote geeft. Dat heeft z’n
15 voordelen, aangezien bepaalde vragen mogelijk beter beantwoord kunnen worden door een vrouw. Bovendien krijgt de cursus op deze manier waarschijnlijk een wat persoonlijker karakter.

- Het is ook goed denkbaar dat een ander gemeentelid of een ander echtpaar uit de gemeente de leiding van de huwelijkscatechese op zich neemt. Denk daarbij aan leden die in het
20 dagelijks leven werkzaam zijn als relatietherapeut, mediator, psycholoog, communicatiedeskundige of coach. Naast levenswijsheid zijn enige ervaring in het leiden van gesprekken en het beschikken over basale didactische kwaliteiten wel een vereiste. En uiteraard Bijbelkennis en geloofswijsheid.

- Niet elke predikant zal over de benodigde vaardigheden, levenswijsheid en
25 huwelijkservaring beschikken om huwelijkscatechese te geven. Deze vorm van catechese vereist toch echt andere competenties dan de gewone catechese. Beginnende predikanten kunnen de lessen wellicht beter aan een ander overlaten of eerst samen met een ander(gemeentelid) de cursus verzorgen.

- Gemeenten die niemand in huis hebben die de huwelijkscatechese kan verzorgen, kunnen
30 uitzien naar samenwerking met één of meerdere nabijgelegen gemeente(n). Het kan niet zo zijn dat er geen huwelijkscatechese wordt gegeven, omdat de gemeente te klein wordt bevonden of omdat er niemand is die leiding kan geven of dat er maar één stelletje is dat de cursus wil volgen. Het zou een onacceptabele verschraling zijn van de lerende gemeente als om één van deze redenen in een gemeente geen huwelijkscatechese wordt gegeven.

- 35 Zoals gezegd, huwelijkscatechese is geen luxe-aangelegenheid, maar een must! Huwelijkscatechese kan prima in samenwerking met andere gemeente(n) worden aangeboden, dan wel samen met een andere CGK-gemeente, dan wel samen met een gemeente van een ander kerkgenootschap. Voor het creëren van een vertrouwde omgeving, waarin de catechisanten zich vrij durven te uiten en open durven te spreken, is het niet
40 noodzakelijk dat het binnen de gemeentelijke setting plaatsvindt. Ook bij vreemden is het mogelijk – soms zelfs makkelijker – om een open sfeer te creëren, mits de catecheet (en de deelnemers) erin slagen om een vertrouwelijke setting te creëren. De eindverantwoordelijkheid van de huwelijkscatechisatie berust bij de kerkenraad.

45 2.13.4.8 *inhoud*

- Deputaten hebben de indruk dat de vorm, de inhoud en de frequentie van de catechisatieavonden nogal verschillen binnen onze kerken. Dat is helemaal niet erg, als de kern maar hetzelfde is: wat kunnen we vanuit de Bijbel leren met het oog op een goed
50 huwelijksleven. De elementen van de cursus zijn: liefde en trouw in Bijbelse zin, communicatie, valkuilen in de relatie, verschillen man-vrouw, seksualiteit, de talen van de

liefde en huisgodsdienst.

De selectie van onderwerpen voor de huwelijks catechese hangt samen met het aantal avonden waarop men samenkomt. In ieder geval dienen de Bijbelse hoofdlijnen betreffende liefde en huwelijk voldoende aan bod te komen. De waarde en betekenis van de liefde dient het zwaartepunt te krijgen in de lessen. Het huwelijk als afspiegeling van de relatie tussen Christus en zijn gemeente. In de Bijbel is liefde verbonden met willen geven en bereidheid tot zelfverloochening. Daarom gaan liefde en trouw ook altijd hand in hand. Een van de eerste lessen is dat liefhebben een werkwoord is. Liefde komt je niet aanwaaien. Daar moet je samen aan werken in afhankelijkheid en gebed.

Tijdens de huwelijks catechese zal ook de onderlinge communicatie ter sprake moeten komen. In nogal wat relaties treedt vervreemding op, omdat man en vrouw uit elkaar groeien en niet echt meer in gesprek gaan met elkaar. Ze leven wel samen, maar leven toch geheel hun eigen leven. Eenzaamheid binnen het huwelijk. Naar elkaar luisteren en werkelijke aandacht voor elkaar zijn van het grootste belang om de liefde te voeden en elkaar tot steun te zijn.

Een ander zeer belangrijk onderwerp van de huwelijks catechese dient huisgodsdienst te zijn. Samen bidden, samen Bijbellezen, samen de Heere dienen. We hebben de indruk dat nogal wat echtparen in onze kringen wel veel samendoen, maar niet samen de Heere dienen. Als het op geloven aankomt, leeft men op een eiland. Er wordt soms moeizaam gesproken over wat man en vrouw ten diepste bezighoudt in relatie met de Heere. Er zijn echtparen die niet samen hardop een vrij gebed durven uit te spreken. Over de betekenis en de praktische vormgeving van de huisgodsdienst zal op de huwelijks catechese moeten worden gesproken. Jonge echtparen dienen ook toegerust te worden om kinderen – mochten die er komen – op te voeden in het leven met de Heere. Het is goed om daar al goed over na te denken voordat de kinderen er zijn.

Andere thema's die op de cursus aan de orde kunnen komen: omgaan met conflicten, seksualiteit en gezinsvorming, omgaan met familie en vrienden van de ander, de verleidingen en valkuilen van de cultuur waarin we leven en ademen, valkuilen in de relatie, verschillen man-vrouw en de verschillende talen van de liefde. Bij het laatste kan het bekende boekje van Gary Chapman heel bruikbaar zijn.

2.13.4.9 *mogelijke verdeling van onderwerpen over vijf avonden*

1. het Bijbels huwelijk, ware liefde, het huwelijk als beeld van Christus en de Kerk;
2. verkeringstijd, verschillen man-vrouw, communicatie, omgaan met familie/vrienden van de ander;
3. seksualiteit, intimiteit, het (mogelijk) krijgen van kinderen, opvoeding;
4. huisgodsdienst, samen geloven;
5. talen van de liefde, spanningen en valkuilen in het huwelijk.

2.13.4.10 *methodes*

Er zijn verschillende methodes en boeken in omloop die in onze kerken werden of worden gebruikt voor huwelijks catechisatie. Min of meer bekend zijn:

- Hart voor huwelijk – HGJB (gemaakt voor 6 lessen);
- Verbonden in liefde en trouw – dr. M. van Campen (6 lessen), 2009;
- In trouw verbonden. Bouwstenen voor een Bijbels huwelijk (met DVD) – ds. P van der Kraan, 2006;
- Liefde in vier seizoenen – Gary Chapman, 1999;
- Bouwen aan je huwelijk. Handreiking voor een groepsgesprek – prof. dr. W.H. Velema, 1989;
- Huwelijks catechisatie – Berkelach van der Sprenkel, 1946.

Ongetwijfeld zullen er in onze kerken allerlei eigen huwelijks catechisatiemethoden ontwikkeld zijn. Op dit punt kan het nuttig zijn als het tot onderlinge afstemming komt, zodat niet iedereen het wiel opnieuw hoeft uit te vinden.

5 2.13.4.11 *Marriage Course*

Een betrekkelijk nieuw fenomeen als het om toerusting voor het huwelijk gaat is de Marriage Course. De Nederlands Gereformeerde Kerk in Houten en de Christelijke Gereformeerde kerk in Zwolle zijn hier rond 2005 in Nederland als eersten mee begonnen. De cursus is gebaseerd op christelijke principes, maar staat nadrukkelijk ook open voor

10 buitenkerkelijke echtparen. Het is gericht op alle echtparen, of je nu aan het begin van het huwelijk staat of al jaren getrouwd bent.

De Marriage Course bestaat uit vijf avonden, die beginnen met een maaltijd. Op elke bijeenkomst staat een thema centraal, waarbij er veel ruimte is voor interactie. Na een korte

15 introductie gaan de deelnemende stellen met elkaar in gesprek naar aanleiding van een opdracht uit het werkboek. Die gesprekken voeren ze onderling. Dat moet veiligheid en diepgang geven. Tijdens de cursus komt op verschillende manieren ter sprake wat de Bijbel over het huwelijk zegt. Naast vrij algemene thema's als communicatie en omgaan met financiën komen zaken als seksualiteit en de plaats van het gebed aan bod, belicht vanuit de Bijbel.

20 Inmiddels wordt in veel plaatsen in ons land de Marriage Course gegeven. Het heeft overeenkomsten met de traditionelere huwelijks catechisatie. Omdat de Marriage Course nadrukkelijk openstaat voor buitenkerkelijken, krijgen de avonden mogelijk wel een iets ander karakter. Er zal minder aandacht zijn voor huisgodsdienst en het samen geloven, iets waar in een huwelijks catechisatie – als het goed is – wel uitgebreid aandacht voor is. De

25 Marriage Course wordt door deelnemers als praktischer ervaren dan de huwelijks catechisatie.

In plaatsen waar reeds een Marriage Course wordt aangeboden, kan aansluiting worden gezocht en kunnen deelnemende kerken hun eigen inbreng leveren.

30 2.13.4.12 *Premarriage Course*

Net als de Marriage Course is de Premarriage Course ontwikkeld in Londen. De cursus is gericht op stellen die een levensverbinding met elkaar willen aangaan, maar dus nog niet samenwonen of zijn getrouwd. Of stellen nu denken aan trouwen, samenwonen of

35 simpelweg de cursus willen volgen: ze zijn welkom op de Premarriage Course. De cursus gaat uit van christelijke principes, maar is zowel voor christelijke als niet-christelijke stellen relevant en toegankelijk.

De cursus bestaat uit vijf bijeenkomsten. Elke bijeenkomst begint met een maaltijd, gevolgd door een inleiding op het thema. De vijf thema's zijn: communicatie, toewijding, conflicten oplossen, liefde levendig houden en gedeelde doelen en waarden.

40 Na de inleiding gaat ieder stel met elkaar in gesprek. Stellen doen de cursus tegelijk met andere stellen, maar voeren de gesprekken met z'n tweeën. Het cursusmateriaal bestaat uit een handleiding voor cursusleiders, een werkboek voor deelnemers en een dvd voor tijdens de bijeenkomst. Het materiaal is digitaal te vinden in de Alpha-bookshop.

45 2.13.4.13 *conclusie*

Het zou goed zijn als in alle CGK-kerken huwelijks catechisatie aangeboden zou worden. Het behoort naar het inzicht van deputaten tot de kerntaken van de christelijke gemeente om onze jongeren toe te rusten voor het huwelijk. De catecheet kan de eigen predikant zijn, maar wellicht is een ander gemeentelid (of echtpaar) daartoe beter toegerust. Kleinere

50 gemeente kunnen samen met andere gemeenten huwelijks catechese aanbieden. Eventueel

kan aansluiting worden gezocht bij een bestaande (Pre) Marriage Course. Wat betreft de te gebruiken methode zou geïnventariseerd moeten worden wat er is, zodat dubbelwerk voorkomen kan worden.

2.13.4.14 bronnen:

- 5 - holyhome.nl
- marriagecourse.nl
- alphanederland.org/premarriagecourse
- LCJ.nl: oriëntatie huwelijks catechese
- Vijf talen van de liefde – Gary Chapman
- 10 - Verbonden in liefde en trouw – dr. M. van Campen

2.14 met deputaten evangelisatie: evangelist

2.14.1 tekst

De synode besloot:

15 deputaten de opdracht te geven in overleg met deputaten evangelisatie:

- a. te onderzoeken of de in de kerken gegroeide praktijk van werkzaamheden van de bevestigde evangelisten overeenkomt met de visie die in 2004 leidde tot de bevestiging van evangelisten;
- 20 b. op basis van de conclusies van dit onderzoek te bezien of artikel 4 K.O., lid 6 wijziging behoeft;
- c. op basis van de conclusies van het onderzoek te bezien of de overwegingen van de generale synode 2004 om een evangelist niet te bevestigen naar artikel 8 K.O. nog steeds valide zijn;
- 25 d. te onderzoeken of het wenselijk geacht wordt dat evangelisten een bredere preekbevoegdheid krijgen (instructie 8.04) en, indien hier positief over gedacht wordt, zich te bezinnen op de wenselijkheid/noodzakelijkheid van een nadere theologische opleiding;
- 30 e. zich te bezinnen op de vraag of het wenselijk is dat er verschil in positie blijft bestaan tussen predikant en evangelist, en daarbij in ieder geval te betrekken het verschil in opleiding, de betrokkenheid van de kerken bij de opleiding, het verschil in wijze van beroeping tot het werk en het verschil in beloning;
- f. zich te bezinnen op de vraag of de evangelist genoemd zou moeten worden bij de 'diensten' in artikel 2 K.O.;
- 35 g. te onderzoeken op welke wijze de posities van de predikant en de evangelist gelijkgeschakeld kunnen worden wanneer het niet wenselijk blijkt dat er positioneel verschillen blijven bestaan.

2.14.2 uitvoering van de opdracht

40 *2.14.2.a de vergelijking van de praktijk van werkzaamheden van evangelisten met de visie uit 2004*

De uitvoering van dit onderdeel van de opdracht valt in drie stappen uiteen:

1. studie naar de visie die in 2004 leidde tot de bevestiging van evangelisten
2. inventarisatie van de gegroeide praktijk van werkzaamheden
3. vergelijking van die twee

45 *2.14.2.a.1 studie naar de visie die in 2004 leidde tot de bevestiging van evangelisten*

Als eerste is studie gedaan naar de visie die in 2004 leidde tot het opnemen van de evangelist in de kerkorde. Teruglezend in de acta blijkt daar een lange aanloop aan vooraf te zijn gegaan. Hieronder volgt een samenvatting vanuit de acta 1976-2004 over die aanloop en de uiteindelijke opname van de evangelist in de kerkorde in 2004.

50 *2.14.2.a.1.1 synodes vóór 2001*

2.14.2.a.1.1.1 *de synodes van 1974 en 1977*

De synode van Amsterdam-Nieuw-West 1974

Tijdens de synode van 1974 zijn de 'evangelisatiewerkers' ter sprake, omdat de synode van 1971/1972 deputaten evangelisatie opdracht had gegeven zich te bezinnen op de sociale positie van deze werkers. In hun rapport geven deputaten evangelisatie aan dat de positie van deze werkers kwetsbaar is, omdat ze niet kunnen terugvallen op een kerkverband bij arbeidsongeschiktheid of ziekte. Een dienstverband zou grotere zekerheid bieden.

De synode draagt hierop deputaten op om aan de volgende synode een concretisering van de sociale positie van evangelisatiewerkers in dienstverband voor te leggen.

De synode van Hoogeveen 1977

In hun rapport geven deputaten evangelisatie aan dat de regeling van de sociale positie van de evangelist niet los kan worden gezien van zijn positie in het kerkelijk leven. Ze hebben zich daarom zowel op de kerkelijke als de sociale positie van de evangelisatiewerker bezonnen.

Het rapport focust vervolgens op:

1. de NTische achtergrond van de evangelist (Hand.21:8, Ef.4:11, 2 Tim.4:5, met als conclusie dat de evangelist waarschijnlijk een hulpprediker was naast de apostelen, dat zijn ambt wellicht met dat van de apostel verdwenen is, maar dat zijn functie in ieder geval sterk samenhangt met de persoon en het ambt van de apostelen),
2. de huidige situatie (met als conclusie dat de figuur van de evangelist zoals de kerken die kennen een andere is, namelijk iemand met een door een kerk of commissie verstrekte opdracht om het evangelie te brengen of om de gemeente toe te rusten),
3. de relatie tussen ambt en gemeente (met als conclusie dat die twee zowel in het NT als in de confessie aan elkaar verbonden zijn, en dat beide geen ambtelijke arbeid kennen in opdracht van een andere instantie),
4. andere dan ambtelijke arbeid (met als conclusie dat die er altijd is geweest naast de ambtelijke arbeid),
5. de roeping van de kerk om het evangelie uit te dragen in deze wereld (met als conclusie dat de kerk in de vervulling van deze roeping niet slechts gebruikt maakt van de ambten, maar van alle gaven in de gemeente en dat er geen reden is ieder die met een bijzondere opdracht bezig is in de evangelisatiearbeid ambtsdrager te doen zijn),
6. de noodzaak om als kerk zorg te dragen voor het levensonderhoud van allen die in haar dienst werkzaam zijn (met als conclusie dat de rechtszekerheid van de evangelist tot uitdrukking moet worden gebracht in de aanstellingsbrief).

De synode besluit kennis te nemen van de bezinning en de voorgestelde regeling betreffende de positie van de evangelist aan te nemen als model voor overeenkomst tussen de evangelist en de kerk(en) die hij zal gaan dienen.

2.14.2.a.1.1.2 *De synodes van 1980 en 1983*

Tijdens deze synodes stond de positie van de evangelist weer op de agenda, deze keer vanwege een specifieke situatie.

De synode van Amersfoort 1980

In hun synoderapport maken deputaten evangelisatie kenbaar dat de Amsterdamse kerken een moeilijke tijd doormaakten met betrekking tot de evangelisatiewerkzaamheden en dat daarbij ook de positie van br. H.H. van Well in het geding was. De moeilijkheden stonden in verband met de daling van het ledenaantal waardoor ook gebrek aan kader voor het evangelisatiewerk ontstond en problemen met de begroting. In de gemeenten rees bovendien de vraag wat de meest doelmatige functie van de evangelist was, zijn positie was velen niet duidelijk.

De synode-commissie merkt hierover op dat zij van mening is dat 'een hernieuwde bezinning nodig is over de vraag wat de positie is van de evangelist binnen de kerken; kan

een evangelist zijn werk doen als er wel een zakelijke, maar geen ambtelijke relatie is met de gemeente?'. Ze dringt erop aan dat de synode opdracht geeft aan deputaten om in aansluiting op de eerdere bezinning van 1977 zich te bezinnen op de ambtelijke positie van de evangelist en daarover rapport uit te brengen op de volgende synode.

5 De synode besluit vervolgens aldus.

De synode van Rotterdam-Centrum 1983

In hun rapport bieden deputaten evangelisatie het resultaat van hun bezinning aan, waarbij ze wijzen op de eerdere bezinning in 1977. Hun bevindingen worden weergegeven in punt A t/m F.

- 10 A. Gegevens uit het NT: opnieuw worden de drie teksten Hand. 21:8, Ef. 4:11 en 2 Tim.4:5 genoemd, waarbij de weg terug naar het ontstaan van de evangelist gewezen wordt via Hand. 6:1, waar voor het eerst naast de apostelen ambtsdragers werden ingesteld. Dit ambt van 'de zeven' had zowel pastorale als diaconale alsook
- 15 missionaire aspecten. Later trad differentiatie op van die aspecten: het pastorale motief ontwikkelde zich tot het ambt van oudste, het diaconale aspect tot het ambt van diaken, het missionair aspect tot het ambt van 'evangelist'. In het licht van Ef. 4 en 2 Tim. 4 kan er volgens deputaten geen twijfel over bestaan dat de 'evangelist' een ambt
- 20 vervulde (de elementen die kenmerkend zijn voor het ambt zijn aanwezig: permanentie, erkenning door de gemeente, ambtsverlening door 'oplegging der handen'), waarbij dit ambt zowel een buitenkerkelijke als binnenkerkelijke gerichtheid had.
- B. De figuur van de evangelist zoals de kerken die kennen: daarvan wordt opnieuw gezegd dat deze een andere is; het 'evangelistenambt' in de NTe context is niet zomaar te combineren met de figuur van de evangelist zoals de kerken die nu kennen, namelijk iemand met een door een kerkenraad of commissie verstrekte opdracht. Deputaten zien
- 25 dan ook geen reden de lijnen vanuit het NT zo door te trekken dat zou moeten worden overgegaan tot de instelling van een derde ambt naast ouderling en diaken.
- C. Charismata: naast de arbeid van het ambt worden allerlei charismata door de Geest aan de gemeente geschonken tot opbouw, zowel extensief-missionair als intensief-bevestigend.
- 30 D. Inzet van de gemeente: zo mag de gemeente bij het vervullen van haar roeping tot getuigenis gebruik maken van de arbeid van iemand die met een bijzondere opdracht zich daarvoor heeft vrijgemaakt.
- E. Ambt: mocht vanuit de praktijk behoefte gevoeld worden dat hij ambtsdrager zou moeten zijn, dan kan hij verkozen worden tot het ambt van ouderling.
- 35 F. Art. 3 K.O.: dit artikel biedt ruimte om hem toestemming te verlenen een stichtelijk woord te spreken.

De synode-commissie uit in haar rapport kritiek op de conclusie onder B, dat er 'geen reden is om de lijnen vanuit het NT aangaande de evangelist zo door te trekken dat zou moeten worden overgegaan tot de instelling van een derde ambt'. De commissie meent dat

40 deze conclusie niet duidelijk volgt uit de gedachtegang van het rapport. De opmerkingen in het rapport van 1977 over de nauwe relatie van de evangelist met de apostel en het wegvallen van beide ambten missen in dit rapport, en deputaten komen met andere argumenten vanuit het NT, zouden deze niet ook tot een andere conclusie kunnen leiden dan die onder B? De commissie oordeelt dat de studie niet is afgerond, en doet de

45 aanbeveling een commissie te benoemen waartoe in elk geval de hoogleraar NT zou moeten behoren die zich hier nader op bezint.

Tijdens de bespreking op de synode trekt de commissie echter dat voorstel in, onduidelijk blijft waarom, en de synode besluit dan ook niet tot verdere studie.

2.14.2.a.1.2 De synodes van 2001 en 2004

50 De vraag naar de kerkelijke positie van de evangelist kwam opnieuw op vanaf de synode

van 2001, net als in 1980 naar aanleiding van een specifieke situatie.

De synode van Leeuwarden/Nunspeet 2001

In hun rapport vermelden deputaten evangelisatie de verrassende groei van missionaire gemeenten in Rotterdam-Charlois en Almere. Deze ontwikkelingen nopen tot een
 5 hernieuwde bezinning op de ambtelijke positie van de evangelist en zijn bevoegdheid tot het bedienen van het Woord en de sacramenten. De gemeenten beleven in de praktijk de samenkomsten waarin een evangelist voorgaat als erediensten, terwijl daar kerkordelijk
 10 gezien geen sprake van kan zijn omdat de evangelist niet gerechtigd is erediensten te leiden. Bovendien leeft de vraag naar de bediening van de sacramenten; voor mensen zonder kerkelijke achtergrond is het moeilijk te begrijpen waarom de eigen evangelist de sacramenten niet mag bedienen, maar een predikant van elders gevraagd moet worden. Deputaten wijzen terug naar de eerdere bezinning in 1983 en naar de vraag van de synode-commissie van destijds of de gegevens uit het NT niet tot een andere conclusie kunnen
 15 leiden dan die waartoe deputaten waren gekomen, en naar het voorstel om een commissie de verdere bestudering van de positie van de evangelist op te dragen. Deputaten zijn van oordeel dat het goed is de draad van 1983 weer op te pakken. Er is volgens hen grondige bestudering nodig van de exegetische en kerkordelijke aspecten en alle praktische consequenties. De synode wordt gevraagd om deputaten de opdracht te geven, samen met de hoogleraren NT en Kerkecht van de TUA, om de ambtelijke positie en bevoegdheden
 20 van de evangelist te bestuderen. Aan hun rapport voegen deputaten een beleidsnota toe: 'enige gedachten over zending in Nederland', waarin de richting geschetst wordt waarin volgens hen gedacht mag worden en waarin ook de vraag naar de evangelist al door henzelf beantwoord wordt, namelijk als zij beschrijven wat 'zendingsgemeenten' zijn. Kenmerkend voor zo'n gemeente is o.a. dat 'ze wordt geleid door
 25 zendingsarbeiders/evangelisten die daarvoor door de kerk zijn uitgezonden, gerechtigd zijn om Woord en sacramenten te bedienen en die van hun werkzaamheden verantwoording afleggen aan uitzendende gemeente(n) en deputaten'. Tegelijkertijd doen deputaten in deze nota het voorstel aan de synode om 'definitie en positie te formuleren van de zendingswerker/evangelist in de zendingsgemeente, alsmede de vereiste opleiding, in
 30 samenwerking met het curatorium van de TUA'. De synodale commissie wijst op de spanning tussen het voorstel tot bezinning op de positie van de evangelist en de nota waaruit de suggestie spreekt dat deputaten op dit punt hun mening reeds gevormd hebben. Verder geldt dat wanneer de positie en bevoegdheden van de evangelist nog door de volgende synode moeten worden bepaald, het niet mogelijk is
 35 hem nu reeds meer bevoegdheden te geven. De commissie stelt voor om deputaten op te dragen zich te bezinnen op de kerkrechtelijke positie van zendingsgemeenten en pas na die studie de positie te formuleren van de zendingswerker/evangelist, alsmede de vereiste opleiding voor deze werker in samenwerking met het curatorium van de TUA. Tijdens de bespreking op de synode wordt ook door afgevaardigden gevraagd waarom
 40 deputaten al spreken over een sacramentsbevoegdheid voor de evangelist terwijl de studie over de positie en bevoegdheden van de evangelist nog moet beginnen. En: is de argumentatie van deputaten niet zwak als voor deze bevoegdheid alleen wordt uitgegaan van de beleving van de bezoekers van de samenkomsten? Deputaten benadrukken dat de passage in het deputatenrapport over de zendingsgemeenten nog geen afgeronde
 45 standpuntbepaling is, maar het karakter draagt van een beleidsnota. De synode besluit deputaten op te dragen in samenwerking met een Nieuwtestamenticus en een kenner van het kerkrecht de positie en bevoegdheden van de evangelist te bestuderen, en om na deze studie de definitie en positie te formuleren van de zendingswerker/evangelist in de 'zendingsgemeente', alsmede de vereiste opleiding voor
 50 deze werker, in samenwerking met het curatorium van de TUA.

De synode van Utrecht-West/Nunspeet 2004

De vragen over de positie van de evangelist beantwoorden deputaten in een rapport met als titel 'gelijkschakelen of inschakelen?', dat als bijlage is gevoegd bij hun synode-rapport.

Rapport 'gelijkschakelen of inschakelen?'

- 5 De basisvraag van dit rapport is: moeten zendingsgemeenten kopieën zijn van gewone CGK-gemeenten, of juist met eigen karakter ingeschakeld worden in het missionaire werk?
- Positie en bevoegdheden van de evangelist in het Nieuwe Testament*
- 10 Hoofdstuk 6 begint met een onderzoek naar de NTische gegevens. Deputaten verwijzen naar het eerdere rapport van 1977 met de conclusie dat het oorspronkelijke evangelistenambt met dat van de apostelen verdwenen is, en het rapport van 1983 waarin deputaten inhoudelijk tot een andere conclusie kwamen, maar in de praktische uitwerking dezelfde lijn volgden als in 1977. Vervolgens wordt de synode-commissie aangehaald die daarin enige inconsistentie bespeurde en vroeg om verdere studie. Duidelijk is geworden, volgens deputaten, dat met deze eerdere rapporten de zaak onvoldoende is afgerond.
- 15 Directe aanleiding voor het nader onderzoek van nu ligt in de verheugende ontwikkelingen in de ICF van Rotterdam-Charlois, waar een gemeente van Christus ontstond uit verschillende culturen. In die concrete context komt de vraag op wat de positie van de evangelist is. Hernieuwde bezinning is nodig om als kerk het spoor te volgen dat de Heere God zelf bezig is te trekken. Daarbij kan de nu gebruikelijke definitie van evangelist niet langer leidinggevend zijn voor de gedachtevorming, temeer omdat deze kennelijk afwijkt
- 20 van wat het NT onder de evangelist verstaat. Opnieuw worden vervolgens de drie plaatsen in het NT waar de evangelist ter sprake komt besproken: Hand.21:8, Ef.4:11 en 2 Tim.4:5. Uit Ef. 4:11 wordt de conclusie getrokken dat de evangelist één van de gaven is die Christus aan zijn kerk gegeven heeft om de heiligen toe te rusten tot dienstbetoon.
- 25 Apostelen en profeten zorgen voor de fundering onder de gemeente (Ef.2:20), het werk van herders en leraars is het vasthouden bij wat door de apostelen en profeten is overgedragen, en de evangelist staat tussen beide in en is te zien als opbouwwerker in een door zendingswerk nog maar pas ontstane gemeente. De vier genoemde 'ambten' vinden daarin hun eenheid dat de arbeid van ieder te karakteriseren is als dienst van het Woord.
- 30 2 Tim. 4:5 laat inhoudelijk iets zien van het werk. De taak die Paulus Timotheüs gaf is om de gemeente te bewaren bij de apostolische leer (2 Tim.1:3, 6:20), hij moet voorlezen, vermanen en leren (1 Tim.4:13), het woord der waarheid getrouw brengen en wat Paulus hem toevertrouwde weer toevertrouwen aan betrouwbare mensen die de zorg voor de gemeente kunnen dragen (2 Tim.2:1-15). De evangelist zoals we hem in Timotheüs
- 35 tegenkomen is geen van stad tot stad verder reizende missionair, maar iemand die langere periode in een nog jonge gemeente verblijft. Het werk heeft een lerend en uitbouwend aspect in de missionaire situatie van een nog kort bestaande gemeente. Wanneer het werk van Timotheüs in Efeze vergeleken wordt met dat van Titus op Kreta, valt op dat Timotheüs te maken heeft met een gemeente waar al oudsten zijn aangesteld (Hand.
- 40 20:17), en Titus de taak kreeg daaraan te werken (Tit. 1:5), dat zou betekenen dat ook hij de werkzaamheden verrichtte die hoorden bij een evangelist. Timotheüs hoefde geen oudsten aan te stellen, maar ze waren niet in staat zelf voldoende tegenwicht te bieden tegen dwaalleer die de gemeente binnensloep. Zijn taak richt zich op toerusting van de raad van oudsten (vgl. 2 Tim. 2:2). Voorlopige conclusie is dat de evangelist de gemeente
- 45 vertrouwd maakt met de gezonde leer in de prediking van het evangelie, en dat hij in de gemeente mensen toerust om de gemeente in de toekomst bij het Woord te kunnen bewaren. Hij verricht werkzaamheden in een gemeente die nog maar kort bestaat, zijn werk vloeit voort uit zendingswerk waardoor nieuwe gemeenten ontstaan. In het kader van deze werkzaamheden is te veronderstellen dat hij niet alleen verantwoordelijk was voor de
- 50 bediening van het Woord, maar dat ook het bedienen van de sacramenten tot zijn

bevoegdheden behoorde, en dat zijn taak binnen één of meer gemeenten een tijdelijk karakter had.

In Hand. 21 wordt Filippus 'evangelist' genoemd. In Hand. 8 werd al van hem gezegd dat hij rondtrok in Samaria en daar het evangelie verkondigde. Opmerkelijk is dat hij pas in Hand. 21 evangelist genoemd wordt. Als die benaming in Hand. 21 gekozen is om Filippus' werkzaamheden in Caesarea te markeren, is de conclusie dat hij de bij dit ambt behorende werkzaamheden verrichtte in een min of meer gesettelde situatie. Dit onderstreept wat vanuit de beide andere passages over de evangelist gezegd kon worden. Ook anderen verrichtten mogelijk dit werk: Titus, Silas, Apollos, Epafras?

Aanstelling, bevoegdheid en bekwaamheid: Timotheüs en Titus ontvingen hun opdracht direct van Paulus, hun opleiding hadden ze ook van hem genoten. De opleiding was gericht op onderwijs kunnen geven in het Woord en de weg van de Heere. De evangelist moest in staat zijn om de geesten te onderscheiden. Daarnaast moest het om Geestvervulde broeders gaan. Een evangelist moest ook bereid zijn te lijden. De werkzaamheden van de zeven stonden niet los van het met gezag laten klinken van Gods Woord (Hand. 6:10), in die lijn hoeven de werkzaamheden van Filippus na de verstrooiing van de gemeente niet te verbazen. De aanstelling van de evangelist is een kerkelijke zaak, in de eerste tijd rechtstreeks door de apostelen, soms bevestigd door het opleggen van de handen door de oudsten (1 Tim.4). Als eisen van bekwaamheid golden in ieder geval: waarachtig geloof, vol zijn van de Heilige Geest en beschikken over wijsheid om vertrouwd te maken met het Woord en de weg van de Heere. De bevoegdheden waren groot, gezien o.a. de opdracht om te zien wie geschikt waren om oudste te worden, hen toe te rusten en aan te stellen. De evangelist uit het NT is voluit een dienaar van het Woord te noemen die zonder enige twijfel ook de bevoegdheid zal hebben gehad om sacramenten te bedienen. Hij zou gezien zijn aanstelling en werkzaamheden zeker behoord hebben tot hen die onder ons 'ambtsdragers' heten.

Op de vraag hoe het ambt van evangelist is verdwenen zijn in de Reformatie verschillende antwoorden gegeven. Calvijn zegt dat apostelen, profeten en evangelisten nodig waren toen nog niet overal een kerk van Christus was, naar zijn overtuiging was die opdracht afgerond. Hij voegt er wel aan toe dat God als de situatie en tijd dat noodzakelijk maken opnieuw apostelen en evangelisten kan opwekken. Moeten we zeggen dat met het feit dat Nederland meer en meer zendingsland geworden is die noodzaak van de tijd is aangebroken? En dat de Heere God Zelf mensen aan de kerk geeft met de gaven die aansluiten bij het ambt van evangelist zoals we dat tegenkomen in het NT? Bucer acht het nog altijd mogelijk dat God mensen de gave geeft om evangelist te zijn en schaaft deze ambtsdrager onder de dienst van het Woord. Voor hem is de veelheid van de ambtelijke diensten te herleiden tot de pluriformiteit waarmee het Woord van God wordt bediend. Hij ziet evangelisten evenals doctoren als Woorddienaren die door de Geest worden toegevoegd aan de gebruikelijke ambten van opziener, ouderling en diaken. Waar de Heere God het geeft dat het in onze tijd tot stichting van nieuwe gemeenten mag komen met nieuwe gelovigen, lijkt het belangrijk dat er ruimte in de kerk komt voor mensen die God zelf geeft en die in die gemeenten werk kunnen verrichten zoals de NTische evangelist dat deed, met de volle bevoegdheden van de bediening van Woord en sacramenten.

Plaats en bevoegdheden van de evangelist in zendingsgemeenten

Hoofdstuk 7 biedt een praktische uitwerking van de studie in hoofdstuk 6. Onderzocht wordt welke taken en bevoegdheden de voorganger in zendingsgemeenten zou moeten hebben en de mogelijkheden om hem een kerkordelijke positie te geven.

taken

Uit de praktijk blijkt dat in nieuwe zendingsgemeenten leiders nodig zijn die doen denken aan de NTische figuur van de evangelist. Voor de evangelieverkondiging in missionaire

situaties zijn pioniers en opbouwwerkers nodig. Pioniers bewegen zich op de grens tussen kerk en wereld. Ze hebben visie en moed, doorzettingsvermogen en opofferingsgezindheid nodig, maar ook een gemeente die achter hen staat. Op de pioniersfase volgt de opbouwfase. Daarom moet de pionier ook opbouwwerker zijn, hij moet kunnen motiveren en initiëren, enthousiasmeren en coördineren. In de evangelieverkondiging is hij zowel naar buiten als naar binnen gericht. De opbouwwerker is iemand die bekwaam is om aan de zendingsgemeente en het zendingswerk leiding te geven op zo'n wijze dat de gemeente in geestelijk opzicht en omvang kan groeien.

bevoegdheden

Met het pleidooi voor terugkeer van de functie-inhoud van de NTische evangelist raken we een gevoelig punt. Het is niet de bedoeling om de gereformeerde ambtsleer met de drieslag van predikant ouderling en diaken opzij te schuiven. Tegelijk geloven deputaten niet dat met deze structuur het laatste woord gezegd is, omdat de Bijbel zelf veelvormiger over werkers in de kerk spreekt en omdat de omstandigheden van nieuwe gemeenten vandaag gelijkenis vertonen met de in het NT beschreven omstandigheden. Streven is om binnen het kader van de gereformeerde ambtsvisie een oplossing te vinden. Het is niet nodig een vierde ambt in te stellen, de kerkorde biedt na enige aanpassing voldoende ruimte. T.a.v. Woordverkondiging: daarvoor biedt art. 3 een mogelijkheid. T.a.v. sacramentsbediening: de vraag mag gesteld worden of het Bijbels en gereformeerd is om een voorganger in een zendingsgemeente wel toestemming te geven tot het spreken van een stichtelijk woord, en niet tot het bedienen van de sacramenten: nieuwtestamentisch gezien is er geen reden de bediening van doop en avondmaal uitsluitend te binden aan predikanten, het is niet gereformeerd om de woordbediening ondergeschikt te maken aan de sacramentsbediening en het uitnodigen van vreemde predikanten voor de bediening van de sacramenten wordt in de praktijk niet begrepen door jonge gelovigen. Deputaten menen dat zowel vanuit Bijbelse principes als vanuit de praktijk een rechtmatige roep klinkt om in missionaire situaties de voorganger van een zendingsgemeente ook toestemming te geven de sacramenten te bedienen.

kerkorde

Voorkomen moet worden dat mensen op eigen houtje zich evangelist gaan noemen. De studie naar de evangelist heeft kaders aangereikt: het moet gaan om een kerkelijke aanstelling, er moet een zorgvuldig onderzoek plaatsvinden naar bekwaamheden, er moet een adequate opleiding zijn en het moet functioneren onder toezicht van een kerkenraad (als ambtsdrager is de evangelist daar ook zelf lid van). Om dit te waarborgen zijn een aantal aanpassingen in de kerkordelijke regels nodig, waarbij 3 wegen mogelijk zijn: uitbreiding van art. 3 K.O. (evangelist als ouderling met bevoegdheid een stichtelijk woord te spreken en sacramenten te bedienen; nadeel: gaat daar om een ándere bedoeling: af en toe ergens voorgaan, geen permanente functies, bij gebrek aan predikanten), aanpassing van art. 8 K.O. (evangelist is predikant met singuliere gaven; bezwaar: gaat hier om personen die geen academische opleiding hebben gevolgd (sluit academici uit) en leidt tot predikantschap met al zijn rechten en plichten), aanpassing van art. 4 K.O. (dat spreekt over toelating tot het ambt van dienaar des Woords, ook de evangelist geeft leiding en belast zich met prediking en onderwijs, bezwaar zou kunnen zijn dat er twee soorten dienaren des Woords komen die rechtspositioneel niet volledig gelijk zijn, dat bezwaar kan ondervangen worden door dienaren des Woords in een zendingsgemeente aan te duiden met een andere naam. Het meest voor de hand ligt dan de naam 'evangelist', daarin klinkt helder door wat zijn roeping is, definitie: 'de evangelist is een bijzondere dienaar des Woords, die zich als pionier en opbouwwerker inzet voor het stichten en opbouwen van zendingsgemeenten'. Als pionier en opbouwwerker vervult de evangelist een tijdelijke rol, daarom verdient het aanbeveling om van de evangelist in arbeidsrechtelijke zin een

kerkelijk werker te maken. Op theologisch niveau biedt een academische opleiding voldoende bagage, in veel gevallen zal echter een hbo-opleiding toereikend zijn. Bij kandidaten met een academische opleiding is gerichte missionaire vorming gewenst, bij kandidaten met een hbo-opleiding zal nadere vorming op gebied van geloofsleer, homiletiek en kerkrecht nodig zijn. De kerkenraad die de evangelist aanstelt beslist welke vaardigheden noodzakelijk zijn. De kerkenraad moet aan de classis vragen toe te zien op het door hem gevoerde beleid, en de classis moet de beoogde evangelist onderzoeken in de geest van art. 3 lid 1).

conclusie

Het onderzoek naar de positie en bevoegdheid van de evangelist in het NT leert dat de evangelist als pionier en opbouwwerker een belangrijke plaats had in het ontstaan en de opbouw van de jonge gemeente. Hij preekte, onderwees en bediende de sacramenten. Hij rustte anderen toe om leiding te geven en maakte zichzelf na verloop van tijd overbodig. In zendinggemeenten zijn vandaag dergelijke pioniers en opbouwwerkers nodig. Gelet op hun kerntaak kunnen we hen naar analogie van 1 Tim. 5:17 zien als dienaren des Woords, die voor een beperkte periode aan één gemeente gebonden zijn. In een aan art. 4 K.O. nieuw toe te voegen lid 6 kan beschreven worden wat de taken en bevoegdheden zijn van de evangelisten als dienaren des Woords, wat hun rechtspositie is, welke opleiding nodig is en volgens welke procedure ze aangesteld kunnen worden.

Commissierapport en eerste besprekingsronde

Het commissierapport begint met de opmerking dat er geen overleg is geweest met de TUA, en dat het daarom niet juist is dat in de voorstellen van deputaten een voorstel over de opleiding van de evangelist is opgenomen. Vervolgens wordt gewezen naar de eerdere synoderapporten (1977 en 1983) en gezegd dat er nu drie benaderingen liggen, met maar een gemeenschappelijke conclusie: dat de evangelist van nu een andere is dan die in het NT. De conclusies vanuit de exegese vindt de commissie te stellig geformuleerd. De commissie deelt ook niet de zienswijze dat de evangelist een bijzondere dienaar des Woords is.

De commissie ziet 3 mogelijkheden:

- a. de evangelist is dienaar des Woords;
- b. de evangelist is lerend ouderling;
- c. de evangelist is ouderling.

T.a.v. sacramentsbediening is verdere doordenking nodig. De commissie stelt voor de positie van de evangelist te regelen bij art. 3 K.O. en deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen verder te doordenken onder welke bepalingen het mogelijk is dat een evangelist bevoegdheid ontvangt om sacramenten te bedienen.

Tijdens de 1e besprekingsronde wordt door een aantal afgevaardigden gevraagd waarom de commissie deputaten niet volgt in de in hun ogen waardevolle voorstellen m.b.t. de positie van de evangelist. Ook wordt gevraagd of het feit dat een evangelist niet de sacramenten kan bedienen als echte nood wordt ervaren. De rapporteur van de commissie antwoordt dat het de moeite waard is te bezien of een evangelist sacramentsbevoegdheid kan krijgen, maar dat dit goed doordacht moet worden. De aanzetten van deputaten vragen om nadere studie. Vooral kerkrechtelijk zijn er vragen, reden waarom de commissie voorstelt dat deputaten kerkorde en kerkrecht het voortouw zullen nemen. Deputaten evangelisatie geven aan dat het inderdaad als nood ervaren wordt dat een evangelist geen sacramenten mag bedienen. T.a.v. de inbedding binnen de gereformeerde ambtsleer geven ze aan dat Bucer de evangelist schaaft onder de dienaren des Woords. Eén van de afgevaardigden stelt voor de voorstellen van deputaten t.a.v. de evangelist te handhaven en de preses schort de bespreking op.

Tweede commissierapport, tweede besprekingsronde en besluitvorming

De commissie heeft opnieuw nagedacht over de kerkordelijke positie van de evangelist. Deputaten stelden voor een regeling te treffen naar art. 4 K.O., de commissie leek dat eerst niet de juiste plaats, er leefde de angst dat de evangelist een soort tweederangs dominee zou worden en de vraag was hoe naar buiten toe het onderscheid duidelijk zou zijn tussen de predikant in volle rechten en de bijzondere dienaar des Woords. De commissie stelde daarom een regeling voor naar art. 3, waarbij beseft werd dat de sacramentsbevoegdheid een probleem bleef. Art. 8 K.O. is ook gezien, maar dat opent de weg naar dienaar des Woords in volle rechten die gerechtigd is om in alle gemeenten voor te gaan en ook na vertrek uit de gemeente zijn ambt behoudt. Waar je in de kerkorde de evangelist ook een plaats geeft, het wringt altijd enigszins, er moet gezocht worden naar de plaats die het beste past. De commissie is steeds meer tot de overtuiging gekomen dat art. 4 K.O. een goede weg is. Enerzijds wordt de evangelist gezien als een dienaar des Woords, daarbij past dat de evangelist derhalve ook sacramentsbevoegdheid krijgt. Tegelijkertijd dient benadrukt te worden dat het een 'bijzonder' dienaar des Woords is, dit bijzondere blijkt uit de andere studievereisten, het gebonden zijn aan één gemeente en de tijdelijke bevoegdheid. T.a.v. de bekwaamheden lijkt het de commissie juist om niet aan te sluiten bij art. 8 K.O., maar bij het onderzoek zoals dat genoemd wordt in art. 4 K.O. Verder moet niet alleen bij de aanstelling van een evangelist de classis betrokken zijn, maar ook bij vertrek. Ter onderscheiding tussen de predikant en de evangelist stelt de commissie voor te spreken over 'de evangelist naar artikel 4 K.O.', hiermee is ook het verschil aangegeven met anderen die als evangelist werken en niet dezelfde bevoegdheden hebben. Met het voorstellen van een regeling naar artikel 4 K.O. vervalt het voorstel voor een studieopdracht over de sacramentsbevoegdheid.

Tijdens bespreking op de synode wordt dankbaarheid geuit over de toon van dit tweede commissierapport. Gevraagd wordt waarom de vele vragen die de commissie eerst had nu niet meer leven. Bestaat er gevaar een predikantschap te creëren buiten de TUA om? De rapporteur geeft aan dat de commissie een proces van denken achter de rug heeft en dat er altijd een bepaalde spanning zal blijven bij het onderbrengen van de evangelist bij één van de artikelen van de kerkorde. De vereisten voor de evangelisten zijn anders dan die van Apeldoorn. In de praktijk zal het onderscheid tussen gewone en bijzondere predikanten goed duidelijk moeten blijven. Deputaten evangelisatie zeggen aangenaam verrast te zijn door de inhoudelijke wending bij de commissie.

De synode besluit uiteindelijk:

- aan de tekst van art. 21 K.O. een bepaling omtrent de zendingsgemeenten toe te voegen, waarbij onder f. staat: 'in een zendingsgemeente kunnen Gods Woord en de sacramenten bediend worden door evangelisten zoals bepaald in art. 4 lid 6 K.O.';
- met betrekking tot evangelisten in de beschrijving van de positie en bevoegdheden aan te sluiten bij art. 4 K.O., middels het toevoegen van een nieuw lid 6;
- de tekst van art. 4 nieuw lid 6 K.O. als volgt vast te stellen:

In zendingsgemeenten (zie art. 21 K.O.) kan aan een evangelist het recht worden verleend alle dingen te doen die behoren bij zijn specifieke taak en voorvloeiën uit zijn positie als 'bijzondere dienaar des Woords'. Deze 'evangelist naar artikel 4 K.O.' zal zich inzetten als pionier en opbouwwerker voor het stichten en opbouwen van zendingsgemeenten.

Betreffende deze evangelist is bepaald:

- a. deze evangelist wordt benoemd door de kerkenraad, die verantwoordelijk is voor het werk ten dienste van de zendingsgemeente. De aanstelling geschiedt in een dienstverband volgens de regeling kerkelijk werkers van het landelijk Dienstenbureau;
- b. benoeming en bevestiging van deze evangelist vinden plaats nadat op de classis

gebleken is,

- dat hij de gave ontvangen heeft van het inzicht in de Heilige Schrift;
- dat hij inzicht heeft in de leer van de kerken in aansluiting aan de belijdenisgeschriften;
- 5 - dat hij inzicht heeft in de beginselen van de kerkregering en kennis van de kerkorde;
- dat hij vol is van geloof en van de Heilige Geest en zich geroepen weet tot het werk van een evangelist.

c. om te kunnen worden benoemd als evangelist naar artikel 4 K.O. is minimaal een afgeronde hbo-opleiding theologie noodzakelijk. Bij kandidaten met een opleiding op hbo-niveau dient een aanvullende vorming op het gebied van geloofsleer, homiletiek en kerkrecht overwogen te worden. Bij kandidaten met een universitaire opleiding kan een gerichte verdere missionaire vorming gewenst zijn. De kerkenraad, die de evangelist aanstelt, beslist welke aanvullende opleiding en verdere
10
15 vaardigheden voor de uitoefening van zijn taak noodzakelijk zijn. Dit geschiedt in overleg met de classis;

d. alvorens over te gaan tot de bevestiging van de evangelist naar artikel 4 K.O., verzoekt de kerkenraad de classis om hem te onderzoeken naar analogie van het bepaalde in art. 4 lid 3a K.O. De kerkenraad zal niet eerder tot zijn bevestiging
20 overgaan dan nadat de classis hiervoor toestemming heeft verleend;

e. de bevoegdheden van deze evangelist vervallen op het moment dat zijn dienstverband beëindigd wordt;

f. een evangelist naar artikel 4 K.O. kan zijn dienstverband beëindigen na goedkeuring van de kerkenraad en de classis;

g. wanneer een evangelist naar artikel 4 K.O. wordt benoemd in een ander classicaal ressort, kan de classis waarheen hij vertrekt bepalen of een (gedeeltelijk) onderzoek opnieuw nodig is. De classis besluit hierover na overleg met de classis waaruit hij vertrekt;

- deputaten op te dragen de regeling van de zendingsgemeenten en evangelist te evalueren en het rapport ‘gelijkschakelen of inschakelen?’ aan de kerken ter beschikking te stellen.

2.14.2.a.1.4 conclusie

Afgaand op de acta is het volgende te zeggen over de visie die in 2004 leidde tot de bevestiging van evangelisten:

35 - Uit de NTische gegevens is af te leiden dat de evangelist een belangrijke plaats had in het ontstaan en de opbouw van een door zendingswerk nog maar pas ontstane gemeente. Hij preekte, onderwees en bediende de sacramenten. Hij rustte anderen toe om leiding te geven en maakte zichzelf na verloop van tijd overbodig.

40 - Hoewel de evangelist geen plek kreeg in de gereformeerde ambtsstructuur, achtten verschillende reformatoren het mogelijk dat God (opnieuw) dergelijke ambtsdragers geeft als de tijd daarom vraagt.

45 - Waar het in onze tijd tot stichting van nieuwe gemeenten mag komen met nieuwe gelovigen, lijkt het belangrijk dat er ruimte in de kerk komt voor mensen die als pioniers en opbouwwerkers in die zendingsgemeenten werk kunnen verrichten zoals de NTische evangelist dat deed.

50 - Gelet op hun kerntaak kunnen evangelisten naar analogie van 1 Tim. 5:17 gezien worden als ‘bijzondere dienaren des Woords’. In deze benaming komt uit dat zij enerzijds gezien worden als dienaren van het Woord, daarbij past dat zij derhalve ook sacraments-bevoegdheid krijgen, en anderzijds dat het ‘bijzondere’ van hun ambt uitkomt in de andere studievereisten, het gebonden zijn aan één gemeente en de

tijdelijke bevoegdheid.

2.14.2.a.2 *Inventarisatie van de gegroeide praktijk van werkzaamheden*

Om de gegroeide praktijk van werkzaamheden van de evangelisten te onderzoeken, zijn alle evangelisten aangeschreven met de vraag of zij bereid waren tot een telefonisch

5 interview. Met uitzondering van een hebben alle evangelisten hiermee ingestemd. Voorafgaand aan de telefonische afspraak werden hen ter voorbereiding de volgende vragen toegestuurd:

- Wat is volgens jou de (kern)taak van de evangelist?
- Uit welke werkzaamheden bestaat je werk als evangelist in de gemeente waar je dient
- 10 voornamelijk?
- Is de positie en taakomschrijving van de evangelist in de huidige praktijk volgens jou voldoende, of zijn er veranderingen noodzakelijk? Zo ja, welke?

Deze vragen fungeerden als leidraad voor het interview. Naast deze vragen kwamen in de interviews vooral aspecten als ‘opleidingseisen’ en ‘bevoegdheden’ ter sprake. Er is

15 gekozen om in dit rapport niet te citeren uit de interviews, maar de gegeven antwoorden samen te vatten. De interviews zijn wel beschikbaar en als bron opvraagbaar.

2.14.2.a.2.1 *kerntaak*

Voor alle evangelisten staat de gerichtheid op buitenkerkelijken centraal. Deze externe gerichtheid is ook wat in hun ogen de evangelist onderscheidt van de predikant. De

20 kerntaak is gelegen in de verkondiging van het evangelie aan niet-gelovigen en de opbouw van een missionaire gemeenschap. Daarbij legt de ene evangelist meer het accent op de concrete verkondiging van het evangelie aan hen die niet geloven, terwijl anderen meer de nadruk leggen op de vorming van een missionaire gemeenschap.

2.14.2.a.2.2 *werkzaamheden*

25 Uit de interviews komen de volgende werkzaamheden naar voren als kenmerkend voor het werk van evangelisten:

- verkondiging
- gemeenteopbouw
- contact met buitenstaanders
- 30 - pastoraat
- leidinggeven

verkondiging

Alle geïnterviewde evangelisten zien de verkondiging van het evangelie in de samenkomsten van de betreffende gemeenschap als een van hun kerntaken. Daarbij

35 onderstrepen zij echter wel heel nadrukkelijk het open karakter van de samenkomsten en daarom ook het missionaire karakter van hun prediking.

gemeenteopbouw en toerusting

De meeste evangelisten onderstrepen het belang van dit aspect van hun werk. Zij zien het als hun taak de gemeente toe te rusten op zo'n manier dat het een open en gastvrije

40 gemeenschap wordt (blijft) waarin buitenstaanders die tot geloof komen een plek kunnen ontvangen. De evangelisten geven toerusting vaak ook in de vorm van het trainen van

groeps-/kringleiders. Groeps-/kringleiders worden gecoacht en toegerust om in pastoraal opzicht zelfstandig te kunnen zijn, maar ook om het missionaire karakter van de groepen en kringen te kunnen waarborgen. Wel geven enkele evangelisten aan dat de mate waarin

45 aan gemeenteopbouw gedaan wordt afhankelijk is van de fase waarin de gemeente verkeert. Een pionier zal in de beginfase van een project/gemeente met name gericht zijn op het bereiken van buitenkerkelijken, terwijl hij naarmate de gemeenschap groter wordt meer aandacht zal hebben voor interne gemeenteopbouw. Voor sommige evangelisten die dit noemden, was juist die overgang een moment van bezinning op de vraag of zij nog op

50 de juiste plek zaten.

contact met buitenstaanders, begeleiding van jong-gelovigen

Alle evangelisten onderstrepen het belang van contact met buitenstaanders. Zij richten zich door middel van open ochtenden, missional communities, maatschappelijke netwerken en andere relaties op mensen die onbekend zijn met het evangelie en spreken met hen hierover

5

pastoraat

De evangelisten geven stuk voor stuk aan dat ook het pastoraat behoort tot hun werkzaamheden. Daarbij kunnen we denken aan het reguliere pastoraat rondom doop, huwelijk en overlijden. Maar ook horen daar allerlei ingewikkelde pastorale casussen bij die vaak ook te maken hebben met de niet-christelijke achtergrond van de toetreders/leden. In de praktijk lopen het pastoraat en het contact met buitenkerkelijken vaak door elkaar.

10

leidinggeven

Alle geïnterviewde evangelisten zien leidinggevende taken als een onderdeel van hun takenpakket. In de opbouw van een jonge pioniersgemeente dienen de evangelisten te beschikken over voldoende organisatorische vaardigheden.

15

overlap met reguliere predikant?

De genoemde taken – m.u.v. de expliciete vermelding van het contact met buitenstaanders – vertonen duidelijk overlap met het werk van de reguliere dienaar van het Woord.

Sommige evangelisten gaan dan ook zo ver om te stellen dat er principieel geen verschil zou moeten zijn tussen een predikant en evangelist. Anderen zijn juist van mening dat het werk van de predikant steeds meer moet gaan lijken op het werk van de evangelist. Er ligt hoe dan ook een duidelijke taak om (de wenselijkheid van) het onderscheid tussen predikant en evangelist verder te doordenken.

20

*2.14.2.a.2.3 positie, taakomschrijving en opleiding**2.14.2.a.2.3.1 positie en bevoegdheden*

Zoals we hebben gezien zijn er veel raakvlakken tussen het werk van de predikant en dat van de evangelist. Het is daarom ook begrijpelijk wanneer evangelisten de aandacht vragen voor de (in hun ogen) ondergeschikte positie ten opzichte van de predikanten. Daarbij komen een aantal zaken naar voren:

25

beloning

Hoe is het te verklaren dat een evangelist – die grotendeels dezelfde werkzaamheden verricht als een predikant – als kerkelijk werker wordt ingeschaald? Waarom krijgt een predikant traktement en een evangelist salaris? Als de evangelist een dienaar van het Woord is, dan zou zijn kerkrechtelijke positie toch naar analogie van de predikant moeten worden vormgegeven?

30

beperkte bevoegdheid

Een predikant mag in elke gemeente het Woord en de sacramenten bedienen, terwijl de evangelist beperkt is tot de eigen missionaire gemeenschap, welke gedachte zit hierachter? *plaats van de evangelist t.o.v. de kerkenraad*

35

In één van de interviews komt de vraag naar voren welke formele positie de evangelist bekleedt binnen de gemeente die hij dient. Als een evangelist in dienst is van de kerkenraad kan hij toch eigenlijk geen lid zijn van de kerkenraad? Toch veronderstelt de K.O. dat de evangelist lid is van de kerkenraad. Hoewel dit met flexibiliteit wel op te lossen is, vraagt dit om een meer principiële oplossing.

40

2.14.2.a.2.3.2 opleiding

Als het gaat om de opleiding van evangelisten, wordt opgemerkt dat een stuk visie ontbreekt. Het zou goed zijn om dit verder te doordenken. Een paar dingen komen naar voren:

45

noodzaak

Van een evangelist wordt, gezien de pluriforme en niet-christelijke context waarin hij een

50

plaats heeft in de praktijk van het werk niet minder, maar eerder meer gevraagd op het gebied van theoretische en praktische doordenking van allerlei theologische vraagstukken. Een gedegen opleiding is daarom een vereiste.

academisch of niet?

- 5 Daarbij denken de evangelisten niet in eerste instantie aan een academische opleiding. Verschillende evangelisten uitten het vermoeden dat een academische opleiding niet de juiste mensen aflevert voor het werk in de missionaire praktijk. Een universitaire theologische opleiding zal met name mensen aantrekken en afleveren die gericht zijn op het werk naar binnen toe. Evangelisten worden over het algemeen gekenmerkt door een
- 10 ondernemersgeest en een praktijkgerichte instelling.

vervlechting met de praktijk

- De evangelisten leggen de nadruk op de wenselijkheid van een sterke vervlechting van theorie en praktijk in de opleiding van evangelisten. De missionaire praktijk zelf zou een stevig onderdeel moeten zijn van de opleiding tot evangelist. Concreet kunnen we daarbij
- 15 denken aan stages, maar ook aan een opleidingstraject binnen een gemeente dat uitmondt in een aanstelling in diezelfde gemeente.

de positie van de TUA

- Over de TUA als mogelijke opleidingsplaats zijn de evangelisten over het algemeen minder positief. Zowel de geografische (en demografische) ligging als de klassiek-gereformeerde vormgeving van de opleiding verraadt volgens hen een interne gerichtheid die te weinig oog heeft voor de externe opbouw van het Koninkrijk. Verschillende evangelisten pleiten voor meer missionaire bewustwording in de kerken via de opleiding van toekomstige predikanten aan de universiteit van Apeldoorn.

2.14.2.a.3 vergelijking van de visie uit 2004 met de huidige praktijk

- 25 We noteren enkele conclusies:

- Op basis van de interviews kunnen we constateren dat de gegroeide praktijk grotendeels overeenkomst met de visie zoals die in 2004 is vastgelegd. De kern van het werk van de evangelisten bestaat uit missionair pionieren en gemeentelijk opbouwwerk. Bij de ene evangelist ligt het accent meer op het eerste, bij de ander op

30 het tweede.

- In 2004 is ervoor gekozen om de evangelist als een ‘bijzondere dienaar van het Woord’ te beschouwen. De werkzaamheden van de evangelisten lijken op die van de predikanten alleen zijn de evangelisten expliciet naar buiten gericht. Het ‘bijzondere’ aan de evangelist als dienaar van het Woord is dus zijn externe gerichtheid.

35 Het feit dat de werkzaamheden van predikanten en evangelisten in grote lijnen overeenkomen brengt ook vragen met zich mee. Vanuit de evangelisten klinkt bijvoorbeeld de oproep om meer aandacht te geven aan de missionaire gerichtheid van het werk van predikanten. Maar als de predikanten meer missionair gericht worden opgeleid en ingezet, wat is dan nog het verschil tussen de evangelist en de predikant?

- Uit de interviews komt duidelijk de vraag naar voren of het gerechtvaardigd is dat de evangelisten als bijzondere dienaren van het Woord een ondergeschikte positie innemen ten opzichte van de ‘gewone’ dienaren van het Woord. Die ondergeschiktheid komt tot uitdrukking in de volgende zaken:
  - o De evangelist is in zijn werkzaamheden beperkt tot de gemeente die hij dient,

45 terwijl een predikant in alle gemeenten van het kerkverband het Woord en de sacramenten mag bedienen. In 2004 is ervoor gekozen om de evangelist een zuiver plaatselijke bediening te geven. Een evangelist mag alleen het Woord en de sacramenten bediening in de gemeente die hij als bijzonder dienaar van het Woord dient. In de praktijk wordt dit door evangelisten (en naburige gemeenten) als een

50 onnodige beperking ervaren die ook niet altijd strikt wordt gehanteerd. Pleit het feit

dat we de term ‘bijzonder dienaar van het Woord’ gebruiken juist niet voor de mogelijkheid tot een ruimere bediening van het Woord en de sacramenten? Daarbij moeten we ook beseffen dat er in 2004 juist niet is gekozen voor de weg van artikel 3 K.O. Bovendien noemt ook het rapport dat ten grondslag lag aan de

- 5 totstandkoming van de evangelist cf. art. 21 K.O. de Bijbelse lijn dat een evangelist is aangesteld voor meerdere gemeenten.
- o Salariëring tegenover traktement. De evangelist is in dienst van een bepaalde kerkenraad, terwijl de predikant principieel niet in dienst is van de gemeente. Valt deze keuze te verdedigen in het licht van de principiële keuze om dienaren van het
- 10 Woord een relatieve vrijheid te geven ten opzichte van de gemeente die hij dient? Zou een evangelist als dienaar van het Woord ook niet bij deze principiële vrijheid gediend zijn?
- o De evangelist wordt betaald conform de richtlijnen voor kerkelijk werkers en zijn beloning ligt structureel lager dan dat van de ‘gewone’ dienaren van het Woord. Is deze keuze te rechtvaardigen gezien het feit dat de praktijk waarin de evangelisten
- 15 hun werk doen misschien wel veeleisender en pluriformer is dan dat van de ‘gewone’ dienaren van het Woord?

- Ten slotte onderstrepen de interviews met de evangelisten het belang van een gedegen theologische en missionaire opleiding, waarbij theorie en praktijk met elkaar
- 20 vervlochten zijn. Het in 2004 genomen besluit t.a.v. de opleiding van evangelisten geeft weliswaar ruimte tot een op maat gemaakt opleidingstraject, maar is weinig concreet en laat te veel ruimte voor verschillende interpretaties. De kerken zullen zich – in overleg met de evangelisten – moeten bezinnen op een helder omschreven aantal minimum begeleidings- en opleidingseisen die tegelijk voldoende ruimte laten voor
- 25 individuele toepassing.

Samenvattend:

Nu we een studie deden naar de visie die leidde tot de bevestiging van evangelisten in 2004, en een onderzoek naar de praktijk van werkzaamheden van de evangelisten in 2018, en we die uitkomsten naast elkaar legden valt te concluderen dat de werkzaamheden van de

evangelisten in grote lijnen overeenkomen met de visie die leidde tot hun opname in de kerkorde in 2004. Tegelijk blijkt uit de verrichtte studie wel, dat er nog dingen zijn rond het ambt van evangelist die beter doordacht of geregeld zouden kunnen worden, zowel ten aanzien van de visie zelf als ten aanzien van het werk in de praktijk. Die punten zullen onder de vragen

b. t/m g. die de GS stelde aan de orde komen en uitgewerkt worden.

2.14.2.b over de vraag of art. 4. K.O., lid 6 wijziging behoeft

- Uit de interviews met de evangelisten blijkt dat niet alleen in de naam die in 2004 gekozen is om hun ambt te typeren, maar ook in de praktijk van het werk hun ambt dicht tegen het ambt van predikant aan ligt, maar dat er tegelijkertijd in de benadering van beide ambten, zowel in de beleving, als kerkrechtelijk gezien, veel verschil bestaat. Dit vraagt om een nog wat preciezere doordenking van de plek van de evangelist in de ambtsstructuur.
- Die doordenking, in een aparte notitie gedaan (‘Principe en praktijk van de ambten in de missionaire context’, GS-opdracht 21), levert op dat het ambt van evangelist beschouwd kan worden als een éigen ambt, dat zijn plek vindt in de ambtsstructuur als onderdeel van de ene herderlijke dienst aan het Woord. De evangelist kan in navolging van M. Bucer met recht een ‘bijzonder dienaar van het Woord’ genoemd worden, net als de kerkelijk hoogleraar die bij hem diezelfde naam draagt.
- Aangezien een evangelist een ambt draagt, en je een ambt in de kerk niet zelf kunt kiezen, maar je voor ambtelijke dienst geroepen wordt, zal dit ook in de kerkorde een

plek moeten krijgen. Het bevestigingsformulier voor evangelisten spreekt wel van een zich geroepen weten tot het werk, maar dat komt op dit moment kerkordelijk niet uit in een beroeping door de gemeente, en het zou zuiver zijn als dit wel gebeurt.

- 5 - Een voorstel voor wijziging van de kerkorde is dus om in art. 4 K.O. lid 6a de beroeping van de evangelist een plek te geven (een concreet tekstvoorstel zal aan het eind van deze notitie gedaan worden).
- 10 - Uit de bestudering van de Bijbelse gegevens rond de evangelist én uit de praktijk van de (zendings)gemeenten en evangelisten komt de vraag op of het terecht is dat het ambt van evangelist een puur plaatselijke bevoegdheid moet zijn, en of het ambt per definitie gebonden moet worden aan één bepaalde zendingsgemeente. Meer flexibiliteit en differentiatie binnen het ambt van evangelist zou verdedigbaar zijn, waarbij o.a. gedacht zou kunnen worden aan de mogelijkheid van bovenplaatselijke arbeid, bijvoorbeeld doordat een evangelist in dienst van de classis zou kunnen zijn en leidinggeven aan verschillende kleine missionaire plekken, of zich zou toelagen op missionaire doordenking ofwel begeleiding van andere evangelisten. Ook is de vraag of het terecht is dat een evangelist pas aangesteld kan worden als er al een zendingsgemeente is ontstaan, of dat dit ook mogelijk zou moeten zijn juist met het oog op het laten ontstaan van een gemeente. Hier is te wijzen op de dubbelheid die er zit in de taakomschrijving van evangelisten die zich ‘als pionier en opbouwwerker’ moeten inzetten voor ‘het stichten en opbouwen’ van zendingsgemeenten. Dit dubbele, dat ook vanuit de Bijbelse gegevens te onderbouwen is, kan betekenen dat er in het ene geval meer accent valt op het stichten, en in een ander geval meer op het opbouwen van zendingsgemeenten, beide kan vallen onder het ambt van evangelist. Al naar gelang een verschillende invulling van het ambt, zou ook aan een verschil in opleidingstrajecten gedacht kunnen worden. Maatwerk op dit vlak is bijvoorbeeld mogelijk rond het examen op de classis, waar de vraag naar evt. aanvullende opleiding door de kerkenraad beantwoord moet worden. Hiervoor zou de expertise ingeroepen kunnen worden van bijvoorbeeld de missionair consulenten die de weg weten naar allerlei manieren van gerichte vorming en opleiding. Ook mogelijkheden voor permanente educatie zijn (overigens niet alleen voor de evangelisten) belangrijk.
- 25 *2.14.2.c over de vraag naar de evangelist en een bevestiging naar art. 8 K.O.*
- 30 - Het gaat in art. 8 K.O. om ‘singuliere gaven’. Het artikel laat de mogelijkheid open dat bij uitzondering er mensen kunnen zijn die geen theologische opleiding gevolgd hebben, maar toch zulke uitzonderlijke gaven blijken te hebben gekregen, dat ze op een bijzondere manier tot het ambt geroepen worden. Voor het ambt van evangelist wordt een goede opleiding gevraagd (theologie op hbo- of wo-niveau) en evangelisten worden via een normale weg van studie en beroeping toegelaten tot hun ambt, art. 8 K.O. is dus terecht niet op hen van toepassing.
- 35 *2.14.2.d over de wenselijkheid van een bredere preekbevoegdheid voor evangelisten*
- 40 - Uit de interviews met de evangelisten blijkt een groot verlangen om ook in andere gemeenten dan de eigen zendingsgemeente te mogen voorgaan, en die wenselijkheid is ook op verschillende momenten in de kerken uitgesproken (zie o.a. de instructie van de P.S. van het Westen op de laatste (en voorlaatste) synode). De mogelijkheid om te ruilen ontlast de evangelisten niet alleen, maar het geeft ook meer besef van een gezamenlijk dienen en gedeelde verantwoordelijkheid. Het voorgaan op andere missionaire plekken bevordert voor de evangelisten een bredere kennis en ervaring. Andersom zorgt het in de kerken voor meer bekendheid met de evangelisten en vergroot het de kansen voor hen om later wellicht weer op een andere plek beroepen te worden. Kortom: de wens is er, vanuit de evangelisten, en vanuit de kerken.
- 45
- 50 - Wanneer het voorstel, onder b. gedaan, om tot beroeping van evangelisten te komen

overgenomen wordt, zal in het vervolg een bevoegdheid Woord en sacramenten te bedienen als evangelist een bevoegdheid voor alle zendingsgemeenten inhouden. Daarmee zou aan de wenselijkheid van een bredere preekbevoegdheid voor evangelisten worden tegemoetgekomen. Van belang is dan wel dat nogmaals goed gekeken wordt naar wat onze kerken precies onder zendingsgemeenten verstaan, daarvoor wordt een aanvullende onderzoeksopdracht van de synode wenselijk geacht. De bestaande criteria zijn niet helemaal duidelijk, lang niet alle missionaire initiatieven hebben daadwerkelijk de status van zendingsgemeente gekregen en de registratie van welke gemeenten zendingsgemeenten zijn laat te wensen over. Het zojuist verschenen rapport van de PKN 'Mozaïek van Kerkplekken' zou in die bezinning behulpzaam kunnen zijn. In dat rapport wordt voorgesteld om ook in de PKN het recht te geven aan pioniersplekken om een soort zendingsgemeente te worden (daar 'kerngemeente' genoemd), wanneer ze voldoen aan tien criteria die in het rapport genoemd worden. Voorgangers van die gemeenten, vergelijkbaar met onze evangelisten, mogen in die gemeenten Woord en sacramenten bedienen, maar hebben die bevoegdheid niet in gewone gemeenten. Dat hun werkingsgebied zich beperkt tot de zgn. kerngemeenten en andere nieuwe kerkplekken stelt het rapport voor omdat het ook internationaal gebruikelijk is om het werkgebied zo af te bakenen.

- Er zijn in het geval van een bredere preekbevoegdheid geen nadere opleidingseisen nodig, want evangelisten mogen voorgaan in de dienst van het Woord op grond van hun ambt, en om daarin bevestigd te worden gelden al eisen van opleiding en onderzoek door de classis. Het is niet logisch dat wanneer evangelisten onderling mogen ruilen, ze daarvoor een hogere opleiding nodig zouden hebben.

2.14.2.e.g over het verschil in positie tussen evangelist en predikant

- Hoewel beide vallen onder de ene dienst aan het Woord, is het ambt van evangelist een eigen ambt, naast dat van de predikant. In die zin hoeft het niet zo heel erg te zijn als er verschil zou bestaan in positie, in opleiding en in beloning.

- Wel is het belangrijk dat het besef doordringt dat het een volwaardig ambt is, niet lágér dan predikant, geen predikant-min, niet een predikant van een mindere soort, maar van een ándere soort.

- En als dat zo is, dan is het gepast dat er meer waardering vanuit de kerken voor het ambt zou blijken en er met meer zorgvuldigheid mee wordt omgegaan, uitkomend ook bijvoorbeeld in goede voorwaarden voor een arbeidsovereenkomst en zorg wanneer die overeenkomst beëindigd wordt. Het zou mogelijk zijn om ook voor evangelisten met een traktement te werken, in plaats van met een arbeidsovereenkomst, daarvoor is principieel veel te zeggen. Tegelijk blijkt in de praktijk ook dat evangelisten iets van de flexibiliteit nodig hebben van het ergens tijdelijk kunnen zijn, en daarna ook weer andere mogelijkheden hebben om elders van dienst te kunnen zijn in Gods Koninkrijk. Dat heeft wellicht ook te maken met de wat andere stijl van werken die evangelisten eigen is, en die (door onderzoek aangetoond) ook van belang is voor hun werk, namelijk dat ze meer 'ondernemer' zijn, dingen opzetten, aanjagen, pionier zijn, ook in hun persoonlijkheid en manier van werken. Daarom is voor hen een arbeidscontract, met de nadelen die (ook principieel) daaraan vastzitten, toch vaak wel een passende manier van verbonden zijn aan een gemeente. En daarnaast geldt voor veel missionaire initiatieven dat de mogelijkheden om volledig traktement te betalen met alle regelingen die daarbij horen er niet altijd zijn; een arbeidsovereenkomst biedt dan meer mogelijkheden voor maatwerk, ook voor een gemeente. Vandaar dat gekozen is toch dit verschil tussen evangelist en predikant te laten bestaan.

- Een verschil tussen het ambt van predikant en van evangelist dat voor een deel met het bovenstaande samenhangt, is dat het ambt van een evangelist niet per definitie levenslang

hoeft te zijn, terwijl de kerken daar bij een predikant wel van uitgaan. De aard van het werk van de evangelist brengt mee dat er iets tijdelijks in zijn dienst zit, en de mogelijkheid om aan het eind van een arbeidsovereenkomst een andere roeping te aanvaarden wordt opengelaten. Tegelijk is het wel goed om het besef te versterken dat ook het ambt van evangelist wel een echt ambt is, en dat er niet lichtvaardig mee omgegaan kan worden. Ook nu al staat in de kerkorde dat er toestemming van de kerkenraad en classis nodig is om een overeenkomst te beëindigen, maar zeker wanneer evangelisten door het kerkverband beroepbaar gesteld worden is het goed om zorgvuldig om te gaan met beëindiging van een verbintenis met een gemeente, en om als kerk mogelijkheden te bieden om evangelist te blijven en op een andere plaats opnieuw te dienen. We stellen daarom voor om de evangelist na beëindiging van het contract nog drie jaar het recht te laten behouden om Woord en sacramenten in zendingsgemeenten te bedienen, zodat de band met de kerken in stand blijft en de kans vergroot wordt ergens anders weer een plek te vinden.

15 2.14.2.f *over de vraag of de evangelist genoemd zou moeten worden bij de 'diensten' in art. 2 K.O.*

Wanneer het zo is dat de evangelist een ambt draagt, dan is het inderdaad goed om dat ambt op te nemen bij de diensten in art. 2 K.O. (zie voor een concreet tekstvoorstel hieronder).

20 2.14.3 *voorstellen tot wijziging van de tekst van de kerkorde:*

Art. 2 'De kerken kennen drie ambten: dat van de dienaren des Woords, waartoe ook de hoogleraren en de evangelisten gerekend worden, van de ouderlingen en van de diakenen.'

25 Art. 4 lid 6a. 'deze evangelist wordt na verkiezing door de gemeente beroepen door de kerkenraad die verantwoordelijk is voor het werk ten dienste van de zendingsgemeente. De aanstelling geschiedt in een dienstverband volgens de regeling kerkelijk werkers van het landelijk Dienstenbureau'.

30 Art. 4 lid 6b. 'beroeping en bevestiging van deze evangelist vinden plaats nadat op de classis gebleken is

1. dat hij de gave heeft ontvangen van het inzicht in de Heilige Schrift;
2. dat hij inzicht heeft in de leer van de kerken in aansluiting aan de belijdenisgeschriften;
3. dat hij bekwaamheid heeft om Gods Woord te verkondigen;
- 35 4. dat hij inzicht heeft in de beginselen van de kerkregering en de kennis van de kerkorde;
5. dat hij vol is van geloof en van de Heilige Geest en zich geroepen weet tot het werk van een evangelist.

40 Art. 4 lid 6 c. 'om te kunnen worden beroepen als evangelist naar artikel 4 K.O. is minimaal een afgeronde hbo-opleiding theologie noodzakelijk. Bij kandidaten met een opleiding op hbo-niveau dient een aanvullende vorming op het gebied van geloofsleer, homiletiek en kerkrecht overwogen te worden. Bij kandidaten met een universitaire opleiding kan een gerichte verdere missionaire vorming gewenst zijn. De kerkenraad, die de evangelist beroept, beslist welke aanvullende opleiding en verdere vaardigheden voor de uitoefening van zijn taak noodzakelijk zijn. Dit geschiedt in overleg met de classis;'

45 Art. 4 lid 6 d. 'het onderzoek om beroepbaar gesteld te mogen worden als evangelist op de classis (zie lid b) kan door de kandidaat-evangelist aangevraagd worden bij de classis waaronder zijn gemeente ressorteert, onder overlegging van een

50

positief attest van zijn kerkenraad en bewijs van de voltooide theologische opleiding. Het onderzoek op de classis vindt plaats naar analogie van het bepaalde in art. 4 lid 3a K.O., in aanwezigheid van deputaten art. 49 K.O. Als de classis een verklaring van beroepbaarstelling als evangelist heeft afgegeven, kan een zendingsgemeente overgaan tot beroepen van de kandidaat-evangelist. Tot die tijd ontvangt de kandidaat-evangelist gedurende twee jaar de bevoegdheid om onder toezicht van een kerkenraad voor te gaan in diensten in zendingsgemeenten. Ook krijgt hij begeleiding van een predikant of ervaren evangelist toegewezen. Wanneer er na twee jaar geen beroep is uitgebracht beslist de classis over eventuele verlenging van de preekbevoegdheid.’

Art. 4 lid 6 e. ‘Na verkiezing en beroeping door een zendingsgemeente volgt een toelatend onderzoek op de classis waaronder de zendingsgemeente ressorteert die de evangelist beriep. Voor dit onderzoek is een positief getuigenis nodig van de predikant die de kandidaat-evangelist gedurende de tijd voor het beroep begeleidde of van de kerkenraden onder wier opzicht hij tijdens die periode werk verricht heeft, het overleggen van de beroepsbrief en verklaring van aanneming, alsmede het bewijs van de afgeronde theologische studie en verkregen beroepbaarstelling. Tijdens dit toelatend examen, waarbij opnieuw deputaten art. 49 K.O. aanwezig zijn, wordt nogmaals onderzoek gedaan naar leer en leven en naar bekwaamheid tot het ambt. Na positieve uitslag van dit onderzoek kan de kerkenraad overgaan tot de bevestiging van de evangelist. De kerkenraad voegt de verklaring van bevoegdheid van de classis bij de aanstellingsbrief (2010).’

Art. 4 lid 6 f. ‘Nadat het dienstverband van de evangelist beëindigd wordt, behoudt hij gedurende drie jaar het recht om Woord en sacramenten te bedienen in zendingsgemeenten. Wanneer hij tijdens die periode geen nieuw beroep ontvangen heeft van een andere zendingsgemeente beslist de classis over beëindiging van de bevoegdheid.’

Art. 4 lid 6 g. ‘een evangelist naar artikel 4 K.O. kan zijn dienstverband beëindigen na goedkeuring van de kerkenraad en de classis.’

Art. 4 lid 6 h. ‘een evangelist naar artikel 4 K.O. kan beroepen worden naar een andere zendingsgemeente. Na aanneming van dat beroep is goedkeuring van de classis nodig’.

Art. 16 toevoegen:

Tot de taak van de evangelisten behoort naast datgene wat hiervoor genoemd wordt, dat ze zich als pionier en opbouwwerker inzetten voor het stichten en opbouwen van zendingsgemeenten. Ze zullen het Evangelie aan ongelovigen verkondigen zodat er onder Gods zegen een gemeente mag ontstaan, ze mogen de liefde van Christus zichtbaar maken door de gemeente voor te gaan in dienstbetoon en ze mogen de gemeente opbouwen door verkondiging en onderwijs. Het is hun taak tot versterking van het geloof ook de sacramenten van doop en avondmaal te bedienen, en samen met de kerkenraad in nederigheid en zachtmoedigheid leiding te geven aan de zendingsgemeente.

en aan de bijlage toe te voegen (na bijl. 58):

Modellen voor attesten ten behoeve van vertrekkende evangelisten

Model A.

De kerkenraad van de christelijke gereformeerde (zendings)gemeente te ....., heeft de mededeling van zijn evangelist ....., sinds ..... als zodanig aan de gemeente verbonden, dat hij zijn dienst wenst te beëindigen wegens het aannemen van de roeping van de (zendings)gemeente te ..... gehoord. Hij is van oordeel dat er genoegzame redenen zijn aangevoerd om daarin te bewilligen. Daarom heeft hij in zijn vergadering van ..... besloten:

1. evangelist ..... van zijn verbintenis aan de christelijke gereformeerde gemeente te ..... op de meest eervolle wijze te ontslaan; dit ontslag zal ingaan op .....
- 10 2. over evangelist ..... te verklaren, dat hij al de tijd van zijn arbeid bij de gemeente van ..... trouw en ijverig in zijn dienstwerk, christelijk en oprecht in zijn belijdenis en in zijn wandel, in elk opzicht onergerlijk en onbesproken in het midden van de gemeente verkeerd heeft;
- 15 3. aan evangelist ..... van dit ontslag en van deze verklaring akte te verlenen in duplo, opdat deze stukken bij de classis ..... van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland mogen dienen als wettig getuigenis van zijn afscheid van de gemeente en van de classis waar hij gediend heeft, en als goede kerkelijke attestatie van leer en leven; deze stukken kunnen vervolgens overlegd worden bij de kerkenraad van de (zendings)gemeente te ... waaraan hij zich opnieuw als evangelist wil verbinden en bij de classis ... waartoe deze gemeente behoort; dit alles conform de artikelen 5 en 10 K.O.;
- 20 4. evangelist ..... bij zijn aanstaand vertrek aan God en het Woord van Zijn genade te bevelen; met oprechte dank voor de trouwe dienst die hij hier .....jaren heeft vervuld, en met de hartelijke bede, dat de Heere hem
- 25 verder in zijn bediening tot een rijke zegen zal stellen.

De kerkenraad van de christelijke gereformeerde (zendings)gemeente te...

Namens hem:

..., preses.

30 ..., scriba.

Datum:

Model B.

Aan de classis ..... van de Christelijke Gereformeerde Kerken.

- 35 De kerkenraad van de christelijke gereformeerde (zendings)gemeente te ..... deelt de classis mee, dat de evangelist ..... sedert ..... 20..... als zodanig verbonden aan de gemeente, zijn dienst wenst te beëindigen wegens het aannemen van de roeping van de (zendings)gemeente te ....., en dat de kerkenraad van oordeel is dat hij daarin kan bewilligen, wegens de gegrondheid van de daarvoor aangevoerde redenen.
- 40 Daarom is de kerkenraad voornemens evangelist ..... van zijn verbintenis aan de christelijke gereformeerde gemeente te ..... te ontslaan. Dit ontslag zal ingaan op de .....
- De kerkenraad zal dit ontslag zal verlenen op de meest eervolle wijze, met verklaring, dat evangelist ..... al de tijd van zijn arbeid bij de gemeente van ..... trouw en ijverig in zijn dienstwerk, christelijk en oprecht in zijn belijdenis en in zijn wandel, in elk opzicht onergerlijk en onbesproken in het midden van de gemeente verkeerd heeft. Daarom stelt de kerkenraad aan de classis voor, dat ook deze van haar kant op dezelfde wijze en met soortgelijke verklaring evangelist ..... ontslag geeft van zijn dienst in de classis van .....
- 45

Deze stukken kunnen dan overlegd worden bij de kerkenraad van de (zendings)gemeente waaraan hij zich opnieuw als evangelist wil verbinden en bij de classis waartoe deze gemeente behoort; dit alles conform de artikelen 5 en 10 K.O.

5 De raad van de christelijke gereformeerde (zendings)gemeente te...

Namens hem:

, preses.

, scriba.

Datum:

10

Model C.

De classis ..... van de Christelijke Gereformeerde Kerken heeft de mededeling van de kerkenraad van de (zendings)gemeente ..... gezien, dat evangelist ..... sinds ..... als zodanig verbonden aan die gemeente, zijn dienst
15 wenst te beëindigen wegens het aannemen van de roeping van de (zendings)gemeente te ....., en dat de kerkenraad van ..... van oordeel is dat hij daarin kan bewilligen, wegens de genoegzaamheid van de daarvoor aangevoerde redenen.

De classis heeft in haar vergadering van ..... dan ook besloten:

- 20 1. evangelist ..... van zijn dienst in de classis van ..... op de meest eervolle wijze te ontslaan; dit ontslag zal ingaan op .....
2. omtrent evangelist ..... te verklaren, dat hij al de tijd van zijn arbeid in deze classis trouw en ijverig in zijn dienstwerk, christelijk en oprecht in zijn belijdenis en in zijn wandel, in elk opzicht onergerlijk en onbesproken in het midden van de classis verkeerd heeft;
- 25 3. aan evangelist ..... van dit ontslag en van deze verklaring akte te verlenen in duplo. Deze stukken kunnen overlegd worden bij de kerkenraad van de (zendings)gemeente waaraan hij zich opnieuw als evangelist wil verbinden en bij de classis waartoe deze gemeente behoort; dit alles conform de artikelen 5 en 10 K.O.
- 30 4. evangelist ..... bij zijn aanstaand vertrek aan God en het Woord van Zijn genade te bevelen; met oprechte dank voor de trouwe dienst die hij hier .....jaren heeft vervuld, en met de hartelijke bede, dat de Heere hem verder in zijn bediening tot een rijke zegen zal stellen.

Namens de classis,

35 ..., preses.

..., scriba.

Datum:

Aantekening:

40 Van model A ontvangt de vertrekkende evangelist twee exemplaren. Het ene exemplaar is bestemd voor de kerkenraad van zijn nieuwe gemeente en het andere voor de classis waaronder deze gemeente ressorteert.

Model B zendt de kerkenraad aan de classis waaronder hij zelf ressorteert.

45 Van model C ontvangt de predikant twee exemplaren uit de handen van de classis als deze model B heeft geapprobeerd. Het ene exemplaar is bestemd voor zijn nieuwe kerkenraad en het andere voor de classis waaronder deze gemeente ressorteert.

Na de approbatie van de modellen A en C door de kerkenraad van de nieuwe gemeente en door de classis waartoe zij behoort, kan de bevestiging plaatsvinden.

50

2.15 met deputaten evangelisatie: ambten

2.15.1 tekst

De synode besloot:

5 deputaten de opdracht te geven in overleg met deputaten evangelisatie breder onderzoek te
doen naar het principe en de praktijk van de ambten, en daarbij rekenschap af te leggen van
de missionaire context waarin we vandaag kerk zijn, en in dit onderzoek nadrukkelijk mee
te nemen wat de positie is van de evangelist in relatie tot de ambten;

2.15.2 uitvoering van de opdracht

2.15.2.1 ecclesiologie en ambtsvisie

10 De kerk vindt haar oorsprong in God die Christus heeft gezonden in de wereld, die weer
zijn leerlingen uitstuurde in de wereld als begin van zijn kerk. De kerk ontvangt haar
betekenis in de missio Dei, en dat geldt daarmee ook voor de ambten in de kerk. De kerk
met haar ambten wordt in dienst genomen van Gods zending in deze wereld¹. Dat vormt
het grote 'raamwerk' waarbinnen alle dienst in de kerk haar plaats mag ontvangen².

15 God zond zijn Zoon, Hij zond zijn Geest, en Hij zendt zijn Woord. Maar dat Woord komt
tot ons via mensen. En als het gaat om ambtelijke dienst, dan blijkt in het Nieuwe
Testament dat God heel in het bijzonder gebruik maakt van mensen die Hij Zelf roept en
die namens Hem mogen spreken. Bij alle differentiatie die er in het Nieuwe Testament
20 blijkt rondom diensten in de kerk, is dit ene duidelijk: dat Christus als Heer van de kerk
Zelf mensen kiest en als gave aan zijn kerk geeft die namens Hem mogen spreken en die
ervoor zorgen dat dat Woord verder gebracht en bewaard wordt.

Ef. 4:11 zegt: 'Hij is het die apostelen heeft aangesteld, en profeten,
evangelieverkondigers, herders en leraren, om de heiligen toe te rusten voor het werk in
zijn dienst'. En Paulus zegt tegen de ouderlingen van Efeze (Hand. 20:28): 'zorg voor uzelf
25 en voor de hele kudde waarover de heilige Geest u als herder heeft aangesteld'. Het is zorg
van de Heere voor zijn kerk, dat Hij mensen geeft die namens Hem mogen spreken en die
leidinggeven en zorg. De Heere Jezus roept mensen in zijn dienst, Hij zendt ze, en Hij staat
achter ze met zijn volmacht. Dat is een lijn die je door het hele NT ziet, vanaf de
aanstelling van Petrus (Joh. 21:15-17, 'weid mijn lammeren'), via de discipelen (Math.
30 28:19,20, 'ga dan heen...'), en de apostelen (Gal. 1:1, 'niet aangesteld of gezonden door
mensen, maar door Jezus Christus'), naar de oudsten in de gemeente (Hand. 20:28, door
'de Heilige Geest aangesteld').

ambtsdragers als gezondenen

35 Ambtsdragers zijn gezanten van Christus, gezondenen namens Hem. In het Nieuwe
Testament vinden we deze notie in directe zin terug in het woord 'apostel' - gezondene.
Christus Zelf is de Apostel bij uitstek (Hebr. 3:1), Hij is de Gezondene van de Vader, met
de autoriteit van Zijn Zender, en werkelijk één met Hem. Vervolgens wordt het woord
apostel in het bijzonder de naam voor de twaalf door Jezus zelf geroepen discipelen. De
apostelen worden namens Christus gezonden als zijn gevolmachtigden (Joh. 13:20). Ze
40 mogen hun Meester vertegenwoordigen, en getuigen van zijn volbrachte werk. Op hun
getuigenis wordt de gemeente gebouwd, ze geven leiding aan de gemeente en stellen ook
ambtsdragers aan om de gemeente te bewaren bij het geloof dat hen is overgeleverd. En
vervolgens geldt het ook voor de ambtsdragers in de plaatselijke gemeenten: ze mogen de
Goede Herder vertegenwoordigen, Hij zendt hen en staat achter hen met zijn volmacht.

¹ Zo prof. dr. S. Paas in zijn lezing 'Is de gereformeerde ambtsleer anno 2007 nog houdbaar', 29 mei 2007.

² 'Fundamentally, our mission (if it biblically informed and validated) means our committed participation as God's people, at God's invitation and command, in God's own mission within the history of God's world for the redemption of God's creation.', Wright, C.J.H., *The Mission of God, Unlocking the Bible's Grand Narrative*, 2006, 22-23.

Die uitdrukking ‘gezanten van Christus’ gebruikt Paulus voor de ambtsdragers in 2 Kor. 5:20: ‘Wij zijn gezanten van Christus. God doet door ons zijn oproep. Namens Christus vragen wij: laat u met God verzoenen’. In 2 Tim. 3:17 heeft hij het over ‘dienaren van God’ (diakonos, zelfde connotatie!), net als in 1 Kor. 4:1: ‘men moet ons beschouwen als
5 dienaren van Christus aan wie het beheer over de geheimen van God is toevertrouwd’. In beide woorden komt hetzelfde uit, namelijk dat er een rechtstreekse lijn loopt tussen de ambtsdragers en hun Zender (Math. 10:40, Luc. 10:16): Hij verleent hen de volmacht om te spreken in zijn naam.

God roept en zendt. Hij roept en zendt zijn kerk, in haar totaliteit. In nieuwere kerkordes staat daarom bij het hoofdstuk over de ambten vaak de roeping van de gemeente voorop. De hele gemeente is charismatische gemeenschap, geleid door de Geest en geroepen tot getuigenis en dienst, naar elkaar en naar de wereld. Maar ook binnen die gemeente worden mensen door Christus geroepen en gezonden tot een bijzondere taak met het oog op de verspreiding van het evangelie en het bewaren van de gemeente dichtbij Hem. Dat blijkt
10 uit alle teksten van het Nieuwe Testament waarin over ambtsdragers gesproken wordt, en waarbij steeds dit kenmerkend is: dat Christus Zelf hen riep en zond (vgl. Rom. 10:15: ‘hoe kan iemand verkondigen als hij niet is gezonden?’).³

centrale notie in alle ambtelijke dienst

Het is uit bestudering van de teksten in het Nieuwe Testament die spreken over de
20 ambtelijke dienst duidelijk dat we niet zomaar rechtstreeks een afgeronde ambtelijke ordening daaruit kunnen aflezen. Er worden in het Nieuwe Testament allerlei ambten, bedieningen en taken genoemd⁴. Maar hoe de ambtelijke ordening er ten tijde van het Nieuwe Testament ook precies heeft uitgezien, het is wel duidelijk dat in alle ambtelijke dienst steeds dít het beslissende was, dat het ging om: dienst aan het Woord.

De Duitse Nieuwtestamenticus prof. O. Hofius heeft in een artikel over de gemeentelijke
25 leiding in het Nieuwe Testament overtuigend laten zien dat of het nu ging om de oudsten in de gemeente van Efeze (Hand. 20) die moeten zorgen dat na Paulus’ afscheid de boodschap van het Evangelie onverkort verkondigd en geleerd wordt, en die als herders in trouwe zorg op Gods kudde moeten toezien en als Christus’ eigendom moeten weiden, en
30 die hun herdersambt juist ook uit te oefenen hebben met het oog op dwaling die de gemeente in gevaar kan brengen, of dat het ging om de oudsten uit 1 Petr. 2, waar het gehoorzame doorgeven van het apostolisch getuigenis een wezenlijk element vormde van de door hen uitgeoefende herderlijke dienst, of dat het ging om de evangelisten en herders en leraars uit Ef. 4, die als bovenplaatselijke missionaire verkondigers of als voorgangers
35 in de plaatselijke gemeenten gegeven zijn om het Evangelie te laten horen, of dat het ging om de leiders uit Hebr. 13, wiens beslissende opdracht lag in de verkondiging van Gods Woord en het de gemeente daarmee aanmoedigen om vast te houden aan haar belijdenis, of dat het ging om de oudsten uit de pastorale brieven (1 Tim. 3:1-7, 1 Tim. 5:17, Tit. 1:5-9) die geschikt moesten zijn te onderwijzen en vast te houden aan de gezonde leer, of dat het
40 ging om ambtsdragers die bovenplaatselijk werkten als Timotheüs en Titus, bij wie verkondiging en onderricht belangrijke taken waren (1 Tim. 4:12-16, 2 Tim. 2:2) - steeds ging het in de kern hierom: dienst aan het Woord.

³ Zo o.a. v.d. Brink/ v.d. Kooij, Christelijke Dogmatiek: ‘Het is God die roept en zendt. Die roeping en zending geldt allereerst de geloofsgemeenschap als geheel, maar vervolgens zijn het steeds concrete mensen die door God tot een bijzondere taak geroepen worden en in die roeping door de gemeenschap bevestigd worden. Het ambt heeft zijn eigen, bijzondere plaats binnen de zending.’

⁴ Als je alleen denkt aan de bedieningen die een min of meer vast of ambtelijk karakter lijken te hebben kom je al op veel verschillende woorden - Ef. 4:12 noemt: apostelen, profeten, evangelieverkondigers, herders en leraren, maar elders is sprake van opzieners (Fil. 1:1, 1 Tim. 3:2, Tit. 1:7), oudsten (1 Tim. 5:17, 19, Tit. 1:5, 1 Petr. 5:1, Jak. 5:14), dienaren (Fil. 1:1, 1 Tim. 3:8, 12), en in de brief aan de Hebreëen van ‘voorgangers’ (Hebr. 13:7, 17).

Samenvattend concludeert hij over de ambtelijke leiding in het Nieuwe Testament dat het de gekruisigde en opgestane Heere Jezus Christus Zelf en Hij alleen is, die de kerk als geheel en de plaatselijke gemeenten leidt, dat Hij dat doet als onze eeuwige Koning die ons met zijn Woord en Geest regeert en ons bij zijn verworven verlossing bewaart, en dat Hij
 5 deze regering uitoefent door mensen heen die Hij het ambt van leiding geven toevertrouwt, dat in wezen niets anders is en zijn kan dan ‘verbi divini ministerium’: dienst aan het de kerk beschermende en onderhoudende Woord van de Heere⁵.

Deze omschrijving komt dicht bij wat de reformator Martin Bucer, o.a in zijn ‘Von der waren Seelsorge’, zegt over Christus’ regering door de dienst van mensen heen⁶. Van
 10 Bucer leren we ook dat dat ene ambt van dienst aan het Woord, dat hij met reden geconcentreerd ziet in het oudstenambt⁷, vervolgens uitwaaiert in verschillende diensten, al ten tijde van het Nieuwe Testament, maar ook in de kerk van latere eeuwen. Met het ‘ministerium Ecclesiae’ duidt Bucer de dienst van de kerk als zodanig aan zoals deze door Christus ingeschakeld wordt als heilsmiddel. Naar zijn opvatting heeft die éne dienst echter
 15 diverse functies. De verscheidenheid in genadegaven leidt niet alleen tot onderscheid tussen het algemene priesterschap en het kerkelijke ambt, maar ook tot verscheidenheid binnen het laatste. Er zijn veel gaven, en veel taken, en daarom verschillende diensten, maar samen zijn die diensten bezig met die ene grote opdracht van de dienst aan het
 20 Woord⁸.

2.15.2.2 differentiatie

De manier waarop dat ene ambt uitwaaiert in verschillende diensten kan in verschillende tijden uiteenlopen, dat is iets waar Bucer ook al op wees. Hij noemt enkele ambten die er in het algemeen gesproken zijn, maar laat tegelijk open dat er verschil in verdeling van de
 25 diensten kan zijn, al naar gelang God ze in verschillende tijden geeft. Bucer rekende bij zijn opvattingen over de aard en het aantal ambten dat er zou moeten zijn met exegetische onzekerheid (het is niet allemaal zo goed te achterhalen hoe het in het Nieuwe Testament precies lag), maar ook met de omstandigheden. Zo kan hij in de ene situatie spreken van drie ambten, en in een andere omgeving voorstellen doen die met een andere structuur
 30 rekening houden.

Als het zo is dat er in verschillende tijden ook een verschillende differentiatie binnen dat ene ambt mogelijk is, én als het zo is dat de kerk en de ambtelijke bediening van de kerk in het teken staan van de missio Dei, dan is de opmerking van prof. Paas gerechtvaardigd, die in zijn eerder aangehaalde lezing zegt dat welke differentiatie in diensten er ook maar mag
 35 zijn, de cruciale vraag bij elke ambtelijke ordening moet zijn: hoe kan daardoor de

⁵ O. Hofius, *Gemeindeleitung und Kirchenleitung nach dem Zeugnis des Neuen Testaments - Eine Skizze*

⁶ Zie W. van 't Spijker, *De ambten bij Martin Bucer*, Kampen 1987, blz. 162

⁷ Opmerkelijk is dat Bucer het episcopaat en het diakonaat als een ordo van het presbyteraat karakteriseert. In verband met de ordinatie van ambtsdragers spreekt hij over drie ordines der presbyters, nl. een ordo episcoporum, een ordo presbyterorum, en een ‘ordo van die presbyters die de eersten tot hulp waren en bij ons diakenen of helpers genoemd worden’. De episcopus wordt zodoende een presbyter van de eerste orde, de ouderling een presbyter van de tweede orde en de diaken een presbyter van de derde orde. Uit zijn voorstellen rond de ordinatie blijkt dat Bucer het presbyteraat beschouwde als het fundamentele kerkelijke ambt, waaromheen de andere diensten gegroepeerd zijn.

⁸ In het rapport ‘Mozaïek van kerkplekken’ van de PKN dat op de huidige synode dient, wordt aangehaald dat de kerkorde van de PKN dat ook zo ziet: één dienst, uitwaaiert in verschillende diensten: ‘De kerkorde denkt nadrukkelijk vanuit het ene ambt van Woord en Sacrament (artikel V-1). Dit ene ambt wordt vervolgens uiteengelegd in het ambt van predikant, ouderling en diaken alsmede van ‘andere diensten in kerk en gemeente’. Deze formulering biedt enige ruimte voor variatie in de wijze waarop het geestelijk leiderschap in de kerk vorm en inhoud wordt gegeven.’

verkondiging en verspreiding van het Woord optimaal gerealiseerd worden?⁹

huidige ambtelijke ordening

De gereformeerde kerken kennen een ambtelijke ordening die grotendeels afkomstig is van Calvijn. Het ambt van predikant stond voor hem centraal: de predikant was de dienaar van het goddelijke Woord. De ouderling hielp de predikant in de regering van de kerk, terwijl de diaken de dienst van barmhartigheid op zich nam. In de gereformeerde traditie is in navolging van Calvijn en op grond van de Bijbelse gegevens gekozen voor de drieslag predikant, ouderling en diaken (soms nog aangevuld met de leraar). Prof. dr. H.J. Selderhuis wijst er in een nog te verschijnen artikel echter op dat de predikant in de Bijbel niet voorkomt, terwijl de profeet en de evangelist die de Schrift wel noemt in de gereformeerde traditie als ambt niet voorkomen. Dat laat volgens hem zien dat de kerk keuzes heeft gemaakt in hoe de Bijbelse gegevens over het ambt in de actuele situatie toe te passen en dat er daarmee ook ruimte is om vanuit die gegevens tot andere toepassingen te komen.

Mede omdat de Bijbel geen definitieve lijst of verplicht aantal ambten noemt, is de opvatting van de Reformatoren volgens prof. Selderhuis geweest dat aantal en omschrijving variabel kunnen zijn en bepaald moeten worden door de omstandigheden van tijd en plaats. De gedeelde overtuiging was dat de kerk steeds weer moet bezien via welke ambten zij het beste gehoor kan geven aan de opdracht het Evangelie te verkondigen en de gemeente bij het Woord te bewaren, en dat de organisatie van de ambten steeds een zaak is van overleg.

paradigmawisseling

Meermalen is gezegd dat onze tijd een post-christelijke tijd is, en in die zin misschien wel meer lijkt op de tijd van het Nieuwe Testament, dan op de tijd waarin de gereformeerde ambtsleer haar vorm kreeg. Het Nieuwe Testament beschrijft de kerk als een kleine, missionaire gemeenschap in een grote heidense wereld. In de Christenheid was er in zekere zin geen heidense wereld meer, en die situatie vormde de achtergrond voor de kerk- en ambtsleer van de Reformatie. Inmiddels hebben we echter te maken met een ingrijpende paradigmawisseling waardoor we als West-Europese samenlevingen geconfronteerd worden met een totaal andere cultuur. Onze tijd vraagt een hernieuwd missionair bewustzijn van de kerk, en daarmee een hernieuwd doordenken van de ambtelijke structuren die aan Gods zending dienstbaar zijn. De vraag is: wat zou in dat licht een goede differentiatie van diensten zijn in onze tijd, en concreet voor onze kerken?

2.15.2.3 *plek van de evangelist in de ambtsstructuur*

Voor een hernieuwde doordenking van de ambten vanuit de missio Dei kan het helpend zijn om ons uitgangspunt te nemen in het presbyteriale karakter van de ambten en het charismatisch karakter van de gemeente zoals dat onderstreept wordt door Bucer. Daarnaast zou het kunnen helpen om, eveneens in navolging van Bucer, voor een concrete ambtsstructuur uit te gaan van twee grote hoofddelen in de ambtelijke dienst: de herderlijke dienst en de dienst van de barmhartigheid. Bucer kan aan de ene kant alle ambtelijke dienst samenvatten in het ene ambt van presbyter (zie zijn opmerkingen over presbyters van de eerste, tweede en derde soort), daarmee aangevend dat het één dienst is in wezen¹⁰, maar op veel plaatsen onderscheidt hij toch twee grote hoofddelen in die dienst: de herderlijke dienst (van ouderlingen, dienaren

⁹ S. Paas, 'Is de gereformeerde ambtsleer anno 2007 nog houdbaar?', lezing 29 mei 2007

¹⁰ Er is op basis van de Schrift alle reden om te pleiten voor de fundamentele eenheid van de ambten in het presbyterambt. Wellicht kunnen we ook op basis van het Nieuw Testament het best spreken van het basisambt van de presbyter dat uitwaaiert in verschillende bedieningen al naar gelang dat dienstbaar is aan de *Missio Dei*.

des Woords, doctoren en evangelisten), en de dienst der barmhartigheid (de dienst van de diakenen). De herderlijke dienst is, ook al vraagt de veelzijdigheid van de pastorale taken om een veelvoudig pastoraal ambt, in wezen één en dezelfde dienst, en heeft tot inhoud om de leer der zaligheid te verbreiden en te laten doorwerken. En naast de pastorale dienst staat de dienst van de diakenen die voor een deel ook op het pastorale vlak ligt, maar die met name ten aanzien van de leniging van stoffelijke nood een eigen karakter draagt.¹¹ Of, zoals Bucer in ‘De ordinatione legitima’ schrijft: ‘de ambten der kerk zijn van tweeërlei soort, naar de instelling van de Heilige Geest. Het ene omvat de verzorging van Woord, sacramenten en tucht van Christus, hetwelk eigenlijk toekomt aan de opzieners en ouderlingen. Het andere de verzorging der armen, die toevertrouwd is aan hen die men diakenen noemt’¹².

Als vaste ambten die vallen onder die eerste soort rekent Bucer met de dienaren van het Woord en de ouderlingen, maar in hetzelfde verband noemt hij de evangelisten en de doctoren: ‘verder geeft Hij evangelisten, want ook in onze tijd zijn eraan wie de Heere een bijzondere bekwaamheid heeft verleend om zijn evangelie te verkondigen. Hij geeft ook leraren, aan wie Hij op zodanige wijze de gave van de Geest meedeelt, dat ze zowel uit de Schriften als uit andere aanwijzingen bekwaam de mensen Gods kunnen onderrichten’¹³. Bucer herleidt het veelvoud van de ambtelijke diensten tot de pluriformiteit waarmee Gods Woord bediend wordt. Episcopaat en presbyteraat zijn voor hem principieel gelijk, en het doctorenambt wordt evenals het ambt van de evangelisten ondergebracht bij de *Woorddienst in ruimste zin*.

Als we die lijn volgen, dan geldt voor de plek van de evangelist in de ambtsstructuur: hij heeft een eigen ambt, het ambt van evangelist, maar dat ambt vindt zijn plek als onderdeel van die ene dienst aan het Woord, die ene presbyterdienst, waarin alle herderlijke ambten samenkomen, en waarvoor zij allen sámen verantwoordelijk zijn. Het ene ambt is daarin niet hoger dan het andere, er is alleen differentiatie in diensten vanwege een verschil in taken en gaven. Zo staan predikanten op de kansel in de plaatselijke gemeenten, zijn de evangelisten bezig in de missionaire verkondiging en opbouw van de kerk, en richten ouderlingen zich met name op de leiding en pastorale zorg in de huiskamers - maar alle drie zijn ze werkzaam in die ene dienst van het Woord.

2.15.2.4 karakter van het ambt van evangelist

Bucer zag de evangelist als iemand aan wie de Heere een bijzondere bekwaamheid heeft verleend om het evangelie te verkondigen, met name waar dat evangelie nog niet bekend is. Dat blijkt uit de manier waarop Bucer de evangelist daadwerkelijk inzet bij de doorvoering van de reformatie in Engeland. Bucer stelt aan koning Eduard VI voor om in het hele rijk evangelisten uit te zenden om mensen met de leer van de reformatie bekend te maken. Ze moesten een degelijke opleiding ontvangen en na onderzoek naar hun gaven en bekwaamheden volmacht ontvangen om het rijk van Christus te bevorderen door hun prediking. Hij zag hen, net als de doctoren, als presbyters met een bijzondere missie, samen met de ouderlingen en opzieners werkzaam in de ene dienst aan het Woord. Het CGK-rapport dat in 2004 ten grondslag lag aan het besluit om de evangelist op te

¹¹ ‘Zum xij. Lehren wir das der h. Geist zweierlei grad und onderscheid des krichen diensts verordnet hat. Einen der oberen Seelsorger, welche der h. Geist Auffseher un Elteren nennet, und will das sie den dienst der lehr, der heiligen Sacramenten unnd Christlicher zucht, das ist, aller seelsorge verrichten sollen. Den anderen grad deren die disen, inn allem dienst der seelsorge und weiden der schaefflin Christi, sollen zudienen unnd darbei der versehung der dürfftigen fleissig auszwarten.’, M. Bucer in ‘Von der waren Seelsorge’, geciteerd bij dr. W. van ‘t Spijker, *De ambten bij Martin Bucer*, blz. 365

¹² Geciteerd bij dr. W. Van ‘t Spijker, *De ambten bij Martin Bucer*, blz. 363

¹³ Geciteerd bij dr. W. Van ‘t Spijker, *De ambten bij Martin Bucer*, blz. 361

nemen in de kerkorde van de CGK komt in de beschrijving van wat een evangelist is hier dichtbij. Geconcludeerd wordt dat de evangelist te zien is als een ‘bijzondere dienaar van het Woord’, die als pionier en opbouwwerker werkzaam is in een nog maar pas door zendingswerk ontstane gemeente¹⁴.

5 Eén verschil springt hier wel in het oog: de opmerking dat de evangelist zijn werkplek vindt in een jonge en door zendingswerk ontstane gemeente. Bij Bucer waren de evangelisten rondreizende predikers, en ook prof. O. Hofius noemt dat als kenmerk van de evangelist in onderscheid met een gewone dienaar des Woords. Hij ziet in het Nieuwe Testament, met name op grond van Ef. 4, twee vormen van kerkelijke dienst aan het
10 Woord: aan de ene kant door in een groter gebied rondreizende en werkende missionarissen (evangelisten), en aan de andere kant door herders en leraars in de plaatselijke gemeenten.

Het rapport komt tot haar conclusie op grond van de exegese van een aantal teksten uit het Nieuwe Testament, m.n. Hand. 21:8, Ef. 4:11 en 2 Tim. 4:5. Vooral uit de laatste twee
15 teksten wordt de conclusie getrokken dat de evangelist werkzaamheden verricht in een gemeente die nog maar kort bestaat en die opgebouwd moet worden, en dat de taak van de evangelist binnen één (of ‘meer’) plaatselijke gemeente(n) ligt en een tijdelijk karakter heeft. Bij Hand. 21 wordt opgemerkt dat Filippus pas evangelist wordt genoemd op het moment dat hij in Caesarea gevestigd is, en niet op het moment dat hij rondreist en het
20 evangelie verkondigt. Toch is de vraag of het feit dat Filippus niet al in Hand. 8 zo genoemd wordt ook betekent dat het werk dat hij deed toen niet het werk van een evangelist was, en ook of de Nieuwtestamentische gegevens werkelijk zeggen dat het werkveld van de evangelist alleen maar een al gevestigde zendingsgemeente kan zijn¹⁵. En daarmee, of de strikte binding van een evangelist aan een bestaande zendingsgemeente in
25 de CGK zo stellig zou moeten zijn.

Behalve deze aarzeling zijn de conclusies die het rapport trekt op grond van de gegevens van het Nieuwe Testament nog steeds waardevol als het gaat om het karakter van het ambt van evangelist¹⁶. Samenvattend zegt het rapport dat evangelisten gelet op hun kerntaak van prediking en onderwijs naar analogie van 1 Tim. 5:17 te zien zijn als (bijzondere) dienaren
30 des Woords. En in de praktijk, ook 14 jaar nadat deze term zo in de kerkorde terecht is gekomen, blijkt dat die naam daadwerkelijk past bij het werk dat de evangelisten doen¹⁷.

2.15.2.5 *praktische uitwerking van enkele lijnen*

35 Wat kunnen enkele van de hierboven geschetste lijnen betekenen voor de praktijk? Als eerste in ieder geval dat bij elke ambtelijke ordening allereerst de vraag gesteld moet worden of en in hoeverre deze dienstbaar is aan de missio Dei. Het bestaan van een ambtelijke bediening vindt geen rechtvaardiging in traditie of organisatorische noodzaak alleen, maar in de vraag hoe deze de gemeente helpt bij haar missionaire roeping in deze wereld. Dat hoeft niet te betekenen dat elke bediening expliciet naar buiten gericht moet
40 zijn. Immers: ook de onderlinge opbouw en pastorale zorg onder elkaar hebben een missionaire dimensie. De vraag naar de dienstbaarheid aan de missio Dei echter verhindert dat de gemeente enkel gericht is op haar eigen voortbestaan.

¹⁴ Het rapport noemt, bijv. in paragraaf 7.3.3.2, wel kort ook het ‘stichten’ van zendingsgemeenten als onderdeel van zijn werk, maar in de besluitvorming is de evangelist strikt gebonden aan een tijdelijke en plaatselijke bevoegdheid binnen een concrete al bestaande zendingsgemeente (zie Acta CGK 2004, blz. 320).

¹⁵ Opmerkelijk is dat het rapport dit ook benoemt, maar dat hier verder niets mee gedaan wordt.

¹⁶ Acta CGK 2004, blz. 318-319

¹⁷ Een onderzoek dat in 2018 (in opdracht van de GS van 2016) uitgevoerd werd door deputaten kerkorde en kerkrecht en deputaten evangelisatie toonde dat aan.

fundamenteel presbyteriale karakter van de ambten

Het fundamenteel presbyteriale karakter van de ambten biedt een scala aan mogelijkheden om de kerkelijke bedieningen dienstbaar te maken aan de roeping van de kerk. De drieslag predikant, ouderling en diaken (of vierslag, als we de hoogleraar ook meerekenen) is van
 5 veel waarde geweest in de geschiedenis van de kerken, maar een strakke binding van de ambtelijke ordening aan deze bestaande drie ambten schiet te kort in onze huidige cultuur, alleen al omdat deze drie ten diepste alleen gericht zijn op de interne opbouw van de gemeente. Zoals hierboven benoemd zal er expliciet ruimte gemaakt moeten worden voor de missionaire component in de regering van de kerk.

10 Hier kan het begrip ‘collegialiteit’ helpend zijn. De gereformeerde leer van de ambten heeft altijd veel nadruk gelegd op het collegiale aspect van de regering van de kerk. Meestal bedoeld als een dam tegen mogelijke concentratie van macht in bepaalde personen. Hoe waardevol dit ook is, we zullen collegialiteit niet alleen moeten zien als een
 15 grendel op de deur van te veel persoonlijke macht, maar ook als een waarborg van het charismatisch en missionair karakter van de kerk. Niet alleen negatief dus, maar ook positief. Bucer legt er in zijn werk sterk de nadruk op dat alle oudsten onderscheiden gaven hebben ontvangen en dat zij slechts in gezamenlijkheid – met hun verschillende gaven en bedieningen – de kerk kunnen dienen en leiden. De collegialiteit is dan een teken van de
 20 veelvuldige gaven die God zijn gemeente geeft.

25 Tevens biedt de collegialiteit een waarborg van het missionair karakter. In literatuur die gericht is op vorming van missionair leiderschap wordt vaak de nadruk gelegd op de vijfvoudige bediening zoals Paulus die in Efeziërs 4 beschrijft. Kort gezegd komt het erop neer dat er binnen de kerken ruimte zou moeten zijn voor het ambt van de apostel, de evangelist, de profeet, de herder en de leraar. Het is natuurlijk de vraag of Paulus hier een
 30 uitputtende opsomming biedt, immers waar is het aspect van barmhartigheid? Desalniettemin heeft men wel een punt als er wordt gesteld dat wij de vijfvoudige bediening hebben gereduceerd tot twee: de herder en de leraar. Heeft de ambtelijke bediening niet meer dimensies dan deze twee? In het kader van dit rapport hebben we uitgebreid aandacht gevraagd voor het werk van de evangelist. We veroorloven ons nu een
 35 kleine - maar niet onbelangrijke - opmerking terzijde. In het licht van Efeziërs 4 zouden we onszelf namelijk ook de vraag kunnen stellen of we wel helemaal recht doen aan de profetische dimensie die Paulus naar voren brengt. Dit des te meer als we constateren dat ‘de profeet’ in de geschriften van het Nieuwe Testament regelmatig voorkomt. Juist in zendingssituaties kunnen het ‘profeten’ zijn die de kerk de weg van God wijzen. Een mooi
 40 voorbeeld hiervan lezen we in Handelingen 13, waar we zien dat het de profeten zijn die ervoor zorgen dat Barnabas en Saulus worden afgezonderd voor hun missionaire taak. In de vroege gereformeerde reformatie is getracht een plek te geven aan dit profetische aspect van de ambtelijke bediening, maar om verschillende redenen is het nooit echt van de grond gekomen. Het loont wellicht de moeite om hier als kerken juist nu, nu we in een post-
 45 christelijke missionaire situatie zijn terechtgekomen, opnieuw over door te denken. Een herwaardering van de collegialiteit kan in elk geval aan de meervoudige dimensie van de ambtelijke bediening tegemoetkomen zonder dat er direct gezocht hoeft te worden naar een andere ambtelijke structuur: het college zou immers gevormd moeten worden door mensen met verschillende gaven, maar ook verschillende bedieningen. Bij de
 50 samenstelling van de raad van oudsten zou juist hier nadrukkelijk naar gezocht moeten worden. Zijn er oudsten met een herderlijke bediening? Met een meer onderwijzende bediening? Met een expliciet missionaire bediening? Met profetische gaven?

charismatisch karakter van de gemeente

Ook het feit dat in navolging van het Nieuwe Testament ook Bucer nadrukkelijk wijst op
 50 het charismatisch karakter van de gemeente moet ons aan het denken zetten. Op welke

manier kunnen gemeenteleden ingeschakeld worden in de dienst aan het koninkrijk? De huidige kerkelijke structuur en cultuur kenmerkt zich te veel door vraag en aanbod. Het evangelie is een geestelijk product dat door enkele professionals adequaat geleverd kan worden, en waar de leden van de gemeente door middel van prediking en pastoraat recht op hebben. Onze predikanten worden ook opgeleid om op deze manier geestelijk te kunnen 'leveren'.

Veel meer zou er vandaag aandacht moeten zijn voor het toerustende aspect van de ambtelijke bedieningen. Elke ambtelijke bediening is erop gericht om de gemeente en haar leden toe te rusten in haar roeping tegenover God, elkaar en de wereld. Oudsten binnen de gemeente moeten daarom bekwaam zijn (en gemaakt worden) in het trainen en coachen van gemeenteleden. In de opleiding van predikanten en evangelisten zou juist voor dit aspect veel meer aandacht moeten zijn. En juist omdat elke oudste geacht wordt bekwaam te zijn in het toerusten en onderrichten, zullen we moeten nadenken over de manier waarop het ouderlingen- en diakenambt in de huidige praktijk is vormgegeven. Ouderlingen en diakenen lijken soms op managers, die het dagelijks reilen en zeilen van de gemeente in pastoraal en diaconaal aspect besturen. Te weinig is er het besef dat ouderlingen en diakenen zelf ook de gemeente toerusten en opbouwen in geestelijk opzicht.

Er is een stevige herwaardering (of liever opwaardering) van het oudstenambt noodzakelijk om hier verandering in te brengen. In plaats van te focussen op het aantal ambtsdragers dat een gemeente dient, zou de aandacht gericht moeten worden op de kwaliteit van de oudsten. Liever minder en meer geschikte oudsten, dan vacatures te vullen met ouderlingen en diakenen die niet toegerust en bekwaam zijn. Kerken zouden als het gaat om de leiding in de gemeente radicaal afscheid moeten nemen van managementsdenken en voluit geestelijk te werk moeten gaan.

Daarbij zouden we onszelf ook moeten afvragen of en in hoeverre het wenselijk is dat ouderlingen en diakenen 'slechts' vier jaar de gemeente dienen. Allereerst creëert dit een onwenselijk onderscheid tussen ouderlingen en diakenen aan de ene kant en predikanten aan de andere kant. Daarnaast is het de vraag in hoeverre deze temporele beperking en de problemen op het gebied van continuïteit die het met zich mee brengt dienstbaar is aan de gemeente en haar roeping. Tenslotte vindt deze beperking geen grond in de Schrift. Een gemeente zou er goed aan doen tijd en energie te steken in de opleiding, toerusting en vorming van een bekwaam college van oudsten met verschillende gaven en bedieningen. ten aanzien van de positie van de evangelist

Over de positie van de evangelist is te zeggen dat in de huidige kerkorde is gekozen voor een pragmatische oplossing: de evangelist is bijzonder dienaar van het Woord, waarbij zijn bijzonderheid zich met name kenmerkt door geografische en temporele beperking. Zijn bevoegdheden beperken zich tot één gemeente en vervallen zodra hij elders emplooi vindt. Het is zaak goed te bedenken waarin het bijzondere van zijn ambt ligt; dat is niet in het 'lagere' ten opzichte van een gewone dienaar des Woords, en het gebonden zijn aan die beperkingen, maar dat ligt in het bewust missionair gerichte van zijn taak. Juist een kerk die haar roeping in de wereld serieus neemt, zal niet schromen de evangelist uit de schaduw van de predikant te halen.

Als het ambt van evangelist een eigen ambt is, onderdeel van de dienst aan het Woord, dan vraagt dat om een ernst maken met verkiezing en beroeping tot dat ambt - en om dat dus in de kerkorde een plaats te geven -, maar het vraagt ook om een goede begeleiding van de kerken van de evangelisten en een serieus nemen van het ambt. Evangelisten zijn geen predikanten-min, maar hebben hun eigen ambt en geven zich in tegenstelling tot ouderlingen ook fulltime (of parttime, maar dat ligt dan meestal aan de gemeente die hen aanstelde) in de dienst van de kerk. Ze staan in de frontlinie van de kerk en verdienen dat er zorg voor hen is, zowel in begeleiding, mentoraat, vorming en toezicht, als in zorg voor

levensonderhoud en goede werkomstandigheden. De prioriteit van de zorg van de kerken zou misschien wel bij hén moeten liggen: er wordt zeer veel van hen gevraagd, méér wellicht dan van veel herders en leraars in de gevestigde gemeenten.

5 Ook zou het kunnen dat het ambt van evangelist om meer flexibiliteit vraagt dan wij op dit moment in onze kerken kennen. Zoals hierboven al aangeven: de strikte binding van de evangelist aan één gemeente is niet zomaar te verdedigen. Het Nieuwe Testament schetst juist het beeld van een evangelist die bovenlokaal werkzaam is en die verschillende gemeenten dient met de gaven die hij heeft ontvangen. Opvallend genoeg noemt het synoderapport dat handelt over het ambt van de evangelist dit bovenlokale aspect wel,
10 maar worden er verder geen conclusies aan verbonden. Het zou goed zijn als dit wel gebeurde.

In de praktijk zou dit kunnen betekenen dat er verschillende soorten evangelisten nodig blijken. Naast plaatselijke pioniers wellicht ook evangelisten die theologisch goed onderlegd zijn en dingen systematisch kunnen doordenken, of evangelisten die
15 bovenplaatselijk werken, misschien door andere evangelisten toe te rusten, of door bij meerdere missionaire initiatieven het werk te ondersteunen. En zo'n differentiatie binnen het evangelistenambt vraagt dan misschien ook wel om verschillen in opleiding. Die eisen zijn ook nu al niet hetzelfde voor alle pastorale ambten: we vragen van ouderlingen geen wetenschappelijke opleiding, maar van dienaren des Woords wel, en van evangelisten
20 vragen de kerken op dit moment een opleiding op tenminste hbo-niveau, maar het zou mogelijk zijn daarin meer maatwerk te leveren.

Naast flexibiliteit in het werk van de evangelisten verdient het ook aanbeveling om hen bevoegdheid te geven buiten hun eigen gemeente voor te gaan en zo de kerken te dienen. Het vergroot voor henzelf kennis en ervaring van andere missionaire plekken, maar het
25 vergroot ook de bekendheid van de evangelisten in de kerken, en het kan de kerken helpen meer oog voor hun missionaire roeping te krijgen en daarin toegerust te worden. Een hechtere band met de kerken levert vervolgens ook meer kansen op voor evangelisten om na verloop van tijd ook weer op een andere plek in de kerk aan het werk te kunnen, zoals de bedoeling van de kerken bij de start van de zendingsgemeenten altijd is geweest dat na
30 verloop van tijd een evangelist zichzelf overbodig zou maken.

2.16 onderzoek emeritikas

2.16.1 tekst

De synode besloot:

35 deputaten de opdracht te geven te onderzoeken of in situaties van een zich opheffende of eventueel uittredende gemeente vanuit de bestaande regelingen in voldoende mate recht wordt gedaan aan de eerste zin van art. 13 K.O., waarin wordt bepaald dat de verplichting ten aanzien van emerituspredikanten principieel rust bij de kerk waar de predikant heeft gediend, en indien dit niet het geval blijkt te zijn, in overleg met deputaten emeritikas de
40 generale synode van 2019 voorstellen te doen die er in voorzien tot een adequate regeling te komen die aan het bepaalde van art. 13 K.O. wel recht doet, en hierover verslag te doen aan de generale synode van 2019

2.16.2 uitvoering van de opdracht

45 2.16.2.1 achtergrond

De onderzoeksvraag is voortgekomen uit de synodebespreking van het rapport van deputaten emeritikas, samen met rapport 2a van commissie 6.

Bij bespreking van dit onderwerp is het gewenst het rapport 2a van commissie 6 te kennen en daarom is dit als bijlage bij deze notitie gevoegd – zie § 2.16.2.4.

2.16.2.2 *bespreking*

Deputaten zijn van mening dat het commissierapport:

- duidelijk zicht geeft op de probleemstelling;
- een goede eerste inventarisatie geeft van kerkordelijke afspraken;
- 5 - een aantal oplossingsrichtingen geeft waarover gesproken kan worden.

Wat ontbreekt is een gedegen analyse van hoe de emeritikas als ‘pensioenfonds’ werkt en wat dit voor consequenties heeft voor het spreken over rechten en plichten.

Ook in de kerk is de emeritikas gebaseerd op het zogenaamde omslagstelsel. Een gemeente betaalt een vast bedrag per jaar – ongeacht of men wel of geen emerituspredikant dient te
10 onderhouden. Met andere woorden: men betaalt ook voor emerituspredikanten van andere gemeenten die op dat moment onderhouden moeten worden.

2.16.2.2.1 *opheffing van gemeenten*

Er kan daarom niet zomaar gezegd worden dat een gemeente die opgeheven wordt een ‘restschuld’ heeft ten opzichte van de emeritikas. Waar is die restschuld dan op gebaseerd?

15 Ieder jaar heeft men netjes de afdrachten aan de emeritikas voldoen en daarmee volgens gezamenlijk akkoord voldaan aan verplichtingen. Toch is hiermee niet alles gezegd. Vele decennia hebben de kerken de verplichtingen te laag ingeschat. Er is helaas nooit sprake geweest van een kapitaaldekkend stelsel. Dit hebben deputaten emeritikas in hun GS-rapport vaak benoemd, maar de kerken hebben hier – om de hoogte van de omslagen niet
20 te veel te laten stijgen – niets mee gedaan (zie 2.16.2.4 bijlage voor een overzicht van enkele passages uit eerdere acta).

Daarom zouden deputaten het toch niet onrechtvaardig vinden om bij opheffing van gemeenten, deze gemeenten te verplichten bij de verdeling van de overgebleven financiën een bijdrage te geven aan de emeritikas. Deputaten stellen daarom voor de handreiking
25 voor opheffing van gemeenten op dit punt aan te passen en deputaten emeritikas hiervoor een verdeelsleutel te laten bedenken. Hierover is reeds contact geweest met deputaten emeritikas en zij stellen het volgende voor:

1. Stel dat er in 2012 een andere oplossing was gekozen dan naar PFWZ te gaan, namelijk de achterstallige schuld in één keer opleggen aan de kerken en tegelijk
30 omschakelen naar een ‘echt’ pensioenfonds, zonder omslag maar met een pensioenpremie.
2. In dat geval zou op 1 januari 2013 een flink bedrag gedoteerd moeten worden om een dekkingsgraad te bereiken van 105%. Br. T. Loonstra rekent ons voor (situatie 2012). Gewenste voorziening, 4% rekenrente, op 100% basis: 48,1 mln. Grootte van de
35 bestemmingsreserve was 21,8 mln. Tekort was dus €26,3 mln. en dekkingsgraad 45,3%. Er zou dan dus voor 105% dekking in totaal een bedrag nodig zijn van $1,05 \times 48,1 = €50,5$ mln., dus dotatie van $50,5 - 21,8 = €28,7$ mln. door (destijds) 74.319 leden = €386 per (doop)lid eenmalig.
3. Er zou, als we het onder 1. genoemde hadden gevolgd, geen omslag meer nodig zijn,
40 want gemeenten met predikant zouden pensioenpremie afdragen, net zoals ze nu doen voor PFWZ, en gemeenten zonder predikant zouden geen premie afdragen. Een opgeheven gemeente heeft echter sinds 2013 wel omslag afgedragen. Als we grof rekenen en de premiecompensatie buiten beschouwing laten (cadeau geven) en er ook geen rekening mee houden dat een deel van de betaalde omslag bedoeld is voor AO-
45 uitkeringen (idem), dan wordt de verdeelsleutel als volgt:

Nog in te halen betaling aan emeritikas = [(aantal leden op 1-1-2013) x €386] minus [de sinds 1-1-2013 betaalde omslag voor emeritikas]

Rekenvoorbeeld: stel een gemeente zit per 1-1-2013 op 50 leden; 1-1-2014 op 50 leden; 1-1-2015 op 48 leden; 1-1-2016 op 45 leden; 1-1-2017 op 43 leden en in dat jaar
50 wordt besloten tot opheffing per eind van het jaar. Gevraagde donatie aan emeritikas

wordt dan:

	leden	omslag	afdracht	inhaal/lid	inhalen
01-01-2013	50	€30	€1.500	€386	€19.300
01-01-2014	50	€30	€1.500		
01-01-2015	48	€30	€1.440		
01-01-2016	45	€30,45	€1.370		
01-01-2017	43	€30,45	€1.309		
		Totaal	€7.120		€-7.120
		Storten in emeritikas			€12.180

4. Dit lijkt na afhandeling van de opheffing geen onmogelijke wens.

5 2.16.2.2.2 *uittreden van gemeenten*

Eenzelfde redenering geldt echter ook voor uittredende gemeenten. Al moet hier nog wat bij gezegd worden als aan die uittredende gemeente predikanten en emeritipredikanten verbonden zijn.

10 Bij uittredende gemeenten doet zich echter het probleem voor dat deze – wanneer zij uittreden – niet meer gebonden zijn aan geldend CGK-kerkrecht. Met andere woorden: de synode kan wel een uitspraak doen, maar een uittredende gemeente kan deze naast zich neerleggen.

15 Indien predikanten meegaan met de uittredende gemeente vervalt daarmee voor hen de mogelijkheid emeritus predikant binnen de CGK te worden en daarmee het recht op een uitkering uit de emeritikas, op de wijze zoals dat voor hun CGK-collega's geldt. Echter: voor hen is het op grond van art. 23 en 24 Bijlage 7 K.O. nog wel mogelijk later aanspraak te maken op een vergoeding van de CGK-kerken waar zij in eerdere ambtsperioden hebben gediend. Maar nota bene dat hierbij vermeld staat: 'onder voorbehoud van de

20 beschikbaarheid van financiële middelen'. De synodale commissie die deze regeling heeft voorgesteld gaf hierbij de toelichting dat het hier gaat om een situatie dat wanneer de uitkeringen voor de CGK-predikanten dalen i.v.m. met de noodlijdende kas, dat ook geldt voor deze groep. Voor de rest ligt de verplichting bij de uittredende gemeente om vanaf dan 'naar behoren in zijn levensonderhoud te voorzien' conform de toezegging in de beroepsbrief.

25 Indien predikanten (niet) meegaan met de uittredende gemeenten worden zij beroepbaar en blijven zij binnen de kaders van het CGK-kerkrecht.

Indien aan de uittredende gemeente emerituspredikanten verbonden zijn, wordt in rekening gebracht dat die emerituspredikanten gedurende hun actieve tijd CGK-predikant zijn geweest, en dat voor hen op het moment van emeritering het bedrag van uitkering al

30 bepaald is en sindsdien uitgekeerd wordt.

Ook hiervoor geldt: 'onder voorbehoud van de beschikbaarheid van financiële middelen'. Voor de rest ligt de verplichting bij de uittredende gemeente om vanaf dan 'naar behoren in zijn levensonderhoud te voorzien' conform de toezegging in de beroepsbrief.

35 2.16.2.3 *conclusie*

In ons onderzoek is gebleken dat het beginsel dat de verplichting ten aanzien van emerituspredikanten principieel rust bij de kerk waar de predikant heeft gediend in de kerkorde en de regelingen recht wordt gedaan.

40 Uit de reportages van deputaten emeritikas blijkt echter dat bij de uitwerking van dit beginsel in het verleden te weinig oog is geweest voor de te lage dekkinggraad van de emeritikas. Anders gezegd: dat de kerken met elkaar een te lage omslag betaald hebben. Op grond hiervan lijkt het ons niet onrechtvaardig gemeenten die opgeheven worden

alsnog een bijdrage te laten leveren, omdat zij aan de toekomstige hogere bijdragen niet meer meebetalen. Hiervoor moet de handreiking voor opheffing van gemeenten worden aangepast en de bovenstaande regeling – ontworpen door deputaten emeritikas – worden opgenomen.

- 5 Op grond hiervan lijkt het ons ook niet onrechtvaardig gemeenten die uittreden alsnog een bijdrage te laten leveren. Echter, omdat zij uittreden lopen we hier tegen de grenzen van ons kerkrecht aan, en is het onzes inziens niet mogelijk kerken die uittreden dwingend een bijdrage op te leggen.

10 *2.16.2.4 bijlage: overzicht*

Uit rapport emeritikas, zie acta GS 2004, punt 7.3, pag. 254:

De laatste jaren zien we dat deputaten financiële zaken de emeritikas in haar beoordeling meer en meer is gaan beschouwen als een soort pensioenfonds. Deputaten financiële zaken zijn van mening dat de emeritikas er is om de feitelijke toezeggingen van de individuele
15 gemeenten aan de predikanten te financieren. In het hiernavolgende wordt deze financiering vanuit het perspectief van een pensioenfonds beschreven.

Vanuit het perspectief van een pensioenfonds is de vermogenspositie van de emeritikas slecht. Het gespaarde bedrag, de voorziening bedraagt 13,8 miljoen euro. In combinatie met het huidige financieringsniveaus dit bedrag niet voldoende om in de toekomst de
20 uitkeringen uit de emeritikas voldoende veilig te stellen.

Uit rapport emeritikas, zie acta GS 2007, pag. 518

De totale voorziening voor ‘opgebouwde rechten’ moet €32,5 miljoen bedragen. Uit bovenstaand overzicht blijkt dat vanuit een oogpunt van een pensioenfonds, de thans in de emeritikas opgebouwde voorziening (€17,3 miljoen) op een te laag niveau ligt.

25 *Uit rapport emeritikas, zie acta GS 2010, pag. 444*

De totale voorziening voor opgebouwde rechten moet €42,6 miljoen bedragen. Uit bovenstaand overzicht blijkt dat vanuit een oogpunt van een pensioenfonds, de thans in de emeritikas opgebouwde voorziening (€18,7 miljoen) op een te laag niveau ligt. Deputaten emeritikas verwijzen u naar het rapport Toekomstvastheid emeritikas voor wat betreft de
30 toekomst van de emeritikas.

Uit rapport emeritikas (Toekomstvastheid), zie acta GS 2010, pag. 450

Deputaten emeritikas werken binnen de grenzen zoals die door de generale synode zijn bepaald. Het is als het ware een uitvoeringsorganisatie. Maar er zijn grote zorgen. In de jaarlijkse rapportages aan de particuliere synodes worden die duidelijk door deputaten
35 emeritikas verwoord en inzichtelijk gemaakt.

Op het financiële vlak is er altijd aandacht voor de kapitaaldekking zoals die wordt toegepast bij een pensioenfonds. De dekkingsgraad ligt al jarenlang om en nabij de 45%. Ook is er op elke generale synode aandacht voor de omslag. Zolang de kerken de omslag trouw blijven afdragen, is er niet veel aan de hand. Maar het aantal emeritipredikanten
40 stijgt de komende jaren sterk, de individuele uitkeringen worden hoger en het aantal kerkleden vertoont een dalende tendens. De conclusie is dat steeds minder mensen dus de steeds hogere uitkeringen moeten gaan opbrengen.

2.17 met deputaten pastoraat in de gezondheidszorg: bevoegdheidsverklaring

45 *2.17.1 tekst*

De synode besloot:

deputaten de opdracht te geven in samenspraak met deputaten pastoraat in de gezondheidszorg te onderzoeken wie bevoegd is/kan zijn om in voorkomende gevallen een 'bevoegdheidsverklaring' namens de kerken af te geven, en daarover zo mogelijk nog aan
50 deze synode te rapporteren

2.17.2 uitvoering van de opdracht

Na uitvoerige contacten met deputaten pastoraat in de gezondheidszorg hebben deputaten zich akkoord verklaard met de door deputaten pastoraat in de gezondheidszorg voorgestelde handelwijze.

5

2.18 vernieuwing reglement kerkvisitatie

2.18.1 De synode besloot:

deputaten de opdracht te geven de vragen voor de kerkvisitatie ten aanzien van het bredere kerkelijke leven te vernieuwen in het licht van de toevoeging bij art. 41 K.O.:

10 'Samenwerkingsgemeenten zijn gerechtigd om niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers te zenden naar een classisvergadering, die hen als leden met adviserende stem zal aanvaarden';

2.18.2 uitvoering van de opdracht

15 *2.18.2.1 huidige vragen*

VI. Gemeentelijk leven

10. Onderhoudt u contacten met andere kerken van gereformeerde belijdenis ter plaatse? Zo ja, van welke aard zijn deze contacten? Zo nee, waarom niet?

VII. Breder kerkelijk leven

20 1. Weet uw gemeente zich verbonden met de zusterkerken en op welke wijze probeert u die verbondenheid gestalte te geven?

2. Neemt u kennis van hetgeen in de kring der kerken verschijnt aan periodieken en boeken?

25 3. Worden de besluiten van classis en synoden nageleefd en houdt u zich aan al de bepalingen van de Kerkorde?

4. Worden de voorgeschreven collecten voor alle kerkelijke kassen gehouden en de afgesproken omslagen getrouw afgedragen?

5. Bewandelt u bij eventuele bezwaren tegen bepaalde facetten van de arbeid van een deputaatschap de kerkelijke weg?

30

2.18.2.2 voorstel vernieuwde vragen:

VI. Gemeentelijk leven, vraag 10 schrappen.

VII. Breder kerkelijk leven

1. Weet uw gemeente zich verbonden met de zusterkerken van de eigen kerk?

35 2. Op welke wijze maakt u gebruik van de kennis en kunde die via de kerken ook voor uw gemeente beschikbaar is? Op welke wijze kan uw gemeente bijdragen aan de opbouw van de kerken?

3. Heeft uw gemeente een (zusterkerk)relatie met kerken van een ander kerkverband en op welke wijze geeft u deze (zusterkerk)relatie gestalte?

40 4. Bezint u zich als gemeente op de vragen van de eenheid van de Kerk en spant u zich in om eenheid te zoeken?

Vraag in samenwerkingsgemeenten te stellen

5. Heeft uw gemeente een samenwerkingsovereenkomst en functioneert deze naar behoren?

45 6. Hoe is het om uw plek in te nemen in meerdere kerkverbanden en daarin volop te participeren?

2.18.2.3 Toelichting vernieuwde vragen

50 Ad. 1 De oude meervoudige vraag 1 is ingekort tot een enkele vraag. Het tweede deel van de oude meervoudige vraag heeft een plek gekregen in de nieuwe vraag 2.

Ad. 2 De oude vraag 2 is sterk gedateerd door alleen periodieken en boeken te noemen. Kennis en kunde wordt tegenwoordig gedeeld via mailings, blogs, internetsites, cursussen etc.

5 De oude vraag 4 spreekt slechts van een financiële bijdrage aan het kerkverband. Dit lijkt deputaten zeer eenzijdig. Een gemeente kan op vele andere manieren bijdragen. De vernieuwde vraag 3 laat een gemeente hierover nadenken.

10 Oude vraag 3. Dit is zo'n brede algemene vraag, dat hij zinloos is. Héél de kerkvisitatie is erop gericht om hier met elkaar over te spreken. Dus de vraag kan óf als eerste vraag van de kerkvisitatie gesteld worden, waarmee alle overige vragen overbodig worden, óf hij wordt niet gesteld en daarmee houden de overige deelvragen van het kerkvisitatie reglement hun waarde.

15 Oude vraag 5. Deze vraag is vanuit casuïstiek in het kerkvisitatiereglement gekomen als vervolgvraag van de oude vraag 4. In plaats van dat kerken de kerkelijk weg bewandelden om bezwaren tegen een deputaatschap aan de orde te stellen werd simpelweg de geldkraan dichtgedraaid. Het lijkt ons niet nodig deze vraag in een algemeen kerkvisitatie reglement op te nemen, maar indien zich dit voordoet dat op de classis met de betreffende kerk te bespreken.

Deputaten stellen voor om in het reglement voor de kerkvisitatie (bijl. 28 K.O.):

- onder VI vraag 10 te schrappen;
- 20 - onder VII de vragen 1 t/m 5 te vervangen door de onder 2.18.2.2 geformuleerde vragen.

2.19 *psychiatrische problematiek predikanten*

2.19.1 *tekst*

25 De synode besloot: deputaten de opdracht te geven in verband met het omgaan met predikanten met een psychiatrische problematiek de noodzaak en de mogelijkheden te onderzoeken voor een kerkelijke regeling in het kader van art. 11 en 13 K.O., naar analogie van regelingen die in het maatschappelijk leven functioneren, en bij gebleken noodzaak en mogelijkheden een voorstel voor een dergelijke regeling aan de generale synode van 2019 aan te bieden.

2.19.2 *uitvoering van de opdracht*

2.19.2.1 *op de tafel van het deputaatschap*

35 Op 2 december 2015 ontvingen deputaten een adviesaanvraag van de kerkenraad van Gorinchem over een conceptinstructie, die de kerkenraad via de classis Dordrecht en de particuliere synode van de het Zuiden door wilde sturen naar uw vergadering in 2016. Deputaten hebben toen een negatief advies gegeven, niet omdat zij de problematiek die aan de orde gesteld werd niet erkennen, maar vanwege de onuitvoerbaarheid van de voorgestelde regeling.

40 Het is voor deputaten de vraag, of hun beargumenteerde negatieve advies een rol gespeeld heeft in de beoordeling van de instructie op de vergaderingen van de classis Dordrecht, de particuliere synode van het Zuiden en de generale synode van 2016-17.

2.19.2.2 *argumenten*

45 Wanneer er een regeling zou moeten komen waarbij een predikant gedwongen wordt zich door een arts en twee psychiaters te laten onderzoeken, laat het zich goed indenken dat de betrokken predikant niet wil instemmen met deze inbreuk op zijn lichamelijke en geestelijke integriteit. Welke sancties zou een kerkelijke vergadering moeten opleggen wanneer de predikant weigert?

50 Nog zwaarder is het juridische probleem voor wat betreft het kennisnemen van de

rapporten van de psychiaters.

Artikel 7:464 lid 2 onder b BW bepaalt dat degene die onderworpen is aan een medische keuring in beginsel een blokkeringsrecht heeft. Indien de keuring te kennen heeft gegeven de uitslag van het onderzoek te willen vernemen, heeft hij het recht om na het kennismaken van de uitslag te bepalen of anderen van het onderzoek en van de uitslag kennis mogen nemen.

Voor situaties ten aanzien van de afwikkeling van letselschadeclaims, waarin doorgaans een medisch deskundige wordt ingeschakeld om de klachten in kaart te brengen en om het causaal verband tussen klachten en ongeval te beoordelen, heeft de Hoge Raad deze regeling uitgewerkt tot een fijnmazig systeem (vgl. Hoge Raad 12 augustus 2005, ECLI:NL:HR:2005:AT3477).

Het blokkeringsrecht geldt niet voor enkele in genoemde bepaling omschreven gevallen, waaronder het geval dat de keuring wordt verricht in het kader van 'een tot stand gekomen arbeidsverhouding'. In een arbeidsverhouding kan een werkgever zijn werknemer - er moet dan al een arbeidsovereenkomst zijn - zich laten onderwerpen aan een medische keuring zonder dat de werknemer een blokkeringsrecht heeft. Dat is bewust zo geregeld, bijvoorbeeld om te voorkomen dat anders een werknemer met een gevaarlijk beroep (in de parlementaire geschiedenis wordt een piloot genoemd – een herkenbaar voorbeeld, gelet op het vliegongeval in Frankrijk in 2015 veroorzaakt door een depressieve Duitse piloot) zou kunnen verhinderen dat zijn ongeschiktheid voor zijn huidige beroep bekend wordt. Een probleem is echter dat in onze kerken de predikant juist niet als een werknemer wordt gezien. De kerken hebben zich faliekant verzet tegen het kwalificeren van de verhouding tussen predikant en gemeente/kerkenraad als een arbeidsverhouding, omdat het voor die verhouding wezenlijke element van gezag ontbreekt.

In dat licht bezien is het wat ongelukkig om bij de uitleg van artikel 7:464 lid 2 BW aan te voeren dat de verhouding tussen predikant en gemeente/kerkenraad toch moet worden gezien als een arbeidsverhouding.

Artikel 7:446 BW hangt nauw samen met de Wet op de medische keuringen. Wellicht is in die wet steun te vinden voor de opvatting dat de uitzondering van artikel 7:446 lid 2 sub b BW ruim moet worden opgevat, in die zin dat ook andere verhoudingen dan arbeidsverhoudingen eronder vallen.

Dat is echter niet het geval. In artikel 1 onder a. wordt het begrip keuring gedefinieerd. Er worden zes situaties onderscheiden waarin een keuring in de zin van die wet plaatsvindt, waarvan er twee relevant zijn omdat die te maken hebben met werk:

- de eerste situatie is die van een keuring in verband met 'een burgerrechtelijke arbeidsverhouding die bij of krachtens de Ziektewet, de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen of de Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering als dienstbetrekking wordt aangemerkt'. Het gaat hier om verhoudingen die onder de werknemersverzekeringen vallen. Dat is ruimer dan een arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht, maar de predikant valt daar niet onder.
- de tweede situatie is die van een keuring in verband met een 'aanstelling in de openbare dienst'. Ook daarvan is geen sprake.

2.19.2.3 conclusie

De conclusie kan geen andere zijn dan: een predikant kan, als hij al meewerkt aan het onderzoek, een beroep doen op het blokkeringsrecht. En voor alle duidelijkheid: het is niet toegestaan om in de kerkorde de mogelijkheid van zo'n beroep uit te sluiten.

Een regeling, zoals de kerkenraad van Gorinchem die voorstelde, voorziet niet in een oplossing voor de situatie van een predikant die niet meewerkt of voor die van een

predikant die een beroep doet op het hem toekomende blokkeringsrecht. En waarschijnlijk

zal er juist in die situaties behoefte zijn aan een (gedwongen) verwijzing naar de psychiater.

Deputaten moeten de conclusie trekken dat het, rekening houdend met de Nederlandse wetgeving, onmogelijk is om de leemte te vullen die er op dit punt is in de kerkorde.

5

3. *adviesaanvragen*

3.1 *algemeen*

Deputaten kregen in de jaren 2016-2018 te maken met 63 (resp. 22, 26 en 15) vragen om advies, zowel van gemeenteleden als van kerkelijke vergaderingen en deputaatschappen of commissies.

10

Om enkele thema's te noemen: de verkiezing van ambtsdragers, een beroepsinstantie met betrekking tot de beslissingen van het curatorium van de TUA; het naleven van het besluit van de synode inzake homoseksualiteit en homoseksuele relaties.

10

De meeste aanvragen hadden een vertrouwelijk karakter en zó zijn deputaten er ook mee omgegaan.

15

Door die adviesaanvragen zijn er – direct of indirect - wel zaken ter tafel gekomen, waarvan deputaten meenden er goed aan te doen die onder uw aandacht te brengen.

3.2 *predikanten die vrijgesteld worden*

20

Door twee adviesaanvragen werden deputaten bepaald bij het feit, dat art 6 K.O. gemakkelijk genoemd wordt, als een predikant vrijgesteld wordt van het werk in de gemeente. Toch is niet alle niet-gemeentelijk werk te rangschikken onder art 6 K.O. Adviseur ds. D. Quant schreef hierover in 2017 een artikel in Ambtelijk Contact.

20

Deputaten besloten het artikel integraal in hun rapport op te nemen en er een voorstel tot besluit aan toe te voegen.

25

Over 'bijzondere' dominees

Achtergrond en reikwijdte van art. 6 K.O.

De laatste twaalf maanden gebeurde het weer herhaaldelijk: in de (kerkelijke) pers was te lezen dat die en die dominee beroepen was 'naar art. 6 K.O., voor bijzondere arbeid ten behoeve van...'. Maar wat betekent dat nu eigenlijk?

30

Schets van de situatie

Globaal genomen kan men het predikantencorps in de kerken in twee groepen verdelen: de gemeentepredikanten en de 'bijzondere' predikanten, zoals we die voor het gemak noemen. Maar dat 'bijzonder' is dan wel een containerbegrip. Er vallen namelijk heel uiteenlopende werkzaamheden onder: bijvoorbeeld evangelisatieconsulenten, predikant voor de varenden, zendingsarbeiders, predikant-docenten aan de TUA, zieken- en verpleeghuispredikanten, schoolpastores, televisiedominees, legerpredikanten. En zo kan ik nog wel even doorgaan. Vervolgens kunnen al die uiteenlopende bijzonderheden dan toch wel weer bij elkaar gebracht worden: voor de meeste van deze predikanten geldt dat zij te boek staan als predikant 'naar art. 6 K.O.'

35

40

Artikel 6 – achtergrond

Wat zegt art. 6 van onze kerkorde? Dat artikel staat in de groep artikelen die gaat over de toelating tot het ambt en het werkveld van de predikanten (art. 4-10). Art. 5 stelt dat een predikant aan een gemeente verbonden dient te zijn. En uit de details van dit artikel is dan af te leiden dat het dan in de regel gaat om gemeentelijke arbeid. En zo zijn de meeste predikanten aan het werk: voorgaan in de zondagse erediensten, pastoraat en catechese, verdere gemeenteopbouw, kerkenraadswork. Dat alles ondersteund door andere leden van de gemeente.

45

Maar... al snel na het begin van de Reformatie in Nederland bleek dat predikanten ook wel eens door 'particuliere' instituten benaderd werden om binnen dat instituut hun

50

predikantswerk te doen. Los van de plaatselijke gemeente dus, en zo ook buiten de directe invloed en controle van de plaatselijke kerkenraad.

- Dat begon op hoog niveau, namelijk bij Prins Willem I; hij stelde een zogenaamde ‘hofprediker’ aan. Dit voorbeeld werd gevolgd door enkele ‘hoge’ families, al of niet van adel. Zij hadden aan geld geen gebrek en hadden dat ervoor over. Gasthuizen en weeshuizen volgden. En zo ontstond er een serieuze groep ‘bijzondere’ predikanten. Ze hadden geen directe band met de kerkenraad van de plaats waar zij werkten. En dat gaf toch een ongemakkelijk gevoel: kerkenraden dienen toch garant te kunnen staan voor leer en leven van de predikanten? En predikanten zouden er toch op uit moeten zijn om niet al te solistisch hun werk te doen, beperkt als ieder mens is, en ontvankelijk voor uitglijders zonder dat bewust te veroorzaken? In het licht van de nog jonge Reformatie, waarbij nog maar kortgeleden geestelijk en kerkelijk schoon schip was gemaakt, is dit goed te begrijpen. En de gedachte ontstond: of een dominee nu wel of niet gemeentelijke arbeid doet, het is goed dat hij via een beroep van een kerkenraad verbonden is aan een plaatselijke gemeente. Dan kan
- a. ‘vrijbuitelij’ voorkomen worden;
  - b. de predikant door zijn kerkenraad geholpen worden in tijden van moeite.

Artikel 6 – tekst

- En zo verscheen uiteindelijk, in 1618-’19, in de Dordtse Kerkorde art. 6 met de volgende tekst:

‘Zal ook geen dienaar dienst mogen aannemen in enige particuliere heerlijkheden, gasthuizen, of anderszins, tenzij dat hij voorhenen geadmitteerd en toegelaten zij, volgens de voorgaande artikelen; en zo zal hij ook niet minder de anderen de kerkenordening onderworpen zijn’.

- Kortweg gezegd: een predikant hoort geen ‘vrije vogel’ te zijn. De kerken vragen van hem dezelfde route tot toelating tot het predikantschap en het volgen van dezelfde principiële regels als van zijn collega-gemeentepredikanten. En de kerkenraden zien daarop toe. Iedereen die kerkdienst verricht zal dat doen via de weg van beroep door en verbintenis aan een plaatselijke gemeente. Hun roeping tot en verantwoording van hun werk wordt duidelijk omschreven, en de kerkenraad houdt daar toezicht op. Niet uit wantrouwen, want zo werkt de kerk van de Heere Jezus niet. Maar wel vanuit dezelfde gedachte die o.a. ook blijkt uit de ondertekeningsformulieren, namelijk dat wij als predikanten, ouderlingen en diakenen ons werk – hetzij binnen, hetzij buiten de kerk – verrichten in onderlinge eensgezindheid, aan elkaar verbonden door Schrift, belijdenis en kerkorde. We hebben immers allen onze zwakheden en willen elkaar daarbij helpen.

Eeuwenlang bleef de tekst van het artikel ongewijzigd. In 1947 kwam er in onze kerkorde een ‘hertaling’:

- ‘Een dienaar des Woords zal geen benoeming tot bijzondere arbeid als: geestelijke verzorging van militairen, in stichtingen van barmhartigheid en dergelijke mogen aannemen, tenzij hij verbonden blijft aan de een gemeente.

De verhouding waarin deze dienaar tot de betrokken gemeente staat, dient geregeld te worden onder goedkeuring van de classis.’

- En in 1971-’72 breidde de synode de tekst nog eens uit met enkele andere voorbeelden, geboren uit de toenmalige praktijk: godsdienstonderwijs verbonden met pastorale arbeid, gezondheidszorg, gevangenissen e.d. Dat was tevens een periode waarin relatief veel predikanten overgingen van gemeentelijke arbeid naar arbeid op een dergelijk bijzonder terrein. Eerlijk is eerlijk: dat gaf toen hier en daar wel enige onrust: was het gemeentepredikantschap niet hét predikantswerk? Erger was de gedachte die hier en daar,

vooral in wandelgangen, ook opdook: dat het die predikanten zouden zijn, die het gemeentelijk werk eigenlijk niet goed aan zouden kunnen en dat werk zouden ontvluchten. Dat was best pijnlijk. Zoals ieder gemeentelid specifieke gaven heeft, zo is dat ook onder de predikanten. En er zijn inderdaad predikanten die minder in het veelomvattende werk in
 5 een gemeente bloeien, maar erg gelukkig zijn in een afgeperkter werkgebied. Juist omdat zij daar een gave voor hebben ontvangen! En.. de hierboven genoemde werkgebieden zijn bepaald niet de gemakkelijkste, integendeel. Gezinnen van legerpredikanten weten bijvoorbeeld dat het werk van deze broeders bepaald niet risicoloos is...

10 In werkelijkheid mag het ons als kerken een eer zijn om predikanten voor deze terreinen af te staan, en daarvoor kerkordelijk ruimte te bieden. De kerk staat immers in de wereld en in de samenleving en sluit zich niet op binnen de kerkelijke werkkaders. Zij heeft een roeping om het Evangelie ook daar te brengen waar zij niet direct invloed op heeft. Zij zaait aan alle wateren, en niet alleen aan de binnenwateren, zagezegd.

15 Eén voorbeeld: in het kader van het voormalige deputaatschap kerk en onderwijs heeft prof.dr. W.H. Velema, de eerste voorzitter van dat deputaatschap, eens gezegd dat het christelijk onderwijs een bruggenhoofd is van het Koninkrijk van God. Daarom alleen al is het goed als er van alle CGK-predikanten ook daar enkele hun werkterrein hebben. En dat
 20 is ook meermalen het geval geweest.

Theorie en praktijk

Nu moet wel gezegd worden dat er in de loop van de jaren iets verschoven is. Hopelijk hebt u als lezer inmiddels begrepen dat de wortel van art. 6 K.O. predikantsarbeid betreft
 25 die buiten de dagelijkse invloed van de kerk valt. Wat had een kerkenraad immers te zeggen over wat er aan het hof van Prins Willem I gebeurde? Wat heeft een kerkenraad in Den Haag te zeggen over 'Huis ten Bosch'? En toch.. willen de kerken hun verantwoordelijkheden niet ontlopen.

De praktijk is echter – zonder dat iemand dat onderkende – ruimer geworden, en eigenlijk
 30 ook wel zo dat de praktijk van art. 6 de theoretische lading ervan niet meer dekt. Want gaandeweg werden ook predikanten op grond van art. 6 K.O. beroepen voor werk dat weliswaar niet het gemeentepredikantschap betreft, maar dat toch wel degelijk te betitelen is als werk dat binnen de reikwijdte van de kerk wordt gedaan. Niet voor één gemeente, maar wel voor en binnen de kerken als geheel.

35 Te denken is aan:

- het predikant-docentschap aan de TUA. De TUA is immers een binnenkerkelijke instelling en de kerken als geheel hebben er zeggenschap over: de generale synode beoordeelt het werk aan de TUA. Hun arbeid wordt niet via art. 6, maar via art. 18 en
 40 20 K.O. geregeld;
- de landelijke dovenpastor. Binnenkerkelijk werk, weliswaar in een groot samenwerkingsverband met andere kerken, en ingedeeld in geografische regio's. Maar men kan het niet typeren als werk buiten de kerk;
- de evangelisatieconsulenten (nu even toegespitst op de predikanten onder hen). Evangelisatie hoort tot de kerntaken van de kerk, men zie het zendingsbevel van de
 45 Heiland in Matt. 28:16-20, vlak voor zijn hemelvaart. Per definitie wordt dit werk buiten de kring van de gemeente gedaan, maar wel met een directe lijn naar de kerken en met het geestelijke doel om de gemeente te doen groeien. 'Bewaar en vermeerder Uw kerk', zo zegt de Heidelberger Catechismus in zondag 48. Voor hun werk geldt dat art. 21 K.O. er de grondslag voor legt;

- de predikanten die zich geven aan het werk voor de buitenlandse zending, direct uitgezonden via de kerkelijke deputaten, met dezelfde argumentatie als hierboven. En zo zijn er nog wel wat voorbeelden te geven.

Dan blijft er voor de praktijk van art. 6 K.O. nog genoeg over:

- 5 - het godsdienstonderwijs en pastorale arbeid aan christelijke scholen, op welk niveau dan ook;
- het brengen van het Woord van God in penitentiaire inrichtingen (gevangenissen);
- het brengen van het Woord van God binnen het leger (vloot, luchtmacht, marine);
- ziekenhuispredikant, verpleeghuispredikant, predikant bij een zorginstelling;
- 10 - predikant bij de media.

Voor al deze werkvelden – en er zijn er nog meer te bedenken – geldt dat, wanneer het werk ‘in overwegende mate het karakter draagt van verkondiging van het Woord van God’ (tekst art. 6 lid 2a K.O.), de kerken er gaarne predikanten voor afstaan. De kerken willen dat zelfs stimuleren, zoals op de laatste synode duidelijk werd: toen daar via het rapport van deputaten geestelijke verzorging van de militairen bleek dat er na enkele decennia een

15 tijd was aangebroken dat er geen chr. geref. legerpredikanten meer waren (we ‘leverden’ zelfs een paar keer een hoofdlegerpredikant!) werden deputaten gestimuleerd om naarstig te zoeken naar mogelijkheden om als CGK in dit arbeidsveld te kunnen blijven participeren.

20 Het werk van alle ‘bijzondere’ predikanten is van waarde en van belang. De route ernaartoe is dat ook. In dat opzicht is het goed om bij voorkomende gevallen de bandbreedte van dit artikel iets beter in de gaten te houden dan nu, nogmaals: onbedoeld en onbewust, gebeurde. En de deputaten kerkorde en kerkrecht zullen dit zéker in hun rapport aan de synode-2019 DV verwoorden.

25 Dan blijft art. 6 gereserveerd voor dienst buiten de directe kring van de kerk. En ‘bijzonder’ predikantswerk waarover de kerken directe zeggenschap hebben wordt geregeld door vrijstelling van de gemeentelijke arbeid met verwijzing naar een ander kerkordelijk artikel. En voor beide geldt dat we dankbaar mogen zijn dat de Heere ons een roeping geeft in kerk én samenleving. Hij laat de wereld, zijn wereld, niet los. En dan

30 moesten wij dat ook maar niet doen.

Deputaten stellen uw vergadering voor de kerkenraden en de classes op te roepen een zuiver gebruik te maken van art 6 KO.

35 *3.3 overkomst van predikanten uit kerken met contact*

Van een classis kregen deputaten een adviesaanvraag met betrekking tot de benoeming van een evangelist die tot op dat moment predikant was in de GKv. Naar aanleiding hiervan bezonnen deputaten zich op de vraag of de bepalingen van K.O. art. 4 lid 4a dienen te gelden voor een predikant die wenst over te komen uit een

40 kerkgenootschap dat zich in alles wil stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis en met welke kerkverband contacten worden onderhouden door wederzijdse deputaten.

3.3.1 huidige situatie

45 In de kerkorde is het één en ander geregeld in art. 4 sub 4a over toetreding en in art. 5, sub 6 over het verlaten van de CGK.

3.3.1.1 toetreding

Art. 4, sub 4a K.O. luidt aldus:

50 a. Wanneer een predikant of beroepbaar gesteld kandidaat uit een andere kerkgemeenschap

in ons land wenst toegelaten te worden tot het predikambt in de Christelijke Gereformeerde Kerken, gelden de volgende bepalingen:

1. Hij wendt zich tot de kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk, waaronder zijn woonplaats ressorteert.
- 5 2. De kerkenraad draagt hem voor aan de classis.
3. Hij moet goede getuigenissen aangaande belijdenis en levenswandel overleggen, indien mogelijk uit eigen kerkgemeenschap.
4. De classis stelt daarna een nauwkeurig onderzoek in naar de beweegredenen voor zijn verzoek, alsmede naar zijn verhouding tot de Heere en zijn roeping tot het ambt.
- 10 5. De classis doet onderzoek naar zijn verhouding tot eventueel door de Christelijke Gereformeerde Kerken betwiste leerstellingen van die kerkgemeenschap.
6. Wanneer de classis gunstig oordeelt, zal zij ten overstaan van de deputaten naar art. 49 K.O. een colloquium doctum houden, wanneer het geldt predikanten, die afgestudeerd zijn aan een theologische (hoge)school of universiteit. Kandidaten zullen met overlegging van hun diploma's preparatoir geëxamineerd worden.
- 15 7. Daarna zal de classis, bij gunstige uitslag, hem beroepbaar stellen in de Christelijke Gereformeerde Kerken.
8. In de vergadering van de classis zal hij de verklaring ondertekenen, die voor dienaren des Woords in 1619 is vastgesteld
- 20 (zie voor het ondertekeningsformulier bijlage 34).
(1913, 1947)

3.3.1.2 *verlating*

Art. 5, sub 6 luidt aldus:

- 25 6. Als een predikant van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland een gunstige beslissing neemt op een roeping, door een gemeente van een andere kerkgemeenschap in Nederland op hem uitgebracht, gelden de volgende regels:
  - a. De betrokken predikant houdt door deze beslissing onmiddellijk op predikant der Christelijke Gereformeerde Kerken te zijn, zodat hij terstond het recht verliest
  - 30 enige ambtelijke arbeid in deze kerken te verrichten.
  - b. De kerkenraad betaalt aan de predikant het traktement nog uit tot het einde van de lopende kalendermaand en is nadien van elke verplichting van financiële aard, het genot van eventueel vrije woning inbegrepen, ontslagen.
  - c. De kerkenraad geeft van een en ander terstond kennis aan de kerken.

35

3.3.2 *evaluatie*

Wat betreft de toetreding: zoals art. 4 sub 4a, sub 6 beschrijft is er voor overkomst van predikanten uit een ander kerkverband altijd een colloquium doctum nodig is. Bovendien wordt hier uitgegaan van een situatie waarin de predikant zélf het initiatief neemt toe te treden tot de CGK. Een situatie waarin een CGK-gemeente een predikant uit een ander kerkverband beroept is buiten beeld.

40

Wat betreft het verlaten van onze kerken: Zoals uit de tekst van art. 5, sub 6 blijkt, lijkt hier alleen maar rekening gehouden te worden met 'kwaadwillende verlating'. Met korte klappen worden de relaties verbroken.

45

3.3.3 *overkomst van predikanten uit het buitenland*

In 2013 heeft de CGK-synode voor het laatst gesproken over de overkomst van predikanten uit het buitenland. In situaties waar het gaat om een predikant of beroepbaar gesteld kandidaat uit een kerkgemeenschap waarmee de CGK volledige correspondentie onderhouden of een predikant die voorheen de CGK heeft gediend en is overgegaan naar

50

een kerkgemeenschap waarmee de CGK beperkte of volledige correspondentie onderhouden is het volgende gewijzigd: vóór 2013 was in zo'n situatie ook een colloquium doctum nodig. Vanaf 2013 luidt de K.O.-tekst op dit specifieke punt:

5 Acta 2013, art. 164, nr. 7, zie voor de tekst bijlage 3 van bijlage 82 (Acta 2013, p. 634): ..., dan zal dezelfde gedragslijn gevolgd worden als bij een predikant die binnen ons eigen kerkverband beroepen wordt; alleen met dit verschil dat onder leiding van de classis en in aanwezigheid van deputaten naar art. 49. K.O. niet een colloquium maar een broederlijk gesprek zal plaatsvinden. In dat gesprek gaat het om de wederzijdse herkenning inzake de leer, met name op punten die in (een van 10 beide) kerkverbanden of in de actuele kerkelijke situatie een bijzondere rol spelen. Kerkenraden wordt geadviseerd de hulp van een classicale begeleidingscommissie in te roepen om zowel de betreffende predikant of kandidaat als de kerkenraad met raad en daad bij te staan tijdens zijn 'kerkelijke inburgering' (Acta 2007, art. 126 nr. 4)

15 Het lijkt deputaten logisch dat deze gang van zaken ook toegepast kan worden op overkomst van predikanten uit kerkgenootschappen in Nederland waar nu al intensieve samenwerking mee is.

Ditzelfde geldt voor de overgang van predikanten naar buitenlandse kerken waarmee de CGK in correspondentie is getreden.

20 Deze tekst luidt aldus:

8. Als een predikant een roeping aanneemt van een kerk in het buitenland, waarmee onze kerken in correspondentie zijn getreden, geldt de volgende regeling:
- a. De kerkenraad stelt zo spoedig mogelijk de datum vast, waarop het door de kerkenraad te verlenen ontslag zal ingaan; deze datum is dezelfde als de datum, 25 waarop de predikant in een officiële dienst des Woords afscheid zal nemen van de gemeente.
  - b. Alleen tot de in het voorgaande lid genoemde datum is de kerkenraad verplicht het overeengekomen traktement uit te betalen en de predikant in het genot van eventueel vrije woning te laten; na die datum is de kerkenraad van elke financiële 30 verplichting, zoals die in de beroepsbrief en eventueel nadere regeling(en) is opgenomen, ontslagen. Dit houdt ook in, dat de predikant geen aanspraak meer kan maken op emeritaatstraktement, noch zijn weduwe op enige financiële steun, noch ook zijn wezen rechten kunnen doen gelden op enige financiële uitkering. Geacht wordt, dat de predikant vanaf de genoemde datum geheel en al voor rekening is van 35 de kerk die hem beriep en wier roeping hij aanvaardde.
  - c. De kerkenraad verleent de predikant een akte van ontslag, welke akte tevens attestatie is van leer en leven. (Model voor akte van ontslag: bijlage 49)
  - d. De kerkenraad verzoekt de classis aan de predikant een akte van ontslag te verlenen, welke dit verzoek inwilligt, waarbij gebruik gemaakt kan worden van de 40 bestaande modellen, naar de omstandigheden gewijzigd. (1953)

3.3.4 voorstellen tot nieuwe regelgeving

3.3.4.1 overkomst vanuit een zusterkerk

Het gaat hier om de overkomst van predikanten uit een kerk die behoort tot een 45 kerkverband waarvan de synode van de eigen kerken heeft geconstateerd, dat het zich in alles wil stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis en met welk kerkverband contacten worden onderhouden door wederzijdse deputaten. Deputaten stellen voor de regelgeving hiervoor gelijk te stellen aan de regelgeving voor de overkomst van een predikant van een kerk in het buitenland, waarmee de kerken in 50 correspondentie zijn getreden (art. 4, sub 4b K.O.)

3.3.4.2 voorstel overkomst

Deputaten stellen uw vergadering voor om op K.O. art 4 lid 4a een nieuw art 4b te laten volgen:

- 5 c. Wanneer een kerkenraad van plan is een beroep uit te brengen op een predikant of
 beroepbaar gesteld kandidaat uit een kerk die behoort tot een kerkverband waarvan de
 synode van de eigen kerken heeft geconstateerd, dat het zich in alles wil stellen op de
 grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis en met welke
 kerkverband contacten worden onderhouden door wederzijdse deputaten, zal dezelfde
 gedragslijn gevolgd worden als bij een predikant die binnen ons eigen kerkverband
 10 beroepen wordt; alleen met dit verschil dat onder leiding van de classis en in
 aanwezigheid van deputaten naar art. 49. K.O. ~~niet een colloquium maar~~ een broederlijk
 gesprek zal plaatsvinden. In dat gesprek gaat het om de wederzijdse herkenning inzake
 de leer, met name op punten die in (een van beide) kerkverbanden of in de actuele
 kerkelijke situatie een bijzondere rol spelen.

15 Deze tekst wijkt op één punt af van de tekst vastgesteld in 2013 (zie de doorgehaalde
 woorden).

Deputaten stellen voor deze woorden weg te laten, omdat ze eerder verwarrend zijn dan
 verhelderend. Eerst wordt namelijk geregeld dat dezelfde gedragslijn gevolgd zal worden
 als bij een predikant die binnen ons eigen kerkverband beroepen wordt. In deze gedragslijn
 20 heeft het colloquium geen plek.

Het colloquium verwijst naar de gedragslijn te volgen wanneer een beroep uitgebracht
 wordt op een predikant uit een kerkgemeenschap in het buitenland waarmee de CGK geen
 of beperkte correspondentie onderhouden. Een verwijzing hiernaar lijkt deputaten
 overbodig. Het is bovendien belangrijker om te omschrijven wat er wél moet gebeuren (nl.
 25 een broederlijk gesprek) en niet wat er niet moet gebeuren (een colloquium).

3.3.4.3 vertrek naar een zusterkerk

Het gaat hier om vertrek van predikanten naar een kerk die behoort tot een kerkverband
 waarvan de synode van de eigen kerken heeft geconstateerd, dat het zich in alles wil stellen
 30 op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis en met welke
 kerkverband contacten worden onderhouden door wederzijdse deputaten.

Deputaten stellen voor de regelgeving hiervoor gelijk te stellen aan de regelgeving voor het
 aannemen van een beroep van een kerk in het buitenland, waarmee de kerken in
 correspondentie zijn getreden (art. 5, sub 8 K.O.).

35

3.3.4.4 voorstel vertrek

Als vervolg op het bovenstaande stellen deputaten uw vergadering voor K.O. art 5 aan te
 vullen met lid 9:

9. Als een predikant van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland een gunstige
 40 beslissing neemt op een roeping, door een gemeente van een kerkverband waarvan de
 synode van de eigen kerken heeft geconstateerd, dat het zich in alles wil stellen op de
 grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis en met welke
 kerkverband contacten worden onderhouden door wederzijdse deputaten, gelden de
 volgende regels:

- 45 a. De kerkenraad stelt zo spoedig mogelijk de datum vast, waarop het door de
 kerkenraad te verlenen ontslag zal ingaan; deze datum is dezelfde als de datum,
 waarop de predikant in een officiële dienst des Woords afscheid zal nemen van de
 gemeente.
- b. Alleen tot de in het voorgaande lid genoemde datum is de kerkenraad verplicht het
 50 overeengekomen traktement uit te betalen en de predikant in het genot van

eventueel vrije woning te laten; na die datum is de kerkenraad van elke financiële verplichting, zoals die in de beroepsbrief en eventueel nadere regeling(en) is opgenomen, ontslagen. Dit houdt ook in, dat de predikant geen aanspraak meer kan maken op emeritaatstraktement, noch zijn weduwe op enige financiële steun, noch ook zijn wezen rechten kunnen doen gelden op enige financiële uitkering. Geacht wordt, dat de predikant vanaf de genoemde datum geheel en al voor rekening is van de kerk die hem beriep en wier roeping hij aanvaardde.

c. De kerkenraad verleent de predikant een akte van ontslag, welke akte tevens attestatie is van leer en leven. (Model voor akte van ontslag: bijlage 56)

d. De kerkenraad verzoekt de classis aan de predikant een akte van ontslag te verlenen, welke dit verzoek inwilligt, waarbij gebruik gemaakt kan worden van de bestaande modellen, naar de omstandigheden gewijzigd.

3.3.4.5 *afstemming van regelgeving met zusterkerken.*

Op dit moment zijn kerkverbanden waarvan de synode van de eigen kerken heeft geconstateerd, dat zij zich in alles willen stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis en met welke kerkverbanden contacten worden onderhouden door wederzijdse deputaten, ook bezig de regelgeving op dit specifieke punt aan te passen. Deputaten stellen uw vergadering voor hen opdracht te geven contact op te nemen met deze kerken om zo mogelijk de regelgeving op dit punt op elkaar af te stemmen.

3.4 *overkomst van een emerituspredikant uit het buitenland*

Deputaten kregen een adviesaanvraag van deputaten buitenlandse kerken met betrekking tot de eventuele 'overkomst' van een emerituspredikant uit een buitenlandse kerk, waarmee onze kerken volledige correspondentie onderhouden.

Deputaten stellen voor de volgende tekst bij K.O. art 4, lid 4 op te nemen:

Wanneer een emerituspredikant uit een buitenlandse kerk waarmee onze kerken volledige correspondentie hebben wenst over te komen, kan hij de rechten van emerituspredikant in onze kerken ontvangen. Daartoe vraagt hij een colloquium aan bij de classis waartoe de gemeente behoort waar hij lid wenst te worden. Na positieve uitslag kan hij de rechten van een emerituspredikant ontvangen;

3.5 *wijzigingen in de kerkorde*

3.5.1 *art 6 K.O.*

Van een classis ontvingen deputaten het signaal, dat er een leemte was ontdekt in art 6 K.O. Met de desbetreffende classis werd afgesproken, dat deputaten uw vergadering het voorstel zouden doen toekomen om aan K.O. art 6, lid 2c toe te voegen:

4. dat een predikant bij gehele of gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid gebruik zal maken van de wettelijke voorzieningen waar hij als werknemer aanspraak op kan maken. Om de betreffende uitkering te verkrijgen en te behouden, zal hij zich houden aan de plichten en voorschriften die aan deze uitkering verbonden zijn.

3.5.2 *art 37 K.O.*

Door een kerkenraad die daarop herhaaldelijk was aangesproken door een gemeentelid werden deputaten geattendeerd op het feit, dat de kerkorde geen bepaling kent voor het door een kerkenraad nemen van besluiten met verstrekkende financiële gevolgen.

Deputaten doen uw vergadering dan ook het voorstel om aan art 37 K.O. toe te voegen:

5. Bij beslissingen met een grote financiële impact zal de kerkenraad vooraf de instemming van de gemeente vragen.

3.5.3 art. 60, lid 3a K.O.; art. 70 K.O., lid 1c; art. 82, lid 1e K.O.

De tekst van art. 60.3a luidt:

Indien één van beide ouders van het kind geen lid van de gemeente is, zal van hem/haar de beantwoording van de doopvragen niet gevraagd worden.

- 5 En de tekst van art. 70.1c luidt: Een huwelijk, waarin een van de partijen niet behoort tot de Christelijke Gereformeerde Kerken en deze weigert te beloven, dat de kinderen die God hun belooft te geven, in de Christelijke Gereformeerde Kerken gedoopt zullen worden en ter catechisatie zullen gaan, kan niet kerkelijk bevestigd worden.

- 10 Deze teksten stammen uit 1866 resp. 1944. Dat is ruim voordat de generale synode besloot om interkerkelijke contacten aan te gaan in de zin van bijlage 8 K.O. met enige regelmaat ontvangen deputaten adviesaanvragen van kerkenraden op dit punt.

Het lijkt deputaten moeilijk te verdedigen dat deze kerkordelijke regels toegepast moeten worden op leden van kerken waarmee onze kerken een samenwerking hebben in de zin van deze bijlage.

- 15 Deputaten stellen dan ook voor om deze artikelen te wijzigen en in overeenstemming te brengen met de inhoud van bijlage 8 K.O.

Het voorstel voor de tekst van art. 60, lid 3a K.O. wordt dan:

- 20 Indien één van beide ouders van het kind geen lid van de gemeente is en niet behoort tot een van de kerken genoemd in bijlage 8 K.O. of tot een van de gemeenten bedoeld in bijlage 8a K.O., zal van hem/haar de beantwoording van de doopvragen niet gevraagd worden.

Het voorstel voor de tekst van art. 70, lid 1c K.O. wordt dan:

- 25 Een huwelijk, waarin een van de partijen niet behoort tot de Christelijke Gereformeerde Kerken en deze weigert te beloven, dat de kinderen die God hun belooft te geven, in de Christelijke Gereformeerde Kerken gedoopt zullen worden en ter catechisatie zullen gaan, kan niet kerkelijk bevestigd worden. Deze regel geldt niet voor partijen die behoren tot een van de kerken genoemd in bijlage 8 K.O. of tot een van de gemeenten bedoeld in bijlage 8a K.O.

- 30 Om dezelfde reden stellen deputaten voor om aan art. 82, lid 1e K.O. toe te voegen: Het staat de kerkenraden vrij om wel een attestatie af te geven aan leden die zich willen aansluiten bij een van de kerken genoemd in bijlage 8 K.O. of tot een van de gemeenten bedoeld in bijlage 8a K.O.

3.5.4 K.O. bijl. 28

- 35 Deputaten werden ook geattendeerd op de onjuiste uitdrukking in bijlage 28, VI 3 van de kerkorde een zgn. 'ledenvergadering'. Zij stellen dan ook voor om uit bijlage 28 in vraag VI 3 de tussen haken geplaatste woorden te schrappen.

3.6 'belanghebbende'

- 40 De classis Apeldoorn stelde deputaten de vraag, wie 'belanghebbende' – de term komt uit de IRA - is bij het besluit van een kerkelijke vergadering. Het antwoord is van belang voor de vraag wie in appel kan gaan of een verzoek tot revisie kan indienen bij kerkelijke vergaderingen.

Deputaten hebben daar uitvoerig over gesproken, maar kwamen er niet uit.

- 45 Aan de ene kant is er de 'ruimere' opvatting: ook anderen dan directbetrokkenen kunnen in appel gaan of een verzoek tot revisie indienen.

In de literatuur over het kerkrecht is in dit verband te wijzen op:

- 50 - D. Nauta (1971): Men hoeft lang niet altijd zich persoonlijk verongelijkt (oude tekst DKO) te voelen om toch tegen uitspraken of handelingen van een kerkelijke vergadering bezwaar te hebben en daarmee het recht van appel op de meerdere

vergadering. Het welzijn van de kerk dient bij alle uitspraken of handelingen in acht genomen te worden. Wanneer een kerkelijk vergadering in dat opzicht te kort schiet of aan dat welzijn schade toebrengt, is dat bij uitstek aanleiding daartegen op te komen.

5 - M.A. Rouw, M. te Velde (1997): De formulering ‘hem onrecht is aangedaan’ geeft de indruk, dat het appelrecht er alleen maar is voor een situatie waarin iemand persoonlijk een stuk onrecht is aangedaan. Toch is het breder. Iemand mag ook appelleren tegen een besluit van de kerkenraad, dat hij niet zozeer voor zichzelf, maar voor de hele gemeente schadelijk acht of dat zijns inziens tegen Gods Woord ingaat.

10 - Mr. H. de Hek (Acta 2013, art. 200): ‘Belanghebbenden’ kunnen ook alle gemeenteleden zijn. Die zijn namelijk gebaat bij handhaving van de leer. Ook genabuurde gemeenten kunnen als belanghebbend worden beschouwd, namelijk binnen hetzelfde kerkverband. En zelfs meelevende niet-leden.

Als het gaat om principiële zaken geldt dat ook voor besluiten van andere kerkenraden en van meerdere kerkelijke vergaderingen’.

15 Mr. de Hek noemt in zijn toelichting op de IRA als grens: bemoeizucht.

- De overtuiging dat de kerken verantwoordelijk zijn voor elkaar.

Aan de andere kant is er de ‘beperkte’ opvatting, dat alleen directbetrokkenen als belanghebbende gekwalificeerd kunnen worden.

Deze opvatting wordt ondersteund door

20 - het Nederlands recht: alleen zij die een eigen, persoonlijk, objectief bepaalbaar, actueel en direct belang hebben bij een besluit, worden als belanghebbende gekwalificeerd en kunnen derhalve ontvankelijk zijn in bezwaar en beroep.

- P. Mulder e.a. (2008): alleen een belanghebbende kan ontvankelijk worden verklaard in een bezwaar- of beroepsprocedure. Als belanghebbende wordt aangemerkt het 25 belijdend lid van de gemeente dat aantoonbaar rechtstreeks, persoonlijk of in zijn hoedanigheid als lid in zijn belang is getroffen door een besluit van een kerkelijke vergadering.

- De overtuiging, dat een besluit als dat van de classis Apeldoorn inzake toelating van vrouwelijke ambtsdragers in een samenwerkingsgemeente andere kerkelijke 30 vergaderingen in het land geen enkele permissie geeft om hetzelfde besluit te nemen;

- De principiële lijn van art. 85 K.O.: juist het gereformeerde kerkrecht is beducht voor overheersing van de kerken.

Daarom vragen deputaten uw vergadering een uitspraak te doen over de invulling van het 35 begrip ‘belanghebbende’.

4. *diversen*

4.1 *foutje in de besluitvorming GS 2016*

Bij het behandelen van een adviesaanvraag kwam een fout in de besluitvorming van de GS 2016-17 boven tafel.

40 Het gaat om de vraag, welke kerkorde van kracht is in een samenwerkingsgemeente.

De GS 1998 deed de uitspraak (Acta, art. 285):

dat van alle samenwerkende en samenwerkingsgemeenten verwacht mag worden dat zij zich geheel zullen houden aan de in de CGK geldende kerkorde, inclusief het ondertekeningsformulier alsmede aan de besluiten van meerdere vergaderingen;

45 De GS 2001 deed de uitspraak (Acta, art. 143):

dat voor de samenwerkingsgemeenten dezelfde kerkordelijke regels gelden als voor iedere Christelijke Gereformeerde Kerk;

Later werd die opstelling gewijzigd in:

uitgaan van de meest beperkende / de minst ver strekkende kerkorde;

50 Daarvan is een neerslag te vinden in Acta GS 2016, art 185: overweegt dat

4. het besluit dat in samenwerkingsgemeenten de minst ver strekkende kerkorde vigeert, nog steeds geldt (..)

Echter: in 2013 besloot de GS, Acta art 166 over Deputaten Overleg Eenheid (DOE):

3. het complete model voor de vorming van een samenwerkingsgemeente te aanvaarden.

In dat model is bepaald onder 5:

- b. Besluiten van meerdere vergaderingen van elk van de kerkverbanden worden als bindend aanvaard. Bij onderlinge strijdigheid zoekt de kerkenraad een weg die de opbouw en de eenheid van de gemeente dient, en die zoveel mogelijk recht doet aan de bedoeling van alle besluiten. Hij legt zijn beslissing ter acceptatie voor aan de classis van het kerkverband dat het besluit nam waarvan afgeweken wordt.

Deputaten menen er goed aan te doen uw vergadering hierop te wijzen.

(Voor de goede orde: bovenstaande tekst werd door deputaten vastgesteld in de vergadering van 1 juni 2018, dus nog voordat deze regel in de kerken tot discussie leidde door een besluit van de classis Apeldoorn inzake vrouw en ambt in een samenwerkingsgemeente)

4.2 *uitgave kerkorde*

Gezien de vele wijzigingen en uitbreidingen, die de tekst van de kerkorde en de bijlagen hebben ondergaan door de besluiten van de generale synodes van Urk-Maranatha 2013-15, Nunspeet 2016-17 en (naar verwachting) Dordrecht 2019-20, lijkt het deputaten nu een goed moment u voor te stellen hen de opdracht te geven tot het uitgeven van een nieuwe versie van de kerkorde, met daarin verwerkt de besluiten van de drie genoemde synodes.

4.3 *expertmeeting*

Op 27 juni 2018 waren deputaten vertegenwoordigd op de expertmeeting georganiseerd door deputaten evangelisatie. Met betrekking tot het deputaatschap zijn tijdens deze meeting de volgende opmerkingen gemaakt:

- de kerkorde is geen stok om mee te slaan, maar een staf om mee te gaan; het verlangen werd geproefd dat de kerkorde vooral gaat functioneren als aanjager van de missie van de kerk – in dienst van de verkondiging -, in plaats van dat zij de missie in de weg zou gaan zitten. Blijvende bezinning op de uitgangspunten en het functioneren van de kerkorde is daarom van belang;
- nadruk op het plaatselijke; het werd duidelijk dat lokale kerken als belangrijker werden ervaren dan denominaties en landelijke structuren. Kaders helpen, maar de invulling kan variëren. Hierdoor is meer maatwerk mogelijk;
- bovenplaatselijke structuren van blijvende betekenis; daarnaast maken plaatselijke kerken graag gebruik van de expertise die bovenplaatselijk aanwezig is. Dit kan in de eigen kerkelijke denominatie, maar ook in andere denominaties. Iemand met bovenplaatselijke bevoegdheden en/of werkzaamheden kan hierbij behulpzaam zijn, mits de uiteindelijke verantwoordelijkheid bij de plaatselijke kerk blijft.

Deputaten geven deze opmerkingen zonder commentaar door.

4.4 *naar regionale tuchtcommissies?*

Bij de opdrachten over de kerkelijke tucht, die uw vergadering op de tafel van deputaten legde en bij adviesaanvragen die deputaten bereikten, kwam bij deputaten de gedachte naar voren, dat uw vergadering er goed aan zou doen na te denken over het (bevorderen van) het instellen van regionale tuchtcommissies.

4.4.1 achtergrond

Het is bekend dat het bij tuchtzaken heel nauw komt als het gaat om de procedures die daarbij gevolgd dienen te worden. Wanneer daar fouten in worden gemaakt, leidt dit tot lastige complicaties, waarbij het risico dreigt dat de kerkelijke vergadering waar de tuchtzaak dient in het moeras terecht komt. Ook is het van belang dat er in een kerkelijke vergadering voldoende kennis is in het kader van kerkorde en kerkrecht. En dat is sterk afhankelijk van met name predikanten, die meestal enkele keren in hun loopbaan wisselen van standplaats. De kwaliteit van de inbreng op dit gebied is dus lastig op peil te houden.

10 4.4.2 andere kerken

Andere kerken hebben, om dit probleem te overstijgen, hun toevlucht genomen tot de instelling van speciale commissies om tuchtzaken te behandelen. In de PKN fungeren deze los van de kerkelijke vergaderingen en kunnen zij zelfstandig beslissingen nemen; in de GKv zijn het commissies die tuchtzaken inhoudelijk behandelen en aan het eind daarvan een voorstel voor een kerkelijke uitspraak doen; dit voorstel leggen zij voor aan de kerkelijke vergadering die een uitspraak dient te doen. Deze beoordeelt het voorstel en besluit al of niet conform of (gedeeltelijk) aangepast.

20 4.4.3 in de CGK

Het verdient naar het oordeel van deputaten aanbeveling om ook in de CGK tot de vorming van dergelijke commissies over te gaan. Op die manier kan men voorkomen – of in ieder geval de kans verkleinen - dat er procedurele of inhoudelijke fouten gemaakt worden, die tot appel leiden en zo de zaak aanzienlijk vertragen én zelfs tot nietigverklaring van de uitspraak kunnen leiden – met alle schade van dien.

25 4.4.4 mogelijkheden

Deputaten zien twee mogelijkheden:

1. Het samenstellen van vier poules uit de kring van de vier particuliere synoden. Zij dienen bemand te worden via voordrachten uit de classes die tot de particuliere synode horen. Te denken valt aan twee personen per classis, met kennis van (kerkelijk-)juridische zaken.
2. Het samenstellen van één poule als commissie van de generale synode. Bij het samenstellen van de commissie moet rekening gehouden wordt met expertise, ervaring en landelijke spreiding. Hierbij kan gedacht worden aan een commissie van vijftien leden.

4.4.5 praktijk

Wanneer zich een tuchtzaak in enige classis voordoet, wendt deze classis zich tot deze commissie. Deze stelt een commissie van vier leden in, één lid uit het ressort van de classis en drie van buiten het ressort van deze classis. Bij de samenstelling van de behandelcommissie wordt gerekend met de verschillende disciplines van de leden. Verder dienen de leden van de behandelcommissie vrij te staan ten opzichte van partijen en geen persoonlijke relatie te hebben met een van betrokkenen, een en ander zodanig dat zij zelfs de schijn van partijdigheid vermijden. Deze neemt de tuchtzaak ter hand aan de hand van de procedure zoals die door de generale synode is vastgesteld, en doet een voorstel voor afhandeling aan de classis.

De samenstelling waarborgt een goede behandeling van een eventueel appel op de particuliere synode. Er dienen immers voor een goede behandeling van een dergelijk appel weer voldoende mogelijkheden te zijn voor samenstelling van een commissie van voorbereiding.

4.5 *minimalisering particuliere synoden*

Bij de uitwerking van de opdracht met betrekking tot de kerkvisitatie stuiten deputaten op het verschijnsel van de particuliere synoden. Ook de commissie kleine kerken benaderde deputaten over deze zaak. Daarom stelden deputaten de volgende nota op:

5

4.5.1 *inleiding*

Sinds 1918 kent de CGK particuliere synodes. Een stukje geschiedenis van de particuliere synodes in de CGK is te lezen in bijlage 64 K.O. (vastgesteld door GS 2010, art. 167).

Zo'n 100 jaar hebben zij gefunctioneerd. Over deze vergaderingen is vast veel goeds te zeggen. Toch is daar de laatste jaren een kentering in te bespeuren.

Steeds vaker worden door deputaten kerkorde en kerkrecht geluiden gehoord die kritisch zijn ten aanzien van de particuliere synodes en de wijze waarop zij nu functioneren binnen ons kerkverband. Dat betreft met name de taken van deze vergaderingen. Een enkel voorbeeld:

15 - in 2008 zochten deputaten buitenlandse zending contact met deputaten over het functioneren van de particuliere synode. Men ondervond twee problemen:

- o veelvuldige wisseling van deputaten die namens een particuliere synode zitting hadden en vervangen moesten worden bij vertrek uit hun ressort;
- o onduidelijkheid over de bevoegdheden van de particuliere synode bij de

20 jaarlijkse bespreking van de rapporten.

Deputaten hebben naar het tweede probleem een studie gedaan en als gevolg daarvan is de huidige bijlage 64 K.O. geschreven. Bij het eerste probleem konden deputaten niet helpen.

25 - in 2013 is het aantal deputaatschappen dat ook door benoeming vanuit de particuliere synodes gevuld werd, met twee teruggebracht van zeven naar vijf. Naast de wisselingen werd als voornaamste reden hiervoor aangevoerd: de bemensing per particuliere synode werd steeds lastiger door de toenemende behoefte aan specifieke deskundigheden en de bespreking op de particuliere synodes van het jaarlijkse rapport werd steeds meer als overbodig ervaren: dat zijn immers informatieve besprekingen en

30 geen besluitvormende of richtinggevende;

- in 2018 werden in contacten met deputaten zending door hen dezelfde bezwaren op

- tafel gelegd als in 2013 (zie hierboven);
- eveneens in 2018 nam de commissie kleine kerken contact met deputaten op over hun

35 voornemen de aankomende synode te vragen om een studieopdracht naar de betekenis van de particuliere synode.

In deze notitie wordt kort ingegaan op de vraag of de oorspronkelijke doelstelling van de particuliere synode nog steeds relevant en haalbaar is.

Daarna worden de huidige taken van de particuliere synode op een rij gezet.

40 Tot slot doen deputaten een voorstel de taken van de particuliere synodes tot een minimum te beperken.

4.5.2 *doelstelling van de particuliere synode*

Het instellen van de particuliere synodes werd grotendeels ingegeven door de behoefte de afstand tussen landelijke deputaten en de plaatselijke kerken te verkleinen. Door de

45 benoeming van landelijke deputaten door de particuliere synode werd een landelijke spreiding van de deputaten geborgd. In 1959 werd het belang hiervan opnieuw benadrukt door het besluit dat de generale deputaatschappen die ook aan de particuliere synodes moesten rapporten een jaarlijks overzicht van hun werkzaamheden aan de kerkenraden zouden zenden.

50 De doelstelling de afstand tussen landelijke deputaten en plaatselijke kerken te verkleinen

lijkt ons nog steeds actueel en belangrijk. Echter door de verandering van tijd en omstandigheden kan de particuliere synode hier onzes inziens geen enkele rol meer in spelen. Landelijke deputaatschappen hebben tegenwoordig voldoende mogelijkheden om de plaatselijke kerken rechtstreeks te bereiken. De generale synode kan bij haar

5 benoemingen zelf rekening houden met landelijke spreiding. Met de huidige communicatiemiddelen leidt de extra vergadertafel van de particuliere synode eerder tot een vergroting van de afstand tussen plaatselijke kerk en landelijke deputaten. Het kan verkeren.

10 4.5.3 *huidige taken van de particuliere synoden*

In de onderstaande opsomming staan de taken van de particuliere synodes op een rij:

1. benoeming deputaten in landelijke deputaatschappen;
2. benoeming leden geschilcommissie per PS;
3. benoeming deputaten art. 49 K.O.;
- 15 4. verkiezing afgevaardigden naar de GS;
5. mentoraat;
6. bijhouden van een financiële administratie;
7. beroepsinstantie van de classes.

20 4.5.3.1 *ad 1 benoeming deputaten in landelijke deputaatschappen*

De benoeming van deputaten in landelijke deputaatschappen is een belangrijke taak voor de particuliere synode. Bij de benoemingen van curatoren is het idee van provinciale synodes als eerste ter sprake gebracht (1916, art. 17). Het toezenden van jaarlijkse rapporten van landelijke deputaatschappen aan de particuliere synodes vindt zijn

25 legitimatie in deze benoemingen.

Wij zijn van mening dat deze benoemingen net zo goed in het geheel door de generale synode kunnen gedaan worden. Nu is het al zo dat leden van veel deputaatschappen rechtstreeks door de generale synode benoemd worden. Dat landelijke spreiding van deputaten van belang is, staat buiten kijf. Echter: ook de generale synode kan hier uiteraard

30 rekening mee houden.

4.5.3.2 *ad 2 benoeming van leden geschilcommissie per PS*

Wanneer uw vergadering het voorstel van deputaten overneemt (zie § 2.6.2) vervalt deze taak van de particuliere synode.

4.5.3.3 *ad 3 benoeming deputaten art. 49 K.O.*

- 35 Deputaten art. 49 hebben een belangrijke functie in ons kerkverband. Om het met de woorden van art. 49 K.O. zelf te zeggen: ‘opdat eenheid, orde en zuiverheid der leer bevestigd en behouden worden’.

Echter: deze deputaten hoeven niet persé benoemd te worden door de particuliere synode. Een klein historisch onderzoek leerde dat in 1586 er wel particuliere synodes waren, maar

40 nog geen deputaten van de particuliere synodes. In art. XL staat: ‘Sal ook de Classe daar sulks nood zyn sal’ (verder in hedendaags Nederlands) de vrijheid hebben enige van haar dienaren van de ene classicale vergadering tot de andere te autoriseren, om opzicht te nemen op de leer en ’t leven der predikanten, en de stand der kerken onder diezelfde classis ressorterend, en daarvan op de ‘naaste’ vergadering rapport te doen.

- 45 Op praktische gronden, maar ook naar historisch voorbeeld, kan er een keuze gemaakt worden:

De eerste optie is dat een of twee genabuurde classis deputaten benoemt. Hierover kunnen eenvoudig afspraken gemaakt worden welke classis voor welke classis verantwoordelijk is. Inhoudelijk sluit dit het dichtst aan bij de huidige regeling.

- 50 Een tweede optie is dat de generale synode deputaten kan benoemen. Deze keuze is

gemaakt door de Gereformeerde Kerken in Nederland. Zij noemden het ‘deputaatschap voor advies en bijstand aan classes’.

4.5.3.4 ad 4 *verkiezing afgevaardigden naar de GS*

Vóór 1918 kozen de classes zelf hun afgevaardigden naar de GS. In 2018 kent de CGK 13 classes. Wanneer iedere classes 2 predikanten, 2 ouderlingen en 1 diaken zou afvaardigen zou dit leiden tot een synode van 65 leden: 26 predikanten, 26 ouderlingen en 13 diakenen. De synode van 2016 bestond uit 52 leden: 24 predikanten, 24 ouderlingen en 4 diakenen. Wanneer de particuliere synode blijft bestaan als beroepsinstantie (zie onder 3.3.3.7) zou ook gekozen kunnen worden de afvaardiging naar de generale synode nog steeds via de particuliere synode te laten verlopen.

Om de afstand van de plaatselijke kerken tot de landelijke deputaatschappen klein te houden (oorspronkelijke doelstelling particuliere synode), zou er tegenwoordig veel voor te zeggen zijn om de afvaardiging juist weer direct via de classes te laten verlopen.

De afvaardiging van diakenen kan ook per toerbeurt geregeld worden, wanneer het aantal van 13 diakenen te hoog gevonden zou worden.

4.5.3.5 ad 5 *mentoraat*

In 2013 is besloten het mentoraat te organiseren per particuliere synode en kosten voor scholing en nascholing van de mentoren voor rekening te laten komen van de desbetreffende particuliere synode; maar voor de concrete uitvoering aan te sluiten bij het Steunpunt Kerkenwerk van de GKv (2013, art. 248).

In de praktijk betekende dit ‘organiseren’ dat per particuliere synode gezocht is naar mentoren, maar dat vervolgens de rol van de particuliere synode alleen een financiële is geworden. Immers de concrete uitwerking is komen te liggen bij het genoemde steunpunt. Onzes inziens is óók voor het mentoraat de rol van de particuliere synode zo miniem dat beter nagedacht kan worden dit anders te organiseren. Deputaten zouden dan ook willen voorstellen om de financiën via de generale synode te laten lopen en de werving van mentoren neer te leggen bij de classes.

4.5.3.6 ad 6 *bijhouden van een financiële administratie*

De posten op de begroting van de particuliere synode zijn: omslag voor de generale synode, mentoraat en vergaderkosten particuliere synode inclusief de kosten van deputaten van de PS en van door de PS benoemde commissies.

Wanneer de kosten voor het mentoraat door de generale synode gedragen gaan worden en er gestopt wordt met het doorschuiven van geld van classes naar generale synode via de particuliere synode, blijven er alleen de vergaderkosten over.

Aangezien banktransacties tegenwoordig niet gratis zijn, kan hier een besparing van tijd en geld wordt verkregen.

4.5.3.7 ad 7 *beroepsinstantie van de classes*

Binnen de kerkelijke rechtsspraak speelt de particuliere synode als beroepsinstantie van de classis een belangrijke rol. Deze rol ligt met name in de frequentie. Als de particuliere synode als beroepsinstantie weg zou vallen zou een appel op een besluit van de classes maar eens in de driejaar behandeld kunnen worden. Dit zou ernstig in strijd komen met algemene beginselen van behoorlijk rechtsspraak, waarbij hoort dat rechtsspraak binnen een redelijke termijn plaats vindt. Om deze reden pleiten deputaten ervoor om vooralsnog de particuliere synode in stand te houden als onderdeel van de kerkelijke rechtsgang.

Op dit punt heeft de commissie kleine kerken alternatieve gedachten:

- voor de behandeling van de appels tegen classisbesluiten denken we aan jaarlijkse vervolgzittingen van de GS waarbij uitsluitend appels op de agenda staan, wat ook als winstpunt heeft dat afhandeling niet steeds drie jaar hoeft te duren;

- de behandeling van deze appels kan worden voorbereid door een nieuw deputaatschap dat hiervoor in het leven wordt geroepen en daarmee kan zorgen voor een sterke verhoging van de kwaliteit van de voorbereiding.

5 4.5.4 voorstel tot minimalisering van de taken van de particuliere synodes

Op grond van bovenstaande analyse stellen deputaten de synode voor de taken van de particuliere synodes te minimaliseren.

Er is slechts één taak - hooguit twee - van de particuliere synode die niet eenvoudigweg door andere vergaderingen kan worden overgenomen:

- 10 1. beroepsinstantie binnen de kerkelijke rechtspraak naar artikel 31 K.O.;
2. (eventueel) verkiezing van afgevaardigden naar de generale synode.

Deputaten zijn van mening dat wanneer deze reorganisatie doorgevoerd wordt dit het werk in ons kerkverband ten goede zal komen, doordat er een besparing kan plaatsvinden van tijd, middelen en menskracht.

15

4.6 contact met deputaten emeritikas

Met deputaten emeritikas werd gecorrespondeerd over de nota deeltijdemeritaat en de kerkordelijke consequenties ervan. Het resultaat leest u in het rapport van genoemde deputaten.

20

4.7 contact met deputaten voortijdige ambtsbeëindiging predikanten

Met deputaten voortijdige ambtsbeëindiging predikanten werd gecorrespondeerd over tijdelijk werk voor losgemaakte of gerepatrieerde predikanten. Het resultaat leest u in het rapport van genoemde deputaten.

25

4.8 ambtsgeheim

Naar aanleiding van een brief van het Meldpunt Misbruik dd 9 november 2017 hebben deputaten uitvoerig van gedachten gewisseld over het doorbreken van het ambtsgeheim. In het protocol dat Meldpunt Misbruik hanteert en dat afkomstig is uit de sfeer van politie- en hulpverleningswerk mag het ambtsgeheim pas doorbroken worden, wanneer aan zes criteria is voldaan, terwijl naar de mening van deputaten de grens bereikt is waar de kerkelijke tucht in zicht komt.

30

Deputaten hebben diverse stukken hierover bekeken, maar er blijven tal van onduidelijkheden over.

35

Daarom doen deputaten uw vergadering het verzoek om aan deputaten de opdracht te geven een studie te verrichten naar de grenzen van het ambtsgeheim voor ambtsdragers.

5. archieven

40 De archiefstukken van het deputaatschap over de periode 1996–2013 werden door de secretaris op 22 februari 2016 afgeleverd bij het Stadsarchief te Rotterdam.

6. voorstellen

Deputaten stellen uw vergadering voor:

6.1 m.b.t. het deputaatschap:

45

- 6.1.1 het werk en het beleid van deputaten goed te keuren;
- 6.1.2 opnieuw deputaten en een adviseur te benoemen;
- 6.1.3 deputaten opdracht te geven aanvullend onderzoek te doen naar wat precies onder zendingsgemeenten verstaan moet worden;
- 6.1.4 deputaten opdracht te geven een studie te verrichten naar de grenzen van het ambtsgeheim voor ambtsdragers;

50

6.2 *m.b.t. de opdrachten van de generale synode 2016:*

6.2.1 met betrekking tot de kerkvisitatie:

6.2.1.1 niet over te gaan tot het organiseren van de kerkvisitatie per particuliere synode;

5 6.2.1.2 uit te spreken, dat visitatoren zich kunnen laten bijstaan door leden van onderscheiden deputaatschappen;

6.2.2 met betrekking tot de kerkelijke tucht:

6.2.1.1 geen onderzoek in te stellen naar eerder gevonden wijsheid;

6.2.3 met betrekking tot de ondertekeningsformulieren:

10 6.2.3.1 het ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords vast te stellen overeenkomstig de tekst van 2.9-11.2.6.1.

6.2.3.2 het ondertekeningsformulier voor ouderlingen en diakenen vast te stellen overeenkomstig de tekst van 2.9-11.2.6.2.

15 6.2.3.3 de tekst van 2.9-11.2.1-2 vast te stellen als uitleg over de noodzaak en de bedoeling van de ondertekening en die tekst aan de formulieren te doen voorafgaan;

6.2.3.4 het ondertekeningsformulier voor de hoogleraren en docenten in de theologie vast te stellen overeenkomstig de tekst van 2.9-11.2.6.3;

6.2.4 met betrekking tot de particulier-synodale geschilcommissies:

20 6.2.4.1 de particuliere synodes met klem te adviseren de geschilcommissies op te heffen;

6.2.4.2 opdracht te geven aan deputaten om in de kerken bekendheid te geven aan de ICG;

6.2.5 met betrekking tot de studie naar geregistreerd partnerschap:

25 6.2.5.1 het geregistreerd partnerschap te erkennen als samenlevingsvorm in de zin van art. 70 lid 1a K.O.;

6.2.5.2 het in de vrijheid van de kerken te laten om het geregistreerd partnerschap kerkelijk te bevestigen;

6.2.6 met betrekking tot het onderzoek emeritikas:

30 6.2.6.1 deputaten opdracht te geven de handreiking opheffing plaatselijke kerk (HOK) aan te passen overeenkomstig de door deputaten emeritikas ontworpen regeling in 2.16.2.2.1;

6.3 *m.b.t. de kerkorde:*

6.3.1 art. 2 te wijzigen in:

35 De kerken kennen drie ambten: dat van de dienaren des Woords, waartoe ook de hoogleraren en de evangelisten gerekend worden, van de ouderlingen en van de diakenen.

6.3.2 art. 3

aan lid 1 toe te voegen:

40 Wanneer de classis besluit toestemming te geven voor het spreken van een stichtelijk woord, wijst de classis een predikant aan om de betrokkene te begeleiden.

Tot die begeleiding behoort ook het zoeken naar mogelijkheden voor verdere vorming en opleiding.

45 De bevoegdheid tot het spreken van een stichtelijk woord wordt verleend voor de periode van drie jaar. Daarna is verlenging mogelijk, met telkens eenzelfde periode.

Voor het aanvragen van verlenging van de bevoegdheid is een positief getuigenis nodig van de kerkenraad van de betrokkene over zijn leer en leven

en functioneren in de gemeente, en een positief getuigenis van de predikant die door de classis als begeleider is aangewezen. (2019)

6.3.3 art. 4

6.3.3.1 aan K.O. art. 4, lid 4 toe te voegen als b:

5 b. betreffende de overkomst van predikanten uit een kerkverband waarvan de synode van de eigen kerken heeft geconstateerd, dat het zich in alles wil stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis en met welke kerkverband contacten worden onderhouden door wederzijdse deputaten is bepaald, dat dezelfde gedragslijn gevolgd wordt als
10 bij een predikant die binnen ons eigen kerkverband beroepen wordt; alleen met dit verschil dat onder leiding van de classis en in aanwezigheid van deputaten naar art. 49. K.O. een broederlijk gesprek zal plaatsvinden. In dat gesprek gaat het om de wederzijdse herkenning inzake de leer, met name op
15 punten die in (een van beide) kerkverbanden of in de actuele kerkelijke situatie een bijzondere rol spelen;

6.3.3.2 aan K.O. art. 4, lid 4 toe te voegen als lid c:

c. Wanneer een emerituspredikant uit een buitenlandse kerk waarmee onze kerken volledige correspondentie hebben wenst over te komen, kan hij de rechten van emerituspredikant in onze kerken ontvangen. Daartoe vraagt hij
20 een colloquium aan bij de classis waartoe de gemeente behoort waar hij lid wenst te worden. Na positieve uitslag kan hij de rechten van een emerituspredikant ontvangen;

6.3.3.3 de nummering van K.O. art. 4, lid 4b te wijzigen in 4d;

6.3.3.4 de nummering van K.O. art. 4, lid 4c te wijzigen in 4e;

25 6.3.3.5 de bepalingen van K.O. art. 4, lid 6 te wijzigen in:

- a. deze evangelist wordt na verkiezing door de gemeente beroepen door de kerkenraad die verantwoordelijk is voor het werk ten dienste van de zendingsgemeente. De aanstelling geschiedt in een dienstverband volgens de regeling kerkelijk werkers van het landelijk Dienstenbureau;
- 30 b. beroeping en bevestiging van deze evangelist vinden plaats nadat op de classis gebleken is
1. dat hij de gave heeft ontvangen van het inzicht in de Heilige Schrift;
  2. dat hij inzicht heeft in de leer van de kerken in aansluiting aan de belijdenisgeschriften;
  - 35 3. dat hij bekwaamheid heeft om Gods Woord te verkondigen;
  4. dat hij inzicht heeft in de beginselen van de kerkregering en de kennis van de kerkorde;
  5. dat hij vol is van geloof en van de Heilige Geest en zich geroepen weet tot het werk van een evangelist;
- 40 c. om te kunnen worden beroepen als evangelist naar artikel 4 K.O. is minimaal een afgeronde hbo-opleiding theologie noodzakelijk. Bij kandidaten met een opleiding op hbo-niveau dient een aanvullende vorming op het gebied van geloofsleer, homiletiek en kerkrecht overwogen te worden. Bij kandidaten met een universitaire opleiding kan een gerichte verdere missionaire vorming gewenst zijn. De kerkenraad, die de evangelist beroept, beslist welke aanvullende opleiding en verdere
45 vaardigheden voor de uitoefening van zijn taak noodzakelijk zijn. Dit geschiedt in overleg met de classis;
- d. het onderzoek om beroepbaar gesteld te mogen worden als evangelist op
50 de classis (zie lid b) kan door de kandidaat-evangelist aangevraagd worden

bij de classis waaronder zijn gemeente ressorteert, onder overlegging van een positief attest van zijn kerkenraad en bewijs van de voltooide theologische opleiding. Het onderzoek op de classis vindt plaats naar analogie van het bepaalde in art. 4 lid 3a K.O., in aanwezigheid van deputaten art. 49 K.O. Als de classis een verklaring van beroepbaarstelling als evangelist heeft afgegeven, kan een zendingsgemeente overgaan tot beroepen van de kandidaat-evangelist. Tot die tijd ontvangt de kandidaat-evangelist gedurende twee jaar de bevoegdheid om onder toezicht van een kerkenraad voor te gaan in diensten in zendingsgemeenten. Ook krijgt hij begeleiding van een predikant of ervaren evangelist toegewezen. Wanneer er na twee jaar geen beroep is uitgebracht beslist de classis over eventuele verlenging van de preekbevoegdheid;

- e. Na verkiezing en beroeping door een zendingsgemeente volgt een toelatend onderzoek op de classis waaronder de zendingsgemeente ressorteert die de evangelist beriep. Voor dit onderzoek is een positief getuigenis nodig van de predikant die de kandidaat-evangelist gedurende de tijd voor het beroep begeleidde of van de kerkenraden onder wier opzicht hij tijdens die periode werk verricht heeft, het overleggen van de beroepsbrief en verklaring van aanneming, alsmede het bewijs van de afgeronde theologische studie en verkregen beroepbaarstelling. Tijdens dit toelatend examen, waarbij opnieuw deputaten art. 49 K.O. aanwezig zijn, wordt nogmaals onderzoek gedaan naar leer en leven en naar bekwaamheid tot het ambt. Na positieve uitslag van dit onderzoek kan de kerkenraad overgaan tot de bevestiging van de evangelist. De kerkenraad voegt de verklaring van bevoegdheid van de classis bij de aanstellingsbrief (2010);
- f. Nadat het dienstverband van de evangelist beëindigd wordt, behoudt hij gedurende drie jaar het recht om Woord en sacramenten te bedienen in zendingsgemeenten. Wanneer hij tijdens die periode geen nieuw beroep ontvangen heeft van een andere zendingsgemeente beslist de classis over beëindiging van de bevoegdheid;
- g. een evangelist naar art. 4 K.O. kan zijn dienstverband beëindigen na goedkeuring van de kerkenraad en de classis;
- h. een evangelist naar art. 4 K.O. kan beroepen worden naar een andere zendingsgemeente. Na aanneming van dat beroep is goedkeuring van de classis nodig.

6.3.4 art. 5

aan K.O. art 5, als lid 9 toe te voegen:

9. Als een predikant van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland een gunstige beslissing neemt op een roeping, door een gemeente van een kerkverband waarvan de synode van de eigen kerken heeft geconstateerd, dat het zich in alles wil stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis en met welke kerkverband contacten worden onderhouden door wederzijdse deputaten, gelden de volgende regels:
- a. De kerkenraad stelt zo spoedig mogelijk de datum vast, waarop het door de kerkenraad te verlenen ontslag zal ingaan; deze datum is dezelfde als de datum, waarop de predikant in een officiële dienst des Woords afscheid zal nemen van de gemeente.
- b. Alleen tot de in het voorgaande lid genoemde datum is de kerkenraad verplicht het overeengekomen traktement uit te betalen en de

- 5 predikant in het genot van eventueel vrije woning te laten; na die datum is de kerkenraad van elke financiële verplichting, zoals die in de beroepsbrief en eventueel nadere regeling(en) is opgenomen, ontslagen. Dit houdt ook in, dat de predikant geen aanspraak meer kan maken op emeritaatstraktement, noch zijn weduwe op enige financiële steun, noch ook zijn wezen rechten kunnen doen gelden op enige financiële uitkering. Geacht wordt, dat de predikant vanaf de genoemde datum geheel en al voor rekening is van de kerk die hem beriep en wier roeping hij aanvaardde.
- 10 c. De kerkenraad verleent de predikant een akte van ontslag, welke akte tevens attestatie is van leer en leven. (Model voor akte van ontslag: bijlage 56)
- 15 d. De kerkenraad verzoekt de classis aan de predikant een akte van ontslag te verlenen, welke dit verzoek inwilligt, waarbij gebruik gemaakt kan worden van de bestaande modellen, naar de omstandigheden gewijzigd.
- 6.3.5 art. 6, lid 2c
aan K.O. art 6, lid 2c als 4 toe te voegen:
- 20 4. dat een predikant bij gehele of gedeeltelijke arbeidsongeschikt gebruik zal maken van de wettelijke voorzieningen waar hij als werknemer aanspraak op kan maken. Om de betreffende uitkering te verkrijgen en te behouden, zal hij zich houden aan de plichten en voorschriften die aan deze uitkering verbonden zijn;
- 25 6.3.6 art. 16
aan K.O. art 16 toe te voegen:
Tot de taak van de evangelisten behoort naast datgene wat hiervoor genoemd wordt, dat ze zich als pionier en opbouwwerker inzetten voor het stichten en opbouwen van zendingsgemeenten. Ze zullen het Evangelie aan ongelovigen verkondigen zodat er onder Gods zegen een gemeente mag ontstaan, ze mogen de liefde van Christus zichtbaar maken door de gemeente voor te gaan in dienstbetoon en ze mogen de gemeente opbouwen door verkondiging en onderwijs. Het is hun taak tot versterking van het geloof ook de sacramenten van doop en avondmaal te bedienen, en samen met de kerkenraad in nederigheid en zachtmoedigheid leiding te geven aan de zendingsgemeente;
- 30 6.3.7 art. 37
aan K.O. art 37 toe te voegen:
- 35 5. Bij beslissingen met een grote financiële impact zal de kerkenraad vooraf de instemming van de gemeente vragen.
- 40 6.3.8 art. 60, lid 3a
K.O. art. 60, lid 3a te wijzigen in
Indien één van beide ouders van het kind geen lid van de gemeente is en niet behoort tot een van de kerken genoemd in bijlage 8 K.O. of tot een van de gemeenten bedoeld in bijlage 8a K.O., zal van hem/haar de beantwoording van de doopvragen niet gevraagd worden.
- 45 6.3.9 art. 70, lid 1c
aan art 70, lid 1c toe te voegen:
Deze regel geldt niet voor partijen die behoren tot een van de kerken genoemd in bijlage 8 K.O. of tot een van de gemeenten bedoeld in bijlage 8a K.O.
- 50 6.3.10 art. 77 lid 5

de tekst van K.O. art 77, lid 5 te wijzigen in:

Wanneer een lid van de gemeente zich laat overdopen, kan de kerkenraad besluiten hem/haar in die dwaling te verdragen onder de volgende voorwaarden:

- 5 a. hij/zij is bereid zich te verantwoorden tegenover de Heilige Schrift en zich daaruit te laten onderwijzen;
- b. hij/zij draagt zijn/haar opvattingen en de overdoop die daarop volgde niet uit in de gemeente;
- 10 c. hij/zij houdt zich aan eventuele aanwijzingen van de kerkenraad; concreet is te denken aan het niet in aanmerking komen voor leerfuncties binnen de gemeente;

6.3.11 art. 79, lid 1

de tekst van K.O. art 79 lid 1 te wijzigen in:

15 Indien het noodzakelijk blijkt kan hangende het onderzoek de betrokken ambtsdrager voorlopig op non-actief gesteld worden;

6.3.12 art 82, lid 1e

aan K.O. art. lid 1e toe te voegen:

20 Het staat de kerkenraden vrij om wel een attestatie af te geven aan leden die zich willen aansluiten bij een van de kerken genoemd in bijlage 8 K.O. of tot een van de gemeenten bedoeld in bijlage 8a K.O.

6.3.13 bijl. 12

bijlage 12 Ondertekeningsformulier voor de hoogleraren in de theologie te vervangen door: Ondertekeningsformulier voor de hoogleraren en docenten in de theologie

25 (tekst overeenkomstig 2.9-11.2.6.3);

6.3.14 bijl. 28

6.3.14.1 aan de tekst van K.O. bijl. 28 III. Pastoraat toe te voegen:

30 14. Zijn er in de gemeente broeders die toestemming hebben gekregen om een stichtelijk woord te spreken conform art. 3 K.O., lid 1? Hoe gaat de kerkenraad om met de verantwoordelijkheid voor hun dienst?

6.3.14.2 uit de tekst van K.O. bijl. 28 vraag VI,3 de woorden <(een zgn.

'ledenvergadering')> te schrappen;

6.3.14.2 uit de tekst van K.O. bijl. 28 te schrappen vraag VI,10;

6.3.14.3 de tekst van K.O. bij 28 VII breder kerkelijk leven te vervangen door:

35 1. Weet uw gemeente zich verbonden met de zusterkerken van de eigen kerk?

2. Op welke wijze maakt u gebruik van de kennis en kunde die via de kerken ook voor uw gemeente beschikbaar is? Op welke wijze kan uw gemeente bijdragen aan de opbouw van de kerken?

40 3. Heeft uw gemeente een (zusterkerk)relatie met kerken van een ander kerkverband en op welke wijze geeft u deze (zusterkerk)relatie gestalte?

4. Bezint u zich als gemeente op de vragen van de eenheid van de Kerk en spant u zich in om eenheid te zoeken?

Vraag in samenwerkingsgemeenten te stellen

45 5. Heeft uw gemeente een samenwerkingsovereenkomst en functioneert deze naar behoren?

6. Hoe is het om uw plek in te nemen in meerdere kerkverbanden en daarin volop te participeren?

6.3.15 bijl. 39

50 6.3.15.1 bijl. 39 te laten beginnen met:

Noodzaak en bedoeling van de ondertekening
(tekst overeenkomstig 2.9-11.2.1-2);

6.3.15.2 Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords te vervangen door de tekst van 2.9-11.2.6.1;

5 6.3.16 bijl. 40
bijl. 40 Ondertekeningsformulier voor ouderlingen en diakenen te vervangen door de tekst van 2.9-11.2.6.2;

6.3.17 bijl. 44
K.O. bijl. 44 Handleiding voor kerkelijke tuchtprocedure te vervangen door de tekst van 2.4.2.c;

10 6.3.18 bijl. 59 (= toevoeging)
Als K.O. bijl. 59 toe te voegen: Modellen voor attesten ten behoeve van vertrekkende evangelisten conform de tekst van 2.14.3;

15 6.3.19 deputaten opdracht te geven een nieuwe uitgave van de kerkorde te verzorgen, waarin opgenomen de besluiten van de generale synodes van Urk-Maranatha 2013-15, Nunspeet 2016-17 en Dordrecht 2019-20;

20 6.3.20 deputaten opdracht te geven contact op te nemen met de kerkverbanden waarvan de synode van de eigen kerken heeft geconstateerd, dat zij zich in alles willen stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis en met welke kerkverbanden contacten worden onderhouden door wederzijdse deputaten, om, zo mogelijk, de regelgeving op het punt van overkomst van predikanten uit en vertrek naar bedoelde kerkverbanden op elkaar af te stemmen.

6.4 *m.b.t. zaken van algemene aard:*

25 6.4.1 kerkenraden en classes op te roepen een zuiver gebruik te maken van K.O. art 6;

6.4.2 deputaten opdracht te geven de nota de kerkelijke huwelijksbevestiging de kerken te doen toekomen;

30 6.4.3 deputaten opdracht te geven de nota huwelijks catechese de kerken te doen toekomen;

6.4.4 een uitspraak te doen over de invulling van het begrip 'belanghebbende' bij de besluitvorming van kerkelijke vergaderingen;

6.4.5 een principebesluit te nemen met betrekking tot het instellen van regionale tuchtcommissies;

35 6.4.6 een principebesluit te nemen tot minimalisering van de particuliere synoden.

7. *slot*

40 Het grote aantal opdrachten dat de GS 2016-17 aan het deputaatschap meegaf betekende voor deputaten hard werken om binnen de beperkte tijd alles af te ronden.

Ook in deze verslagperiode werd vaak advies van deputaten gevraagd. Een groot deel van de adviesaanvragen kon in mailwisselingen besproken en afgehandeld worden, maar een ander deel vroeg ook de nodige vergadertijd.

Het werk werd in eensgezindheid gedaan.

45 Deputaten bidden uw vergadering de leiding van de Heilige Geest toe.

Namens deputaten,
drs H van Eeken, voorzitter

50 H.J.Th. Velema, secretaris

Aanvullend rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht

Inleiding

5 Deputaten kerkorde en kerkrecht adviseren de generale synode om de Integrale regeling voor de appelprocedure te herzien op een belangrijk punt. Volgens de huidige regeling staat het een bezwaarde vrij om te kiezen tussen het indienen van een revisieverzoek of het starten van een appelprocedure. Deputaten stellen voor om in te voeren dat belanghebbenden die willen opkomen tegen een besluit van een kerkelijke vergadering altijd eerst een revisieverzoek moeten indienen bij diezelfde kerkelijke vergadering.

10 Hieronder wordt puntsgewijs aangegeven op grond van welke argumenten deputaten voor herziening zijn van de huidige regeling.

1. Voor bezwaarden en kerkenraden is het thans niet altijd duidelijk welk instrument zij kunnen inzetten om tegen een besluit van een kerkelijke vergadering op te komen.
- 15 Deputaten hebben hieromtrent de afgelopen jaren meerdere keren vragen gekregen. De huidige regeling is kennelijk -vanwege de keuzevrijheid- in de praktijk niet zo helder en eenduidig.
2. Als men kiest voor een revisieverzoek is volgens de huidige regeling de appelprocedure meteen afgesloten (art. 11.7). Bij een revisieverzoek is er zodoende niet echt een 'drukmiddel' op de betreffende kerkelijke vergadering om het besluit grondig te heroverwegen. Het zijn -zeker in het geval van de kerkenraad- bovendien veelal dezelfde mensen die de beslissing heroverwegen. Naar de mening van deputaten is 'revisie' zodoende in de huidige vorm geen voldoende adequaat instrument. Het biedt
- 25 onvoldoende rechtsbescherming aan bezwaarden.
3. Ook in het Nederlandse bestuursrecht is de procedure zo dat een bezwaarde in de regel eerst een bezwaarschrift moet indienen bij het bestuursorgaan zelf. Eerst na de beslissing op bezwaar van het bestuursorgaan, kan men in beroep gaan bij de rechtbank.
- 30 In de fase van bezwaar (revisie) wordt doorgaans veel gerepareerd en/of opgehelderd. De bezwaarde wordt gehoord, het besluit wordt nader toegelicht en soms aangepast of geheel herzien. Zodoende volstaat in veel gevallen de bezwaarfase. Hierbij speelt zeker mee dat het bestuursorgaan bij het opstellen van de beslissing op bezwaar de druk van een mogelijk beroep bij de rechtbank voelt, die immers in voorkomende gevallen
- 35 grondig gaat kijken naar de totstandkoming en de motivering van het besluit. Bestuursorganen zullen mede vanwege dit drukkemiddel onzorgvuldigheden trachten te voorkomen en grondig te werk gaan bij de beslissing op bezwaar. Deputaten willen dat dit drukkemiddel ook wordt ingebracht in de revisiefase van ons kerkrecht. Dat zal de kwaliteit van de besluiten en de rechtsbescherming van bezwaarden ten goede kunnen
- 40 komen.
4. Beroepsprocedures (lees: appelprocedures) zijn tijdrovender, ingrijpender, meer mensen bij betrokken, pijnlijker... Alles wat in een bezwaarprocedure (lees: revisieprocedure) ondervangen kan worden, is meegenomen. Deputaten hopen en denken dat door de
- 45 verandering van de regeling op dit punt, het aantal appelprocedures kan worden teruggebracht.

Daarom stellen deputaten voor de onderstaande regeling vast te stellen.

50

Integrale regeling voor de revisie- en appelprocedure***Artikel 1 Definities***

- 5 1.1 Besluit: een beslissing van een (meerdere) kerkelijke vergadering, die is vastgelegd in de notulen van die vergadering of in een besluitenlijst en/of schriftelijk is meegedeeld.
- 1.2 Primair besluit: het oorspronkelijke besluit van een kerkelijke vergadering, dat voorwerp is van de appelprocedure.
- 10 1.3 Appelbesluit: het besluit van een meerdere vergadering op het appel tegen het primaire besluit van kerkenraad of classis en tegen het besluit van de classis of de particuliere synode op een ingesteld appel.
- 1.4 Revisieverzoek: verzoek tot wijziging van een besluit van een kerkelijke vergadering bij diezelfde kerkelijke vergadering
- 15 1.5 Belanghebbende:
- ieder (doop of belijdend) lid dat en de kerkelijke vergadering die door een besluit in zijn belang wordt getroffen
  - ieder ander, die door een besluit rechtstreeks wordt getroffen, voor zover hij aarin in redelijkheid, zulks naar het oordeel van de kerkelijke vergadering, niet kan berusten.
- 20 1.6 Kerkelijke vergadering: de kerkenraad en de meerdere vergaderingen, te weten classis, particuliere synode (PS) en generale synode (GS).
- 1.7 Verweerder: de kerkenraad of kerkelijke vergadering die het primaire besluit heeft genomen waartegen het appel zich richt.
- 25 1.8 Commissie: een door een kerkelijke vergadering benoemde commissie, die tot taak heeft de behandeling van een appel door de kerkelijke vergadering voor te bereiden door het appel te onderzoeken, desgewenst de betrokkenen te horen en door de vergadering te dienen met een advies. Een commissie bestaat uit minimaal drie leden, waarvan het merendeel is afgevaardigd naar de kerkelijke vergadering.
- 30 1.9 Commissie geschiloplossing: de door de PS op grond van de 'regeling voor een commissie geschiloplossing per particuliere synode' ingestelde commissie geschiloplossing.

Artikel 2 Reikwijdte

- 2.1 Deze regeling is van toepassing op verzoeken om revisie.
- 35 2.2 Deze regeling is van toepassing op appels bij
- de classis
  - de PS
  - de GS
- 40 tegen primaire besluiten van respectievelijk de kerkenraad, de classis of de PS en op appel tegen appelbesluiten van de classis en de PS.
- 2.3 De regeling is ook van toepassing op besluiten betreffende de uitoefening van de kerkelijke tucht en betreffende de positie van ambtsdragers.

Artikel 3 Algemene bepalingen ten aanzien van besluiten

- 45 3.1 De kerkelijke vergaderingen nemen hun besluiten na goede voorbereiding en met verwerking van vroegere besluitvorming.
- 3.2 Besluiten over de positie van een ambtsdrager, die nadelig zijn voor de desbetreffende ambtsdrager en over de kerkelijke tucht worden niet genomen dan nadat de betrokken ambtsdrager respectievelijk het betrokken lid in de gelegenheid
- 50 is gesteld zich over het voornemen tot het besluit uit te laten.

- 3.3 Een tot een bepaalde persoon gericht besluit en de kennisgeving van een ander besluit maken melding van de uiterste termijn waarop tegen dit besluit revisie kan worden aangevraagd.
- 3.4 Bij kennisgeving van het besluit op het revisieverzoek wordt melding gemaakt dat appel kan worden aangetekend en van de (roepende kerk van) de kerkelijke vergaderingen waarbij dit moet gebeuren
- 3.5 De revisie- en appeltermijn bedraagt één maand na dagtekening van het besluit voor personen en voor kerkenraden. Voor andere kerkelijke vergaderingen bedraagt de termijn één maand na de datum van de eerstvolgende vergadering van de desbetreffende kerkelijke vergadering. Wanneer het besluit zich niet richt tot een persoon, maar is bekend gemaakt in een kerkblad, begint de termijn op de dag van de publicatie van het kerkblad.
- 3.6 Als datum van kennisneming van besluiten van de GS:
- voor personen en kerkenraden: het einde van de maand waarin het besluitenboekje van de desbetreffende GS verschijnt;
  - voor de overige kerkelijke vergaderingen: de datum waarop deze aansluitend aan de gehouden GS vergaderen.

Artikel 4 Het instellen van een revisieverzoek en appel op revisieverzoek

- 4.1 Iedere belanghebbende heeft het recht een revisieverzoek in te dienen tegen een besluit en appel in te stellen tegen het besluit op het revisieverzoek.
- 4.2 Tegen een besluit van een kerkenraad, dat niet schriftelijk aan hem is meegedeeld, kan een belanghebbende een revisieverzoek indienen, nadat het besluit schriftelijk aan hem is meegedeeld, dan wel nadat de belanghebbende om schriftelijke mededeling van het besluit heeft verzocht en vier weken zijn verstreken sinds dit verzoek
- 4.3 Alvorens men een appel op een primair besluit indient, dient men zich allereerst tot de kerkelijke vergadering te wenden die het aangevochten besluit nam, met het verzoek het besluit te herzien. Daarbij dienen de redenen uitdrukkelijk vermeld te worden. Pas wanneer deze kerkelijke vergadering niet of onvoldoende tegemoet komt aan de appellant, staat de weg van appel open.
- 4.4 Op het indienen en de behandeling van een revisieverzoek is het bepaalde in de artikelen 5 tot en met 9 van overeenkomstige toepassing, tenzij hieronder anders is bepaald.
- 4.5 Een revisieverzoek tegen een primair besluit heeft opschortende werking totdat op het verzoek is beslist. Wanneer daarna appel wordt ingesteld, heeft dat geen opschortende werking meer, tenzij de kerkelijke vergadering redenen aanwezig acht om dat toch te doen.
- 4.6 Met het oog op 4.5 zullen de vergaderingen van classis en PS altijd conditioneel gesloten worden met de afspraak dat de besluiten wettig worden wanneer er op de uiterste datum geen revisie is aangevraagd. Wanneer dat wel gebeurt, zal het moderamen deze kerkelijke vergadering opnieuw bijeenroepen.
- 4.7 Wanneer eenmaal de weg van appel wordt bewandeld, kan er geen revisieverzoek meer worden ingediend op het appelbesluit.

Artikel 5 Het instellen van een appel

- 5.1 Een appel wordt schriftelijk ingesteld bij de (roepende kerk van de) kerkelijke vergadering die bevoegd is over het appel te oordelen. Appellant dient een afschrift van het appelschrift te doen toekomen aan verweerder.
- 5.2 Het appelschrift bevat:

- a. naam en handtekening van de indiener en dagtekening van het appel;
- b. een aanduiding van het besluit waartegen het appel zich richt en van de korte inhoud van dat besluit;
- c. de grond(en) waarop het appel berust, in die zin dat duidelijk is dat en waarom het besluit volgens appellant in strijd is met de Heilige Schrift, de belijdenis van de kerk en/of de aanvaarde kerkorde en synodale besluiten, dan wel waarom de kerkelijke vergadering die het besluit heeft genomen in redelijkheid niet tot dit besluit heeft kunnen komen.

10 *Artikel 6 Ontvankelijkheid van het appel*

- 6.1 Een appel dat niet tijdig is ingediend, dat niet voldoet aan de in artikel 4 vermelde vereisten of dat niet is ingesteld door een belanghebbende wordt niet-ontvankelijk verklaard.
- 15 6.2 In afwijking van het in artikel 6.1 bepaalde blijft niet-ontvankelijkheid vanwege een termijnoverschrijding achterwege wanneer én (1) het appel niet is ingesteld door een kerkelijke vergadering, én (2) in het besluit waartegen het appel is gericht de in artikel 3.3 bedoelde kennisgeving ontbreekt én (3) aannemelijk is dat het appellant vanwege het achterwege blijven van deze mededeling niet duidelijk was wanneer de appeltermijn tegen het besluit verstreken was.
- 20 6.3 Indien een appelschrift niet voldoet aan de in artikel 5.2 vermelde vereisten, wordt aan appellant een termijn van vier weken gesteld om het appelschrift zo aan te vullen dat alsnog aan deze vereisten wordt voldaan. Deze termijn kan om klemmende redenen worden verlengd met vier weken. In afwijking van het bepaalde in artikel 6.1 blijft niet-ontvankelijkheid achterwege wanneer binnen de
- 25 6.4 Indien appellant het toezenden van een afschrift van het appelschrift als bedoeld in artikel 5.1 achterwege heeft gelaten, wordt aan hem een termijn van twee weken gesteld om dat alsnog te doen. In afwijking van het bepaalde in artikel 6.1 blijft niet-ontvankelijkheid achterwege wanneer binnen deze termijn alsnog aan de
- 30 vereisten wordt voldaan.

Artikel 7 Behandeling van het appel - de voorbereiding

- 7.1 De kerkelijke vergadering beoordeelt of het appel ontvankelijk is.
- 7.2 De kerkelijke vergadering kan ter voorbereiding van de behandeling van het appel een commissie instellen.
- 35 7.3 De kerkelijke vergadering stelt verweerder in de gelegenheid met een verweerschrift op het appel te reageren. Het verweerschrift wordt door de verweerder in afschrift naar de appellant gestuurd.

40 *Artikel 8 Behandeling van het appel - de commissie*

- 8.1 De commissie doet alles wat nodig is ter voorbereiding op een adequate behandeling van het appel door de kerkelijke vergadering.
- 8.2 De commissie hoort, indien nodig, appellant en verweerder, zo mogelijk in elkaars aanwezigheid, zulks ter beoordeling van de commissie. Appellant heeft de
- 45 bevoegdheid zich bij het horen te laten bijstaan door een woordvoerder. Wanneer de commissie appellant niet hoort, stelt zij hem in de gelegenheid schriftelijk op het verweerschrift te reageren.
- 8.3 Indien de appellant door ziekte of andere omstandigheden, zulks ter beoordeling van de commissie, niet in staat is te worden gehoord, zal de commissie het horen

van appellant voor een termijn van maximaal vier weken, te verlengen met een termijn van nogmaals vier weken, aanhouden.

Indien appellant aangeeft dan nog niet te kunnen worden gehoord, stelt de commissie hem in de gelegenheid zich te laten vertegenwoordigen door een woordvoerder, dan wel schriftelijk op het verweerschrift te reageren. Indien appellant hiervan geen gebruik maakt, heeft de vergadering het recht het appel te behandelen zonder dat appellant gehoord is.

8.4 De commissie kan, indien nodig, het oordeel vragen van een of meer deskundigen. Voordat de commissie daartoe overgaat, zal zij appellant en verweerder in de gelegenheid stellen zich uit te laten over de persoon van de deskundige(n) en de aan deze(n) te stellen vragen. Indien een of meer deskundigen worden benoemd, kan de commissie besluiten de deskundige(n) te horen. Appellant en verweerder kunnen desgewenst bij dit horen aanwezig zijn.

8.5 Van het horen van appellant en betrokkene en van het horen van eventuele getuigen en deskundigen wordt een verslag opgesteld. Het conceptverslag wordt aan appellant en betrokkene verstrekt. Aan appellant en verweerder wordt een redelijke termijn gesteld schriftelijk op het conceptverslag te reageren. De door de commissie overgenomen opmerkingen worden in het definitieve verslag verwerkt. Het definitieve verslag en de schriftelijke reacties van appellant en verweerder op het conceptverslag worden aan het definitieve rapport van de commissie gehecht.

8.6 De commissie maakt een rapport op van haar bevindingen. Dit rapport bevat een verslag van de door haar vastgestelde feiten (het feitelijk deel van het rapport), een advies over de gegrondheid van het appel en, zo mogelijk, een concept beslissing. De commissie zal appellant en verweerder het concept van het feitelijk deel van het rapport doen toekomen en hen in de gelegenheid stellen binnen een redelijke termijn schriftelijk op dit concept te reageren. De door de commissie overgenomen opmerkingen worden in het definitieve rapport verwerkt. De schriftelijke reacties van appellant en verweerder worden aan het definitieve rapport gehecht.

8.7 Appellant en verweerder ontvangen een afschrift van het feitelijk deel van het definitieve rapport en van de aan het rapport gehechte definitieve verslagen.

8.8 De commissie verstrekt appellant en verweerder de stukken, die zij ten grondslag legt aan haar beslissing. Voor zover het vertrouwelijke stukken betreft, worden deze slechts verstrekt wanneer en appellant en verweerder toezeggen de vertrouwelijkheid van de stukken te zullen respecteren. Wanneer de stukken notulen van kerkelijke vergaderingen betreffen, zullen slechts die gedeelten van de notulen beschikbaar worden gesteld die van belang zijn voor de beoordeling van het appel. De commissie kan, ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer van in de stukken genoemde personen, de namen van deze personen onleesbaar maken.

40 *Artikel 9   Behandeling van het appel – de kerkelijke vergadering*

9.1 Indien een commissie is ingesteld, zullen appellant en verweerder en degenen die hen hebben geadviseerd niet aanwezig zijn bij de behandeling van het appel door de kerkelijke vergadering.

9.2 Indien geen commissie is ingesteld, worden zo nodig zowel appellant als verweerder uitgenodigd om hun standpunt toe te lichten en om vragen te beantwoorden. Het bepaalde in artikel 8.2 en 8.3 is van overeenkomstige toepassing.

9.3 De afgevaardigden van verweerder naar de kerkelijke vergadering die het appel behandelt, zijn niet aanwezig bij de beraadslagingen door de kerkelijke vergadering over het appel.

- 9.4 De kerkelijke vergadering kan, indien nodig, getuigen horen en deskundigen raadplegen. Het bepaalde in artikel 8.4 en 8.5 is van overeenkomstige toepassing.
- 9.5 Op de behandeling van het appel door de kerkelijke vergadering is artikel 8.8 van overeenkomstige toepassing.
- 5 9.6 De kerkelijke vergadering beoordeelt of op basis van de vastgestelde feiten bewezen is dat het bestreden besluit in strijd is met de Heilige Schrift, de belijdenis van de kerk en/of de aanvaarde kerkorde en synodale besluiten, dan wel verweerder in redelijkheid niet tot dit besluit heeft kunnen komen. De bewijslast ten aanzien van de feiten rust op appellant.
- 10 9.7 Het besluit van de kerkelijke vergadering op het appel wordt op schrift gesteld en aan appellant en verweerder verstuurd.
- 9.8 Het besluit van de kerkelijke vergadering bevat een duidelijke conclusie ten aanzien van het appel - niet-ontvankelijk, gegrond of ongegrond - en is duidelijk gemotiveerd. Indien het besluit door een commissie is voorbereid, kan voor de motivering van het besluit worden volstaan met een verwijzing naar het rapport van de commissie. In dat geval dient het rapport aan besluit te worden gehecht.
- 15 9.9 Appellant en verweerder hebben geen recht op een verslag van de beraadslagingen ten aanzien van het appel door de kerkelijke vergadering.

20 *Artikel 10 Appel tegen het appelbesluit*

- 10.1 Tegen het appelbesluit kan appel worden ingesteld bij de PS (als het appelbesluit door de classis is genomen) of bij de GS (als het appelbesluit door de PS is genomen). In het eerste geval staat tegen het besluit van de PS nog appel open bij de GS.
- 25 10.2 Het in artikel 10.1 bedoelde appel kan alleen worden ingesteld door degenen die appel hebben ingesteld tegen het primaire besluit en door de kerkelijke vergadering die dat besluit heeft genomen.
- 10.3 Op de appelprocedure ten aanzien van het appelbesluit is het bepaalde in artikel 3, 4 (met uitzondering van 5.1, 5.2 en), 5, 6, 7 en 8 van overeenkomstige toepassing.
- 30 10.4 De scriba van de roepende kerk stuurt een afschrift van het appel tegen het appelbesluit naar de in artikel 10.2 bedoelde partij(en) die geen appel heeft (hebben) ingesteld tegen het appelbesluit en stelt hem (hen) in de gelegenheid een verweerschrift in te dienen.
- 35 10.5 Indien het appel tegen het appelbesluit gegrond wordt verklaard, doet de PS (of de GS, indien sprake is van een appel tegen een appelbesluit van de PS) wat de classis (respectievelijk de PS) had behoren te doen op het appel tegen het primaire besluit.

Artikel 11 Verhouding tot de geschillenregeling

- 40 11.1 Het aanhangig maken van een geschil bij de door de PS ingestelde commissie geschiloplossing verhindert niet dat de partij die het geschil aanhangig heeft gemaakt bij de commissie geschiloplossing appel instelt tegen een primair besluit of een appelbesluit, dat onderwerp is van of samenhangt met het geschil dat aanhangig wordt gemaakt. Door het aanhangig maken van een geschil wordt de appeltermijn niet verlengd.
- 45 11.2 Wanneer tijdens de appelprocedure ten aanzien van een primair besluit of een appelbesluit een geschil door de commissie geschiloplossing in behandeling wordt genomen, wordt de appelprocedure opgeschort. De procedure wordt vervolgd wanneer partijen meedelen dat zij hun geschil niet hebben opgelost.